ERIA III — ANUL III No. 98

2 Lei Exemplarul în țară
4 Lei Ex. în străinătate

Duminică 8 Octombrie 1922

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Drumuri ardelene

Artă nouă și veche în Ardeal

de N. IORGA

— SIMPLE NOTE ȘI OBSERVAȚII —

In Săcele după aproape douăzeci de ani. La Satu-Lung n mai e părintele Victor, încercat prin suferințile rătăci-lor la Iași în timpul războiului și trecut apoi la cele veș-ce, în satul lui, la casa lui, groaznic prădată, despoiată aceia pe cari. când e vorba de sălbătăciile îndeplinite noi, nu-i poți numi decât nemți. In casa ospitalieră, ină de lume, odinioară, văduva arată halul în care vâ-torii de „Valahi" i-au adus gospodăria, atât de îngrjită.

Vremurile s'au schimbat. România s'a întors aici, și a întors ca să rămâie. Sunt însă nemulțămiri. Pădurea a at-o un român, unul de aici, și condițiile sunt rele pen-u săteni. Mai sunt și alte plângeri. Lucrurile mult aștep-tc nu încântă niciodată.

Pentru întâia dată cercetez cu de-amănuntul cimitirul isericii noastre. Foarte frumoase inscripții din întâia ju-nătate a secolului trecut, cu litere cirilice de o deosebită eleganță în supțirea lor scrijelare. Se văd nume de familie are s'au păstrat și în timpul nostru; chiar și numele de eagoe pe care l-a purtat episcopul Popea și l-a dat nepo-ului său de frate, apare pe pietrele vechi.

Inăuntru, picturile îngrijite, de un caracter modern elicat, fără nici un fel de rigiditate, ca în trecut, dar și ără nici un fel de pretenție, ca în prezent, fac cea mai mare onoare mișcării spre arta apuseană pe care o înce-pusoră, fără a-și părăsi principala menire, o parte din zu-gravii noștri bisericești pe la 1850—80, mișcare de unde a venit până și superioara artă, expresie a naturii și nației noastre, care e pictura lui Nicolae Grigorescu. Cel ce a lu-crat aici e și un portretist prețuit, Mișu Pop din Brașov, a-supra persoanei și operelor căruia — acestea, risipite în tot Ardealul — ar fi de scris o lucrare serioasă.

*

Clopotele sună a mort. Preoții tineri cari ne-au primit cu prietenie se înveșmântează în odăjdii pentru a ieși îna-intea simplului convoiu. E o femeie moartă de cancer în lipsa soțului plecat, după statornica datină, dincoace la noi, pentru muncă și câștig.

Prapurile se leagănă în vârful sulițelor. Clericii trec în licărirea fugară a lumânărelelor de ceară. Sicriul e des-chis, cu moarta așa de mică: un căpușor și niște mânuțe ca de ceară. Bocitoarele plâng ca la noi în izbucniri de gla-suri care taie.

Slujba se face încet, cu multă cuviință. In cursul ei necontenit asupra corpului iubit se pleacă fețele celor mai de aproape, într'un ritm de desperare tăcută. Intocmai ca în depărtatele văi ale Macedoniei, alături se ține pomule-țul încărcat cu merindele de ceia lume.

*

Și la Săliște zugrăveala cea nouă se înființează în bi-serici. In cea veche și mare, lângă figurile dela sfârșitul secolului al XVIII-lea, tari în colori, ea dă marile icoane dela catapeteazmă, cu liniile rotunde și colorile dulci într'o atmosferă de aur surâzător. Și la biserica mai nouă, fă-cută în stil gotic, cineva mai puțin înzestrat a dat aceiași podoabă iconostasului.

In schimb, la Tilișca, în satul următor spre munte, cu șerpuitoarele strădițe care urcă între casele de lemn înegrite de soare și spălate de ploaie, două din cele mai frumoase icoane pe fond de aur, ca în veacurile al XV-lea și al XVI-lea, merită să fie puse într'un muzău al bisericii.

*

Un astfel de muzău se pregătește pentru biserica ro-mânească ortodoxă de părintele mitropolit Nicolae Bălan. Unele obiecte s'au și adunat. O mare bibliotecă, în care se află și manuscrise prețioase, a fost adunată de Șaguna în vechea reședință. La Asociație atâtea din cele mai intere-sante obiecte dăruite aparțin cultului. Multe se vor fi a-flând și la particulari, precum la noi, de o vreme, în dauna bisericilor, persoanele cu iubire pentru tradițiile noastre artistice sau numai cele care vreau să-și „orneze" saloa-nele și budoarele își fac mica lor colecție.

Strânse de pretutindeni, ele ar da și aici una din cele mai mari culegeri din lumea răsăriteană.

*

Deocamdată sașii au dat mici muzee demne de tot in-teresul. Un fabricant de lichioruri, d. Iuliu Teutsch, a dă-ruit astfel Brașovului pe lângă un material prețios privi-tor la istoria orașului, pe lângă oarecare piese de științi naturale și altele de etnografie — între care și măștile de Crăciun ale Ceangăilor care seamănă uimitor cu ale Sa-moiezilor și ale Indienilor americani —, pe lângă câteva tablouri și specimène din meșteșugul sculptorilor și pic-torilor de biserici românești. Și ce nu s'ar putea scoate acolo la Brașov din ce zace părăsit sau se ascunde puțin cunoscut la biserica Sf. Nicolae!

*

Pentru întâia oară, acolo, la Brașov, am văzut lângă biserica mare, ciudat prelungită, așa încât abia se vede în fund tâmpla, împodobită și ea cu picturi de-ale lui Mișu Pop, meșterul brașovean — prea puțin băgate în seamă de un public pentru care un sfânt e un sfânt — cele două pa-raclisuri, din dreapta și din stânga. Cel dintâiu mai ales e de toată frumusețea. Clădit pe la jumătatea veacului al XVIII-lea cu banii aduși de gramaticul și dascălul Eusta-tievici din Rusia Țarinei Elisaveta, al cărei nume strălu-cește și acuma pe marmură în fruntea intrării, el are o micuță catapeteazmă, fermecătoare la lumina făcliilor prin scânteierile potolite ale aurului de pe sculpturile ei. Frescele însăși merită toată luarea aminte prin aceia că dau scene biblice cu totul inedite, ilustrând naiv parabo-lele și moralitățile evanghelice. E aceiași pictură de da-tină munteană care pe toate trecătorile munților răsbătea în Ardeal: și pe din afară pereții erau plini de dânsa, cum se vede din unele rămășițe. Este și câte o bună icoană semnată, ca aceia în care, cu un fel de mândrie, în acest oraș al breslelor, autorul se intitulează fiu de croitor.

In stânga, pictura murală, cam din aceiași epocă, e, din nenorocire, greu atinsă de umezeală, amenințând să dispară toată. O atentă fotografiare a ei, cel puțin în figu-rile cele mai caracteristice, ar fi o absolută nevoie. Și aici sunt atâtea icoane care nu servesc și a căror așezare într'un muzău care ar dovedi originalitatea noastră crea-toare într'un așa de nobil domeniu e o datorie. Numai cât ele ar trebui cu îngrijire selecționate și puse în ordinea cuvenită.

Poate servi ca exemplu ce au făcut Sașii. Biserica noastră brașoveană, cu eforia ei care nu e lipsită de mijloace, poa-te face și ea atâta. Vor fi odăi libere sau care se pot liberă pentru a instala acolo aceste dovezi ale vredniciei noastre care sunt pe cale să se piardă.

*

Cu atât mai mult, cu cât, nu numai la Sf. Nicolae, ca și aiurea, asemenea obiecte cer numai să fie recunoscute, prețuite și adunate. La cimitir — în fața celui care pro-clamă trecătoarea biruință a Germanilor dela 1916 contra noastră —, pe lângă frumusețea unor morminte noui, și mai vechi (Andrei Murășanu însuș se odihnește aici), bise-rica, modernă, are bune icoane mari, de iconostas și câte ceva din mai vechea noastră comoară de artă. Am obser-vat fragmente de triptic în care sfinții cu părul tuns și fața rasă au un caracter arhaic ușor de descoperit. Și cine știe ce s'o mai fi găsind prin casele bătrâne ale Șcheilor!

La Greci, în biserica brâncovenească, trecutul nostru prezintă numai câteva candele de argint caracteristice. Pictura lucie de pe catapeteasmă pare datorită vre-unui artist adus din colonia grecească dela Viena.

Pentru a salva grecismului acest colț de usurpație, cu bogata biserică, dispunând de case și de două moșii, pentru folosul a cincisprezece, numai cincisprezece familii care și acelea vorbesc românește acasă, se dau supt arca-dele cimitirului, lângă vechile pietre ale mitropoliților și boeierilor munteni cu nume domnești, cele mai scumpe marmure, cele mai aurite inscripții și cele mai bogate flori celor morți cu mărturisirea în grecește a credinței lor.

*

De origine grecească e și frumosul aier sau epitaf al bisericii din cetate. Lucrat la 1822, dăruit probabil de unul din boierii pribegi pe aceste locuri, el se deosebește și prin delicatul amestec de argint și de albastru palid al fondu-lui pe care se desfac figurile cu fața de mătasă. Pictura ea însăși, curată, nu trezește un interes particular.

Sașii n'au numai muzeele lor mai vechi. Prin silin-țile unor oameni de bună voință, de muncă și de gust, ei au organizat în adâncurile bisericii lor dela Sibiu o nouă colecție etnografică și bisericească. Sunt în ea piese de cel mai mare interes. Și nu e o întâmplare că odată cu al-cătuirea noului muzău se tipărește, pentru a patra ani-versare a confesiunii luteriene, bogata colecție de potire a parohului Roth.

Față de toate acestea, — ce facem? E o întrebare pe care trebuie să și-o puie toți aceia cari, în cea mai mare parte 'n afară de cultură, se sfâșie politic, confesional și social. Nu putem orândui măcar ceiace alții au creat.

N. IORGA

Din versurile lui Lee Mosters *)

Cântec de Septembre

Trad. Emil Isac

Frunze pe drumuri... frigul la pândă
Soarele roșu... arborii negrii.
Tremură vântul... râul e rece.
Și hornul asudă fum.
Porcul e singur... lacul cu luntrea
Doarme în taină, lebăda-i moartă.
Singur pe drumuri... soare, o, soare
Tremur de tine... râul e rece...
Vieața e rece... toate sunt reci.
Frunze pe drumuri.
Arborii negrii... umbre s'agață...
Flutură stafii... lacul de sânge,
Luntrea: cu moartea... vesel pornește..
Lebăda moartă bate din aripi
Ritmul tăcerei... soare, o, soare
Frunzele, frunzele, frunzele,
Cad de pe copacul vieții mele
Vântul le smulge, frigul la pândă
Frigul din piatră.
Frigul din moarte.

— Frunze pe drumuri.
Pasul mă duce... unde mă duce?
Arborii negrii. Soarele roșu. Apa albastră
Tremură 'n mine vieața ce trece.
Frunze pe drumuri... cum le-aș uita.
Flori să răsară, cântec să sune
Sânul să bată, gura sărute
Cântece multe, cântece calde...

Și 'n păru-mi șuvițele albe
Simt că sunt înrudite cu frunzele.

Soarele roșu...

Emil Isac

*) In numerile trecute din „Adeverul Literar", am amintit de *River Antology* a poetului american modern Edgar Lee Mosters. Adaptarea aceasta a lui Emil Isac, este din cea din urmă pu-blicatie a „R. A."

Cel dintâi teatru românesc al Ardealului

Inainte de înfăptuirea idealului național, Ardealul ro-mânesc a cunoscut aproape numai teatrul de diletanți. Din când în când, poate la douăzeci de ani odată, vre-o trupă din București sau Iași câștiga, — desigur cu mari greutăți, — îngăduința guvernului ungar a da reprezen-tații teatrale prin diferitele orașe ale Ardealului româ-nesc, cum a fost pe vremuri a lui Milo, a lui Pascaly și mai pe urmă — în timpul tratativelor între Tisza și par-tidul național — a lui Antonescu. Turneul acestor trupe a fost un drum de triumf, cărturărimea română alerga din toate părțile ca să umple sala de spectacol până la ultimul loc, însăși reprezentația era o adevărată manifes-tație națională. Artiștii oaspeți erau considerați ca niște semizei, iar artistele ca niște zâne din povești și se simțea nespus de fericit acel ardelean care ajungea să dea unui artist — măcar un pahar de apă.

Societatea pentru fond de teatru aduna ban lângă ban în speranța, că va putea înjgheba o trupă teatrală ambu-lantă, ba chiar și un teatru stabil românesc la Sibiu ori aiurea, speranță zadarnică: guvernul unguresc n'ar fi în-găduit așa ceva! Preotul Ioan Baciu din Șoimuș a orga-nizat, prin anii 80—90, o trupă teatrală de diletanți-țărani care a dat reprezentații cu succes în diferite sate și orașe ale Ardealului, iar în 1908 a adăogat o sală mare, zidită cu spesele lui, la casa parohială, — iar partea din lăuntru a acestei sale a aranjat-o așa,ca „la ocaziuni bine-venite să se poată da și reprezentațiuni teatrale". Era un teatru popular cu trei rânduri de loji și o galerie, care în 16 Au-gust 1908 era să se inaugureze în cadrele unor serbări mari. Dar cu 8 zile înainte stăpânirea ungurească a oprit atât inaugurarea, cât și încheiarea clădirii teatrului, (mai erau ceva lucrări la acoperiș) — și s'au făcut întinse cer-cetări: nu cumva părintele Baciu lucrează cu bani din Ro-mânia? Despre acestea vom scrie însă mai pe larg cu altă ocazie.

Mai ales prin satele Ardealului se aranjau multe „producțiuni" și „producțiuni declamatorico-teatrale" cu diletanți țărani, învrâstați cu elevi de liceu, învățători etc. mai ales în timpul vacanțelor, când era pe la vetre și tine-rimea școlară. Intre anii 1900 și 1905 s'au aranjat cu totul 927 de astfel de producțiuni în beneficiul bisericilor și șco-lilor românești. Erau învățători sătești, cari cereau din veniturile producțiunilor de peste an fondul de unde avea să li se plătească salariul.

Cel dintâi teatru românesc al Ardealului s'a deschis însă, după cum ne asigură Gheorghe Barițiu, cu 7 decenii mai înainte, atunci când nimeni n'ar fi îndrăznit să vi-seze așa ceva, în **Blaj.** Imprejurările înființărei acestui teatru de diletanți le descriem aici și —pentru ca și mai evident să apară extraordinara lui importanță — du-pă scriitorul maghiar Jaucsò Benedek.

In anul 1831 au intrat în Seminarul teologic din Blaj 7 tineri români veniți din Cluj, cari își făcuseră studiile filosofice la liceul unguresc de acolo. Intre aceștia era și Gheorghe Barițiu. In timpul petrecerii lor la Cluj acești tineri aveau întâlniri dese cu dr. Simion Ramonczai, un înalt funcționar, bun român, de viță nobilă, care și-a fă-cut numele nemuritor prin fundațiunea ce-a lăsat pentru burse școlare. Dela el împrumutau cărți românești de ci-tit și așa a ajuns în mâna lor și istoria lui Petru Maior. Ajunși în Blaj cei 7 tineri își petreceau timpul liber în discuții și studii asupra istoriei limbii și literaturii româ-nești. In focul acestor discuții au ajuns odată la ideia, că ar fi bine să se joace teatru românesc între zidurile semi-narului.

Și-au comunicat gândul — îndrăzneț pentru acele vremi, unor profesori mai tineri și lui Bărnuț, care era „studiarum praefectus" la Seminar. Atât profesorii — și mai ales Bărnuț, — au aprobat fără ezitare îndrăznețul plan și au mijlocit aprobarea lui și din partea „magnificu-lui rector". Le lipseau numai paralele pentru procurarea scenei. N'au disperat. Au scris scrisori însuflețite către toți protopopii uniți ai Ardealului, solicitându-le sprijinul și rezultatul a întrecut așteptările: în scurtă vreme s'a co-lectat suma — însemnată pentru acele vremi, — de 160 floreni. Cu acești bani au cumpărat apoi de la Sibiu scena și cele trebuincioase pentru teatru. Elevi și profesori se în-treceau acum în traducerea pieselor streine, unii scriau chiar și piese originale, iar teologii învățau rolurile. Ast-fel, **la Crăciunul anului 1833** s'a deschis în „Refectorul" (sala de mâncare) a Seminarului teologic din Blaj cel dintâi teatru românesc — poate nu numai al Ardealului. La prima reprezentație s'au jucat două piese traduse, una a lui Cipariu și alta a lui Ioan Rusu, autorul cărții de geografie: Icoana Pământului. Aveau și public îndeajuns: episcopul, canonicii, profesorii, elevii, funcționarii curții episcopești cu familiile lor și...... bătrâna baroneasă Sple-nyi din Pănade. Acestea s'au întâmplat într'un timp, când liceul unguresc din Cluj pedepsea cu carceră și pedeapsă în bani de 20 cruceri pe elevul care ar fi îndrăznit să cerce-teze teatrul național maghiar din localitate.

Așa au trezit școlile românești din Blaj conștiința na-țională românească. Guvernatorul Ardealului, **Bánffy Ghör-gy,** umblând pe la Blaj și speriindu-se de numărul cel mare al elevilor, n'a întrelăsat să-și exprime înaintea episcopu-lui temerea... că micul Ardeal n'o să poată da slujbe tutu-ror acestor elevi săraci. Nici prin gând nu-i trecea acestei „Excelențe", — încheie Jaucso, că în aceste școli încă de pe atunci se plămădea aluatul frământărilor viitoare.

*

In anul viitor, 1923, se împlinesc 90 de ani de la „în-ființarea acestui prim teatru românesc de diletanți". Stu-denții de acum ai facultății teologice din Blaj vor prăznui fără îndoială această aniversare. Ca și la 1833, profesorii vor mijloci la „Magnificul Rector" — permisiunea, ca să joace teologii teatru. La Crăciunul anului 1923 apoi, în acelaș „Refector", teologii vor juca piesele lui Cipariu și Rusu, așa cum au fost scrise, fără nici-o modificare a text-ului, — în fața mitropolitului, a canonicilor, a profesorilor, a funcționarilor de la curtea mitropolitană și a elevilor cari vor încăpea în sală. Se vor face toate ca la 1833. Va lipsi numai...... baroneasa Splényi, de nu se va găsi un-deva vre-o strănepoată de-a ei.

Fericiții muritori cari vor participa la serbare, vor sim-ți străbătând prin vinele lor fiorii vremilor de atunci..... Și pentru ca Bărnuț, Cipariu, Barițiu și ceilalți mari răpo-sați să simtă din gropile lor, că nici această „plămădeală" de la 1833 n'a fost muncă zadarnică, câțiva artiști și artiste dela Teatrul Național din București vor fi și ei de față și vor cânta — cântecul de biruință al „națiunii române", cântecul dulce ale cărui acorduri ei le presimțeau numai....

SEPTIMIU POPA

Trecutul

De ce sunt tristă astăzi, trecând de-alungul străzii,
Când toată lumea râde, în dragostea părăzii?

Aşi vrea să cânt cu lumea, aşi vrea cu ea să strig,
Dar simt cum mor în mine acorduri reci de Grieg.

Cu cineva alături aşi vrea să merg de mână,
Aşi vrea din toți o umbră cu mine să rămână.

Ca doi streini, ca două motive 'n Univers,
Să batem o măsură în drumul nostru șters.

Și nimeni nu-i alături și strada-i totuși plină
De forme, ce în spațiu, pun pete de rugină

Par umbre echivoce, cu simțuri zăpăcite
Cohortele părăzii, pe pietrele tocite.

M'agăț cu ochii lacomi, ca pasărea de pom
Și din atâtea umbre nu deslușesc un om

Mi-e frică de mulțimea streinilor strigoi,
Și caut o ființă, cu care să fim doi!

. . . .

Te-am regăsit! Și-mi pare atât de depărtată
Ideia izgonirii, ce ne-a 'ngropat de-odată...

Dă-mi mâna ta streine, ce-ai fost al meu de mult
Dă-mi ochii tăi, dă-mi gândul și vorba să-ți ascult.

Auzi cum cântă lumea în sunete și rime,
Prelunga sărbătoare de patimi și de crime!

Dă-mi mâna, dă-mi gândirea și sufletul în comă
Să te renasc din mine, că nu te vreau fantomă.

Mi-e frică de mulțimea streinilor strigoi,
Ce râd cu ochi de sticlă, bătându-și joc de noi.

. . . .

Dar mâinele-mi întinse, coboară goale 'n sbor
Că nimeni nu se prinde în rotogolul lor...

De ce sunt tristă astăzi, trecând de-alungul străzii,
Când toată lumea râde, în dragostea părăzii?

De ce și tu ca alții, apari ca o mustrare
Și-arunci trecând prin aer, un semn de întrebare?

Doar umbra ta 'mi șoptește de ce-am rămas streină
Cortegiului fantastic de umbră și lumină...

Ea-mi spune că 'n misterul pe care-l cântă lutul.
E taina ce-mi închide Iubirea și Trecutul.

Trecutul meu deschide pe stradă caravane
De umbre și fantome, de bronzuri și de stane...

Trecutul meu sunt morții ce gândul îi deșteaptă
Și sufletu-mi e groapa comună, ce-i așteaptă'..

Din ea se ridicară mulțimea de strigoi,
Ce râd cu ochi de sticlă, bătându-și joc de noi...

In ea e taina celor ce-au plâns că nu i-am vrut,
In ea se odihnește trecutul meu trecut...

Și toți ca fiecare și tu ca orișicine,
Ai fost al meu odată, dar te-am ucis în mine!

CLAUDIA MILLIAN

Wedekind la Paris

Dupa sentința Sindicatului autorilor dramatici francezi autorii dramatici germani își vor putea începe activitatea și la Paris și „boycott-ul războiului față cu operele artistice germane s'a terminat în Franța. Prima etapă a reluării raporturilor in-telectuale între germani și francezi a fost invitarea lui Einstein la Paris, care a fost sărbătorit de toată lumea intelectuală cu ocazia conferinței sale. Literatura franceză asemenea nu vrea să se îngrădească și teatrele franceze deschid porțile autorilor germani.

Louis Verneuil, cunoscutul autor dramatic și director al teatrului **Antoine** din Paris plănuește să joace„Erdgeist"-ul, ciudata piesă a lui Wedekind, pe care a tradus-o însuși Ver-neuil. In afară de piesa lui Wedekind, Verneuil vrea să joace și piesa de Hugo von **Hoffmansthal** (Elektra), **Georg Kaiser** și **Franz Werfel** (Spiegelmensch). Piesa lui Wedekind va fi mon-tată cu un deosebit fast și jucată de cei mai buni artiști ai tea-trului Antoine.

ADNOTĂRI ESTETICO-GRAMATICALE

Cuvântul boale. — Lumina răcoroasă a lui „Mumulean glas de durere"

BOALELE nu sunt numai una din formele pluralului substantivului femenin **boală**, ci sunt și pluralul neutrului **boal**, adică a lui **voal** (franțuzescul **voile**, latinescul **velum**).

Și întâlnim forma **boale**, cu înțelesul de **voaluri** (voale), în „Pricini de amor" ale lui Barbu Paris Mumuleanu, autorul broșurilor: **„Rost de poezii, adică stihuri**, acum întâi alcătuite în limba românească, 1822", **„Plângerea și tânguirea Valahiei asupra nemulțumirii străinilor ce au dărăpănat-o"** (Buda, 1825) și **„(la) Caracteruri"** (București, 1825).

In „Pricini de amor", B. P. Mumuleanu își exprimă următorul deziderat:

De-ar fi prin putință
Să-mi schimb a mea ființă,
M'aș face-o lipscănie
Să vânz galanterie
Și mărfuri delicate
La orice dame, toate.
Vrând să târguiască
La mine să privească
Și eu la ele toate.
La cele delicate.
Și orișice le-ar place
Indată m'aș preface:
Și cercei și inele
Ca să mă poarte ele,
Și horbote pe poale
Și în capete boale
Să mă ia să mă poarte
Cu bună râvnă toate;
Și mai vârtos portreturi
Că m'ar purta la piepturi.

Labialele **b** și **v** se înlocuesc nu arareori una pe alta. O vedem aceasta în numirile celor trei luni ale toamnei și în a celei dintâi dintre lunile iernii cari se scriu când cu **b**, când cu **v**. Mai ales în epoca **slovelor** (nu a literelor), **buche** și **vede** își făceau servicii reciproce. Vremea lui Mumuleanu era vremea **alfavitei** care se străduia să devie **alfabet**.

S'ar putea ca susamintitele **boale** să fie și o malițiozitate a autorului „stilurilor bahicești", care avea din când în când **fantazia lui zburdată**, și care știa nu numai să **ohteze** și să fie „compătimaș", dar și să audă „vinul bâjbâind".

Poate vroia să arate că muereștile **voale** sunt adevărate **boale**; și puterea morbifică a acelora, poetul a exprimat-o printr'un echivoc. Cine vrea să înlăture echivocul și crede că forma **boale**, ca un plural al substantivului **boal**, merită a fi păstrată, trebue s'o dezdiftongheze puind o tremă pe **o** ori un accent grav pe **a**, sau și unul și altul din semnele acestea izolante.

✱

„LUMINA RACOROASA". Astfel caracterizează Mumuleanu limpezimea selenară. Și el se îndreaptă spre Lună — această „dulce, lină însufleţire" — cu una din următoarele **pohtiri** sau dorințe:

Fii într'una, totdeauna
Nu tot crește și scădea
Fii în veac tot cu 'ntregime
Noaptea toat' a te vedea.

In această strofă, Barbu Paris Mumuleanu **apare dacă** nu ca un potrivnic al fazelor Lunii, în orice **caz nu ca un** învoitor al acestora. Poetul dorește să vadă **numai** Luna plină; acestui satelit să-i dea toată luarea-aminte pe care, din când în când, o răpesc stihurilor sale **celelalte** stihii.

Și el caută să stârnească gelozia Selenei în imensa rivalitate de luminozități care se chiamă **cerul înstelat**:

Stăpânește *tu* seninul,
Depărtează orice nor
Planetelor celorlalte
Fii-le 'mpotrivitor,
Pre Venērea cea frumoasă
Ce cu Joi toți o slăvim,
Pre Saturn, Mercur și toate
Mai puțin să le privim.

Dacă dorința lui Barbu Paris Mumuleanu ar fi fost îndeplinită, acuma 105 ani noi am fi **avut** o perturbare **dacă nu în toate constelațiunile**, în tot **cazul într'o parte** a sistemului solar atingătoare de plantetuța noastră. Multe din cele susținute de Copernic în „De revolutionibus orbium coelestium" ar fi trebuit amendate (cu însemnarea: „bune și adevărate până'n anul dela Hristos 1817"); iar la cele pe cari Știința le-a infirmat în operele lui Hesiod, am fi fost nevoiți să adăogăm (cu mențiunea: **„se abrogă"**) până și împărțirea anului în luni, făcută tocmai pe temeiul fazelor Lunii.

La marii interpreți ai clarului-de-lună, am fi găsit poate și mai departe imaginile: **un punct pe i** (à propos de luna lui Alfred de Musset cea de deasupra clopotniței), **glob de aur** la Bolintineanu, **vatră de jăratic** la Eminescu, **frunte de poet** la Coșbuc, **medalion scump de femee** (cu privire la luna care atârnă albă peste tranșeele lui Demostene Botez).

Dar fără secerea subțire în creștere și în descreștere n'am fi avut comparația didactică următoare:

Ca o virgulă de aur,
Printre puncte de briliant.

Și mai ales am fi fost lipsiți de sublimul strigăt pe care-l scoate Ruth în **Booz endormi** al lui **Victor Hugo**:

Quel Dieu, quel moissonneur de l'éternel été,
Avait, en s'en allant, négligemment jeté
Cette faucille d'or dans le champ des étoiles?

Și fără de acest strigăt, literatura mondială ar fi fost în pagubă; după cum (în lipsa semicercurilor și semidiscurilor pe cari le înfățișează Luna în unele faze) tezaurul expresiilor idiomatice ar fi fost păgubit de următoarea construcție: **avoir un quart de lune dans sa tête**, care în românește s'ar tâlmăci prin: a **fi într'o ureche.**

BARBU LAZAREANU

P. S.

Cât pe ce să avem o nouă traducere din Dante. Pe lângă aceea încercată de Heliade-Rădulescu, pe lângă acele izbutite de N. Gane și George Coșbuc, pe lângă tălmăcirea în proză a Mariei P. Chițu, noua traducere ar fi fost binevenită și ne-am fi resemnat s'o cetim chiar și în nenorocita **publicație care** se chiamă „Victoria | revista tuturor românilor".

Dar traducerea de acum a Infernului e făcută de d. I. Al. George care rimează: **luncă** cu **încă**, **cuminte** cu **simte**, **merge** cu **alege**, **cată** cu **faptă**, **bine** cu **asprime**, și care rimează **apoi** cu **apoi**! Apoi, ne lăsăm și noi păgubași!

Minciuna

de LEONID ANDREEV (Traducere din rusește)

I

— Minți! Știu, că minți!

— De ce strigi? Vrei să ne audă cineva?

Și acum minția, deoarece eu nu strigam, ci vorbeam încetișor de tot, ținând-o de mână, în vreme ce acest cuvânt veninos „minciuna" șuera ca un șarpe mic.

— Te iubesc, — continuă ea: — și tu trebue să mă crezi. Oare nici asta nu te poate încredința?

Și mă sărută. Insă când vrui s'o îmbrățișez și s'o strâng în brațe, dispăru. Se strecură prin coridorul pe jumătate luminat, iar eu porni din nou după ea, acolo unde se sfârșia petrecerea veselă. Pe unde să fi fost? Ea îmi zisese să vin acolo și eu am venit și am văzut cum toată noaptea se învârteau perechile în dans. Nimeni nu se apropia de mine și nimeni nu-mi vorbia. Străin tuturor, ședeam într'un colț, lângă muzicanți. Drept spre mine era îndreptată deschizătura instrumentului mare, de aramă și de acolo răcnea cineva, ca un închis, iar din două în două minute râdea dârz și bădărănos: ho-ho-ho.

Din când în când se apropia de mine un nouraș alb și parfumat. Era ea. Nu știu cum se pricepea ea să mă desmerde fără ca cineva să bage de seamă, dar pentru o clipă umărul ei se alipia de umărul meu, pentru o clipă vedeam, deși cu ochii lăsați în jos, gâtul alb și svelt în tăietura hainei albe. Și când îmi ridicam ochii, vedeam profilul ei, atât de alb, atât de sever și nobil cum e profilul unui înger îngândurat deasupra mormântului vreunui om uitat. Ii vedeam și ochii. Erau mari, însetați de lumină, frumoși și liniștiți. Pupila era neagră și încinsă de iris albastru, și oricât m'aș fi uitat în ea, ea rămânea tot așa de neagră, de adâncă și de nepătrunsă. Poate că eu mă uitam în ea așa de scurt, mai scurt ca o bătaie de inimă, însă niciodată nu înțelegeam atât de adânc și de înfricoșător ce însemnează nemărginirea! Simțeam cu spaimă și durere că toată viața mea trecea în ochii ei, ca o rază subțire. De multe ori eu deveneam străin pentru mine însumi, pustiit și amuțit — ca un mort. Atunci ea pleca de lângă mine, luând cu dânsa viața mea și dansa din nou cu cineva de statură înaltă, un om îngâmfat și frumos. Prinsei fiecare amănunt al lui în parte: forma ghetei lui, lărgimea umerilor ridicați, clătinarea ritmică a unei șuvițe de păr, — iar el, cu privirea nepăsătoare, fără să mă vadă, părea că mă strivește de perete.

Când începură să stingă lumânările, eu mă apropiai de ea și-i zisei:

— E timpul să mergem. Am să te duc până acasă.

Ea se mirá.

— Nu se poate! Eu merg cu el, — și arătă la omul înalt și frumos, care nici nu se uita la noi. Ducându-mă într'o cameră mare și goală, mă sărută.

— Minți, — îi șoptii eu încetișor de tot.

— O să ne vedem astăzi. Trebue să vii la mine, — răspunse ea.

✱

De cealaltă parte a coperișurilor înalte, când mă duceam acasă, se uita la mine dimineața verde și geroasă. In toată strada eram numai noi amândoi: birjarul și eu. El ședea pe capră, par'că făcut în două, cu fața ascunsă, iar înapoia lui ședeam eu, tot așa frânt în două, ascunzându-mi fața până la ochi. Birjarul își avea gândurile lui, îmi aveau și eu pe ale mele, iar acolo, de cealaltă parte a zidurilor groase dormeau mii de oameni și acești oameni își aveau și ei visurile și gândurile lor. Eu mă gândeam la ea, mă gândeam că minte; mă gândeam la moarte și mi se părea că aceste ziduri luminate de zorii dimineții văzură moartea mea și de aceea 's atât de reci și drepți. Nu știu la ce se gândea birjarul. Nu știu la ce visau cei ascunși de ziduri. Insă nici ei nu știau la ce mă gândesc eu și la ce visez eu!

Treceam prin ulițî drepte și lungi, iar dimineața se înălța din partea cealaltă a acoperișurilor și totul din prejur era nemișcat și alb. Un nor rece și parfumat se apropia de mine, și cineva ascuns în el răcnea în râs, drept la urechea mea: ho-ho-ho.

II

Mințise. N'a venit și-am așteptat'o degeaba. Din cerul plumburiu se cobora semiîntunerecul cenușiu, neted și încremenit. Și nu băgai de seamă că amurgul se prefăcuse în seară și seara deveni noapte, crezând că totul e noapte lungă.. Umblam încoa și încolo tot cu pașii aceia monotoni și măsurați — pașii așteptărilor fără de sfârșit. Nu mă apropiam de casa înaltă în care trăia iubita mea, nici de ușa de sticlă galbenă sub strașina de fier, ci tot cu pașii aceia măsurați mergeam pe partea din față,—mergeam, încoace și încolo. Mergând înainte nu-mi luam ochiul dela ușa de sticlă și iar întorcându-mă deseori mă opream și 'mi întorceam capul, în vreme ce zăpada mă izbea în față cu acele sale de ger. Și erau atât de lungi aceste ace ascuțite și reci, încât pătrundeau până la inimă și-o înțepau cu chinul și mânia așteptării neputincioase. Din nordul luminos vântul rece sbura în voie către apusul întunecos, se juca șuerând pe acoperișurile înghețate și năpustindu-se de acolo, îmi tăia fața cu fulgii de zăpadă mici și ascuțiți și isbea mărunt în geamurile felinarelor goale, unde se sgribulea de frig văpaia galbenă, singuratecă și tremurătoare. Și mi se făcea milă de flacăra singuratecă, vie numai în timpul nopții și mă gândeam că viața ei se va stinge în strada aceasta, iar eu voi fi plecat, și numai fulgii de zăpadă vor zbura în spațiul pustiu, iar flacăra galbenă va tremura mereu și mereu se va sgribuli în singurătate și în frig.

O așteptam, însă ea nu venea. Și mi se părea că flacăra singuratică și eu, semănam unul cu altul și numai felinarul meu nu era deșert. Pe drumul ce-l măsuram cu pași, se arătau din când în când oameni. Apăreau neauziți înapoia mea, mari și întunecoși, treceau pe lângă mine, ca niște vedenii cenușii, dispăreau într'o clipă în urma colțului ascuțit al clădirii albe. Și din nou răsăreau din colț alții, care se alăturau de mine și se stingeau încet în spațiul cenușiu, plin de zăpadă, ce se mișcă fără zgomot. Inveliți, fără forme deslușite, tăcuți, ei semănau unii cu alții, semănau și cu mine și mi se părea că zecimi de oameni trec înainte și înapoi, la fel ca și mine, așteaptă, înghețați și tăcuți ca și mine și se gândesc la ceva de-al lor, misterios și trist.

O așteptam însă ea nu venea. Nu știu de ce nu strigam și nu plângeam de durere; nu știu de ce râdeam și mă bucuram și-mi strângeam degetele, ca și cum ar fi fost ghiare și ca și cum țineam în ele lucrul acela mic și veninos, ce sâsâe ca un șarpe: minciuna! Ea se svârcolea în mâinile mele și-mi mușca inima și de veninul ei mi se învârtea capul. Totul era o minciună. Dispăruse granița între viitor și prezent, între prezent și trecut. Dispăruse granița între timpul acela, când încă nu trăiam și acela când am început să trăiesc și mi se părea că trăisem întotdeauna sau că nu trăisem niciodată. Și întotdeauna, când încă nu trăiam și când începusem să trăesc, deasupra mea stăpânea dânsa, și-mi părea ciudat să mă gândesc, că ea are corp și că existența ei are început și sfârșit. Pentru mine, n'avea nume, și veșnic ea era aceea care minte, aceea care veșnic te face să aștepți și niciodată nu vine. Și, nu știu de ce, râdeam și acele ascuțite se înfigeau în inima mea și cineva nevăzut și închis isbucnea în hohote de râs drept la urechea mea: ho-ho-ho.

Deschizându-mi ochii, văzui ferestrele luminate la clădirea înaltă și ele îmi șopteau în limba lor vânătă și roșie:

— Te-a înșelat: în clipele acestea, când tu rătăcești singuratec, aștepți și suferi, ea, atât de frumoasă, atât de vie și atât de mincinoasă, petrece vremea aici și ascultă tot ce-i murmură omul cel înalt și frumos, care te disprețuește. Dacă năvălești aci și o omori, vei face un bine, deoarece vei fi omorât însăși minciuna.

Iar eu îmi strângeam și mai tare mâna în care se găsea cuțitul, și, râzând, răspundeam:

— Da, o voiu omorî.

Insă ferestrele se uitau cu milă la mine și adăugau cu tristețe:

— Nicidoată nu o vei omorî. Niciodată, de oarece arma din mâna ta e tot o minciună ca și sărutările ei.

✱

Dispărură de mult umbrele fără graiu ale celor ce așteptau, și în spațiul rece rămăsei eu singur cu văpăile singuratice ale focului. In apropiere, pe turnul bisericii, ceasornicul începu să bată, și sunetul trist și metalic tremura și plângea, împrăștiindu-se în văzduh și topindu-se în mulțimea fulgilor de zăpadă, ce se învârteau în zbor nebun. Incepui să număr loviturile și să râd: erau cincisprezece lovituri. Turnul era vechiu și ceasornicul era dărăpănat și, deși arăta vremea exact, totuși loviturile sunau neregulat și erau atât de nenumărate, încât bătrânul clopotar se cățăra sus și cu mâna oprea ciocănașul care isbea. Pentru cine mințeau aceste sunete tremurânde, triste și îmbătrânite, prinse și înăbușite de besna de ghiață? Era atât de mizerabilă și absurdă această minciună netrebuincioasă!

Cu cel din urmă sunet mincinos al ceasornicului, răsună ușa de sticlă și pe trepte se cobori cineva, înalt. Ii văzui numai spinara, însă îl recunoscui, fiindcă eri îl văzusem și era îngâmfat și disprețuitor. Ii recunoscui și mersul, și acela care acuma era mai ușor și mai mândru decât eri. De multe ori mă îndepărtam și eu tot așa dela această ușă: așa merg bărbații, pe care nu de mult îi sărutaseră buzele înșelătoare ale femeei.

III

O amenințai, îi cerui, scrâșnind din dinți, să-mi vorbească:

— Spune-mi adevărul!

Și cu fața rece ca zăpada, cu sprâncenele ridicate de uimire, sub cari tot atât de rece și tainic lucea pupila neagră, ea mă întreba:

Crezi tu că te înșel?

Știa că nu pot dovedi minciuna ei și că toate chinurile înspăimântătoare ale minții mele pot fi risipite cu un singur împrejur era tot beznă, adâncă, nemișcată, tăcută și sclipia cuvânt al ei, cu un singur cuvânt mincinos. Așteptai cuvântul acesta și el se desprinse din gura ei, strălucitor în culorile adevărului și întunecos în adâncul lui.

— Te iubesc. Nu sunt oare, toată a ta?

Eram departe de oraș și în ferestrele întunecoase se răsfrângea câmpul de zăpadă. Deasupra lui se întindea besna și cu lumina lui tainică, ca fața mortului în întunerec. Ardea o singură lumânare în camera spațioasă și încălzită și pe văpaia roșie se răsfrângea lumina palidă, a câmpului mort.

— Oricât ar fi de înspăimântător adevărul, eu totuși vreau să-l știu. Poate voiu muri aflându-l, însă prefer să fiu mort, decât să nu știu adevărul. In sărutările și îmbrățișările tale eu simt minciuna. Spune-mi adevărul și voiu pleca pentru totdeauna dela tine, — îi vorbeam eu.

Tăcea, și privirea ei rece și ispititoare pătrundea în adâncul ființei mele, îmi străpungea sufletul și-l examina cu o curiositate străpungătoare. Și deodată strigai:

— Răspunde sau te voiu omorî!

— Omoară-mă! răspunse ea liniștită. Viața e atât de plictisitoare. Numai să nu crezi că cu amenințări vei afla adevărul.

Mă lăsai în genunchi. Ii strângeam mâinile, plângând, o rugam să se îndure, o rugam să-mi spună adevărul.

— Sărmanul! — zise ea, punându-și mâna pe părul meu. Sărmanul!

— Indură-te,—o rugam eu. O, cum aș vrea să știu adevărul!

Și mă uitam la fruntea ei curată și gândeam că adevărul e acolo, dincolo de această latură subțire. Voiam, ca nebunul, să sparg craniul ca să văd adevărul. Iar aici, de cealaltă parte a pieptului alb, se bate inima — și tot așa nebunește voiam să-i sfâșii pieptul și măcar odată să văd o inimă de om, desvelită. Și flacăra ascuțită a lumânării ce se sfârșia, ardea nemișcat, iar pereții se topeau în întunerec și era atât de trist, atât de pustiu și atât de urât!

— Sărmanul, — repetă ea. — Sărmanul!

Flacăra galbenă se svârcoli, căzu și se făcu vânătă. După aceea se stinse iar pe noi ne cuprinse besna. Nu-i vedeam nici fața, nici ochii, mâinile ei îmi țineau capul și în starea aceasta eu nu mai simțeam minciuna. Cu ochii închiși, nu mai mă gândeam la nimic, nu trăiam, ci mă lăsam cotropit de sensația mâinilor ei și ea îmi părea că e adevărul. Și în întunerecul din prejur, șoapta ei răsuna încetișor, plin de teamă și neobișnuit:

— Imbrățișează-mă. Mie frică.

Și din nou se întărea liniștea și din nou răsuna murmurul ei ușor și plin de spaimă:

— Vrei să știi adevărul, — cum vrei, dacă nici eu nu-l știu! Oare eu nu vreau să-l știu? Apără-mă. O, ce frică mi-e!

Imi deschisei ochii. Intunerecul palid al camerei fugi înspăimântat dela ferestrele înalte, se ghemuia lângă pereți și se ascundea prin unghere, — iar prin fereastră la noi se uita ceva mare, alb și lugubru. Se părea că ochii stinși ai cuiva ne caută și ne cuprind cu privirea lor de ghiață. Tremurând, ne alipeam unul de altul, și ea murmura:

— O, ce frică mi-e!

IV

O omorîi. O omorîi, și pe când trupul ei se răcea, veștejit și nemișcat lângă fereastră, înapoia căreia lucea câmpul mort, eu îmi pusei piciorul pe ea și începui să râd. Râsul meu nu era râs de nebun, o, nu! Râdeam, pentru că pieptul meu răsufla regulat și ușor și înăuntrul lui era vesel, liniștit și pustiu, în vreme ce din el căzuse viermele, care îl rodea. Aplecându-mă, mă uitai în ochii ei morți. Mari și însetați de lumină, ei rămaseră deschiși și semănau cu ochii unei păpuși de ceară — așa de mari și de întunecoși. Ii pipăiam cu degetele, îi închideam și-i deschideam, și nu-mi era frică, pentru că în pupila neagră și nepătrunsă nu mai trăia acel demon al minciunii și al îndoelilor, care mi-a supt sângele atâta vreme și cu atâta sete.

Când mă legară, eu râdeam și oamenilor ce mă legară păru-i înfricoșător și sălbatec. Unii întorceau privirea dela mine cu scârbă și se dădeau înlături; alții se năpusteau asupra mea deadreptul, cu amenințări și cu ocări pe limbă, însă când în ochii lor se țintuia privirea mea luminoasă și veselă, fețele lor îngălbeneau și picioarele lor înțepeneau pe loc.

— E nebun, — spuneau ei și mi se părea că cuvântul acesta îi potolește, pentru că ajută ca taina să fie înțeleasă: cum, eu, iubind, mi-aș fi putut omorî iubita — și să râd. Și numai unul — gras, cu obrajii plini de sânge și vesel, mă numi cu alt nume, și acest nume mă izbi în suflet și-mi întunecă lumina din ochii mei.

— Bietul om! — zise el cu jale și fără răutate, pentru că el era gras și vesel. — Bietul om!

— N'am nevoe! — strigai eu. — N'am nevoe să-mi zici așa!

Nu știu de ce mă năpustii asupra lui. Firește, nu vroiam nici să-l omor, nici să-l ating, însă toți acești oameni speriați, văzând în mine pe nebunul și pe criminalul, se speriară și mai mult și începură să strige atât de tare, încât mie-mi veni să râd din nou.

Când mă scoaseră din camera unde zăcea cadavrul, eu repetai cu glas tare și cu stăruință, uitându-mă la omul cel gras și vesel:

— Sunt fericit! O, cât sunt de fericit!

Și aceasta era adevărul.

V

Odinioară, când eram copil, văzui într'o menagerie o panteră, care îmi impresionă mult imaginația și pentru mult timp îmi turbură gândurile. Ea nu semăna cu celelalte fiare, care dormitau toată ziua și cu răutate se uitau la vizitatori. Ea mergea din colț în colț, pe una și aceeaș linie, cu o regularitate matematică și întorcându-se fiecare dată, pe un loc, atingea fiecare dată cu șoldul aurit unul și acelaș drug al gratiilor. Capul ei ascuțit și rapace era lăsat în jos, iar ochii se uitau drept înainte. In fața cuscii unde era băgată, zile întregi se înghiesuia mulțimea, vorbea, făcea zgomot, iar ea mergea necontenit și ochii ei niciodată nu se îndreptară către privitori. Puține dintre persoanele din mulțime zâmbeau: cei mai mulți se uitau cu seriozitate, chiar posomorâți, la acest viu tablou al îngândurării fără de ieșire și suspinând se îndepărtau. Indepărtându-se, se uitau încă odată la ea, nedumeriți, ca și cum ar fi căutat să descopere ceva comun între ei — oameni liberi — și această fiară închisă. Și când în urmă, când eram în vârstă, oamenii și cărțile începură să-mi vorbească de veșnicie, eu îmi amintii de panteră și mi se păru că eu aflasem ce e veșnicia și chinurile ei.

Intr'o asemenea panteră mă preschimbai în cușca mea de piatră. Mergeam și mă gândeam. Mergeam pe o singură linie, deacurmezișul cuscii mele, din colț în colț și pe o linie scurtă mergeau și gândurile mele, atât de grele, încât mi se părea că port pe umeri nu un cap, ci lumea întreagă. Această lume consta dintr'un singur cuvânt, însă ce mare, ce chinuitor și sinistru era cuvântul acesta:

Minciuna!

Și din nou, șuerând, eșia târându-se din toate colțurile și se încingea împrejurul gâtului meu, și acum nu era ca un șarpe mic, ci se întrupă într'un șarpe mare, sclipitor și crâncen. Și mă mușca și mă sugruma cu inelele lui de fier, iar când începeam să strig de durere, din gura mea deschisă eșia acelaș strigăt respingător ca fluieratul de șarpe, ca și cum tot pieptul meu răsuna de jivine:

— Minciună!

Mergeam și gândeam, și în fața ochilor mei, asfaltul cenușiu și neted al pardoselei se prefăcu într'o besnă cenușie și străvezie. Picioarele nu mai simțeau apropierea de piatră și m[i] se părea că zbor în înălțimea nemărginită deasupra norilor [...] a cetii. Când din pieptul meu zvâcnea gemătul șuerător, [...] acolo, de jos, din această fașe rărită și nepătrunsă cu ochii, [...] desfășura încet răsunetul înspăimântător. In chipul acesta, [...] și cum ar fi străbătut mii de ani, se stingea încet și surd, [...] fiecare fărâmiță a norului. Ințelegeam că acolo, jos, el fluer[a] ca vântul care a doborît copacii, însă, în urechea mea el p[ă]trundea ca o șoaptă sinistră și scurtă:

— Minciuna!

Această șoaptă perversă mă arunca în furie. Eu isbeam [...] piciorul în piatră și strigam:

— Nu există minciuna! Eu am omorît minciuna!

Și dinadins mă întorceam în lături, deoarece știam că [...] îmi va răspunde. Și ea răspundea agale, din adâncul prăpasti[i] fără fund:

— Minciună!

Și cum vedeți, amarnic m'am înșelat. Am omorît femee[a], minciuna însă deveni nemuritoare. Nu omorîți femeile, pân[ă] când cu rugăminți, cu chinuri și cu foc nu veți fi zmuls ad[e]vărul din sufletul ei!

Așa gândeam eu și mergeam deacurmezișul cuscii, di[n] colț în colț.

VI

Ce întunerec și ce înspăimântător e acolo, unde a luat dâns[a] adevărul și minciuna. Insă eu voiu merge acolo. O voiu ajung[e] chiar lângă tronul lui Satan, voiu cădea în genunchi, voiu i[s]bucni în hohote de plâns, și-i voiu striga:

— Spune-mi adevărul!

Dumnezeule! Dar și aceasta e minciună. Acolo e besnă, aco[lo] e pustietatea veacurilor și a nemărginirii, iar el nu e acolo [...] nu e nicăiri. Minciuna însă a rămas. Ea e nemuritoare. Eu [o] simt în fiecare atom al văzduhului și când respir ea pătrun[de] fluerând în pieptul meu și-l sfâșie, o, cum îl sfâșie!

Ce nebunie e să fii om și să cauți adevărul! Ce dureros [...]

— Scăpați-mă! Scăpați-mă!

G. M. Ivanov

Din literatura ch[ineză]

Cântec pe apă

Li-Tai-Po

De abanos e barca mea
Și 'n Iade flautu-mi sculptat,
Iar clapele-i sunt ferecate
Cu aurul cel mai curat.

Și vin!... Cum seva curățește
De pete haina-mi de mătase,
Asemeni vinu'mi șterge 'n suflet
Atâtea pete 'ntunecoase...

Urcior de aur, vin spumos,
O barcă sprintenă pe apă
Și inima unei amante:
Mai mult, — doar numa 'n rai să 'ncapă

Nuferii

Li-Tai-Po

E apa limpede ca de argint
Și sub lumina lunei maestoase
Par valurile niște peștișori,
Sbătându-se 'ntr'o plasă de mătase.

Vâslind încet, cu barca mea ușoară
Alunec singuratic, în neștire,
Singurătatea nopții mă 'nfioară
Și 'mi strecură în inimă, mâhnire.

Sub clarul lunei... mii și mii de nuferi
Cu flori ca pietre scumpe 'n strălucire;
Cu vâslele 'i desmierd și ei murmură
De-aș crede că'și vorbesc de fericire.

S'apleacă lin în gesturi de iubire —
Și cum privesc la ei cu 'nsuflețire
Resimt o dulce mângâere 'n suflet
Și simt tristețea toată cum dispare
Topindu-se ca umbra trecătoare.

Pe apă

Thu-Fu

Ușor plutește barca mea pe apă, —
Văd umbra ei prin valurile clare;
Pe cer — tăcuții călători — trec norii,
Eu văd și ceru 'n apa curgătoare.
Iar când un nor ușor și fin ca gândul
S'abate pe sub luna argintie, —
Admir sub mine-o priveliște rară
Cum numa'n basme s'ar putea să fie..

Pe cer aș crede că 'mi plutește barca,
Iar norii 'mi par prieteni mai de-aproape —
Și tot privind, îmi trece-un gând prin minte:
Așa ca ceru 'n fundu-acestei ape
Fermecătorul chip al dragii mele
Se oglindește 'n inima-mi arzinte...

Nerecunoscătoare.

Wan-Tsi

Din flautu-mi de abanos
Eu ți-am cântat duios, iubito,
Cântări țesute din durere, —
Tu ruga mea n'ai auzit-o...

Și frumusețea ta cerească
Am proslăvit'o 'n poezie,
Dar ai rămas ca stânca, rece,
Iar dorul meu plângea 'n pustie.

Le-ai aruncat pe toate 'n apă,
Și poezie și cântare;
Acum ți-am cumpărat o perlă
Ca cerul seara la culoare.

Și-ți voiu aduce 'n dar safirul
Ca semn de 'naltă adorare, —
O, de-aș zări măcar un zâmbet
Pe fața ta nepăsătoare!...

George A. Petre

Ştrul Tudorică

— SCHIŢĂ —

de Victor Eftimiu

Tocmaĭ pe la sfârşitul luĭ Octombrie, fu înscris la şcoala Silivestru, în clasa patra primară, Ialomiţeanu P. Virgil, un băeţel frumos şi palid, îmbrăcat în haine de catifea, cu dantelă la gât şi la mânecĭ, cu părul blond, lung şi buclat, ca o poză din „Cuore".

Noĭ eram săracĭ maĭ toţĭ, tunşĭ şi cu capul mare.

Veniserăm la şcoală dela începutul luĭ Septembrie şi ne cunoşteam de anul trecut; sosirea târzie a luĭ Ialomiţeanu Virgil ni se păru o nedreptate. Din primul ceas, toată clasa îl duşmănia, maĭ ales din pricina păruluĭ său lung. Era o cochetărie jignitoare pentru nişte băeţĭ din a patra, maĭ ales în clasa noastră, unde aveam un coleg Dumitrescu N. Culaie, care se rădea.

Ialomiţeanu Virgil, pe care-l adusese însăşĭ mama luĭ, o doamnă în doliu, tristă şi foarte frumoasă, ne fuse antipatic din primul ceas: îl bănuiam răsfăţat şi mândru, dispreţuindu-se cu bogăţia luĭ şi cu mama luĭ, atât de tânără şi de frumoasă.

Nicĭ unul din noĭ nu voi să-l primească tovarăş de bancă.

Domnişoara Smărăndescu, institutoarea, ne rugă pe fiecare, dar cum strâmbam din nas, cu toţiĭ, dete loc luĭ Ialomiţeanu Virgil tocmaĭ în fund, lângă Ştrul Tudorică, băiatul unuĭ tinichigiu de pe calea Moşilor.

Ştrul Tudorică, ştiindu-se jidan, nu îndrăsni să facă nazurĭ; el fu bucuros să stea lângă Ialomiţeanu P. Virgil.

Se împrieteniră foarte repede şi, în curând, toţĭ băeţiĭ regretară că nu l-au primit în banca lor, căcĭ Ialomiţeanu P. Virgil dădea în fiecare zi câte ceva luĭ Ştrul Tudorică: apsibildurĭ, cornurĭ cu lapte, pastile de tuse şi aquarele.

Odată i-a dăruit un penar de abanos, altă dată un creion Koh-l-noor, cu sidef la capăt.

Ialomiţeanu P. Virgil, copil bolnăvicios şi trist, era blând ca o fetiţă; se uita la noĭ cu ochiĭ bunĭ, ne ridica tocul sau caetul căzut, ar fi vrut să se împrietenească şi cu ceĭlalţĭ băieţĭ, dar nu îndrăsnea, speriat încă de amintirea primeĭ zile de şcoală.

Prietenia pe care ar fi împărţit-o întregeĭ clase, i-o dădea, întreagă, luĭ Ştrul Tudorică.

Băiatul tinichigiuluĭ îl ducea pân'acasă şi-ĭ ţinea ghiozdanul, cu sila.

Dela poartă, Ştrul Tudorică trecu şi'n casă, unde i-au dat să mănânce franzeluţe cu icre negre.

Ne-a spus Ştrul Tudorică, a doua zi, ce frumos era în casă la Ialomiţeanu, cum mirosea a parfum şi cum şedea mama luĭ Ialomiţeanu într'un fel de cămaşă lungă, cu trandafirĭ şi avea braţele goale şi albe ca laptele.

Dumitrescu N. Culaie, cel care se rădea, asculta cu ochiĭ larg deschişĭ şi după ce isprăvi Ştrul Tudorică, îl înjură de mamă, de necaz şi-ĭ trase un pumn în tâmplă.

Domnişoara Smărăndescu profită de acest prilej ca să-l mute pe Ştrul Tudorică şi pe Ialomiţeanu Virgil din fund, tocmaĭ în banca din faţă, ca să nu maĭ stea lângă Dumitrescu N. Culaie.

După vacanţa Crăciunuluĭ, Ştrul Tudorică veni la şcoală cu haine şi ghete nouĭ. Era ceva maĭ gras şi par'că nu i se maĭ vedeau atâta pistruĭle de pe obraz.

In primăvară, câţiva băieţĭ, trecând prin faţa caseĭ luĭ Ialomiţeanu, văzură pe tata luĭ Ştrul Tudorică lucrând la tinicheaua coperişuluĭ.

Maĭ târziu am aflat că şi mama luĭ Ştrul Tudorică îşĭ găsise un rost în familia luĭ Ialomiţeanu Virgil.

Se încălzise bine. Sălciile din curtea şcoaleĭ miroseau tare, iar rândunelele ciripeau, sub cerul albastru, care se vedea prin fereastra deschisă.

O pereche de rândunele intră şi la noĭ în clasă.

A doua zi, Ialomiţeanu Virgil a fost absent.

Două săptămânĭ a lipsit: era bolnav.

La sfârşitul luĭ Aprilie, într'o Miercurĭ. după masă, domnişoara Smărăndescu ne spuse că Ialomiţeanu Virgil a murit. Apoĭ, îşĭ scoase batista şi începu să plângă.

Ceĭ maĭ mulţĭ dintre noĭ se gândiră cu bucurie că Ştrul Tudorică n'o să maĭ aibă penare şi cornurĭ cu lapte.

După ce încetă din plâns, domnişoara Smărăndescu ne înştiinţă că toată clasa o să mergem Vinerĭ după prânz, la orele 3, acasă la Ialomiţeanu Virgil, pentru înmormântare.

A treia zi, ne-am dus cu toţiĭ, doĭ câte doĭ, ca soldaţiĭ, acasă la Ialomiţeanu.

Băeţelul era întins pe un catafalc alb şi par'că dormea.

Noĭ ne-am uitat prin casă, dar nu văzurăm pe doamna Ialomiţeanu în cămaşă lungă, cu trandafirĭ, cum ne spusese Ştrul Tudorică, şi nicĭ a parfum nu mirosea. Mirosea greu a fum de lumânare şi a zambile moarte.

Iar doamna Ialomiţeanu era îmbrăcată în negru toată şi zăcea pe treptele catafalculuĭ.

Când a intrat clasa noastră în salon, s'a ridicat, a început să plângă cu hohote, s'a repezit la noĭ şi ne-a strâns la piept pe fiecare sărutându-ne, cum nu ne sărutase nicĭ odată mama noastră, acasă.

— Uitaţi-vă, dragiĭ meĭ, uitaţi-vă! „Tovarăşul vostru s'a dus... Dragul mamiĭ... dragul mamiĭ! „Uitaţi-vă cum doarme, micuţul de el! S'a dus! S'a dus!"

Unul din noĭ începu să plângă, tare.

Ceĭlalţĭ, ne uitam la colivă.

Cel dintâĭ care începu să mănânce fu Dumitrescu N. Culaie. Ceĭlalţĭ se repeziră şi eĭ, înfigându-şĭ degetele în cele treĭ tăvĭ de colivă şi orez cu lapte. Unul apucase o bucată mare de colivă, care-ĭ înconjura toată mâna şi nu ştiam cum o ţine.

Văzându-ne flămânzĭ, mama luĭ Ialomiţeanu Virgil ne aduse cornurĭ cu lapte şi cireşĭ şi ne dete la toţĭ câte doĭ leĭ, ca să ne întoarcem cu tramvaiul.

Apoĭ, când porni dricul, un miros puternic de eter se răspândi în aer; lumea se îngrămădia în jurul doamneĭ Ialomiţeanu, care leşina mereu şi-şĭ chema puişorul cu buclele de aur.

Noĭ ne uitam unul la altul şi trăiam ca'ntr'un vis toate aceste lucrurĭ ne maĭ văzute.

Dela jumătatea drumuluĭ spre cimitir ne-am întors, fiindcă înopta. Ne-am întors fiecare cu câte doĭ leĭ, o lumânare, o cană şio farfurie.

A doua zi, Sâmbătă, pe pupitrul luĭ Ialomiţeanu Virgil era un buchet mare de lacrămioare, trimis de mama luĭ, prin Ştrul Tudorică.

Băiatul tinichigiuluĭ se mută în casa camaraduluĭ nostru mort şi într'o zi, veni la şcoală în haine de catifea, cu dantele albe la gât şi la mânecĭ.

Era maĭ mândru acum, maĭ îndrăsneţ şi se'ngrăşa văzând cu ochiĭ.

Noĭ maĭ trăirăm vreo zece zile (atâta cât ţinură ceĭ doĭ leĭ aĭ fiecăruia) cu amintirea înmormântăriĭ, care ni se părea o sărbătoare minunată, neaşteptată, cu orezul eĭ cu lapte, cu cireşele vremelnice, cam apoase, cu farfuria şi cănuţa pe care era zugrăvit Napoleon.

In viaţa noastră de copiĭ săracĭ, acea după amiază fusese risipa unor bucuriĭ nebănuite, carĭ n'or să maĭ vină, poate, niciodată.

Era un colţ din feeriile visate, din minunatele poveştĭ citite la Crăciun în cărţile cu poze colorate.

Şi toată clasa nu se gândea acum decât la o nouă fericire, la fel cu înmormântarea luĭ Ialomiţeanu P. Virgil.

Şi-acuma, toată clasa aştepta să moară Ştrul Tudorică.

VICTOR EFTIMIU

Mişcarea Artistică

A doua expoziţie a „Salonului de toamnă"

de S. MAUR

Noua grupare artistică „Salonul de toamnă", şi-a deschis la Maison d'Art, a doua sa expoziţie.

Cu numele acesta, atât de celebru în Franţa şi a căruĭ tradiţie este legată de tot ce e revoluţionar, îndrăzneţ şi independent în artă, nu are nimic comun această societate. Din contra, facem din nou aceiaşĭ constatare pe care am făcut'o şi în anul trecut, că stabileşte un fel de punte între principiile şi metodele technice ale celor două societăţĭ existente „Tinerimea artistică" şi „Arta Română".

Este o grupare cu principiĭ cam prea blânde, intermediare, nepretenţioase.

Expoziţia din anul acesta e fără îndoială maĭ simpatică, maĭ bine îngrijită, maĭ bogată ca valoare deşi nu are poate ca număr tot atâtea lucrărĭ ca cea precedentă. Totuşĭ până la o expoziţie cu adevărat „bună" din toate punctele de vedere, multe ar maĭ fi de câştigat...

Expoziţiile carĭ au avut cel maĭ mare răsunet, ele însăşĭ opere de artă, — prin valoarea aleasă a tablourilor şi a sculpturilor expuse şi prin unitatea şi armonia de vederĭ ce se putea vedea în ele, nu au fost nicĭ odată în străinătate alcătuite din bucăţile alese de către artiştĭ.

Cel care creiază opera de artă, nu-ţĭ va da decât pe aceia pe care o simpatizează şi decĭ o crede maĭ bună, iar nu pe aceia cu calităţĭ cu adevărat maĭ superioare. Pentru că el nu poate, — orĭ-cât de dezvoltat i-ar fi spiritul de autocritică, să judece obiectiv.

Atâtea senzaţiĭ şi sentimente din momentele în carĭ opera a luat naştere şi carĭ nu se şterg nicĭ odată din mintea şi sufletul unuĭ artist, îĭ întunecă întotdeauna dreapta judecată. Marile expoziţiĭ din străinătate s'au format din pânzele alese din atelierul expozanţilor de către juriu, sau, — şi acestea au avut cel maĭ durabil succes, — de către un singur delegat, profund cunoscător, cinstit şi care se bucura de încrederea tuturor, un fel de „dictator", cu puterĭ discreţionare.

In republica artelor, care are numaĭ cetăţenĭ prea sensibilĭ şi cu mult prea independenţĭ, nu se poate face nimic bun cu alte mijloace...

Lucrările expuse la Maison d'Art, chiar acelea maĭ slabe, sunt la un nivel artistic mediu, care nu-ţĭ dă nicĭ un motiv de supărare. Dar multe, foarte multe nu interesează, ochiul trece peste ele fără ca să-ĭ atragă ceva atenţia, şi de aceia te indispune numărul de tablourĭ insignifiante care înbracă pereţiĭ.

Dintre bătrâniĭ paleteĭ româneştĭ *Ncolaie Vermont* este singurul care a răspuns invitaţieĭ membrilor salonuluĭ. Patru pânze, cu aceleaşĭ obiecte dragĭ artistuluĭ, dezvăluie publiculuĭ romantica sa senzibilitate.

D. Lucian Grigorescu este cel maĭ promiţător talent dintre tineriĭ expozanţĭ dela Maison d'Art.

Peisagiile expuse, în carĭ se poate observa drumul pe care şi l'a ales, ne întăresc în convingerea că va da lucrurĭ foarte bune, dacă perseverează în hărnicia şi în dragostea de artă ce se citeşte din ele. Işĭ îmbracă maĭ departe subiectele într'o atmosferă poetică pe care delicata şi frageda-ĭ sensibilitate i-o impune şi începe a da şi meşteşuguluĭ cuvenita atenţiune.

Ceea ce ne bucură maĭ ales este că, cu toată vizita pe care se pare că a făcut'o Italieĭ binecuvântate, nu ne-a adus de acolo sentimentalismul dulce şi de suprafaţă care reiese dintr'o beţie de roşu şi galben în toate nuanţele la care se adăoga violetul visărilor femenine, — puse fără prea multă scrupulozitate alăturĭ, fără ca să fie ţinute de scheletul uneĭ construcţiunĭ solide făcută în prealabil, — aşa cum au făcut şi fac încă majoritatea colegilor săĭ maĭ puţin formaţĭ şi maĭ slabĭ, carĭ se reîntorc din Italia.

D. Lucian Grigorescu şi-a rafinat numaĭ paleta fără a neglija desemnul pesagiilor alese, ceeace e foarte mult.

Dar de-ce nu ne-a maĭ dat nicĭ-o natură moartă şi nicĭ o figură?

Am dori să vedem şi cum atacă azĭ interioarele cu figurĭ, temă care îĭ mergea foarte bine, după câte ne amintim, din precedentul salon de toamnă.

D. L. A. Bizu rămâne sincer şi personal în lucrările — dintre carĭ unele sunt frumoase, — pe carĭ le expune în anul acesta. Cele maĭ caracteristice sunt „In Cafeneaua luĭ Iah-ia Balcic" (2) şi „Spre seară, mahalaua Tătară Balcic" (3).

Am dori totuşĭ, ca lirismul care face nota principală din gama pe care i-o impune talentul său, să fie închegat într'o coloare maĭ plină, maĭ curată, maĭ pastuoasă. După simţul nostru aceia pe care o utilizează astăzĭ ca mijloc de exprimare a sentimentelor ce-l agită, este prea fluidă. O maĭ mare dragoste de materia picturală i-ar aduce foarte marĭ serviciĭ.

Surprinzător a progresat domnul *Ionescu-Doru,* care şi-a luminat paleta, şi se pune dintr'odată cu pânza „Balcicul spre mare" alăturĭ de ceĭ maĭ agreaţĭ pictorĭ aĭ noştriĭ. Influienţa de modernizare care se simte în toate nouile sale lucrărĭ, i-a dat preocupărĭ serioase ce vor schimba, dacă le urmează, cursul, tot mersul carierei sale.

Ce minunat ar putea utiliza domnul *Adam Bălţatu,* culoarea sa luminoasă pe alocurĭ, senzuală şi larg pusă, dacă ar adâncĭ puţin problemele ce se pun forţat fie-căruĭ pictor la construirea şi la executarea subiectuluĭ. Şi ce mult ar câştiga tot ce face, dacă planurile din peisagiĭ ar fiĭ distincte şi dacă culorile întunecate — negre aproape, — ce-ĭ murdăresc fericita combinaţie de colorĭ ar dispare din paleta domnieĭ-sale. Şi dece dă atât de puţină atenţie desemnuluĭ şi nu cere ceva maĭ mult şi maĭ serios talentuluĭ său?

Domnul *George Chirovici* prezintă publiculuĭ câte-va lucrărĭ, în carĭ se vede cât e de sârguitor şi cât de multă inimă pune în sforţările domnieĭ sale, carĭ încep să fie încununate de succes. Are două pânze ce ne dezvăluie scânteia adevărateĭ opere de artă ascunsă până acum sub cenuşa îndeletnicirilor de pură experienţă.

D. Bulgăraş are portrete frumos executate şi foarte agreabil aranjate în tablou.

Drumul pe care se abate domnul *Pan Ioanid,* îĭ va schimba complect maniera şi va pune şi bazele renumeluĭ său de pictor serios, dacă va continua în aceste străduinţĭ recomandabile.

Foarte slab se prezinta domnul *Schweiţer-Cumpână,* care ni se pare că tinde să devie un tânăr Băncilă, dacă continuă pe aceiaşĭ cale.

Aceleaşĭ pastelurĭ plăcute şi aceleaşĭ florĭ ca până acum expune d. *Molda.*

In două lucrărĭ ale debutanteĭ domnişoare *Mihăileanu,* — două naturĭ moarte, — observăm vioiciunea şi vibrarea uneĭ pensule, ce pare a fi cu temperament condusă.

Şi domnul *Velisoratu* pare să fie pornit cu piciorul drept de astă dată judecând după două peisagiĭ discret armonizate.

Domnul *Burcă* nu expune nimic nou.

Sculptura e aşa dar năpăstuită în această societate. Şi în desemnurile expuse, nu putem descoperi, cu toată bunăvoinţa noastră, nimic original.

S. MAUR

„Rustica"

ARTĂ ROMÂNEASCĂ

Dacă în patrimoniul nostru artistic avem o artă primară, însemnată cu leatul în care s'a creiat — arta olăriei — se poate spune, că alăturĭ de ea, am avut în trecut strungăria lemnului, de care poate dovedi colecţiunile de furci, blidare cuiere şi lăviţi, strânse în muzeele Etnografice din Ardeal şi în cel din Bucureşti.

După cum la un moment dat, a reînviat architectura românească cu pridvor şi culă — întocmită din modelele mânăstireşti şi a vechilor conacuri boereşti, tot astfel aşteptăm o artă a lemnuluĭ, aplicată mobilieruluĭ de interior.

Cu prilejul expoziţiuneĭ de mostre din Parcul Carol, în toamna trecută, am văzut o întreagă artă naaţională a lemnului şi saloane pline puneau în lumină strungăritul artistic, cu isvoade naţionale.

Nu vreau să se înţeleagă, nicĭ pe departe, că ar fi vorba de acele mobile zise naţionale, cu bibilurĭ colorate, care formează negustoria ambulantă sau populează vitrinile de pacotilă.

E vorba de o sculptură în spirit primitiv, încrustată în lemn şi de o formă anumită de mobilier, care să evoace stilul cu care erau împodobite culele şi cerdacele vechĭ.

La Târgul-Mureşului, încercări serioase au făcut primele realizări de acestea şi mobila artistului **Vigh,** de la Expoziţiunea de mostre, a atras luarea-aminte a tuturor celor iniţiaţi în această artă.

Astfel s'a întocmit societatea **Rustica,** sub îngrijirile d-lor Edel şi Naumescu şi cu compoziţiunea şi executarea artistică a sculptorului Vigh.

Prima expoziţiune deschisă la Maison d'art, în strada Corăbiei, la 1 Octombrie, arată o colecţiune de mobile originale, în lemn masiv, sculptate şi patinate în spirit primitiv; o mare contribuţiune de fer forgé înfrumuseţează stilul, dându-le un aer medieval.

Preocuparea artistică se simte deopotrivă în linia şi desenul mobilei ca şi în executarea lăcătuşeriei.

Având toate balamalele vizibile, ele sunt bătute cu mâna după desene speciale şi cheile modelate în foc, au forme speciale, după concepţiuni unitare.

Este un pas făcut înainte în domeniul artei noastre naţionale şi cred că **Rustica,** abia acum începe preludiul unei adevărate reînvieri a mobilei de artă.

Oricât am saluta asemenea iniţiative, tot n'am contribui suficient la răspândirea bunului gust în educaţiunea practică, dacă nu insistăm suficient, pentru a sugruma etalarea pacotileĭ, cu care se speculează naivitatea şi lipsa de estetică a celor mai mulţi dintre noi.

CERCETATORUL DE FRUMOS

Anatole France amoral

Ne cade în mână un volum de critice de Max Nordau, citit de muit, cu acest titlu sugestiv: „Văzuţi din afară". Un scriitor german, departe de patimile şi preferinţele locale, în care intră totdeauna şi ceva străin intelectualismuluĭ pur, judecă pe câţi-va scriitorĭ francezĭ. Dacă nu sunt aprecierĭ cu totul indiscutabile, pretinde autorul, ele au cel puţin meritul de a fi fost făcute dintr'un punct de vedere nou.

Şi, vorbind de Anatole France, la care admiră fineţea de a deosebi sub aparenţele strălucite ale vieţii sociale, politice, psihologice, tot ce e putred, mincinos şi prostesc. Nordau observă totuşĭ că autorul „Istorieĭ Contimporane" e un insensibil. Să zugrăveşti toată inconştienţa şi mârşăvia omenească cu un zâmbet fin în colţul buzelor şi apoĭ nimic, iată ceva ce trebuia într'adevăr să jignească bunul simţ necruţător al scriitoruluĭ „Minciunilor convenţionale". Ironia, spune el în substanţă, este unul dintre mijloacele cele maĭ înalte ale inteligenţeĭ, dar întrebuinţată exclusiv, în afară de orice altă resursă sufletească, ea devine un instrument lamentabil. Trist înţelept acela ce nu ştie decât să râdă fără a se revolta: Anatole France e amoral, iar autoritatea sa e pentru aceasta nulă.

Când citeştĭ astfel de aprecierĭ, primul gest ţi-e să întorcĭ scoarţa şi să cautĭ data când ele au fost scrise. Intr'adevăr, de când Nordau îşĭ formula astfel părerile, câte prilejurĭ n'au venit să dovedească că zâmbitorul gânditor ştie să ia şi o atitudine practică. Ba prilejurile au fost aşa de multe că France a avut timpul să se şi contrazică de nenumărate ori în manifestările sale practice, ceeace incontestabil e caracteristica perfectuluĭ om de acţiune.

Scriind cele ce a scris, Nordau nu-l cunoaştea încă pe France din „L'Affaire", nicĭ pe acela din întrunirile socialiste, devenit astăzĭ semnatarul manifestelor grupuluĭ Clarté. Dar moral, într'un senz, e oricine acţionează. Or, înainte de a deveni apărătorul victimeĭ cluburilor militare şi înainte de a fi scris că „omul e un animal cu puşcă", France a fost un fervent al ideeĭ de patrie simbolizată prin oştire. Un om care după o revistă de 14 Iulie ticlueşte pe nerăsuflate un articol entuziast pe care-l termină cu de treĭ orĭ „Trăiască armata" nu e amoral. Are o morală poate prea puţin superioară aceieia a căpitanuluĭ luĭ Paul Reboux, — din parodia după Déroulède — care ca să împiedice căderea drapeluluĭ în mâinile Prusacilor, îĭ mănâncă rând pe rând roşul şi albul şi albastrul, dar în definitiv e şi aceasta o filozofie a acţiunii, ca oricare alta.

Observaţia criticuluĭ german e justă dar e aplicată deandoaselea. E foarte drept că în opera sa literară, France rămâne maĭ totdeauna scepticul pentru care ideea e numaĭ o desfătare. Nordau a transferat însă noţiunea de morală din domeniul acţiuniĭ, singurul în care poate avea un înţeles, în acel al arteĭ, unde criteriul e altul.

*

Ceeace a contribuit la această — după noi — confuzie, e felul cu totul aparte al arteĭ luĭ France şi imposibilitatea de a categorisi această operă în cazierele, zise genurĭ, ale criticeĭ dogmatice. S'a raţionat prin absurd: neîncăpând în nicĭ unul din rafturile consacrate, opera luĭ France e tot ce vreĭ, afară de literatură. E atuncĭ sociologie, orĭ doctrină politică, orĭ polemică, chestiunĭ în care, doctrinar, om politic orĭ polemist, am dreptul să intervin, *să discut* şi să pun şi criteriul de morală.

Perfect logic. Atât numaĭ că nicĭ „Jérome Coignard" nicĭ „L'orme du mail", nicĭ „L'anneau d'améthyste", nicĭ „Le mannequin dosier", nicĭ „M. Bergeret à Paris" nu sunt ştiinţă orĭ doctrină, ci artă.

O artă însă concepută nou.

Să ne explicăm.

*

Să vorbeştĭ despre o *concepţie* estetică a luĭ France, înseamnă să-l cunoştĭ prea puţin. Nimenĭ nu şi-a încătuşat vreodată maĭ puţin arta în principiĭ ca France. Dar dacă nu poate fi vorba de o teorie chibzuită şi aplicată din „parti-pris", există totuşĭ, o unitate estetică în toată opera scriitoruluĭ francez. Să vedem în ce constă.

Gourmont, ni se pare, spunea — cu niţică pornire, dar în fond cu multă dreptate — că scrierile luĭ France „sentent fort le bouquin". In adevăr, imaginaţia autoruluĭ Thais-eĭ e livrescă — a mărturisit-o el însuşi deseorĭ — livresc e umorul luĭ, livresc până şi paradoxul luĭ. Singură această constatare arată că nu poate fi criticată atitudinea omuluĭ în opera luĭ France, ci numaĭ aceea a artistuluĭ.

Erudiţia luĭ Anatole Fr. ne-a dat un sceptic: Filozofiĭ, religiĭ, ştiinţă nu sunt adevărul. Dogme şi teoriĭ formulate în decursul veacurilor de o omenire dornică de a şti, nu reprezintă în ultimă analiză decât produsele moravurilor în diferite momente. Dacă aşa e, dacă într'adevăr zădarnică e goana după absolut, nu-mi rămâne decât să mă resemnez a gusta cu aceiaş senzuală plăcere sforţarea omuluĭ de a ghici, şi neputinţa luĭ şi iluziile mereu renăscânde. *Inutile* pentru descoperirea adevăruluĭ, ele pot deveni *frumoase* prin transpunere.

Iluziile acestea cu aparenţă de adevărurĭ, desamăgitul France le va face să defileze în opera sa, sau maĭ bine zis va defila el într'însele, şi le va însuşi rând pe rând, ca să le poată sorbi în voe parfumul de efort şi de neputinţă ori să descopere sub ele cu bucurie de artist, candoarea sau făţărnicia omuluĭ. *Prejudecăţile de veacurĭ, extrem de diverse, le va perinda în opera sa, nu cu gândul utilitar de a desfiinţa pe unele dintr'însele şi a adopta pe altele, ci într'un scop pur estetic.* Un critic contimporan recunoaşte doar că la France, o dogmă e o imagine, iar o doctrină filozofică exact ceeace e un peisagiu pentru un poet obişnuit.

Şi aici stă originalitatea autoruluĭ Thais-eĭ. El nu lucrează asupra naturiĭ, ci asupra produselor culturiĭ milenare care e o natură suprapusă.

In această cultură, regăseşte toate elementele frumosuluĭ pe care deobiceiu, le căutăm în contemplarea simplă şi directă a lucrurilor şi fiinţelor. Primitivul îşĭ ciopleşte o cruce şi se urcă pe scenă să-şi joace *misterul.* Rafinatul, el, îşĭ clădeşte o scenă pe scenă, iar în dosul cortineĭ maĭ întinde una.

Anatole France e acel rafinat. Iar Nordau s'a înşelat când, plecând dela ironia dezamăgită şi indulgentă a scriitoruluĭ francez, a ajuns la concluzia amoralităţii. Pe omul de acţiune îl pot căuta la lumina acestuĭ criteriu, nu însă pe artist. Or, deşi frământă aproape numaĭ idei, opera luĭ France rămâne artă.

E o formă de literatură, altoită pe o veche şi grea moştenire, formă extrem de originală fiindcă e extrem de rafinată. Preocupările actuale, după lungĭ şi grele vicisitudinĭ, sunt de ordin prea imediat ca să maĭ permită desvoltarea uneĭ astfel de literaturi. Dar forma aceasta poate reveni după nouĭ veacurĭ de oboseală.

S. RIVAIN

Stanţe

Mi-e sufletul o seară mohorîtă
De tristă toammă care 'n veştejire,
În loc de un şirag de frunze moarte
Îşi scutură şiragul de-amăgire.

Mi-e sufletul o toamnă ce 'ntârzie
Pe-alei şi pe cărări acum cernite,
Mi-e sufletul o toamnă care moare
Pe-un pat de frunze — visuri ofilite...

Alexandru Biloiurescu

CRONICA SPORTIVA

Sportul la Giurgiu

Inţelesul cuvântului *„sport"* desigur că n'ar fi fost cunoscut la Giurgiu dacă nu se clădea în apropierea oraşului nostru marea fabrică de zahăr *„Danubiană"!* Legătura dintre sport şi fabrica de zahăr poate să pară o ciudăţenie, cu toate acestea ea îşi are tâlcul eĭ. Intr'adevăr până la răsboĭ, giurgiuveniĭ nu au cunoscut nicĭ o manifestare sau tendinţă sportivă decât la producţiile de fine de an, când maestrul de gimnastică al şcoaleĭ respective făcea cu eleviĭ săĭ câteva exerciţiĭ de alergat sau unele jocurĭ de grădină.

De însemnătatea sportuluĭ, nu numaĭ la copiĭ dar şi la adulţĭ, şi-au dat seama toate popoarele civilizate, creind o mulţime de avantagiĭ celor ce se ocupau cu sportul; singură ţara noastră n'a înţeles lucrul acesta. In Austria, Franţa, Belgia, Germania, Ceho-Slovacia de pildă, şi bine înţeles şi America se cheltuesc milioane în fiecare an din visteria ţării pentru încurajarea sportuluĭ, a căruĭ necesitate acele popoare o simt întocmaĭ cum simţim şi noĭ pe aceea a... aperitivuluĭ.. Dar dacă ţările acestea cheltuesc milioane cu sportul fiindcă şi-au dat seama că un trup sănătos are şi o judecată mai sănătoasă, ce interes au cârmuitoriĭ noştri să se îngrijească de judecata poporuluĭ dacă aceasta nu le slujeşte deloc intereselor lor electorale !...

Iată însă, că într'o bună zi de după război, pe măsură ce zidurile famoaseĭ noastre fabricĭ de zahăr se 'nălţau, funcţionariĭ tehnicĭ şi administrativĭ aĭ eĭ, în maoritate belgienĭ, începură să se antreneze pe câmpurile învecinate în vederea organizăreĭ unuĭ club sportiv. Când poporul a văzut că *„jocurile belgienilor"* sunt frumoase, sănătoase şi instructive, a început să-ĭ imite, şi astăzĭ, după treĭ anĭ dela înfiinţarea primeĭ echipe sportive în Giurgiu—aceea a fabriceĭ de zahăr—avem încă alte treĭ: *echipa regimentuluĭ 5 inf., echipa liceuluĭ „I. Maiorescu"* şi *echipa civilă.*

Pe terenul fabriceĭ de zahăr, amenajat admirabil cu cheltuiala acesteia, am avut anul trecut şi în vara aceasta frumoase „match"-urĭ de foot-ball între aceste echipe şi câteva din Bucureştĭ, printre cari şi **Colţea,** iar anul acesta echipa giurgiuveană formată din elemente de valoare din fiecare echipă locală, a jucat un grandios „match" de foot-ball la Rusciuk cu echipa bulgară.

Faţă de tendinţa către sport care s'a accentuat în ultimul timp în oraşul nostru, d. colonel *O. Socolescu,* comandantul Reg. 5 Inf. Vlaşca, care s'a ocupat, dela venirea d-sale la Giurgiu, necontenit de educaţia fizică şi morală a *„generaţieĭ de mâine"*, a luat lăudabila iniţiativă a înfiinţăreĭ unuĭ imens parc sportiv pe care se vor putea desfăşura în acelaşĭ timp, jocurĭ de *Lawn Tennis, Foot-ball Rugby Alergărĭ pedestre de distanţă şi Viteză,* etc. Deasemenea se vor clădi tribune şi un local în care se vor putea da reprezentaţiunĭ teatrale, ţine conferinţe, serbărĭ, etc. Lucrările pentru amenajarea acestuĭ teren care are o întindere de câteva hectare, au şi început şi se fac sub directa supraveghere a d-luĭ colonel Socolescu. Şi iată cum, de unde înainte de războĭ nicĭ nu se pomenea la Giurgiu de sport, *jocurile belgienilor"* au făcut să avem astăzĭ patru echipe şi două terenurĭ sportive.

G. M. Dianu

Ştiri diverse

La Paris există două velodromurĭ : Parc-des Princes şi Vincennes ; cu începere dela 15 Octombrie alte două vor fi puse la dispoziţia publiculuĭ : Buffalo şi Pierre Benoist.

La Bucureştĭ bine înţeles, nu avem nicĭ unul, dar ne putem consola cu gândul c'am avut unul acum 25 anĭ !..

*

Cu începere dela 1 Septembrie excelentul ziar sportiv parisian „L'Echo des Sports" a devenit quotidian de unde până atuncĭ era numaĭ tri-bebdomadar.

Transformarea acestuĭ ziar în un mare organ nu ne miră ; succesul săŭ era visibil din an în an.

Iĭ urăm o mare prosperitate şi de acum încolo.

*

Pe autodromul Arus, lângă Berlin, două automobile de 10/30 H. P. conduse de maĭ mulţĭ piloţĭ carĭ se schimbă cu rândul au început a se învârti zi şi noapte şi va fi aşa timp de 300 ore fără o clipă de oprire.

Scopul nu poate fi altul decât reclama căcĭ e vorba de o fabrică nou venită pe piaţa germană.

*

Cu ocazia „match"-uluĭ de atletism între ceĭ maĭ de seamă atleţĭ norvegienĭ, suedezĭ şi danezĭ, norvegianul **Hoff** a stabilit la săritura cu prăjina un nou record al lumeĭ: 4 m. 12 cm. (vechiul record fusese stabilit de americanul **Foss** în 1920 la Anvers—4 4m. 09 cm.—cu ocazia jocurilor olympice).

*

Joseph Alzin, reputatul amator luxemburghez, a stabilit în cursul luneĭ Septembrie la Marsilia un nou record al lumeĭ la ridicarea greutăţilor reuşind 109 Kkr. („développé en haltères séparées") de unde recordul era până atuncĭ 103 Kgr. Performanţa a fost controlată oficial.

Recordul profesioniştilor, este 105 Kgr. şi aparţine luĭ **Vasseur.**

*

Ziarul „L'Echo des Sports" anunţă că cu ocazia celeĭ a 3-a serbărĭ federale a „Federaţiuneĭ Feminine franceze de gimnastică" care a avut loc în Septembre la Vichy au participat şi echipieriĭ uneĭ societăţĭ româneştĭ.

Care să fie acea socetate?.. Dat fiind valoarea leuluĭ par'că nu ne vine a crede că vre-o societate românească să se fi deplasat. Dar, maĭ ştiĭ....

*

Cmpionatele de tennis ale Statelor-Unite carĭ au avut loc la Filadelfia au atras un mare număr de concurenţĭ printre carĭ uniĭ, alăturĭ de faimosul W. Tilden, au o reputaţiune mondială de pildă Manoel şi J. Alonso (spanioliĭ), Anderson, Patterson şi O'Hara-Wood (australienĭ), Shimidzu (japonez), williams, Johnston (americanĭ) etc.

*

Congresul Drumurilor va avea loc la Sevilla (Spania) în 1923. Cu acea ocazie vor fi reluate în cercetare studiile făcute cu ocazia congreselor din 1908 (Paris), 1910 (Bruxelles) şi 1913 (Londra).

Deşi România aproape că nu maĭ are drumurĭ sau poate tocmaĭ pentru aceasta, participarea reprezentanţilor eĭ s'ar impune.

Punem însă rămăşag că aşa ceva nu se va întâmpla. De drumurĭ ne arde nouă!?

*

La Falkirk (Scoţia) echipa locală de rugby a învins echipa Glasgow Rangers. Faptul în sine e banal dar urmările au fost cu adevărat senzţionale... Publicul care a asistat la acel „match" depăşea 20.000 persoane şi rezultatul sportiv se vede că nu a fost pe placul multora căcĭ s'a încins o bătaie formidabilă aşa încât 50 persoane au fost duse la spital unde vor fi avut tot timpul să facă fel de fel de reflecţiunĭ.

Cum Scoţieniĭ sunt sportmenĭ, scenele gratuite de boxă la cari au asistat nu le-au fost displăcute, din contra.

50 rănitĭ ! Teck Richard, celebrul „manager" american, nu a putut presinta publiculuĭ la finele uneĭ serate sportive nicĭ odată maĭ mult de 5 sau 6 schilozĭ. Cu siguranţă că citind telegrama dela Glascow, a rămas, cât e el de american, o clipă cam lungă pe gândurĭ.

*

Federaţiunea franceză de Boxă şi National Boxing Association of United-States au căzut de acord iscălind un contract valabil dela 1 August 1922 că ele se recunosc reciproc ca fiind singurile autorităţĭ conducătoare a boxeĭ în ţara lor respectivă. Ca atare fiecare recnuoaşte regulamentele, hotărârile, descalificările şi suspendările ce aliata va pronunţa.

In fine boxeriĭ americanĭ nu'şĭ vor maĭ putea face de cap.

*

Ziarul „L'Auto" (Paris) anunţă că 20 dintre ceĭ maĭ reputaţĭ jucătorĭ galezĭ (amatorĭ) de foot-ball rugby au devenit profesioniştĭ. Fie-care din eĭ a primit sume variind între 30—50.000 francĭ pentru a fi „convins"!..

Printre transfugĭ se citează, numele celebrilor internaţionali galezĭ **J. Ring şi Ben Benyon.**

La sfârşitul războiuluĭ mondial atuncĭ când s'a încheiat armistiţiul (11 Noembrie 1918) Franţa poseda 1264 aeroplane maritime; azĭ, 1 Septembrie 1922, Franţa nu maĭ posedă decât 150 în bună stare din un total de 400 cât maĭ se află prin depozitele oficiale.

Această stare a produs de curând o mare îngrijorare în presa franceză cu atât maĭ mult că Statele-Unite şi Englitera fac marĭ sforţărĭ pentru a creea adevărate armate aeriene şi a le întreţine cât maĭ perfect.

O fi aşa în Franţa, dar cum o fi în România ? Am putea spune că 0+0= 000.

Atletism

„Match"-ul de atletism Austria contra Ceho-Slovacieĭ s'a terminat prin o frumoasă victorie a ceho-slovacilor carĭ au totalizat 88 puncte contra 54.

*

Steinbremer (Frankfurt) a stabilit în cursul luneĭ Septembrie un nou record german, acel al disculuĭ, cu o aruncătură de 46 m. 06 cm.—Recordul lumeĭ este al americanuluĭ **J. Duncan** cu 47 m. 582 m.m. (27 Maĭ 1912).

In treacăt vom aminti că în preajma războiuluĭ mondial finlandezul **Taĭpale** reuşise în Germania a arunca discul la 48 m. 27 cm. performanţă care a rămas nehomologată din cauza evenimentelor ce au urmat câte-va zile apoĭ.

*

Nouĭ recordurĭ germane :
1000 metri : Kopke, 2 m. 31 sec. 9/10.
5000 m. : Bedarff, 15 m. 38 sec. 3/10.
1600 m. stafetă (4×400 m.): Deutsche Sport Club Berlin 3 m. 26 sec. 4/10.
3000 m. stafetă (3×1000 m.): Zehlendorf 7 m. 53 sec. 4/10.
400 m. gardurĭ : Massow, 56 sec. 8/10.
triplu salt : Holz, 14 m. 90 cm.
aruncarea disculuĭ : Steinbremer, 45 m .22 cm.

*

Taba, o revelaţie a atletismuluĭ finlandez, a parcurs 800 m în 1 minut 56 9/10 secunde stabilind astfel un nou record finlandez.

Recordul lumeĭ este 1 m. 51 sec. 9/10.

*

Resultatele technice ale campionatuluĭ Suedieĭ de atletism care a avut loc în incinta faimosuluĭ Stadion dela Stockholm, au fost remarcabile:
100 m.: Nills Engdahl. 11 sec.
200 m.: Nills Engdahl, 21 sec. 9/10.
400 m.: Nills Engdahl, 49 sec. 7/10.
800 m.: Hultin, 2 m. 1 sec. 1/10.
1500 m.: Wide 4 m. 3 sec. 5/10.
5000 m.: Backman 15 m. 9 sec. 3/10.
10.000 m.: Backman. 32 m. 32 sec.
110 m. gardurĭ: Christiensson 15 sec. ⅘.
400 m. gardurĭ: Christiensson, 56 sec. ⅘.
Săritură înălţime: Jagenburg. 1 m. 85 cm
Săritura lungime: Abrahamson, 7 m. 02 cm.
Triplul salt: Jansson, 14 m. 45 cm.
Săritura prăjină: Rydberg. 3 m. 80 cm.
Aruncarea disculuĭ: Zalhagen. 42 m. 31 cm
Aruncarea ciocanuluĭ: Lind. 47 m. 67 cm.
Aruncarea greutăţeĭ: Janson. 14 m. 20 cm.
Aruncarea suliţeĭ. Blomquist, 61 metri.
400 m. stafete: Soc. Malmo 43 sec. 9/10.
1600 m. Ştafete: Soc. Hellas. 3 m. 26 sec. 2/10.

*

Atleţiĭ germanĭ dacă vor participa la jocurile olympice din 1924 (Paris) vor fi printre concurenţiĭ ceĭ maĭ de temut aĭ americanilor.

Campionatul Germanieĭ de atletism e o probă evidentă de enormele probrese realizate acolo în ultimiĭ anĭ:
100 m.: Houben, 10 sec. 7/10.
200 m.: Houben, 22 sec. 7/10.
400 m.: Neumann, 50 sec. 1/10.
800 m.: Kopke, 2 m. 01 sec. 6/10.
1500 m.: Pelzer, 4 m. 03 sec. 8/10.
5000 m.: Husen, 15 m. 36 sec. 5/10.
10.000 m.: Bedarff. 32 m. 37 sec. 6/10.
110 m. gardurĭ: Trotzbach 15 sec. 3/10.
400 m.gardurĭ: Von Masson. 58 sec. 5/10.
400 m. ştafete: Charlottenburg 42 sec. 4/10.
Săritură lungime: Holz, 7 m. 10 cm.
Săritură înălţime: Fritzmann, 1 m. 83 cm.
Săritura cu prăjina: Fricke, 3 m. 80 cm.
Aruncarea suliţeĭ: Ludecke, 54 m. 23 cm.
Aruncarea disculuĭ: Steinbrenner. 42 m. 55 cm.
Arunacera greutăţeĭ: Lehinger. 12 m. 92 cm.

Boxă

La Velodromul de Iarnă, la Paris, campionul francez **Eugène Criquí** a învins pentru a doua oară în cursul acestuĭ an pe **Arthur Wyns** campionul Belgieĭ, care pretindea a fi deţinătorul titluluĭ de campion al Europeĭ.—Lupta a ţinut numaĭ 6 reprise din cele 20 fixate prin contract de oare-ce Wyns era absolut epuisat sau maĭ bine zis „asasinat" după spusa unuĭ ziar parisian.

*

Erminio Spalla, campionul Italieĭ al categorieĭ „poids lourds", a învins la Milano pe cunoscutul boxeur francez **Journèe.**

Lupta nu a ţinut decât 8 reprise superioritatea italianuluĭ fiind vădită.

Ciclism

Elveţianul **Egg** a reuşit pe velodromul dela Lausanne a stabili un nou record al lumeĭ : 2 km. în 2 m. 39 sec. 1/5 (vechiul record era deţinut de Verlinden).

*

Campionatul Franţeĭ de viteză pentru amatorĭ a avut loc zilele acestea pe velodromul municipal de la Vincennes. Invingătorul din anul trecut, Bellivier, a trebuit să se încline în finală în faţa tânăruluĭ *Michard;* al treilea s'a clasat Morel.

Tennis

Finala dublu-domnĭ a campionatuluĭ Statelor-Unite, a revenit echipeĭ americane *Tilden-Richards* asupra echipeĭ australiene *Patterson-O'Hara-Wood* (4—6, 6—1, 6—3, 6—4).

*

„Cupa Davis" a rămas şi anul acesta în posesia Statelor-Unite, cu toate că echipa australiană care reuşise a ajunge în finală, era într'adevăr o echipă de campionĭ.

Iată rezultatul unora din match-urile susţinute:

W. Tilden a învins pe *Patterson* (australian) nu fără o aprigă luptă, cel puţin în primele două reprize: 7—5, 10—8, 6—0.

Johnston (american) a învins pe *Anderson:* 6—1, 6—2, 6—3. spre ştiinţă vom spune că Anderson, puţin timp înainte, fusese serios suferind maĭ mult de zece zile.

Partida „dublu-domnĭ" a fost o victorie pentru echipa australiană : *Patterson-O'Hara Wood* asupra echipeĭ americane *Tilden-Vincent Richards :* 6—4, 6—0, 6—3.

Johnston (S.-Unite) a învins pe *Patterson* mult maĭ uşor de cât se credea : 6—2, 6—2, 6—1.

Petroşani

In prezenţa Principelui Carol şi d-lui ministru G. Mârzescu, au avut loc la Petroşanĭ marĭ serbărĭ sportive cu rezultate technice relativ bune :
100 m. : Peter. 11 sec. 6/10 ; Zimmermann.
400 m. : Kadar, 56 sec.
800 m. : Kadar, 2 m. 15 sec.; Kossowitz.
1500 m.: Schwellengräber, 4 m. 48 sec.; Marton.
5000 m. ; Marton, 18 m. 11 sec. 1/10.
400 m. ştafete : Soc. K. A C., 46 sec. 2/10 (record al Românieĭ).
Săritura lungime : Hermes 6 m. 26 cm. (record al Românieĭ).
Săritura înălţime : Russu, 1 m. 76 cm. (record al Românieĭ) ; Pall, 1. m. 70 cm.
Săritura cu prăjina : Vajna, 3 m. 17 cm. (record al Românieĭ).
Aruncarea disculuĭ : David, 43 m. 70 ; R. Uitz, 42 m. 28 cm.; locot. Z. Pop, 40 m 14 cm.
Aruncarea suliţeĭ : R. Uitz, 46 m. 92 cm.; Dr. Corcan 45 m. 96 cm.
Aruncarea greutăţeĭ: David, 12 m. 81 cm.; Wolf, 11 m. 58 cm,

Compensaţie

(Feciorul luĭ Nenea Tache Vameşul)

Unchiul Enache Bajdechie, a murit tot într'o toamnă cenuşie ca aceia în care urcasem alături de braţul luĭ hotărît şi plin, pentru prima-oară, nesfârşitele trepte ale galerieĭ *„Teatruluĭ ăl Mare"*.

A murit într'un sfârşit sur de Octombrie pe plaiurile Câmpineĭ, — *de beţie* —, verificând cu privirea dusă în infinitul care îl chema, pentru cea din urmă oară, ciubucăria şi pluşul *„Castelului Iulia Hasdeu"*. Murise Nenea Enache, acela care îmĭ făcuse educaţia teatrală, unchiul Bajdechie tapiţerul, care îmĭ turburase copilăria cu mirajul Thallieĭ ! Şi în Teatru ăl Mare fredona alt tapiţer, aranjând gătelile şi cârpind poleiala ornamentelor, un tapiţer care nu avea să mă *bage de geaba în teatru !*

Şi am plecat în altă parte, năuc şi descurajat, în căutarea altui teatru în care să mă pot strecura fără gologani ! Gologani aveam puţini : *cinci de câte cinci,* reci, cocliţi şi încovoiaţi, — şi ăia numaĭ în zilele când rămâneam *„de prânz"*. Alte resurse, foarte problematice : cutia biserice de la care, Lache paracliserul nu-şĭ lua privirea de balaur şi din care, foarte rar şi anevois, puteam să ridic ceva într'o clipă fulgerătoare în care Lache strivea un muc de lumânare care ameninţa trapeza bisericiĭ. Maĭ era... *pietricica* unde de obiceĭ mă urmărea ghina ! Tapiţerul cel nou îşĭ aducea nepotul luĭ de data asta ! Mizantropia îşĭ răşchira ghiarele spre mine. Porţile galerieĭ erau îngrădite de santinele şi nicĭ o văgăună în harughia *„Teatruluĭ ăl Mare"* nu se ivea ! Amintirea trupelor din... Olymp şi a văpăiĭ din templul după *„Podul Mogoşoaeĭ"* mă ţinea cu îndârjire în vraja *„Spectacolelor"* fără de carĭ, viaţa de maidan era lipsită de sens. Dar într'o vreme, după închiderea „stagiuneĭ" teatrelor din... Filaret, joaca ne risipise în iureşul eĭ, dincoace de podul gârliĭ, în gangul teatruluĭ Dacia din păsărarĭ, teatrul fiorilor adolescenţiĭ, în mirajul căruia s'au alintat toate generaţiunile meşteşuguluĭ actoricesc, carĭ au visat, au năzuit şi au simţit româneşte — teatrul tuturor gloriilor ivite şi apuse, rând pe rând, stagiune cu stagiune şi care a lăsat la temelia luĭ bătrână, piatra strălucitoare a debutuluĭ ferm şi a desăvârşireĭ sublime ! Aci ne-a răsnit şi apoĭ ne-a încremenit, adierea maidanuluĭ secătuit de speranţele tuturor sbeguirilor şi îndeletnicirilor, împrăştiindu-ne pe sub tâmpla bătrânuluĭ Hotel, pândind un locşor, o spărtură, o scândură dezgogată, pentru a ne prelinge aleanul teatruluĭ spre cea maĭ umilă, spre cea maĭ vârâtă în umbră dintre băncĭ. Trupele începătorilor ca şi cele ale consacraţilor, lăsase, rând pe rând, amintirea înduioşătoare a succeselor şi a glorieĭ timpuluĭ. In grădiniţa din curtea hoteluluĭ Dacia, smălţată cu pietriş răcoritor, au călcat nemurind-o, Pascalli, Millo, Nottara şi Romaneasca, ducând cu ei... *„în năuntru"* lauriĭ isbândeĭ crescuţi în grădiniţa cea umilă şi săracă şi lăsând în pietriş scânteia amintireĭ, ca un stimulent pentru ceĭ chemaţi, ca o desmeticire pentru ceĭ nechemaţi ! In curticica sfinţită de sacerdoţiĭ Thallieĭ, trimişi să nemurească dramaturgia română la poalele bisericuţeĭ luĭ Bucur, s'au adunat înfrigurate, rând pe rând, talente şi scăpărări, gloriĭ şi statui, strălucind şi apunând. Aci a dejugat drama şi comedia ; aci a zâmbit opereta şi vodevilul, aşezând temeliĭ şi gloriĭ peste gloriĭ. Tot în gangul Sf. Anton s'au sortit aleşiĭ conservatoruluĭ ca şi dezertoriĭ liceelor şi tot sub streaşina luĭ, s'au reîntors mândriile apuse spre a'l prea slăvi ca şi nechemaţii spre a'l blestema. Ceĭ dintre aleşĭ rămaşĭ încă în puterĭ, s'au abandonat de-apururi altor orizonturi, ducând faima în largul lumeĭ şi lăsând pe fruntea... *„Dacieĭ"* semnul celeĭ d'ântâĭ clinici dramatice române, într'un nimb invulnerabil de eternă prosternare !

Faima teatruluĭ din păsărari a îngrădit vremuri de-arândul, toată manifestarea meşteşuguluĭ actoricesc şi lumina glorieĭ luĭ a revărsat din mâna de strălucire, raze sfinte peste capetele urmaşilor prea-măriţi de ea. Tot teatrul din potcovari a adăpostit în ruina sufletuluĭ său, după ce gloriile au apus de veci, firimiturĭ de talente înfrigurate, sfioase şi nehotărâte încă de graţiile Thallieĭ, spre bucuria şi speranţa întârziaţilor înmărmuriţĭ cu privirea în razele în amurg ale faimei luĭ Grigore Manolescu. Şi adăpostul ăsta sfânt, sfinţind academia de dincoace de podul Beiliculuĭ, 'i-a primit, 'i-a îmbrăţişat şi a cocoloşit cu drag şi voe bună ca o infimă consolare pentru văduvia ei de tot ce a fost adevărată scăpărare de geniu în meşteşugul vorbiriĭ şi al fioruluĭ ! Care *„director"* de înjghebări efemere, n'a deslegat bocceaua pribegieĭ pe nisipul *Dacieĭ,* înodând-o în ajunul plecăriĭ cocorilor, pentru a face loc altui entuziast de o zi, momind pe îngrămădiţiĭ din gang cu amintirea celor ce luaseră cu eĭ faima talentuluĭ spre alte meleagurĭ, lăsând pe dâra lor faimoasă, sfinţirea propovăduireĭ. Setoşiĭ fiorilor şi aĭ frumosuluĭ, cercetătoriĭ pe dibuite aĭ lumineĭ sufletuluĭ, ceĭ ce adormeau lângă cutia zarafuluĭ din gangul *Teatruluĭ Dacia,* aşteptând pomana unuĭ loc, — adevăraţiĭ înţelegătorĭ aĭ teatruluĭ — primeau şi urmăreau asemenea trupe ca pe o regenerare morală, ca o compensaţiune palidă a glorieĭ luată de purtătoriĭ adevărateĭ arte. *„Teatrul ăl Mare"* era departe şi în concepţia setoşilor de nouĭ senzaţiunĭ, exhibiţiile din curtea vechiuluĭ hotel, alcătuiau perfecţia în materie de emoţie. Nottara trăia în penumbra luĭ... Burienescu ; marele Iancu Petrescu, suveranul talentuluĭ, se ivea anevoios printre lauriĭ luĭ... Cesar Ionescu, iar tragedianul neasemuit, Vasile Leonescu se intoxica cu succesele luĭ... Bosianu !

Acesta era **„teatrul de atunci"**, teatrul fascinaţiunei, al exuberanţii, teatrul uitării de sine care ne turbura imaginaţia, ne promitea munţĭ de pilaf şi ne înnomolea treĭ anĭ într'o clasă. Şi razele frontispiciuluĭ său, nu s'au putut prelinge mai departe de *„Curtea veche"*, în vreme ce, dincolo, în *„Podul Mogoşoaeĭ"*, Grigore Manolescu răcnea d'asurda pe esplanada din Danemarca în faţa unuĭ şirag de... scaune, în cari se bălăbăneau cinci perechi de ciocoi vechi, sufocaţi de indigestie. Teatrul de fiorĭ, fiorĭ naivi dar prea giganticĭ pentru toată încăperea lumii, se plămădea dincoace de Zlătari, printre zarafi şi păsărari, florari şi potcovari, în piaţa de prescuri, ţesături surugieşti şi lipitori, — în poalele Făinarilor din Podul Caliţii. La Dacia am absolvit... Conservatorul, la Dacia am învăţat să vorbim şi tot la Dacia am împărtăşit ofranda talentului alături de marele... Bozianu ! Intr'un timp, pe la începutul „carierei" de actor, ne instituisem ciracii luĭ — o cohortă de secretarĭ cu diverse atribuţiunĭ pe la Teatru şi pe la... domiciliul *„maestruluĭ"*. Eram chiar mândri de puterea mandatuluĭ nostru şi ne înbulzeam care de care, să-i aducem pepenele din piaţă, ghetele de la pingelit, cămaşa de la... *„Călcătoria de Lux"*. Ceĭ mai „talentaţĭ" se lăfăiau în imediata luĭ apropiere, măturându-i iatacul, stropindu-i cafeaua cu „puţin" rom, şi punând scatiuluĭ sămânţă. Cei mai puţin înfruptaţi din harul şi graţiile Thalliei, se îndeletniceau cu servicii în jurul Daciei bătând cu maiul, pietrişul din grădină, cărând culisele, angajând *„afişerĭ"* — altă serie de puşlamale, cu capul veşnic gol, ducând până în fundul Broştenilor, găleata cu pap şi promiţând mahalalelor, **intrarea în teatru, gratis !** Nu cu mai puţină emfază, m'am prenumărat şi eu, spre dezasperarea neamuluĭ luĭ *„Nenea Tache Vameşul,* printre „adepţiĭ" corifeuluĭ din gangul hoteluluĭ Dacia, simţindu-mă nepreţuit de mândru pentru preferinţa *„Ilustruluĭ Comedian"* de aĭ aduce, dimineaţa, la patul luĭ de scânduri, covrigiĭ cu susan din simigiria hanuluĭ Bedreacs, de a-'ĭ aerisi ghimirlia din înfundătura *„Cocoş"* şi de a'ĭ eşi înainte, noaptea târziu, după „Spectacol" printre bălăriile *„Floareĭ Soareluĭ"* din ulicioara Măngăroaelor, unde îşĭ avea pitită ghimirlioara luĭ de reculegere, pentru a'ĭ da raportul zileĭ şi a-ĭ învăpăia beţia succesuluĭ !

Dacia fără Bozianu şi Bozianu fără Dacia desfiinţa legenda teatruluĭ.

Dacia şi Bozianu era eşafodajul artistic al celor hrăniţi prematur cu visurĭ şi nu era favoare maĭ flatantă pentru pletosul cu veleităţi de tragedian, dar cu nota treĭ la română, de cât aceia de a ţine hangul luĭ Bozianu de la „repetiţiĭ" în piaţă, din piaţă la *„Sperie-peşte"*, după târgueli şi de aci, seara la... spectacol !

Trică Ilie, „desfăcuse" trupa, şi renunţând la ucenicia din atelierele tipografieĭ *„Cărţilor biserniceştĭ"*, făcea propuneri asidue, comedianuluĭ din ulicioara Cocoş; Constans Popescu, lucra în trupă propie, iar Hagi Stoica încremenise Conservatorul cu organul. Eram izolat. Constans Popescu avea „angajamente" peste marginile „repertoriuluĭ", iar scările Conservatoruluĭ nu am putut să le urc deoarece, neamul m'a ameninţat din vreme cu... ‚desmoştenirea" dacă m'aşi fi încumentat să-l fac de... râs cu actoria !

Bozianu îmĭ surâdea. Stagiunea de vară, în toi. Trupa *„Anestin-Nae Popescu-Nanu"* purta toiagul pribegieĭ cu *„Clereta în concentrare"*, *M-mmselles Nitouche"* şi *„Mascotta"*. Bozianu care juca *„de toate"* toca răbdarea publiculuĭ cu *„Lumpatius Vagabondus"*. Din capul *„Poduluĭ Caliţiĭ"* şi până în *„Dobroteasa"* o vreme nu se mai auzea de cât tânguirea monotonă şi nesăbuită a cismaruluĭ, a croitoruluĭ şi a tâmplaruluĭ: *„In oraş acuma vom intra, drumul cârciumilor vom lua"*.

Şi am intrat brusc în „Cabinetul" luĭ Bozianu din „cancelaria" hoteluluĭ Dacia, cerând rol !

M'a învăluit, tot brusc, într'un zâmbet de semi-zeu binevoitor, 'şi-a plimbat minuţios privirea inspirată, de la botul alămuit al ghetelor până la cozorocul chipiuluĭ meu de bursier al *„Societăţeĭ de ajutor, Albina"* şi smulgându-se de la „birou" a isbucnit, răsticnindu-se în faţa mea :

— „Da mă, aĭ talent mă, aĭ mă, aĭ cu caru mă ; s'a isprăvit ; dar dă-mĭ bluza ta mie, să joc diseară cu ea pe Cleĭ din Lumpatius, iar tu... intră în Conservator ! ?

*

Am eşit beat de... succes din gangul Dacieĭ, am tăiat în două Podul Beiliculuĭ şi eşind prin *„Păduchĭ"*, fără bluza luĭ Cleĭ, dar în schimb cu „aprobarea" luĭ Bozianu pe umeri, m'am trezit în dosul Ateneuluĭ să... distrug pe Constantin Murgeanu din clasa de dramă a luĭ Petre Velescu !

SĂRMANUL KLOPŞTOCK

Aniversări şi centenare

In 622 Mahomed intră în Yatreb şi comandă fuga musulmanilor.

Acum o mie trei sute de ani, Turcia trăia într'o epocă sângereoasă, tot atât de gravă ca şi cea de azi, dar mai grandioasă, căci tragedia lor pe atunci era numai de ordin religios.

Epoca Egirului, după cum era numită, a rămas memorabilă prin fuga lui Mahomed, care fiind atacat şi urmărit de Coraişiţi, se văzu nevoit să fugă în Iatreb, numit de atunci **Medinat al Naby** sau oraşul Profetului.

Fundarea Islamismului a dat loc la mari vărsări de sânge, la adevărate răsboaie civile. Mahomed care n'avea decât prea puţini discipoli. a dus greu cucerirea sufletelor, având contra lui pe Coraişiţi, mai numeroşi de cât partida lui.

Islamismul, ca şi creştinismul, s'a născut din aceiaşi iluminaţiune, fiind însoţită de apariţiunea îngeruluĭ Gavril.

Fire visătoare, mahomed, a fost din copilăria lui dedicat unei soarte excepţionale.

De o inteilgenţă sclipitoare şi de o rară înţelepciune, el cuvânta numai tâlcuri iar viaţa lui se aseamănă mult cu a lui Isus Christos.

Astfel el se retrase trei ani pe un munte în apropiere de Meca, ducând un trai de rucăciune şi post, fiind vizitat deseori de apariţiuni mistice.

Acolo, fără să fi ştiut carte, Mahomeĭ scrie prin inspiraţiune, ceea ce fu una din garanţiile prin care el se dovedi în adevăr, profetul lui Dumnezeu.

Când cei supuşi lui îl întrebau:

— Ce vom avea drept răsplată, dacă murim pentru cauza ta ? el le răspundea : — Paradisul.

Intărindu-şi puterea la Medina prin expulzarea evreilor, Mahomed se îndreptă contra sectei Koraidiţilor, uniţi cu Coraişiţii, contra lui, pe care'i bătu, silindu-i să i se supună

In al nouălea an, al epoceĭ Egiruluĭ, numit anul Ambasadelor, Mahomed făcu o expediţie contra Grecilor şi un pelerinagiu solemn la Meca.

Astfel — cu lupte grele — Mahomed îşi fondă imperiul islamului, care în 631, era admirabil înjghebat. El muri la Mudania, în urma unor friguri rele şi a unei otrăviri şi murind, lăsă Turcilor o religiune nouă, cu tot aparatul ei mistic şi cu celebrul post al Ramadanului.

Azi după o mie trei sute de ani, în patria lui Mahomed, Kemal-Paşa îşi exercită dictatura şi ordinele militare, pentru recucerirea aceluiaş pământ, pentru care a luptat ultimul lor profet.

NICOLA ICONARUL

SE BEA ŞAMPANIA RHEIN PRETUTINDENI

Graiul poporului evreiesc în slujba treburilor româneşti

de ARHIM. SCRIBAN

Incă din vremea alegerilor, păstrez nişte foi cu îndemnuri de a alege pe unul sau altul, scrise în graiul obişnuit al Evreilor dela noi sau în graiul **idiş**, cum i se mai zice. Incă de atunci mi-a dat în minte să scriu ceva despre intrarea acestui fel de vorbire în mijlocul treburilor româneşti. Era o privelişte nouă şi la care te uitai ca la o descoperire neaşteptată, cum şi graiul acesta venea acum să se alăture de frământarea în care se vorbea despre treburile româneşti.

Luat la vale de alte lucruri, am rămas cu socoteala neisprăvită. Dar iată acum o împrejurare cu mult mai bună de a vorbi despre graiul evreiesc în slujba treburilor noastre: Este eşirea de sub tipar a unei cărţi româneşti scrise în idiş.

E vorba despre poetul evreu **Salomon Segall,** care a tradus în idiş multe bucăţi din poeţii români şi a cărui lucrare de 528 de pagini format mare, a eşit la iveală zilele acestea sub numele de „Antologia Segall".

Aş fi lăsat altuia grija să vorbească despre ea, cuiva dela atâtea reviste literare pe care le avem. Dar îmi dau seama că, fiind vorba de o carte scrisă în idiş, nu mulţi au să-şi poată da seama ce e înăuntru.

In această privinţă, noi, teologii, avem o stare mai prielnică: Ştim să citim cârligele scriiturii vechi evreeşti în care e scris şi idişul.

E foarte adevărat însă că aceasta nu e tot una cu a înţelege ce e scris. Eu totuşi, încă de pe când eram student în teologie, eram cuprins uneori de pofta de a şti oare ce se ascunde în foile acelea scrise cu slove vechi evreeşti? De aceia cumpăram uneori câte o foaie prin Calea Văcăreşti şi mă chinuiam să silabisesc, măcar titlurile coloanelor. Mi-aduc aminte că într'un titlu mare, cu slovele Bibliei evreieşti, am putut desprinde odată cuvintele : **der Prozess Dreyfuss.** Atunci mi s'a făcut lumină şi mi-am zis : A ! va să zică asta-i limba germană !..

In legătură cu această descoperire şi cu alte silinţe ale mele de a citi astfel de foi, mi-am făcut mai târziu socoteala că, dacă cineva ar şti slovele evreieşti şi limba nemţească, ar putea citi foile scrise în idiş.

Lucrul nu era tocmai aşa, de oarece idişul, deşi mult mai puţin încâlcit în alcătuirea lui decât limba germană, totuşi are simţitoare deosebiri de aceasta. Pe lângă cuvintele curat evreieşti, cu care e împestriţat şi pe care le găseşti la feluriţi scriitori într'o măsură mai mare sau mai mică, dar chiar cuvintele curat nemţeşti sunt schimbate de aproape nu le mai cunoşti.

Cu toate acestea, ştiind slova evreiască şi limba nemţească, mai mult sau mai puţin, după ce ai străbătut câteva pagini de cetire, începi să-ţi dai seamă de ce se cuprinde sub veşmântul evreiesc al scrisului. Şi multe cuvinte, care ţi-au rămas ascunse în vre-un colţ de creier din vremea când te jucai cu copiii evrei, cum m'am jucat eu în copilărie, încep să-ţi răsară înainte şi să te ajute ca să înţelegi. Iţi faci îndată socoteli ce prefacere au suferit în idiş cutare sunete din limba germană şi cum a fost potrivit alfabetul evreiesc pentru a înfăţişa cutare sunete din idiş.

După ce te-ai deprins cu asta, cititul merge mai uşor, deşi simţi la fiecare pas trebuinţa unui dicţionar idiş, care nu ştiu de s'o fi aflând.

Inarmat în felul acesta, îţi dai seamă ce lucrare de preţ este Antologia Segall, chiar pentru un Român. Fără îndoială, ea e plăsmuită pentru Evreii care nu ştiu româneşte, ca să cunoască pe poeţii noştri şi, deci, să se apropie sufleteşte de noi. In această privinţă, după cum foarte bine spune **comitetul Uniunii Evreilor Pământeni** în cea dintâi prefaţă (Begrindugswort) a acestei cărţi, ea este o poartă a dragostei (uiftun von Liebe). „Invăţaţi-vă să cunoaşteţi noua voastră patrie" (lernt kenen aier nai Vaterland), le spune mai la vale acelaş comitet. Iar d-rul **Nimirover,** capul religios al evreilor din Bucureşti, într'un cuvânt de însoţire scris pentru această carte şi presărat cu multe cuvinte vechi evreieşti, spune că Evreii pe care Dumnezeu i-a rânduit să trăiască în ţara aceasta trebuie să cunoască de aproape şi să înţeleagă sufletul care străbate întreaga alcătuire a României, „pentrucă marii poeţi ai unui popor sunt sufletul şi viaţa lui".

Tot aşa înţelege şi preţuieşte această lucrare d. **N. Iorga,** într'o scrisoare dată alăturat în româneşte şi tradusă şi în idiş, iar Dr. **Adolf Stern,** în al său Geleitwort (Cuvânt însoţitor), scris nemţeşte şi alăturat şi în idiş, laudă priceperea şi meşteşugul d-lui Segall de a fi putut da o bogăţie de cugetări într'o limbă nedeprinsă cu aceasta, dar pe care a îmbogăţit-o şi întinerit-o, mai luând din nemţeşte ce nu-i ajungea din idiş.

In sfârşit, traducătorul însuşi, în cuvinte îndreptate către d. Iorga şi către cititori, spune că în vremea de libertate şi de dorinţă obştească după învăţătură, ca acum, Evreii, care s'au adăpat la învăţătura culeasă din cugetările însemnate ale grecilor, romanilor, arabilor, italienilor, francezilor englezilor şi germanilor, iar mai în urmă şi din ale ruşilor, nu pot trece nepăsători pe lângă frumuseţele găsite la nemuritorii români ca Alecsandri şi Eminescu, „pe care eu, zice d. Segall, i-am onorat şi iubit în sânul patriei, ca şi toţi ceilalţi fii ai ei".

„Cu aceste cugetări şi simţiri, închee el, dăruiesc Evreilor mei din România antologia poeţilor români, traduşi în idiş".

Va să zică toţi preţuiesc cartea, pentru folosul pe care l-ar putea aduce evreilor, şi e foarte adevărat, fiindcă în ţinuturile alipite sunt mulţi evrei care nu ştiu româneşte şi care de acum înainte, ar putea citi cugetarea noastră românească pe calea scrisului evreiesc. Se va face o apropiere sufleteaască între ei şi noi. Şi e numai început, pe care d. Segall făgăduieşte să-l ducă mai departe, tipărind şi un volum în proză.

Dar este o laturе prin care antologia aceasta poate folosi şi românilor, se înţelege acelora care ştiu să citească idişul. Eu de acum cred să-mi pot umplea cu ea un gol pe care până acum nu-l aveam umplut.

Avem o mulţime de scriitori noi. Ai nevoie uneori să ştii câteva date despre viaţa cuiva, când şi unde s'a născut, unde a învăţat, ce-a mai scris şi altele. De unde să le culegi? Cărţile care se învaţă în şcoală nu cuprind decât vieţile scriitorilor ajunşi la o vârstă mai ridicată. Iată, d. Segall mi-a dezlegat greutatea asta. La fiecare din poeţii din care traduce ceva, dă câteva rânduri, uneori multicele, despre viaţa lui. Şi când te gândeşti că sunt întrebuinţaţi mai mult de 100 din poeţii români, îţi dai seamă că ai la îndemână mai mult de 100 de scurte biografii, chiar şi a celor mai tineri poeţi, despre care nu poţi găsi date aiurea.

Prin aceasta, antologia d-lui Segall îmi va folosi şi mie şi mă bucur că o am la îndemână.

Dar partea cea mai de seamă rămâne, fără îndoială, aceia de a fi potrivit în vers idiş cugetarea în pas poetic a scriitorilor români.

A izbândit în aceasta?... Aici e întrebarea grea.

N'am cercetat tot, dar din ce am cercetat mi-am dat seama cât de mare stăpân e d. Segall pe meşteşugul de a fi turnat cugetarea românească în mersul cu aceiaşi măsură a poeziei idiş, cu tot atâtea picioare ale versului ca în româneşte.

Am luat mai întâi „Dimineaţa" lui **Alecsandri** pe care, din şcoala primară o am în cap şi am gustat-o tot atât de plăcut în idiş, ca şi în româneşte. In adevăr, traducătorul a izbutit de minune. Cu cuvinte idiş vezi date cu îndemânare aceleaşi zugrăvituri ale naturii pe care Alecsandri le dă pe româneşte.

Am luat pe **Eminescu,** şi vezi versul umblând cu aceiaşi sprinteneală şi în idiş. Cât de hârâit ştim noi graiul acesta în vorbire, sună totuşi destul de bine în poezie, se înţelege, mulţumită priceperii şi îndemânării d-lui Segall.

Pentru buna încredere a cititorilor, să însemnăm aici o bucăţică cu slove de ale noastre. E din poezia **Somnoroase păserele** (Schläfriche Voigaleh):

Voigaleh, schläfriche sich samlen
Bei die Nestlech grinbadacht
Zwischen Zweiglecht sich varstecken
Gute Nacht!

Şi aşa merge toată poezia, dând bine şi duios gândul lui Eminescu. In strofa III cuvântul **stuf** e dat chiar pe româneşte. Nu se găseşte în idiş ?

Astfel e această lucrare, cu bună alcătuire, cu mari merite, în ce priveşte priceperea scrisului poetic şi cu larga putinţă pe care o deschide, pentru a fi întrebuinţată în legăturile dintre două neamuri. In această privinţă e de dorit ca ea să ajungă cât mai răspândită printre Evreii care nu ştiu româneşte şi ar trebui făcute toate uşurările pentru ca cineva s'o poată duce şi întrebuinţa în laturile unde nu suntem de loc cunoscuţi. E cea mai bună cale de a ne deschide intrarea către inima celor ce nu ne cunosc. Greşelile de tipar cu întrebuinţarea lui **n** în loc de **g** a lui **b** în loc de **ch,** care se amestecă uşor în scriitura evreiască, nu vor fi o împedecare pentru uşoara citire a acestei traduceri vrednice de laudă şi cu gând bun făcută.

Arhim. SCRIBAN

CURIOZITĂŢI ŞTIINŢIFICE

Căldura soarelui

— FOTOSFERA SOLARA ARE O TEMEPERATURA DE 7.065 GRADE —

Ziarele au anunţat cu litere mari vestea că acum vre-o 20 zile a trecut un nor de „foc" deasupra Calafatului. E drept: după vre-o 2 luni de secetă s'a abătut asupra Calafatului un curent de aer ferbinte de (46 gr.) şi bieţii locuitori s'au speriat atât de tare de s'au ascuns în pivniţi de teamă să nu fie arşi de vii ! Noroc că la Calafat nu prea sunt hoţi altfel ar fi fost de ajuns ca 3—4 indivizi să profite de ocazie şi să fure tot târgul în timpul panicei.

Nu un biet nor, cu oricât de multe descărcări electrice, poate frige locuitorii unui oraş. Calafatenii au mare noroc că sunt departe de soare, căci dacă oraşul lor ar fi în planeta Venus sau Mercur ar fi păţit-o mai rău, căci termometrul s'ar fi ridicat la 100—150 grade din cauza puternicei radiaţiuni solare.

Pământul nu primeşte decât o jumătate de miliardime din căldura soarelui. De altfel toate planetele laolaltă abia dacă primesc a *222*-a milionimea parte din căldura solară; restul se perde în spaţiu !

Cantitatea de căldură radiată de soare e atât de mare că dacă am putea arde extracţiunea mondială a huilei din ultimii 4 ani abia ne-ar ajunge să menţinem radiaţiile solare, timp numai de 1 milionime de secundă, cu alte cuvinte soarele radiază într'o singură secundă atâta căldură cât ar putea da toţi cărbunii din lume ce s'ar extrage în 4 milioane de ani!

Soarele îşi pierde treptat căldura şi după milioane de ani va fi un corp rece.

Temperatura soarelui s'a stabilit cu foarte multă greutate. Rezultatele cercetărilor făcute de astronomi acum vre-o 20 de ani dădeau numere variând între 1500 gr. şi 10.000.000 gr. Abia în deceniul din urmă s'a putut stabili că temperatura fotosferei solare e aproximativ 6000 gr. şi astronomul **Julius** Scheiner, directorul Observatorului din Potsdam a ajuns după ani de studii la cifra de 7.066 grade, cea mai aproape de adevăr.

Fizicianul Anderson a putut obţine în laborator o temperatură de 20.000 gr., de 3 ori mai mare ca temperatura solară.

L. F.

Revista Modelor

PRIMELE HAINE DE TOAMNĂ

Aşi putea spune că de azi încolo, ne vom gândi serios la mantouri. A început cerul să devie tot mai întunecat iar în decorul cenuşiu al naturei, cad frunzele cu neîndurare.

Primele clipe ale frigului, le suportăm voioase, dar dacă vedem că soarele întârzie să ne dea compensaţiunea razelor lui palide şi totuşi mângâietoare, începem să schimbăm atitudinea şi haina şi, iată-ne îmbrăcate pentru toamnă !

Am abandonat costumele tailleur şi ne place peste rochiile-chemise să îmbrăcăm grabnic, primul mantou de postav.

Cum va fi în anul acesta ?

Ca linie, silueta se subţiază în jos păstrând talia coborâtă, iar partea de sus va fi foarte abondentă în lărgime, cu mânica lungă şi largă — semănând cu kimonoul

japonez, cu forma Renaissance, sau cu moda bizantină — cu gulerul rotund şi mare, prins în copce de artă, la fel cu încheietoarea dela talie şi cu dublura în culori criante — iată în genere primul mantou de toamnă.

Capa sau pelerina a rămas încă în modă, foarte favorizată pentru noapte.

Ea înlocueşte aşa zisul **Sortie de théâtre,** care odinioară se făcea mult prea vaporos.

Astăzi însă, capa poate fi purtată cu succes la matineuri, la ceai şi la vizitele elegante, lucru ce nu se putea întâmpla cu **Sortie,** condamnată prin numele ei, să-şi restrângă serviciile, atât de esclusiv.

Iată o capă din velours de laine alb, garnisită cu singeap. Forma este foarte amplă şi toată lărgimea e strânsă într'un fel de platcă, formată din creţuri reglementate decorativ. Gulerul este din aceiaşi stofă rulată şi traversată de benţi de singeap. Pe poale, o bantă din şase rânduri de singeap, complectează detaliile acestei elegante arătări.

Culoarea poate fi aleasă după gustul fiecăreia. Asemenea blană.

O ideie fericită este aceia de a preschimba o haină veche de blană în asemenea garnitură. Astfel vom reuşi să fim şi practice şi elegante.

Alături de această capă, iată două mantouri subţiri.

Unul din postav—gabardină, betterave cu benţi de blană cenuşie. Celălalt cu o mânecă enormă şi un cordon eşarfă, legat în părţi.

Gulerul delicat e făcut din aceiaşi blană dela mânecă.

E de culoare cenuşie cu blană în ton.

DIANA

Săptămâna Muzicală

de EMAN. CERBU

TEATRUL LYRIC. — Inaugurarea stagiunei Operei Române: „VASUL FANTOMĂ", operă în trei acte de Richard Wagner.

In vrăjmăşia sa subită şi năpraznică de pamfletar genial, Nietzsche făcu din Wagner, în cartea sa de vehement antiwagnerism („Der Fall Wagner"), un „mare miniaturist", şi comparând stilul uriaşului de la Bayreuth cu acela al fraţilor Goncourt, îl caracteriză drept compozitor al preciozităţilor şi melancoliilor, atât de delicat şi de moale, în cât „după el, toţi compozitorii par prea robuşti". Romain Rolland — în „Musiciens d'aujourd'hui" — găseşte în afirmaţia aceasta a lui Nietzsche „unul din giganticele-i paradoxe, datorite vervei sale antrenante", paradox care ar fi caraghios, „dacă nu ne-am aminti că el nu s'a născut într'un ceas de bucurie".

Rolland e foarte gentil cu „paradoxele" lui Nietzsche. Poate însă că judecă pripit. Nu e neapărat necesar să vedem un simplu paradox în constatarea că muzica lui Wagner e moale, uneori atât de dulce şi de gâdilătoare pe suflet, că dă leşin. Tot aşa de pripită ar fi judecata că muzica lui Wagner e robustă, fiindcă uzează de plinul orchestrei şi dă maximul de intensitate polifonică.

Robust nu e sinonim cu gălăgios. Iar muzica lui Wagner e mai degrabă dulceagă în sentimentalismul ei mistic, decât viguroasă. Cele câteva acorduri „wagneriene", celebre, nu sunt suficiente, spre a indica un suflet de bronz şi oţel.

Şi spre a documenta afirmaţia aceasta, nu e nevoie să recurgem numai decât la „Parsifal", nici măcar la „Tristan şi Isolda", ci mult mai anterior : la „Lohengrin", la „Tannhäuser", şi chiar la „Vasul Fantomă". Opera Română ne-a dat prilejul să controlăm părerea aceasta. Intr'adevăr, „Vasul Fantomă" e închegat mult mai mult din motive de sălbatec dor şi de dulce sentimentalism, decât din teme virile şi războinice. Intreagă opera aceasta e o spovedanie mistică. Ce importanţă are că, la temelia ei, leitmotivul Olandezului, acea uriaşă clamare de desnădejde, e agresiv şi fudul? El rămâne singur în mijlocul povestei de jale şi de resemnare a eroilor dramei.

Indoială nu încape. Muzica lui Wagner din „Vasul fantomă" trădează numai patimi şi reverie. Cum poate fi altfel interpretată balada Sentei din actul al doilea al operei, acea complexă pagină muzicală, care fu născocită de Wagner înainte chiar de a începe să scrie opera în sine ? Balada Sentei e nucleul partiţiunei, şi acest nucleu nu cuprinde decât melancolii şi duioşii. N'a declarat oare şi compozitorul că „Vasul fantomă" e isvorât „dintr'o stare de spirit sensual-dureroasă"... ?

Insuşi faptul că Wagner îşi alegea subiectele libretelor sale din lumea miturilor şi nu din aceea a istoriei, pledează în favoarea acestei afirmaţiuni. Marele Beyreuthen n'a început să-şi redacteze singur libretele, după cum scria în 1844 lui Carl Gaillard, decât „de nevoie, fiindcă nu i se ofereau texte cumsecade", dar mai ales fiindcă doar aşa îşi putea alege subiectele convenabile. Şi aceste subiecte erau mereu din atmosfera abstractă a legendelor şi basmelor, scoborâte aevea, pe aripile unei muzici de o neobişnuită transparenţă. Ele erau astfel şi mult mai pline de umanitate.

„Vasul fantomă" pune pe scenă, deasemenea, un mit. Pe acela al „Olandezului rătăcitor", figură bizară de pedepsit, care-şi cerşeşte necontenit mântuirea, fără a o întâmpina.

Wagner aduce în lumea reală a teatrului ultimul episod ale acestei vieţi de renunţare şi melancolie, de desnădejde şi înfrigurări dureroase, pe care şi Heine s'a simţit tentat s'o cânte.

Asvârlit la ţărm după şapte ani de rătăcire pe mări, Olandezul blestemat găseşte fata, care — jurându-i credinţă până la moarte — vrea să-l isbăvească. Dar fata aceasta a mai jurat credinţă, înainte, logodnicului ei Erik. Nu-i acelaş fel de credinţă. Căci Senta s'a făgăduit lui Erik cu trupul, pe când Olandezului, sufletul i l'a închinat.

Drama e în toi, când Erik află că-şi va perde logodnica. Ce va face Olandezul ? Lua-o-va totuşi cu el ? Despărţi-va lut de lut, spre a întruchipa salvarea sa metafizică ?

Nu ! Iubirea sa pentru Senta — după cum aşa de frumos o explică muzicograful Istel — e prea mare şi prea curată, pentru ca să admită sacrificiul Sentei : el renunţă la mântuirea sa, spre a scăpa pe Senta de groaznicul blestem ce-ar aştepta-o în cazul când şi-ar călca jurământul de credinţă făcut lui Erik. Şi pleacă.

Aceasta e taina mistică, adâncă, chinuitoare, cu care se încheie „Vasul fantomă" : numai sentiment şi sinceră durere, numai vâlvătaie de suflet răvăşit şi aprig torturat. Aşa e şi muzica acestei opere. Ea nu mai caută, ca în operile de manieră franţuzească şi italienească, melodia pură şi desmierdătoare, ci expresia, descrierea unui interior de suflet sau de suflete, motivele adecuate pentru tot ce agită inimile eroilor.

Deaceea partiţia „Vasului fantomă" — printre destule reminiscente de operă italienească, de cari Wagner (avea abia 28 de ani) nu se putuse desbăra — se ilustrează prin clipe de caldă adâncime psichologică, de dramatică închegare sufletească. Ea stă la o răspântie a vieţei lui Wagner, într'o epocă la care compozitorul, într'o scrisoare către Hanslick, declara că „actualele şi viitoarele sale lucrări trebue considerate doar drept experienţe, dacă este cu putinţă opera ca gen, ori ba".

El a dovedit că da. Prin îmbinarea dramei cu muzica, a dat forma definitivă acelei de mult visate „drame muzicale", şi a salvat opera. Personalitatea lui Wagner a consolidat fireşte masiv edificiul acesta nou şi interesant.

Din punct de vedere istoric, Opera Română a făcut prin urmare foarte bine, punând în scenă „Vasul fantomă". E de fapt, în ciclul operelor de Wagner, prima operă „wagneriană" — adică prima operă cu începuturi de inovaţii wagneriene, printre cari introducerea „leitmotiv"-ului e de cea mai mare însemnătate, deşi aci Wgner nu-l foloseşte încă în prelucrările multiple, potrivite stărilor sufleteşti, cum îl întâmpinăm în operile de maturitate.

Meritul Operei Române mai e şi acela că a dat un spectacol de o frumoasă închegare, sugestiv montat de d. Markowsky şi cântat cu aptitudini neaşteptate pentru „declamaţia" wagneriană de d-na Ivony, d-nii Teodorescu, Folescu, Rabega şi Botez. Direcţia muzicală, în mâinile d-lui Georgescu, a fost fermă şi conştientă de contururile grele ale „Vasului fantomă": tânărul maestru a dovedit că stă cu prestanţă nu numai la pupitrul orchestrei, simfonice, ci şi la acela, de mult mai mare răspundere, al unei opere.

EMAN. CERBU

CHESTIUNI FEMENINE

Filosofii şi chestiunea femenină

Nu a existat aproape nici un filosof care să nu fi cercetat această chestiune şi să nu fi desbătut problema sexelor.

Fiecare, după sistemul şi temperamentul său, au judecat acest proces, sau acordându-i oarecare circumstanţe uşurătoare, sau condamnându-l definitiv.

Moraliştii au văzut în emanciparea femeei cauzele tuturor dezordinelor morale şi a tutror nenorocirilor din omenire, de aceia au pledat pentru readucerea femeei, la starea de servitudine primitivă, pentru ca moravurile să-şi restaureze legile în deplină armonie !

Alţii — din contră — dându-şi seama că îngenuncherea femeei şi inegalitatea sexelor, au adus ca rezultat un dezechilibru moral şi social — au cerut complecta emancipare femeiască.

Aceştia au vrut astfel să stabilească armonia dintre legi şi moravuri.

Rousseau, este şeful primului grup. După el femeia nu este decât mamă. Afară de acest rol, n'are dreptul la nici o altă afirmaţiune a personalităţii ei, nici la realizarea unei vieţi independente.

Fiindcă în acest caz, ar însemna ca ea să trădeze menirea naturei.

Considerând iubirea numai sub acest aspect, Rousseau găseşte destule argumente contra emancipării femeeşti.

Cine face în iubire, primele demersuri ? — Bărbatul.
Cine rămâne într'o rezervă delicată ? — Femeia.

Consecinţele: bărbatul alege, femeia se lasă aleasă; natura decide dar singură legea căsătoriei, care rămâne şi legea societăţii : bărbatul trebue să comande şi femeia să se supună.

Femeia ideală, după Rousseau îşi are portretul în la **Nouvelle Héloise,** pe care filosoful n'o deosebeşte prea mult de matroana romană.

Rousseau, a cugetat într'o formulă prudoniană, considerând emanciparea ca o adevărată corupţiune. El crede că prin dragoste, femeia a ajuns să domine şi să tiranizeze societatea în care trăeşte. Sălbatecii care nu cunoşteau această pasiune, au putut să-şi păstreze dreptul sexului lor.

Femeia de litere, femeia politică, sau numai cea de salon, care primeşte bărbaţii, este pentru societate o adevărată floare veninoasă. Revenirea la natură însemnează şi întoarcerea femeiei la ghineceu.

După el, cel mai mare inamic al popoarelor este femeia !

Totuşi având această raţiune, Rousseau, în Nouvelle Héloise, cere revendicarea drepturilor inimii, căci nu se ridică el contra legilor şi prejudecăţilor absurde, care împiedică două fiinţe făcute una pentru alta, să se unească prin inimă ?

Toate eroinele romantice ale lui Georges Sand: Indiana, Lélia, Valentine sunt copilele spirituale, ale acestei Iulii, din Nouvelle Héloise.

ROZINA

INSEMNĂRI

Cânteoul de leagăn al Iuliei Hasdeu

In operele postume ale Iuliei Hasdeu, publicate în 1889 la Paris cu o introducere de contele Angelo de Gubernatis, se găsea (în primul volum: Bourgeons d'avril) o *Berceuse roumaine* din cari îmi amintesc următoarele strofe:

Sur ton front l'ange radieux
En souriant se penche
Et frôle doucement tes yeux
Avec son aile blanche.

Nani nani, va, dors toujours!
Dors tandis que je veille.
Je vois la lèvre, ô mes amours.
A la fraise pareille,

Qui s'ouvre et se referme encor,
Qui sourit et respire
Comme on voit au grand soleil d'or
Une rose sourire.

Les épis penchent, alourdis.
Leurs têtes paresseuses;
On sent des parfums attiédis
Flotter dans les yeuses.

„Lumea copiilor" — publicațiune săptămânală pentru tineret — dă în fruntea numărului ei dela 24 Septembrie 1922 o traducere a acestui cântec de leagăn.

Dacă ar fi lipsită de unele lucruri cari odinioară erau licențe poetice iar astăzi sunt numai săcăeli (la persoana III plural a prezentului indicativ formele *alint* și *respir* în loc de *alintă* și *respiră*), traducerea d-lui Cesar Pruteanu ar fi onorabilă, Iat'o:

Nani! Nani!.. Dormi copile
Drag odor al mamei tale
Legănat de blânde vise
Fie-ți somn ușor, pe cale!...

Pe-a ta frunte stol de înger
Vin pe rază de argint
Și cu dalbe aripioare
Ochișorii ți-i alint!..

Nani! Nani! Eu, veghia-voiu
Dormi copile fără teamă
Buzele-ți mai roși ca fraga
„Mamă" zic în vis... doar „mamă"

Se deschid, se-nchid în urmă
Și prin zâmbete, respir
Cum în raza cea de soare
Râde-un mândru trandafir...

Vezi! talazele de grâne
Lenevoase'și pleacă spicul
Unduind miresme line
Trec în aer blând, colnicul

Iar fuioarele-nnoptărei
Se coboară 'n asfințit...
Pacea serii-aprinde visul
Dorului neprihănit...

Păsări dorm prin cuib de crânguri
Nici zefirul nu adie
Corbii [illegible] cu 'nserarea
S'au [illegible] prin cine știe...

Și e clipa când la glasul
Bufnițelor dau ocol
Inselați din turbe peșteri
Liliecii toți în stol...

Dormi copile, Luna'n Ceruri
Blându-i har aci trimise
Trupul ți-i lăcaș de rugă
Sufletul altar de vise...

Somnul tău e lin, e dulce
Ți-l vor toți, ți-l pismuesc
Dormi să nu știi suferința
Somnu-ți dulce îngeresc!

Nani! Nani! dormi copile
Mamei tale drag odor
Legănat de blânde vise
Nani!.. Nani! Somn ușor!..

Cu aerul ei de vetustate și cu versurile orânduite ca niște trepte, — par'că tot mai bună era tălmăcirea bătrânului Bogdan Petriceicu publicată în Revista Nouă din 1892. Ea merită să fie pe dea'ntregul reprodusă:

Nani, nani, dormi,
odorașul scump,
al mamei odor

In culcușul tău,
de vise cerești,
legănat ușor!

Inger luminos,
peste fruntea ta
s'apleacă zâmbind,

Ș'aripa-i de-argint
pe-ai tăi ochișori
ți atinge blând!

Nani nani, dormi,
dormi netulburat
pe când eu voi [illegible],

De-a dragul privind
rumenele fragi
pe gurița ta:

Iat-o s'a deschis,
iat-o iar s'a strâns —
gingașul boboc,

Un trandafiraș
vesel zâmbitor
l'al soarelui foc!

Spicele de grâu
par'că moțăesc
din cap lenevos;

Colo 'n stejăriș
fâlfâe 'n văzduh
fragedul miros.

Noaptea 'ncetinel
învelește tot
de jur-împrejur

Galeș adiind
suflu-i recoros
c'un falnic susur

Paserea pe somn
s'așterne 'nchizând
ochiul cel sglobiu.

Iar cernitul corb
s'ascunde pitiș
în vr'un zid pustiu

Din ascunzături
sub al nopții țol,
iese lilieci

Și din când în când
al bufniței glas
cobește a gol.

Dormi, puiuțul meu,
de luna din cer
privit drăgălaș:

Sufletu-ți în trup
e ca un altar
într'un sfânt lăcaș!

Somnul tău aș vrea
să fie ș'al meu:
somn nevinovat!

Tu dormi făr' să știi
al lumii amar
ș'al vieții păcat!

Nani, nani, dormi,
odorașul scump,
al mamei odor

In culcușul tău,
de vise cerești
legănat ușor!

Dacă dela Eminescu încoace, poezia lirică românească a făcut pași de melc-melc codobelc care scoate coarne bourești,—în schimb ce depărtări imense sunt dela *Berceuse*, — frumoasă de sigur dar cam prolixă și cu unele prețiozități ca pentru cărțile rezervate școalelor de fete divizia urbană—a Iuliei B. P. Hasdeu, la capodoperile cari sunt cântecele de leagăn ale lui St. O. Iosif, B. Nemțeanu Emanoil Bucuța (mai ales ale acestuia), Emil Dorian și ale Elenei Farago.

B. L.

„Anthologia Hungarica"

Insel Verlag din Lipsca, cunoscuta casă de editură, publică un nou volum de propagandă ungurească. Este îndeobște cunoscut cu câtă invențiune și cutezanță activează propaganda ungurească. D-șoara **Fedák** dansează la New-York, artistul **Vecsey** cântă din vioară la Londra, pictorii unguri expun la Expoziția din Stockholm, în toate Capitalele vezi nume unguresți provocând discuție și interes pentru cauza „Ungariei ciuntite". Un propagandist al cauzei unguresți este și profesorul **Robert Gragger** de la Facultatea de litere din Berlin. D. **Gragger** este creatura Contelui Apponyi și a fost numit profesor de limba și literatura ungară la Berlin, în cursul războiului, la stăruința lui Apponyi. Profesorul **Gragger** a înființat un Seminar unguresc la Berlin, care activează cu febrilitate pentru cauza culturală a ungurilor.—Editura „Insel" a publicat noua antologie a acestui profesor în seria bibliografică: „Bibliotheca Mundi". Noua antologie cuprinde în traducere excelentă germană poesia ungurească, prin cei mai de seamă reprezentanți ai ei. Se publică versurile tuturor epocelor și poeților de seamă: Cântece de **Balassi**, Elegia lui **Nicolae Zrinji**, **Dayka**, **Csokonai**, **Berzsenyi** dintre clasicii vechi; iar dintre reprezentanții epocei clasice: **Vorösmarty**, **Petöti**, **Arany**.—Poesia modernă ungară o reprezintă **Eugen Komjathy**, **Ady**, **Kosztelanyi**, **Szep**, **Babitz Mihaly** (celebrul traducător al lui Dante și unul dintre cei mai mari poeți ai Europei moderne), **Balàzs Bèla**, **Kassàk** (representantul expresioniștilor) și **Végvàri** (poetul oficial al iredentei). Antologia este cu pricepere alcătuită și tipărtă în condițiuni excelente, și dă posibilitatea streinătății să cunoască literatura ungară, dar folosește—cum este firesc—în primul rând propagandei politice a ungurimei, care vrea să dovedească prin o impozantă manifestare a talentelor ce le are în literatură, că este un popor civilizat.

Insel Verlag va publica în curând și un alt, volum unguresc: poesiile lui **Ady** în traducerea cunoscutului poet **Zoltán Franyò**, (unul dintre eminenții traducători, care tălmăcește în limbi streine și versuri din poeții români.

Cărți și Reviste

Vieața nouă.

In numerele 3—6 anul al **XVIII** 1 Mai—1 August 1922) **Viața Nouă** tipărește, sub titlul „Dragoste de grai și de viers românesc", o interesantă conferință a d-lui I. Urban Iamik.

Desprindem următoarele pasagii referitoare la canonicul Moldovan și la Blaj:

„Acolo (la Blaj) în 1911 **Asociațiunea pentru literatura și cultura poporului român**—sau, după cum îi este numele prescurtat, **Astra**—își serba în orașul acesta aniversarea de 50 de ani dela înființarea sa și de vreme ce cea dintâi adunare se ținuse la Blaj, se înțelege bine că aniversarea s'a serbat tot acolo. Ca membru onorar, ce am fost, din anul 1879, al Astrei, m'au poftit să iau parte și eu și, după ce canonicul Moldovan mi se îmbiase cu un „cortel", primi. La dreptul vorbind am stat acolo numai vreo cinci zile, văzui însă atâți bărbați vrednici, încât puteam să fiu pe deplin mulțumit.

„Atunci făcui cunoștință cu poeții Coșbuc și Goga, prof. N. Iorga, mitropolitul din Sibiu Mețianu și cel din Blaj Mihaly, episcopii Cristea, Hoszu și Popp. Apucai încă în viață pe părintele meu ocrotitor Ioan M. Moldovan și văzui, pe **Câmpul Libertății**, sburând în slavă pe îndrăznețul Vlaicu.

... Una din însușirile caracteristice ale lui Moldovan era puțina grije ce purta de exteriorul său. Avea barba lungă și întesată și de vreme ce avea obiceiul să vorbească mâncând, ce mirare că uneori câte o bucățică, alte ori câte o țâră de supă îi alunecau pe barbă. Gândiți că-și lăsa barba așa? La ce îi serviau doară mânile dacă nu să dea la o parte toate câte se rătăciau prin ea? Dar cefolos, că, de pe barbă, picăturile alunecau pe anteriu și dacă Măria sa, vrând să le șteargă, le lățea de obicei, anteriul lui mărturisia felul de mâncări consumate.

✱

Cele trei numere din urmă ale revistei **Lamura**, de sub direcțiunea domnului Brătescu-Voinești, cuprind pe lângă partea literară și o mare contribuțiune pedagogică și didactică.

In numărul din Iunie, se ocupă pe scurt de Ion Heliade Rădulescu, printr'un articol de B. P. Hașdeu.

Cronica Pedagogică, cuprinde pe lângă notele interesante **Pentru Desvoltarea învățământului agricol la noi** și oarecare observațiuni cu privință la abuzurile „pedagogice".

Interesul didactic pe care'l respiră Lamura, face din această revistă o carte de mare folos.

Noile pagini de critică și doctrină ale lui Paul Bourget.

Paul Sonday, criticul dela **Le Temps**, ocupându-se de noua lucrare a lui Paul Bourget: **Nouvelles pages de critique et de doctrine**, aduce în discuțiune chestiunea religioasă, pe care Bourget se reazămă, acuzând pe Germani pentru atitudinea lor anticreștinească din timpul războiului.

Sonday, mai puțin excesiv, aduce circumstanțe ușurătoare Prusacilor, așezându-i în termen de comparațiune și cu alți dominatori, ai marelui războî mondial.

Laudă literatura lui Bourget pentru partea ei pur literară, făcându-i ristricțiuni pentru critica socială.

Bourget rămas fidel vechilor sale admirațiuni, vorbește în noul lui volum, despre Stendhal și Flaubert, pentru capod'operile lor, citând cu deosebire pe ale celui de al doilea și anume pe Salambö și Tentation de Saint-Antoine.

Alături de acești corifei ai romanului francez, celebrează Infanta lui Louis Bertrand, după cum se entusiasmează în fața lui Ernest Psichari, autorul din Voyage du Centurion.

Ocupându-se minuțios de stil, Paul Bourget, scrie în Paginile lui critice:

„Stilul are ca preocupare principală detaliul. Or, romanul, ca să producă viața, trebue să poseadă mișcarea, și această mișcare are ca condițiune esențială claritatea care nu oprește nimic pe loc, nici nu face accidentații, ci ajută ca detaliile să se contopească unele în altele, fără să se remarce această contopire.

Romanul este ca o frescă. Trebuește revăzut larg. Grija miniaturistului este cel mai mare defect al romancierilor".

Literatura modernă sârbească din Croația.

Există și în Jugoslavia, lupta între reacționari și moderniști. Și acolo, ca și pretutindeni, se găsesc unii cari păzesc porțile tradiționale, cu ura cerberului împotriva asaltului cuceritor al ideilor noui.—Poporul slav din Sud, este prin eminență democrat. Literatura lui acceptă deci cu ușurință formulele noui ale artei și de-aceasta, literatura modernistă din Serbia, este mult mai puternică ca la noi, unde parapetul ignoranței nu este încă cucerit. Scriitorii moderni sârbi se atașează împrejurul revistei „Gândul" (Mișao), care apare la Zagreb, în redactarea lui Dr. Raico. **Mladenovici**, un fin stilist și estet de seamă. Revista are asigurată colaborarea lui **Ivo Andric**, poetul cel mai talentat al generației moderne, pe care Sârbo-Croații l-au numit un Baudelaire al lor. Andric este poetul profunzimilor. Poeziile sale artistic cizelate, sunt inspirate din viața gândirei și un lirism fierbinte pătrunde versurile sale. Primele volume i-au fost refuzate și nici acum, numeroșii lui dușmani nu i-au desarmat. Cu aceiaș mișcare s'au identificat și ceilalți poeți sudoslavi: Stanislav **Vin aver** (care este unul dintre cei buni traducători ai Serbiei actuale și a tradus mult din scriitorii moderni ruși), Rastko **Petrovic**, **Petrov**, **Theodor Manoilovic** (director al teatrului din Zagrab) **„Mișao"** publică și versurile postume ale marelui poet sârb, mort în anii din urmă: Voislav **I. Ilic**, iar dintre prosatori și esteți sunt aderenții curentului modern: **B. Tokin**, un essayst apreciat, de-o cultură occidenală, care a populaziat mai ales poesia Parisului; Svetislav **Stefanovic**, care are studii excelente asupra lui Sheakespeare: Boiador **Dinic**, care s'o ocupat temeinic de cultura engleză și a tradus „Viforul" de Shakespeare.

Mșcarea literară a „Mișao"ului, domineazǎ azi viața culturală a sârbo-croaților, și programul scriitorilor grupați împrejurul acestei reviste este contactul cu civilizația apuseană. Noi ne bucurăm de veștile aceste și firește, că vom lua contactul și cu garda dela „Mișao", fiind foarte necesară o acțiune de-a ne cunoaște reciproc literaturile.

Brăila

Concursurile inter-militare de înnot și atletism.

Duminică 24 Sept. s'au disputat la Brăila, pe un timp splendid concursurile inter-militare de înnot și atletism, organizate de Casa ostășească „Principele Carol" a garnizoanei Brăila. Dimineață s'a discutat cursa de înnot-fond pe o distanță de 3 km. Temperatura apei 11,6 gr. „Celsius" viteza curentului 1,3 m. pe sec, concurenți la plecare 16, ajunși la sosire 5. Primul sosit, într'o stare fizică excelentă, cu toată răceala apei și puterea valurilor cari îngreunau simțitor plutirea, a fost soldatul Cisa Vasile (Potonieri) urmat la scurtă distanță de sublocot. Alexe Constantin, soldatul Vasilescu și sublocot. Ionescu Antache. Timpul învingătorului 35 minute.

Apoi au urmat cursele de viteză (înnot stil liber) în bazinul Docurilor Brăila, unde curentul e aproape nul. Concurenții în număr de 9 se împart în trei serii eliminatorii: finala e câștigată de caporalul Ciocoiu Dumitru, (Pontonieri), Timpul 1 m. 57 sec. Dimineața se închee cu o întrecere de bănci între echipajele cantonierelor reg. 2 grăniceri.

După amiază, concursul de atletism s'a desfășurat pe piețele bine întreținute ale Parcului de sporturi al „Casei de Educație Națională". Rezultatele technice:

100 m. plat.: I. Sold. Bocian reg. Pont. (13 sec.); II. cap. Vinersan reg. 2 Gr.; III. serg. Turcu reg. 10 Cal.

In seria lui eliminatorie căp. Vinerșan realizează 12 sec. și trei cincimi.

Săritură lungime cu avânt: I. sold. Bocian reg. Pont. 5,75 m. II. căp. Vinerșan reg. 2 Gr. 5.60 m; III. serg. Turcu reg. 10 Cal. 4,90 m.

Săritură înălțime cu avânt: I. sold. Bocian reg. Pont. 1,55 m.; II. căp. Ciocoiu reg. Pont. 1.50 m.; III. serg. Turcu reg. 10 Cal. 1,50 m.

1500 m. plat: I. serg. Postolache 5 min. 10 sec.; II serg. Rusen; III sold. Ionescu Oaje toți din reg. 2 Grăniceri.

Aruncarea greutății de 5 kgr.: I. sold. Melenciuc reg. Pon. 11 m. 26 cm.; II. căp. Vinerșan reg. 2 Gr. 9,10 m.

Lupta cu frânghia: Echipa reg. 2 grăniceri.

Ștafeta (4×100 m.): Echipa reg. 2 grăniceri.

La sfârșitul concursului căpitanul Săvulescu delegatul comitetului central al Casselor Ostășești „Principele Carol", a rostit o scurtă cuvânare în care a arătat importanța sportului la oștire, după care s'a procedat la împărțirea premiilor dăruite de centrala București.

Direcția Casei Ostășești Brăila se simte datoare să mulțumească și pe această cale d-lor comandor Mihut și lt. comandor Cena, pentru dragostea cu care au sprijinit din capul locului aceste modeste începuturi.

Direcția C. O. Brăila

In vitrina librăriilor

A apărut în editura institutului de editură **„Cartea Românească"**:

N. Batzaria. — Sărmana Lelia, roman.
Pierre Loti. — Pescar de Islanda, (trad. de Sandu Aldea).
I. Visarion. — Sub călcâi.
M. Sadoveanu. — Amintirile căprarului Gheorghiță.
Maria N. D. Costeanu. — Sbuciumul unui savant.
Louis Jacolliot. — In țara fachirilor, (trad. de Pandelea.)
Alphonse Daudet. — Niverneza.
Dr. Emil Gheorghiu. — Sifilisul și alte boli lumești.
D. G. Chițoiu. — Temeiul îmbunătățirii vitelor.
Prof. I. Simionescu. — Finlanda.
G. Năstase. — Basarabia.

Pagini alese

Nr. 88. N. Gane. Nuvele.
Nr. 89. Ion Popovici-Bănățeanu. Din viața meserașilor ardeleni.
Nr. 90. 91. Ion Creangă. Dănilă Prepeleac.
Nr. 92—93. V. Alecsandri. Dridri.
Nr. 94—95. A. Odobescu. Doamna Chiajna.

Cărți didactice

Odobescu și Borgovan. Carte de cetire pentru clasa II urbană 12.50.
Odobescu și Borgovan, Carte de cetire pentru divizia II anul I și II 12.50.
Bilciurescu și Țassu, Gramatică pentru cl. III urb. 5.75.
Cristescu Florian, Gramatică pentru cl. III urb. 4.50.
Beards Marie, J'apprends à parler I-é anée 12.—

✱

A apărut în editura „Cultura Națională" cele 23 prelegeri asupra reformei Constituționale, ținue la „Institutul Social Român" de d-nii: N. Iorga, Vintilă Brătianu, C. Dissescu, C. Grigorovici, d-na C. Botez, N. Djuvara, V. Madgearu, C. Parteniu, D. Xenopol, M. Manoilescu, A. Rădulescu, I. Ionescu-Dolj, Al. Costin, Em. Miclescu, An. Teodorescu, P. Greceanu, M. Sanielevici, R. Gândea, Gr. Iunian, I. Nistor, R. Boilă, C. Bacalbașa și D. Gusti.

Volumul de 536 pagini, cuprinzând dintr'o anexă noile constituții europene, este legat elegant și costă 125 lei. De vânzare la toate librăriile.

A apărut: *Viața Românească*, No. 8 (August) revistă literară și științifică. Sumar:

Radu Rosetti. Amintiri (Un boier mare și o casă boierească dela începutul veacului trecut).
Dragoș Protopopescu. Studii engleze (Un părinte al criticismului englez: John Dryden).
G. Murnu. Oda I (după Pindar).
C. S. Din carnetul unui solitar („Viziunea lui Babouc").
Karl Hans Strobl. Călugărița rea.
Mihai Codreanu. Răstignire.
A. L. Zissu. In slujba celorlalți.
Romulus Cioflec. Amintiri din Anul Invierii. (Glasuri străine și graiu de departe).
D. I. Suchianu. Doctrina financiarului public și doctrina financiarului privat (Consolidarea bonurilor de tezaur. Proectul d-lui Aristide Blank).
Artur Gorovei. Din alte vremuri (Neculai Beldiceanu).
N. C. Teoria lui Einstein „pe înțelesul tuturor".
Gheorghe Savul. Scrisoarea a treia. Starea de fapt și de drept a evaluării estetice).
Dr. Lazăr Iliescu. Tendințe ale politicei economice mondiale (Rusia și lupta pentru suprematia economică).

A apărut:

TULBUREA și alte nuvele de Constanța Marino-Moscu, un volum de 180 pagini cu desene de Alexandru Moscu, editura „Viața Românească". Prețul 20 de lei.

Ion Pas. — Drumul morții. Insemnările unui soldat.
George Pascu. — Istoria literaturii române în sec. XVII. (Viața Românească).
Henry Marcus. — Schakespeare: Sonete.

A apărut în versiune metrică, editura Socec et Comp., următoarele trei opere ale lui Shakespeare traduse de Adolphe Stern: **Iuliu Cesar, Antoniu și Cleopatra, Cariolan.**

De acelaș autor a apărut volumul II din memoriile sale intitulate „Insemnări din viața mea".

Iar în curând va apare, în editura „Culturii Naționale" alte opt piese de Shakespeare traduse tot de D. A. Stern.

Cointreau
IMPERIAL MAJESTIC COINTREAU LIQUEUR ANGERS
IMPERIAL
MAJESTIC
à base de Fine Champagne

Joc de inteligență

ȘAH

PROBLEMA No. 132.

de P. F. Blake, Liverpool

Negru (5 figuri)
Re5, Nb2, Pa6, a7 și f5.

Alb (6 figuri)
Rf7, Dg8, Cc2, și d2, Na5, Pc6.
Alb trage și face mat în 3 mutări.

PROBLEMA No. 133

de Saul Segenreich, Botoșani

Alb (7 figuri): Rg8, Ta6, Ce6 și g2, Nc1. Pd4, și f3
Negru (2 figuri): Rg6. Pf6,
Alb trage și face mat în 2 mutări,

PARTIDA No. 71.

Jucată la Oeyenhausen în August 1922

Partida pionului Damei

	Alb: Wagner	*Negru: Schlage*
1.	d2 — d4	Cg8 — f6
2.	c2 — c4	e7 — e6
3.	e2 — e3	c7 — c5
4.	Cg1 — f3	d7 — d5
5.	Cb1 — c3	Cb8 — c6
6.	Nf1 — d3	Nf8 — e7
7.	0 — 0	0 — 0
8.	Cf3 — c5	c5 × d4
9.	Ce5 × c6	b7 × c6
10.	e3 × d4	Dd8 — a5. Mai natural pare Cf6 — d7 urmat de Nb7. Negru amenință astfel d5 × c4 și c6 — c5.
11.	c4 × d5	Cf6 × d5
12.	Cc3 × d5	Da5 × d5
13.	Nc1 — e3	Ta8 — b8. Dacă joacă Td8, atunci Alb răspunde cu Dc2 urmat de Td1.
14.	Dd1 — c2	f7 — f5
15.	Ne3 — f4	Ne7 — d6
16.	Nf4 × d6	Dd5 × d6
17.	Ta1 — d1	Rg8 — h8
18.	Td1 — d2	e6 — e5. Prin această mutare Negrul dă Albului liberă linia e pentru atac. Mai bine ar fi fost Tb4 și c6 — c5.
19.	d4 × e5	Dd6 × e5
20.	Td2 — e2	De5 — f6
21.	Tf1 — e1	h7 — h6
22.	Dc2 — c5	f5 — f4. Deschide și linia f. O continuare satisfăcătoare e greu de găsit pentru Negru.
23.	Te2 — e8	Nc8 — g4
24.	Te8 × b8	Tf8 × b8
25.	h2 — h3	Tb8 — d8. Mai bine ar fi retras Nh5.
26.	Nd3 — b1	Ng4 — d1?
27.	Dc5 × a7	Df6 × b2
28.	Da7 — d7!	Db2 — b8
29.	Dd7 — f5!	Rh8 — g8
30,	Te1 — e7	Cedează.

P. I. Negreanu
Lt. I. H. Gudju

ALMANACHUL
ziarelor „Adeverul" și „Dimineața"
pe Anul 1923
se va găsi pe masa tuturor, de oarece va interesa toate păturile sociale.
Format mare, tipărit cu INGRIJIRE PE HÂRTIE BUNĂ, va avea colaborarea celor mai mari scriitori, literați, desenatori și humoriști.
Anunciuri pentru Almanachul
ziarelor „Adeverul" și „Dimineața"
etc. se primesc direct la Administrația ziarelor noastre și la Soc. Generală de Publicitate
Carol Schulder & S. Berger
Str. Karagheorghevici 9. Telefon 11/81
ALMANACHUL ziarelor „Adeverul" și „Dimineața" pe Anul 1923, se va vinde cu preț popular spre a putea fi cumpărat de toată lumea.

CEL MAI SĂNĂTOS ALIMENT
CACAO VAN HOUTEN

IN CURAND
VA REAPARE
REVISTA
„FACLA"

RIA III — ANUL III No. 99

2 Lei Exemplarul în țară
4 Lei Ex. în străinătate

Duminică 15 Octombrie 1922

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Drumuri ardelene

Una și alta din Ardeal

de N. IORGA

— SIMPLE NOTE ȘI OBSERVAȚII —

A doua oară am văzut, după mica Miercure, cu târgul căutat de sătenii din împrejurimi, Sebeșul-Săsesc, le asociația compatrioților noștri de limbă germană a-și-a ținut adunarea anuală.

Lumea românească nu mi s'a părut a fi atât de în- mânită cum doresc partidele în luptă. Cât despre po- , atitudinea lui e, ca pretutindeni, bună. Aceleași cos- ne de o simplă frumusețā, purtate de femei mlădioase calda privire mândră, aceiași zdraveni plugari și păs- în cari odioară culegeam speranțele mele de liberare cestei frumoase țări, hancrămul rămâne vechiul adă- t de Vlădică în care se pregătia pătrunderea birui- re a umiliților și săracilor în orașul vecin, cu porțile hise. Și câtă bucurie mi-a făcut privirea prietenească frățeasca salutare a părintelui tânăr din satul cu a- ntiri din secolul al XVI-lea!

N'am observat nimic care să arăte, ca pe vremea un- ească, ocrotirea unei nații în dauna alteia. Doar dacă eii maghiari își fac azi firmele în românește, și nu- le lor iau adesea un străvechiu caracter călugăresc... colo pacea și buna înțelegere domnesc pretutindeni. nioarea, un alaiu de nuntă românesc trecea în fâlfâirea nglicilor, în scârțâitul vioarelor țigănești, în săltatul, vechi înțeles păgân, al copacului împodobit cu flori. uma, după câteva învîrtituri de roată, la porțile larg uite care întregesc și despart casele săsești, țăranii de iu moselau stau la taifas în hainele de sărbătoare, cu mele înalte, mantiile negre și caracteristica pălărie ro- ndă pe cap. Bărbații, numai bărbații — căci portul fe- esc, ciudat, de sigur, frumos, pare a putea fi văzut nu- i la ceasul bisericii —, iar pe poduri stolul fetelor cu zile lăsate pe gât se împrăștie râzând.

*

Casa lor însă, greoaie ladă de zid, pe care anume re- mandații ale intelectualilor, influențați de modernis- ul apusean, ar voi să o facă pretutindeni colorată, după ume norme speciale, această casă, în care atâția văd altceva decât dovada unei solide gospodării, **umple de onotonie Ardealul dela un capăt până la altul.** Pătrat pătrat, de-asupra triunghiul cu data și numele ori iunghiul rătezat și în vârf varga de fier terminată cu nasture, așa se desfășură, într'o singură linie dreaptă, ră grădini de flori, fără oale înflorite la fereastră, sat ipă sat, conform cu inexorabila reglementare austriacă.

Ai noștri, ori unde s'au strecurat prin munca lor tă- tă, prin stăruitoarea lor răbdare în locul „jupânilor", fața cărora își descoperiau capul, păstrează această mă a locuinței. Ba chiar unde satul a fost dintru în- put românesc, ei o adoptă. E un simbol de bogăție, o presie a triumfului; e haina privilegiului pe care în ârșit au voie s'o îmbrace și ei, după ce atât de mult np, în așezări răslețe, în margeni umile, au jinduit la nsa.

Numai unde sărăcia nu și-a ridicat încă osânda de- pra „Valahului" menit a-i robi din neam în neam, mai unde omul **n'a putut** altfel, mai vezi, dar și acolo ierită, înghemuită, cătând să ia cât mai puțin loc la um cu fațada, ferită în lături și privind numai pe furiș cei doi ochi mărunți, locuința, aș zice **tainița** vechiu- i iobag, a șerbului țarinei, a oierului și slugii satului. hoasă cu stuhul de pe coperiș, strâmbă în alcătuirea stângace — ca și cum n'ar fi aceiași rasă ca aceia, scută cu simțul proporțiilor, de dincoace — cu ușa pră- lită înlăuntru, cu miseria scrisă în linii și în amă- nte, ca tinde să dispară.

Doar în Apus, în țara „domnilor de pământ" unguri e pe alocuri însuși tipul general. Aici și împleticirea umurilor, învălmășirea așezărilor, haosul pitoresc al mănării împrăștiate a locuințelor țărănești. Nici o de- ebire între aceste grupuri de căsuțe și între acelea ale ldovei mai sărace și mai apăsate.

Nu știu dacă sistemul de tărcare a fațadelor, pe care-l tuește broșura germană întâlnită pe masa primarului Sibiu, va fi urmat, dar satul românesc în Ardealul s de sub stăpânirea străină va trebui să capete un alt racter arhitectonic, și el nu poate veni decât din tra- iile vechii noastre arte, așa cum ele se înfățișează în i și mii de exemplare, mai mărețe sau foarte modeste, țara de dincoace de munți. Nu e nici o rușine pentru rtea dintr'un neam care, liberată, se întoarce la izvoa- e însăși ale creațiunilor sale proprii. S'ar înviora în- agă provincia prin vioiciunea, veselia și varietatea sei românești tipice, capabilă de orice consolidări și ălțări.

*

Alba-Iulia s'a prefăcut în mare parte sub îngrijirea marului Sava, rămas sub trei regimuri pentru a face mai administrație. Am apucat supt unguri orașul în- ronării, care avea aproape înfățișarea unui mic centru lițian. Caracterul lui străin ieșia la iveală dela prima dere. Ce puțin lucru însemna bisericuța românească a rintelui Rusan, pe care-l regăsesc, îmbătrânit, ori aceia todoxă, unde slujește azi părintele Teculescu! Azi nu mai că alături de catedrala catolică am refăcut bise- a lui Mihai Viteazul, dar i-am dat, dacă nu patina care numai în puterea vremii, măcar proporții care, unite ale edificiului, ale „chiliilor" încunjurătoare, pot în- nta concurența.

Biserica, zidită aproape în locul vechii clădiri a lui hai Viteazul, are liniile celei din Târgoviște a lui Pe- Cercel, fratele cuceritorului. Mica schimbare de pro- rții care a trebuit să se introducă pentru a o face în re să primească pe invitații la încoronare n'a adus i o stricare a armoniei originalului. Colonada și ma- e clădiri cu care se termină cresc însemnătatea tota- ui, care e impunător.

La ieșire lângă vechea episcopie catolică, un bătrân, rit în loc, privește îndelung la lucrări. Observat de noi, sprijină pe umăr burghesa-i umbrelă și se strecoară e către clădirea din fund, vechiu palat al prinților Ar- alului. E episcopul Majlath. In sufletul omului crescut apropierea curții habsburgice și legat prin toate fibrele ței sale de trecutul care s'a încheiat aici, și pe pragul ărmilor apărătoare ale căruia se ridică azi biserica românească, să se poată strecura o amintire a românului făgărășean, Voevod al Ardealului, din care se coboară?

*

Pe la Aiud spre Cluj. Marele centru reformat are aceiași liniște tristă. Pe străzi tipuri de profesori, de clerici cari par să vie din altă vreme: de fapt în aceste mici centre ardelene cu populație maghiară secolul al XVI-lea, al XVII-lea trăiesc și azi, cu credința și îngustimea lor: figurile par desfăcute dintr'o carte ilustrată tipărită în zilele Bathoreștilor și Rakoczeștilor. Ceia ce acești oameni nu pot suferi în noi nu e poate rasa noastră — **spurcissima natio valachica**, se scria în **Cluj**, oficial, după căderea și moartea „tiranului" Mihai —, ci vremea pe care o aducem cu noi, vremea în care omenirea înțelege a trăi altfel.

Ce liniștită e, în jurul gârbovei, ciuruitei ei biserici vechi, de altă lege — căci ale noastre se cațără numai în fund pe colnice — această Turdă, al cării nume sună pentru noi ca un ecou din tragedia dela 1601! Nimic în concordanță cu ziua de sânge care a sfârșit zbuciumul Domnului unirii românești. Supt ploaie, în lungile suburbii, cete de popor care petrece. Multă negustorime evreiască săracă. Ai noștri se amestecă în gloată.

Dela un capăt al orașului la altul pare a fi aceiași umilă stare de veche părăsire provincială. Ca să spargă ferestile purtătorului Memorandului, ațâțătorii de odinioară ai urilor maghiare au trebuit să-și fabrice ei instrumentele, din această mulțime de atâtea nații care pare a nu voi nimic afară de cerințile obișnuite ale existenței.

*

Și când, de pe vârful dealului, Clujul ni-a răsărit din nou înainte, desfășurându-se într'o măreață perspectivă, în care se topiau toate pretențiile, vulgaritățile și nepotrivirile care-l pătează, romånce se întorceau dela târg, sprintene, voioase, guralive.

— De unde sunteți d-voastră?

— Ia, de-aici.

— Adecă de unde? — din Feleac.

Din satul păzitorilor „valahi" ai pădurii în preajma mândrului oraș străin. Azi, prin dreptatea imanentă a lucrurilor, ei sunt domnii lui.

Și mi-a părut bine că întâiele cuvinte ce le-am auzit revenind acolo erau cele românești vorbind de neamul nostru ca de un lucru foarte vechi și așa de firesc...

N. IORGA

Mă 'nghite golul...

Cocorii trec țipând... e toamnă grea..
Așa era când ai plecat. Cocorii
Și corbii pe un cer ce se 'negrea
Fugeau, ca vânturile și ca norii...

(Ce-ți pasă încotro se duc cocorii?)

Gonit din munții lui, pârâul clar
Din foi uscate își sporește valuri...
Răsfrângă-mi râul, chipul, duce-l'ar
Să-l ducă, pe înseninate maluri...

(Ce-ți pasă unde mor atâtea valuri?)

Răsfrânge-mi chipul, râule pierdut,
O frunză moartă-, în atâta frunză.
Și du-mi-l, du-l, pe-un țărm necunoscut
In ape noi durerea să-și ascunză.

(Ce-ți pasă de îngălbenita frunză?)

Cu ochii larg deschiși se duc drumeții...
In calea lor, ferestrele se 'nchid...
Sunt ziduri nalte unde-i poarta vieții...
E vre-o lumină dincolo de zid?

(Ce-ți pasă încotro se duc drumeții?)

Mă duc și eu cu ei și n'ai să știi
Povara care sufletu-mi apasă.
Mă 'nghite golul zilelor pustii
Și toate amintirile mă lasă...

(Ce-ți pasă încotro mă duc, ce-ți pasă?)

Victor Eftimiu

Incoronarea

Reședința regală dela Alba-Iulia

Cea mai frumoasă făptură

— LEGENDĂ —

de N. BATZARIA

Se certau într'una și nu era chip să ajungă la o înțelegere.

Trandafirul, cât de plăpând este el, găsea totuși putere să ridice glasul și să zică: „fără doar și poate că eu sunt în întreaga fire tot ce a plăzmuit mai frumos sfântul Dumnezeu. Dintre voi toți are vre-unul o coloare așa de fină și așa de delicată ca a mea? Poeții tuturor vremilor, când au vrut să arate că e ceva frumos, numai la mine s'au gândit, la frumusetea coloarei și la finețea parfumului meu".

— Ba să am iertare, vecine, îi tăie vorba crinul, dând supărat din cap și îmbătând aerul cu mirosul său puternic. Se știe doar de toată lumea că oamenii și chiar Dumnezeu însuși, stau minunați înaintea desăvârșitei frumuseți ce o are coloarea mea cea albă.

„Alb ca floarea crinului": aceasta a fost din totdeauna idealul. „Pielea ei are albeața crinului"; așa își văd poeții pe iubitele lor și așa le proslăvesc.

Este, prin urmare, lucru vădit că eu sunt tot ce e mai frumos pe lume și că pe mine m'a făcut Dumnezeu în momente de bucurie și de fericită inspirație.

— Ce mai fãpturi lăudăroase, grăi la rându-i în dulcea și dumnezeiasca-i limbă privighetoarea, care stătea pe o cracă de arbore. Dar de când ți s'a năzărit ție, trandafirule că ai fi așa de grozav de frumos? Dar pe o singură pană din ale mele găsești culori mai frumoase decât toți trandafirii de pe pământ. Iar tu, crinule, mai închide-ți ciocul tău cel lunguet și nu te mai lăuda așa de mult cu o frumusețe care îți lipsește.

Albul tău! Dar de când coloarea albă e tot ce a eșit mai de seamă din mâinile lui Dumnezeu? Albă e și zăpada, dar nimănuia nu i-a trecut prin gând să creadă că zăpada ar fi ceva frumos. Dacă Dumnezeu are cuvânt să se bucure și să se mândrească cu ceea ce a făcut, apoi fără doar și poate, aceasta e din pricina glasului meu. Iată ce încântă inima, înseninează sufletul și descrețește frunțile cele mai posomorâte!

„Ai glas de privighetoare", zice poetul iubitei sale și cu acest glas ea îl vrăjește și-l farmecă. Mai slăbiți-mă deci cu laudele voastre. Este doar limpede ca lumina zilei că singurul și cel mai frumos lucru de pe lume e glasul meu și numai el.

Ceva mai încolo, un lan de grâu copt se legăna încetișor în bătaia vântului. Uitându-te la el, ai fi zis că Dumnezeu scosese din cine știe ce adâncuri ale firei aurul cel mai curat și'l vărsase pe pământ. Verdele deschis al livezilor, verdele închis al pădurilor, albul argintiu al unui râu ce sursura prin apropiere scoteau și mai bine la iveală strălucirea galbenului auriu al lanului de grâu.

Iar lanul de grâu se legăna încetișor în bătaia vântului și asculta zâmbind vorbăria cea lungă a vecinilor săi. Intr'un târziu, își pierdu răbdarea și grăi cu vocea sa bogată și plină: „Nici unul din voi n'are dreptate. Așa cum sunt eu acum, în deplinătatea frumuseții mele, sunt desăvârșirea însăși. Intrebați pe ori-cine ați dori și așa are să vă spună. Intrebați pe poeții cari visează la lună, întrebați pe oamenii cari merg pe pământ și întrebați pe însuși Dumnezeu cu cetele lui de îngeri. Au să vă spună cu toții că dacă în lume e ceva neîntrecut de frumos, este de bună seamă galbenul auriu al unui lan de grâu".

La aceste cuvinte trandafirul clipi șiret din ochi, crinul strâmbă din cap, iar privighetoarea râse batjocoritor. Și fiecare îi dădu înainte cu laudele despre propria sa frumusețe.

Sus, pe cer, erau câțiva nourași. Cearta de pe pământ ajungea până la dânșii și le pricinuia multă supărare. Și cu cât cei de jos se lăudau mai tare, cu atâta norii se întunecau la față de pizmă și răutate. Se întunecau până ce deveniră cu totul negri. După aceea chemară într'ajutor și pe ceilalți nori cari rătăceau pe undeva în înălțimile cerești și se pregătiră să se asvârle în forma de șiroae de ploaie și asupra crinului și trandafirului și asupra privighetoarei și lanului de grâu.

Și își ziseră în răutatea inimei lor: „îi vom înneca în apa noastră, îi vom desbrăca de toată podoaba cu care se laudă și ne asurzesc de atâta vreme și le vom înfige capetele în noroiul pământului. Să se mai laude după aceia cu frumusețea lor!"

Insă norii își făcură socoteala, fără să țină seamă de neînduratul lor dușman, vântul, care îi pândea cu ochiu neadormit și auzea tot ce pun la cale.

Și se scuturară vânturile de lanțurile lor, părăsiră adâncile lor peșteri în care se odihneau și urlând din mii și mii de guri, se năpustiră nebune și furtunoase asupra norilor. In câteva clipe îi sfâșiară, îi risipiră și-i trimiseră să-și plângă necazul și durerea în fund de văi și în văgăuni neumblate de picior omenesc.

Iar după ce pieriră norii, se ivi cerul curat, limpede și îmbrăcat în cea mai frumoasă manta albastră. Pe semne, ziua aceia era o zi de mare sărbătoare pentru dânsul și în cinstea ei își alesese din înălțimile azurii mantaua cu care se împodobea cât mai rar.

Auzind cearta de pe pământ, se amestecă și el în vorbă și zise strălucind de frumusețe senină: „Făpturi pământene, văd că într'o privință ne întreceți pe noi, cei ce locuim în apropierea sfântului scaun al lui Dumnezeu. N'aveți pereche în limbuție și în laude de sine. Altfel n'ați cuteza voi, ființe pieritoare, cărora Stăpânul meu nu v'a dat decât o mică picătură din strălucirea Sa neajunsă și necuprinsă, să vă credeți cele mai frumoase, atunci când n'ați primit decât o umbră din darul frumuseții.

„Dar nu știți voi, nesocotițe ce sunteți, că nu pe pământul vostru cel mititel și searbăd, ci în nesfârșitele întinderi ale înălțimilor cerești trebuește căutat tot ce e mai frumos și mai desăvârșit? Dacă aveți ochi de văzut, priviți o clipă la mine, la haina ce o port astăzi. Priviți și spuneți: văzut-ați oare ceva mai frumos decât coloarea mea albastră? Și poeții voștri ce cântă ei mai cu drag și mai cu foc decât „albastrul cerului", de cât azurul curat și neprihănit al culoarei mele? Zadarnică vi-e deci toată sfada și osteneala. Dacă e ceva frumos în Creațiune, acela sunt eu și albastrul meu".

Intre acestea, soarele, sătul de atâta vorbă și obosit de munca de peste zi, își închise ochii și se duse să se culce în paturi de aur. Una câte una începură să se ivească perlele și diamantele cu care e împodobită mantaua cerului.

Jos, pe pământ și între cei de pe pământ și cer, cearta nu mai contenea. Nici trandafirul, nici crinul, nici privighetoarea și nici auritul lan de grâu nu vroiau să-și recunoască unul altuia și nici cerului întâietatea frumuseții.

Cearta nu mai contenea, când iată că și luceafărul avea un cuvânt de zis. „Cerul", grăi drăguțul de luceafăr", are dreptate să spună că numai aicea, în înălțimile pe care locuim noi, trebuește căutat ceea ce e frumos și desăvârșit. S'a înșelat însă într'o privință: când și-a închipuit că el e cel mai frumos din tot ce a plăzmuit prea bunul Dumnezeu. Uită jupân Cerul că dacă însemnează și el ceva, aceasta numai nouă stelelor ne-o datorește. Ce ar fi el fără noi? O pânză searbădă la care nici nu face să-ți arunci privirile.

„Iar printre stele, este doar cunoscut de când există cer și pământ, că cea mai frumoasă, că frumoasa între frumoase sunt numai eu și numai eu. „Lucefere, lucefere!" exclamă cuprinși de admirație poeții pământului.

„La mine se uită toți și vederea mea desfătează inimele și aduce bucurie în suflete. Lăsați deci sfada și potoliți-vă: eu sunt lucrul cel mai desăvârșit de frumos ce a eșit vreodată din mâinile lui Dumnezeu".

Și clipi șiret trandafirul, strâmbă din cap crinul, se legăna neîncrezător lanul de grâu și râse batjocoritor privighetoarea. Iar cerul se cam întunecă la față și bombăni printre dinți zicând: „obraznic mai e și luceafărul ăsta? Să se creadă cel mai frumos el, care ar fi orb, pe veci dacă nu s'ar îndura soarele să-i trimită un strop de lumină, ca să-și poată arătă fața".

Cearta nu mai contenea, când iată că privighetoarea auzi pași de om prin apropiere.

„Vine poetul", dădu ea de veste în neîntrecutul ei graiu, iar în sinea ei își zise: „vine poetul care îmi proslăvește glasul meu cel neîntrecut de melodios.

„Vine poetul", care nu se mai satură privindu-mă și admirându-mă, își zise trandafirul.

„Vine poetul, care îmi cântă frumusețea culoarei mele și pe care îl îmbăt cu parfumul meu", își zise crinul.

„Vine poetul, care îmi preamărește bogata splendoare a galbenului meu auriu", își zise lanul de grâu.

„E poetul, care nu-și mai ia ochii dela mine", grăi cerul.

„Vine poetul, care e cel mai bun prieten al meu și căruia îi inspir cele mai frumoase poezii", își zise luceafărul.

— Nu-i așa că nimic nu e mai frumos pe lume decât glasul

(Citiți continuarea în Pagina IV-a)

meu?, îi întrebă privighetoarea cântându-i din vârful de arbore.

Mărturiseşte că nimic nu e mai desăvârşit decât coloarea mea fină şi delicată, îl îmbie trandafirul, chemându'l spre dânsul.

— Poete, nu-i aşa că albul meu curat şi parfumul meu îmbătător sunt tot ce a eşit mai frumos din mâinile lui Dumnezeu ? îl întrebă crinul zâmbindu-i galeş.

— Prietene, îi grăi lanul de grâu, spune-le acestora că n'ai văzut nimic mai frumos decât galbenul-auriu al meu.

— Omule pământean, se auzi de sus glasul cerului, taie-le odată acestor lăudăroşi apa dela moară şi spune-le ca să ştie şi ei că nimic nu e mai frumos decât mine, când apar îmbrăcat în strălucita-mi mantie albastră.

— Bunul meu prieten, îi zise cel din urmă luceafărul, spune în gura mare că eu, sfetnicul şi inspiratorul tău, sunt tot ce e mai frumos din cer şi de pe pământ.

Aşa îi vorbiră ei poetului şi aşteptau nerăbdători răspunsul lui. „Am câştigat!" îşi zicea în gând fiecare pentru sine însuşi.

Dar în seara aceia poetul era pe gânduri şi îngrijorat.

Mergea fără să asculte fermecătorul cântec al privighetoarei şi fără să se uite la frumuseţile ce se desfăşurară în juru-i. Nu se uita nici la prietenul său luceafărul, care începuse să lăcrămeze de supărare şi nici la superba mantie albastră a cerului. Poetul mergea pe gânduri şi îngrijorat.

Dar iată că din partea unde râul cel cu apa cristalină se furişează prin pădure, se auziră paşi mărunţi şi sprinteni. Şi printre verdele închis al frunzelor se ivi o fată, care părea mai de grabă o arătare din altă lume, un înger care, despărţit de tovarăşii săi, ar fi venit să cutreere pământul.

La vederea ei se descreţi fruntea poetului şi îi pieri îngrijorarea.

Apropiindu-se de fată, o luă de mână şi începu să-i vorbească zicându-i: „frumos e trandafirul şi frumos e şi crinul ce-şi înalţă capul înaintea noastră. Obrajii tăi sunt însă mai frumoşi decât coloarea celui mai frumos trandafir şi mai alb decât crinul e sânul tău de fecioară.

„Vezi lanul acesta de grâu? E ca aurul de strălucitor, dar păleşte când se uită la părul tău rupt din soare.

„ De ce îţi ţii ochii plecaţi la pământ? Ţi-e teamă poate că se supără cerul, văzând că albastrul său e şters şi searbăd pe lângă azurul ochilor tăi ? Şi este într'însii o strălucire în faţa căreia e palidă şi stinsă strălucirea luceafărului. Vorbeşte, căci glasul tău e mai dulce şi mai molcom decât glasul privighetoarei celei mai măiastre".

Aşa vorbi poetul, iar trandafirul şi crinul îşi plecară ruşinaţi capetele la pământ. Se opri din cântatul ei privighetoarea şi se ascunse în desişul pădurei, ca să-şi plângă acolo durerea. Nu se mai legăna semeţ lanul de grâu. Cât despre cer, el se rugă de nori ca să se aşeze între dânsul şi pământ şi să nu i se vadă tristeţea de care fu cuprins. Şi lacrămi aprinse picurară din ochii frumosului luceafăr. Pe el îl durură mai mult cuvintele poetului, căruia îi fusese prieten şi sfetnic.

Iar poetul cuprinse talia tinerei fecioare care era cea mai frumoasă dintre tot ce este în cer şi pe pământ.

N. BATZARIA

Veşniciei...

...Am vrut cândva din minunatu-ţi trup
Să fac un idol patimelor mele —
Garoafele de foc a gurii tele
Cu gura-mi, câte una să le rup!

Aşi fi dormit pe sânii tăi ca neaua
Cu stârcuri tari, cu fildeşul rotund, —
— Ca o şopârlă pe încinsul prund
M'aşi fi târît viclean, spre catifeaua

Care coboară 'n linii vagi din şold...
Aşi fi sorbit din ochii tăi de-agată
Înfrigurarea lor întunecată, —
Din arcul buzii, dulcele imbold...

...Resfiră-ţi părul negru 'n care-s prinse
Misterioase pietre de rubin —
Şi adă-mi trupul tău de noapte plin
Cu-adâncul celor două candeli stinse...

Vreau să te simt în jurul meu, plutind,
Ascunsă, bănuită, eteree —
Desăvârşindu-ţi chipul de femee
Vreau mâinile spre tine să-mi întind

Alunecând în lumi pierdute 'n spaţii,
Vreau să-ţi aud neînţelesul glas —
Să te urmez în goluri pas cu pas,
S'adorm în feerii de constelaţii...

Coboară mâna ta pe ochii mei
Şi gura ta de-asupra gurii mele,
— S'or domoli torentele rebele
In sufletul rănit de dornic ce-i, —

Şi-aşa, lipit de sânu-ţi cald — şi mie
Adâncul nopţii tale'mi va striga
Să muşc înfometat din carnea ta,
Să-ţi stăpânesc orgoliul, Veşnicie!.,.

George Silviu

IN CURAND
VA REAPARE
REVISTA
„FACLA"

Shakespeare nu mai e Shakespeare!

de PAUL I. PRODAN

Shakespeare a trecut iar prin momente grele! Comentatori şi cărturari din vechea Europă şi din continentul cel nou scormonesc mereu cronicele şi istoria Angliei pentru a descoperi pe adevăratul Shakespeare. Vina genialului dramaturg este că a scris capo-d'opere, fără să-şi fi dat osteneala de a-şi fi îmbogăţit manuscrisele cu prefeţe, post feţe şi notiţe explicative, cari să lămurească posteritatea.

D. Demblon, deputat în camera belgiană, care este în acelaşi timp şi profesor de istoria literaturei franceze la Universitatea din Bruxelles, ajunge la concluzia că sub masca lui Shakespeare se ascunde Roger Manners, conte de Rutland, gentilom la curtea reginei Elisabeta.

D. Abel Lefranc eruditul profesor la colegiul Franţei, descopere în William Stanley, conte de Derby, alt gentilom la curtea Elisabetei, pe adevăratul Shakespeare.

In fine, acum în urmă, un grup de cercetători americani, găsesc că Shakespeare este pur şi simplu pseudonimul sub care-şi ascundea personalitatea cancelarul Bacon, atunci când îi venea fantezia să-şi risipească pe scenă, spiritul filozofic. Cum îşi apără fiecare din aceşti cercetători, descoperirea?

Susţinătorii tezei Rutland — Stanley se sprijină pe fapte culese în cronicele timpului şi pe anumite coincidenţe.

Tezei Rutland, i-a răspuns cu multă competenţă şi energie d. Jean Richepin.

Cu d. Abel Lefranc discuţia contradictorie e mai dificilă, pentrucă savantul profesor a adaptat un sistem logic, s'a străduit să lămurească misterul shakesperian, nedespărţind opera de viaţă, şi convins că actorul Shakespeare, aproape ignorat, nu putea fi autorul atâtor lucrări, strălucind de genialitate şi de ştiinţă, a ajuns la concluzia că adevăratul autor n'ar fi decât William Stanley, un om foarte priceput în teatru.

Secretul lui Stanley trebue descoperit în însăşi operă, procedând la o confruntare între om şi condiţiunile spirituale.

D. Lefranc a mai întrebuinţat, cu succes, această metodă şi în studiile sale asupra lui Rabelais.

Dar ceeace ajută mult pe d. Lefranc în cercetările asupra lui Stanley, în special, este faptul, că, în epoca Elisabetei, autorii, când erau nobili, se lepădau de paternitatea scrierilor lor. Exemple, sunt numeroase, în istoria literaturei engleze din veacul al XVI-lea: Scrierile lui Philip Sidney n'au fost pubicate decât după moartea lui. Contele Oxford n'a imprimat nici una din tragediile, din comediile, şi din poemele sale lirice. Edmond Spencer n'a purtat nici o grije operei sale.

Prima lucrare de critică, publicată în Anglia la 1589, **„The Arte of Englisch Poesie"** lămureşte, cu precizie, această stare de spirit: „In ceeace priveşte pe aceia, cari fac parte din nobleţe şi cari par bine înzestraţi pentru practica unor anumite ştiinţe lăudabile, şi în special pentru poezie, este, îndeobşte cunoscut, astăzi, că n'aveau curajul a o mărturisi, şi dacă îl au, resimt cea mai mare scârbă, în a'şi face talentul cunoscut".

Ce mentalitate deosebită de a scriitorilor latini!

Dar pe lângă acest document atât de favorabil tezei Stanley, d. Lefranc pretinde că contele Derby, mai avea o raţiune de Stat, pentru care nu-şi iscălea piesele de teatru.

Intrăm deadreptul în domeniul istoriei Angliei.

In cele 37 de piese shakesperiene, d. Lefranc descopere numai un gând care tinde la o singură ţintă: „urmărirea sigură a unui mare plan politic", cele opt piese, dela **„Regele Jean"** până la **„Henric al VIII-lea"**, cele trei tragedii ale vechei Scoţiei, tragediile romane, cele italiene, **„Vijelia", „Măsură pentru măsură"**.

Problema succesiunei Elisabetei interesa politica internă şi externă a Angliei. Situaţia lui Wiliam Stanley era dominată de faptul că fraţii Derby ar fi avut drepturi eventuale la succesiunea Elisabetei, drepturi, cari derivau din legăturile de rudenie cu familia Tudor.

Neintrând în toate amănuntele istorice, de pe acea vreme, d. Lefranc reţine o notă importantă; acea că Wiliam Stanley, la moartea fratelui său Ferdinando, aspira la tronul Angliei. Proba o căpătă într'o carte publicată în 1594, scrisă de jesuitul Robert Parsons şi de cardinalul Allen, în care William Stanley este desemnat candidat al catolicilor la succesiunea Elisabetei.

Toate preocupările acestui aspirant la domnie, toate frământările sufleteşti se oglindesc în teatrul shakespearian. Cum cea mai mică indiscreţie asupra identităţii autorului, ar fi atras închisoarea şi chiar moartea acestuia, se înţelege uşor pentru ce Stanley nu-şi iscălea piesele.

Urmând sfatul lui Anatole France, că: „opera cea mai înaltă nu are valoare, decât în legăturile ei cu viaţa şi cu cât găsim mai uşor aceste raporturi, cu atât opera interesează mai mult", d. Lefranc găseşte cât se poate de aparente legăturile între viaţa contelui Derby şi teatrul shakesperian.

Iată, însă cea mai nouă şi cea mai originală părere în chestiunea „Shakespeare", dezvoltată în trei numere consecutive ale revistei **„Mercure de France"**, cu un lux de argumentaţii şi cu o serie de reproduceri fotografice interesante, de către generalul Cartier.

Distinsul cryptograf se ocupă şi dânsul de lucrarea d-lui Abel Lefranc, publicată în 1919, cu titlul: **„Sub masca lui William Shakespeare, William Stanley al şeaselea conte de Derby"** şi reduce diversele ipoteze, emise pentru stabilirea paternităţi operilor atribuite lui Shakespeare, la următoarele două puncte esenţiale:

Lucrările dramatice cari au fost publicate şi jucate, în ultimii ani aĭ secolului al XVI-lea, sub numele actorului W. Shakespeare, dela Stratford-pe-Avon, nu pot, în nicĭ un caz să fie scrise de către această persoană; şi: autorul acestor opere era un membru al aristocraţiei engleze, care a voit să rămâie necunoscut.

Americanii, au descoperit, în sprijinul teorieĭ lor un sistem cryptografic adoptat de Francis Bacon, care ţinea să-şi dezorienteze contimporanii:

Această scriitură cifrată întrebuinţată de Bacon, în nenumărate lucrări, se regăseşte în întreaga operă a lui Shakespeare, fără a mai pomeni şi de producţiunile literare ale altor scriitori celebri din acea epocă, ca: Edmond Spencer, Ben Jonson, Marlowe, George Peel, Robert Greene şi alţii.

Aceasta nu înseamnă că toate operile iscălite de autorii citaţi mai sus ar fi fost scrise de Bacon: Documentul, de care pomeneşte generalul Cartier indică numai că Bacon împrumutase numele acestor autori pentru a semna lucrări pe care el nu le-ar fi putut iscăli.

Această scriitură cifrată permitea autorului să dea un îndoit înţeles celui mai mare număr de fraze. Inţelesul acestor fraze rămăsese ascuns şi nelămurit până în ziua în care două eminente cryptografe, d-nele Elisabeta Wells Galup şi Kate Wells, lucrând sub direcţiunea colonelului Fabian au pus mâna pe secretul cifrului şi au dezvăluit misterul.

Documentul e cifrat printr'un procedeu inventat de Bacon, pe când era în Franţa, prin anii 1576—1579, şi e descris pentru prima oară, într'o lucrare publicată sub numele lui, la Londra, în 1605: **„Advancement of Learning?**

Această descoperire le-a dat putinţa celor trei cryptografi să reconstitue autobiografia lui Bacon. Ce nevoe avea cancelarul să-şi povestească viaţa lui proprie, părând că scrie cu totul altceva? Pentru ce politicianul, filozoful, care intenţiona să-şi scrie memoriile, nu o făcea făţiş?

Pentrucă Francisc Bacon era fiul reginei Elisabeta! Bacon nu putea nici să spue, nici măcar să lase să se întrevadă acest adevăr, pe când trăia; şi s'a mulţumit să-l transmită posterităţii cu ajutorul cryptografilor.

Textul este reprodus în englezeşte şi tradus în „Mercure de France".

Departe de a-l micşora pe Shakespeare, aceste cercetări nu fac decât să-l mărească şi să aţâţe imaginaţia scriitorilor de azi. Nu de mult Miss Clemence Dane a scris o dramă **„Will Shakespeare"**, în care autoarea a luat cadrul epocei în caracteristicile ei principale şi liniile mari din viaţa lui Shakespeare. Scrisă, în versuri albe este o dramă interioară, emoţionantă, omenească. Autoarea tinde mai mult să arăte ce fel de om era poetul dela Stratford, decât să facă o reconstituire minuţioasă a unui trecut, pe care nu-l cunoaşte cu precizie.

In actul întâi, tânărul William Shakespeare este la Stratford. E căsătorit de curând şi soţia sa va fi mamă. Shakespeare nu e fericit în căsnicie, din pricina caracterului harţăgos al tovarăşei sale. Soseşte, Hersloure, un amic al luĭ Will, cu o ceată întreagă de cheflii, carĭ sunt în trecere pe la Stratford şi gata de plecare pentru Londra. Will îşi lasă casa şi soţia şi porneşte cu prietenii în marea capitală, cu gândul să facă avere.

Au trecut zece ani. Shakespeare prezintă la Curtea regală, a cărui actor favorit este, **Romeo şi Julieta.** Este primul său mare succes.

Mary Fitton — „Dark Lady" din sonete, pe cari de sigur că Miss Dane, le-a citit cu atenţie când a intenţionat să scrie drama, a prins în mrejele ei pe poet. Will, însă, se gândeşte mereu la soţie, de care nu mai ştie nimic, de când părăsise Stratford. Pe când lumea de la curte aplauda Romeo şi Julieta. Shakespeare află că fiul său murise şi că soţia se ofileşte în aşteptarea necredinciosului soţ. Tocmai în momentul, în care poetul e gata să fugă din Londra, e surprins de Mary Fitton, care văzând cum îi scapă prada, devine seducătoare şi îl reţine pe pasionatul Will, cedându-i.

Shakespeare suferă martirul: pe de oparte remuşcarea de aşi fi părăsit soţia, pe de altă parte gelozia pătimaşă pentru Mary Fitton, care n'a întârziat să-l înşele cu Marlowe, rivalul său şi în lumea dramatică. Intr'un hotel la Deptford, Will îşi surprinde amanta în braţele lui Merlowe şi într'un moment de sminteală îşi ucide rivalul.

Deznodământul e original şi impresionant. Shakespeare, deşi vinovat de a fi omorât pe Marlowe, nu va fi condamnat. Misiunea ce are de îndeplinit acest om genial este mai presus de meschinele prejudecăţi ale moralei sociale; el trebue să scrie pentru omenire. Să-şi uite trecutul, să-şi astâmpere şi remuşcarea şi durerea şi să continue să creeze.

Această sentinţă e rostită de însă-şi regina Elisabeta.

Publicul englez, pare a fi primit cu căldură această dramă, în care autoarea modificând datele istoriei, a dat viaţă pe scena celui mai mare autor dramatic al vremurilor, tocmai, într'o epocă, în care cercetători sirguincioşi şi iluştri savanţi contestă, uneori însăşi existenţa genialului Shakespeare.

PAUL I. PRODAN

Vişinul

— Poveste tristă pentru lume veselă —

Şi vremea s'a trecut.

S'a scurs ea aşa tăcută pentru omul cel singur.

Şi într'o bună zi, l-au găsit pe omul acel singur cu faţa suptă, cu umerii obrajilor ieşiţi ca doĭ pumnĭ, l'au găsit oamenii tăcut şi liniştit pentru totdeauna ca vremea pe care o trăise el, înnecat de florile vişinuluĭ sub care adormise.

L'au îngropat creştineşte oamenii, l'au îngropat sub vişin pe omul acela care vieţuise singur, iar la cap i-a străjuit maĭ departe tot vişinul, tovarăşul tăcut precum fusese şi el. Şi vremea iarăşi şi-a urmat calea eĭ, pentru uniĭ veselă şi sgomotoasă, pentru alţiĭ tristă, nespus de tristă.

Cine fusese omul ?

Am cercat zadarnic să citesc pe scoarţa copaculuĭ povestea vieţiĭ luĭ pustiĭ.

Mormântul i se făcuse una cu pământul şi doar din auzite se maĭ spunea că acolo, la rădăcina copaculuĭ îmbărânit, odihnea un om uitat de timp.

Pe mormântul luĭ au trecut mulţi şi pe mulţi cel mort i-a ţinut în spate, iar copiĭ s'au suit în vişin, i-au scuturat poamele roşiĭ ca lacrămile celuĭ răstignit pe Golgota.

Şi eĭ, copiiĭ, nu ştiau, n'aveau de unde şti. Şi—jucau voioşĭ, seninĭ ca zilele primăveriĭ, se răcoreau la umbra copaculuĭ, la umbra care mângâiase odată pe omul tăcut, trudit de vreme.

Vişinul i-a privit şi blând ca un moşneag cu părul alb, ca un moşneag din poveste, i-a legănat pe crăcile luĭ, le-a împărţit din darurile ce i le dase Dumnezeu.

Şi vremea iarăşĭ a trecut şi vişinul e acum numaĭ o cracă arsă, cu două treĭ frunze veştede de căldura aprinsă a soareluĭ.

Şi el nu maĭ poate ţine umbră şi ar plânge, dar lacrămĭ nu-i maĭ răsar.

Copiiĭ l-au părăsit, s'au mărit.

Şi alţĭ copiĭ, câte-odată doar, se maĭ abăteau spre el, îi rupeau crăcile uscate, plecând chiuind maĭ departe.

Iar vişinul îĭ privea liniştit, stins de viaţă, se întrista şi nimenĭ nu-ĭ înţelegea durerea...

*

Astăzĭ vşinul e doar o cioată măcinată de cari.

Iar tovarăşul luĭ din pământ îl priveşte şi numaĭ el îl înţelege.

MIHAIL STRAJE

Numărul 100 al „Adevĕrului Literar şi atistic" va cuprinde o bogată materie beletristică şi de istoriografie literară.

Intre altele va tipări nişte interesante comunicări cu privire la viaţa lui Eminescu făcută nouă de d. Corneliu Botez.

Va publica şi unele din curiozităţile literaturi vechii încoronării.

„Adevĕrul Literar şi Artistic" va da o deosebită atenţiune imaginilor. In acest scop ne adresăm tuturor desenatorilor şi tuturor artiştilor fotografĭ din ţară, cerându-le să ne trimeată desene şi fotografiĭ de actualitate.

Toate reproducerile vor fi retribuite.

*

Manuscrisele nepublicate nu se restitue. Nu se ţine seama nici de rugăminţele speciale pentru păstrarea lor.

*

„Adevĕrul Literar şi Artistic" va publica regulat recenziĭ asupra tuturor publicaţiunilor ce apar în prezent la noi. In acest scop rugăm să ni se trimeată pe adresa „Adevĕrului Literar" câte un exemplar din volumele şi revistele ce apar.

Despărţirea...

Am plâns mai ieri
Şi-apoi pe rând,
M'am pomenit, vr'o două seri
Plângând.

Am plâns. Dar cine chinuit
De dragoste, n'a pătimit?

Şi florile că's ele flori
Când două, dintr'un ram se frâng,
De le observi, adese ori
Şi ele plâng.

Din două inimi am durat
Şi noi un „tot" neseparat.

Văzut-ai păsările'n pom,
Când le desparţi cum se bocesc?
Dar omul, Doamne, că e om
Şi amintirile-l muncesc?...

M. G. Samarineanu

Săptămâna muzicală

de EMAN. CERBU

CRIZA MUZICEI DE CAMERA. —CONCERTELE MARICA BERNARD ŞI GHEORGHE POPA-GRAMA

Muzica de cameră trece în Bucureşti printr'o criză ca dăinueşte de câţiva ani: cam dela încheerea păcei încoace. Cercetătoriĭ de frumos s'au împuţinat în urma mareluĭ războ[i]. Nu mai sunt ei plătitorii prodigali. Alt strat de cetăţeni frecuentează teatrele şi concertele. Pentru aceştia, nu muzica subtilă, quintesenţiată, a compoziţiilor de cameră, este supremul deliciu. Actualii plătitori de locuri scumpe reacţionează [în] genere doar la producţiile de artişti celebri. E proba unui snobism nou : putinţa de a te fuduli că ai auzit-o şi tu pe Selma Kurz, pe Slezak, sau — vis împărătesc — pe însuşĭ Caruso.

Ce fel de muzică fac toţi aceşti potentaţi ai gloriei mondiale, îi interesează prea puţini pe actualii vizitatori de concerte. Ba : nu-i interesează de fel !

Şi de aceea, muzica de cameră, în care e mult mai puţin fast de suprafaţă decât în compoziţiile orchestrale — deşi poate mai mult fast de fond lăuntric, — nu e gustată după justa valoare. O educaţie specială, înaintată şi bine-cernută, se cere amatorului acestui soi de lucrări.

Muzica de cameră nu concentrează decât esenţialul muzicei. E sintetică. Dialogul dintre două instrumente înalţă într'o sferă de abstracţiune foarte elevată cuprinsul sensorial al ideilor. Când instrumentele sunt trei sau chiar patru, maniera de expunere e şi mai stilizată. Aci sălăşlueşte, de fapt, muzica pură, muzica independentă ca limbaj şi sinteză, muzica prea însăşi caracterizată şi lipsită de senzaţionalul eforturilor orchestrale, une-ori panoramice şi de voit efect.

Muzica sinceră, muzica în aspectul eĭ intrinsec, cu faţă adevărată, fără sulemeneală şi preciozitate aplicată, iată muzica de cameră !

Cum voiţi ca la aceasta să se înghesue noui „melomani"? De unde să fi câştigat eĭ, în scurtul răstimp de când frecuentează concertele, rafinamentul necesar sufletesc, pentru savurarea ei ?

Până şi melomaniĭ — mult maĭ sincerĭ — dinainte de război trebuiseră să treacă printr'un lung şirag de concerte excelente pentru ca să înveţe a preţui frumosul acestei muzici de esenţă şi sinteză, lipsită cu desăvârşire de bombastic şi eclatant.

Acum prin urmare, o cale spinoasă de adevărată mucenicie se deschide înaintea concertiştilor, în Bucureşti. Ei trebuie să ştie că au de luptat cu auditorii proaspete, neînvăţate şi incredule mai ales; dacă —şi aci problema devine cu adevărat gravă— dacă măcar vor reuşi să aibă auditoriu !

Simpatia le e aşa dar asigurată, din capul locului, temerarilor instrumentişti cari se încumetă—mai ales când sunt şi ... soi— să apeleze la atenţiunea unui auditoriu compact, pentru muzică de cameră bună şi serioasă.

CONCERTUL MARICA BERNARD

Violoncelista Marica Bernard a fost cea dintâiu, la debutul sezonuluĭ actual, gata să înfrunte pe nouiĭ „melomani". Programul d-sale, deosebit de substanţial, n'a făcut de fel să se bănuiască dificila criză prin care trece muzica de cameră, actualmente. Alcătuit aproape exclusiv din pagini de compozitori ai secolului XVIII, a dat prilej dotatei concertiste să vădească educaţia d-sale artistică de gust şi pietatea adâncă pentru muzica de adevărată inspiraţie.

Tonul înflorit, amplu şi bine speculat al violonceluluĭ d-sale unit cu un comunicativ sentiment religios — nu de bisericească cucernicie, ci de muzicalitate şi de estetică—au înfăptuit frumuseţi adânci şi o cantilenă de o frumuseţe seducătoare. Cu o elevaţiune aproape mistică, d-ra Bernard a ştiut să urce până la abstracţiuni de metafizică cele două andante din sonatele lui Bréval şi de Sammartini, vrăjind adevărate minunĭ din simple recitative (ca în Rondo-ul de Bréval), sau realizând cu pensulă îndrăzneţ, aproape plastic, luminile de incendiu, purpuriĭ, ale răzmeriţeĭ din „Piesa" Nadiei Boulanger.

Reculegere pioasă alături de izbucniri de fervenţă—toate stilizate, însă nu până la manierism:—iată ce caracterizează preţios eminentul talent al d-rei Bernard.

Ne-a părut bine că am putut face cunoştinţă, la acelaş concert, cu fin - distilatele supleţe de tuşeu ale uneĭ pianiste de merit: d-ra Marie-Jeanne Etchepare.

Felul înţelegător cum tânăra pianistă a tălmăcit zigzagurile impresioniste ale luĭ Debussy, alăturĭ de copioasele sonorităţi din Toccata şi Fuga în re minor de Bach-Tausig, este elocvent şi dovedeşte aptitudini excepţionale, ce trebuesc luate în seamă.

CONCERTUL POPA-GRAMA

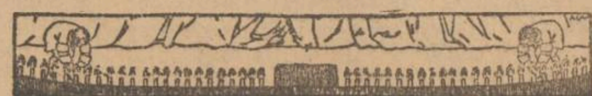
Un tânăr violonist, cu însuşirĭ de tot aşa de mare importanţă, a fost al doilea temerar în actualul sezon. D. Gheorghe Popa-Grama, elev al lui Ondricek, a îndrăznit să debuteze în faţa publiculuĭ nostru, deadreptul, cu Sonata Kreutzer, de Beethoven.

Faptul că a isbutit să impresioneze, este un câştig important pentru începutul carierei d-sale. Timbrul vioareĭ d-lui Popa-Grama are ceva din sonoritatea aceleia a maestrului ... nescu şi în plinul ataculuĭ tânăruluĭ violonist am văzut de asemenea începuturi, cari ne-au amintit ilustraţiuni ale vioarei ...

Technica d-luĭ Popa-Grama maĭ are de progresat, dar aceasta nu întunecă întru nimic valoarea estetică şi stilistică a tălmăcirilor d-sale, care e remarcabilă. Or, de aci porneşte, în fond, aşezarea unuĭ talent, şi d. Popa-Grama ne dă impresiunea că-şi are bine consolidată această temelie.

D. Glattauer i-a fost excelent partener.

EMAN. CERBU

Versurile şi opiniunile literare ale lui Take Ionescu

Primele versuri şi opinii literare ale lui Take Ionescu au apărut în anul 1875, în **Revista Junimei** din Bucureşti care lupta împotriva Junimei dela Iaşi şi împotriva revistei **acestei** Junimi: „Convorbiri literare“.

Pe atunci Take Ionescu era în vârstă de 19 ani. Incă nu-şi zicea **Take.** Il chema încă Dumitru, dar nu-şi scria numele de botez astfel, ci: **Demetriu.** Iar în numele său de familie dublase consonanta **n.**

Cu doi ani în urmă (în 1873), **Demetriu G. Ionnescu** — care abia sfârşise colegiul Sfântului Sava — scosese, într'o broşură de 48 de pagini, o traducţie: „Niqui presedinte, niqui rege“. Niqui, adică: **nici.**

Pe atunci Take Ionescu era un fervent admirator al lui **Heliade** dintr'al cărui vocabular îşi însuşise o bună parte şi a cărui ortografie o adoptase pe de'antregul. Scria bună oară:

quoci în loc de *căci*
dicce în loc de *zice*
aquest în loc de *acest*
quellui forte în loc de *celui puternic;*
apoi: *thron, bătta, inequalitate, filii* şi chiar *a phălphăi.*

In 1873 era republican. In **prefaţa traducerii sale,** spunea (transcriem cu ortografia de astăzi):

„Despoţii, cari văd bine că cu mare greutate îşi mai pot ţine tronul şi cari încep să se teamă de *turburătorii de meserie*, după cum numesc ei naţia inspirată de progres şi de libertate, ştiu bine că, (atunci) când stindardul Republicei va fâlfâi la Paris, tronurile li se vor spulberà în aer“.

Despre republică el zicea că e „singura formă de guvern ce poate conduce la fericire pe orice popol“.

*

In 1875, Demetriu G. Ionnescu — cunoscut până atunci **în cercul intim al saviştilor prin câteva cuvântări iridente şi panlatine,** şi printr'o traducere ş'o prefaţă — apare cu: **versuri lirice,** recenziuni, o lungă nuvelă (aproape un roman), poeme în proză şi cu o fantezie politico-literară.

Fantezia se chema: „Spiritele anului 3000“; nuvela-roman avea titlul: „Rose albe şi roşie“; recenziile erau referitoare la literatura portugheză, la cea indiană (cu prilejul unei traduceri a lui G. Baronzi) şi la nişte lucrări ale lui Bonifaciu Florescu şi I. C. Fundescu. Iar poemele în proză erau dedicate **ei** şi **lunei.**

Tot lunei şi tot **ei,** era închinată şi una din bucăţile lui în versuri:

Lună plină, astă noapte
Toţi la tine lung privesc
Şi se uită şi ea poate!
Purtătoare de dulci şoapte,
Lună, spune-i c'o iubesc!

Dar tăcerea ta nu-mi place,
I-ai vorbit în locul meu?
Poate ea răspunsu-şi face,
Tu îl ştii... o, raza-ţi tace!
Lună, cedă-mi locul tău!

Celelalte exemplare din beletristica rimată a lui Take Ionescu purtau titlurile: **Pre portretul meu** şi **Refrene de toamnă.** Iată cele patru stanţe ale Refrenelor. Ele au un ritm nedeterminat. Pare-c'ar începe cu iambi. Apoi, rătăcesc în trohee. Dar, după prima strofă, limba se obişnueşte cu capriciile acestei cadenţe şi se cam complace în ele, găsind, poate, că aşa trebue să fie ritmurile autumnale:

E toamnă!
Vântu-adie şi frunza... frunza pică,
Dumbrava s'a golit!
Şi'n inima-mi e toamnă,
Ş'acilea frunza pică,
Şi frunza-i gândul meu!

E toamnă!
Vântul suflă şi frunza... frunza cade,
Căci vai! a'ngălbenit!
Şi'n inima-mi e toamnă,
Ş'acilea frunza cade —
Să'ngălbinesc şi eu?

E toamnă!
Vântul bate şi păsărica pleacă
Cu peptul plin d'amor!
Şi'n inima-mi e toamnă,
Ş'aci pasărea pleacă,
Şi pasărea sum eu!

E toamnă!
Este crivăţ şi păsărica lasă
In urmă-i dor şi dor!
Şi'n inima-mi e toamnă
Şi ea în urmă-i lasă
Un ştie-Dumnezeu!

In „spiritele anului 3000“, el îşi închipue că, murind în preajma secolului al XXI-lea, învie după un mileniu şi ceva. Şi atunci vede lucruri cari ne arată părerile politice şi cele literare ale lui Take Ionescu în 1875.

I. **Opiniunile-i politico-sociale** nu diferă de cele exprimate în prefaţa broşurii „Niqui... niqui...“.

Recensând o carte a lui Bonifaciu Florescu, intitulată **Etiam contra omnes,** Take Ionescu rezumă cu multă simpatie ideile de căpetenie ale eroului acestei lucrări:

„Peruvianul Giuseppe Recaredo urmase cu interes cursul latinităţii, se devotase acestei cause, spera în viitorul acestei ginte.., şi proecta formaţiunea a trei mari confederaţiuni neo-latine: a Spaniei, Franciei şi a Italiei, în care interesul avea să conducă şi pre Anglia; a Greco-Românie şi a Americei de Sud“.

Şi tânărul Demetriu G. Ionnescu repeta cu entuziasm o apostrofă a lui Bonifaciu Florescu din **Etiam contra omnes:**

„A, ciocoi, ciocoi! Vă urăsc precât vă urăşte ţăranul nostru; ciocoi din orice ţară care aţi ucis pre Socrate, răstignit pre Crist, exilat pre Descartes, întemniţat pe Galileu, ucis pre Bălcescu...“

In „Spiritele anului 3000“, spune că fantoma-i rătăcitoare pe pământ vede continentul Europei şi al Asiei împărţite precum urmează:

„*Franţa a luat de limită Rinul; Italia, Alpii (şi afară de aceasta şi-a încorporat Istria şi Corsica); România, Tisa şi Dunastru; Suedia şi-a recuperat Finlanda; Danemarca, Schleswig-ul şi Holstein-ul; Germania şi-a încorporat ducatul Austriei şi Stiria.*

„*S'au ridicat [state nouă] ca Polonia (în vechia ei întindere), Croaţia, Bohemia, Lituania, iar pe ruinele Turciei s'a fundat marea Confederaţie a orientului, compusă din Macedonia, Serbia, Bulgaria, Muntenegrul, Albania, mica Grecie şi celelalte insule ale Arhipelagului. In Asia, sunt libere şi independente: Georgia, Palestina, Tartaria, India, Persia*“.

II. **Părerile lui literare.**— Umbra-i hoinară zăreşte „un vast monument de marmură, sau mai bine, o reuniune a tot ce arta a putut concepe şi executa mai frumos. Totalul era o lespede pătrată, acoperită de grămede şi coroane de flori, pe care era scrisă, cu litere de aur, o viaţă întreagă.

In cele patru unghiuri, angeli melancolici, cu aripele întinse, păreau că intonă, pre lire daurite, cânturi divine, şi ochii lor, în cari sculptorul îşi trecuse sufletul, contemplau un înalt geniu de marmură, cu păru despletit, cu fruntea încinsă de lauri...“

Geniul acesta era Heliade.

Despre el, spiritul pribegitor cetea într'o carte cu privire la literatura veacului al XIX-lea, următoarea caracterizare:

„HELIADE — poet mare care ne-a lăsat multe capete de operă. Limba elegantă, pură; ideile înalte; imagini şi simţiri nobile...“

In schimb Maiorescu şi întreaga şcoală a „Convorbirilor literare“ au parte de următoarele aperciări în acele „studie generale asupra literaturei române din seculului XIX“ găsite în anul 3000:

„TITU MAIORESCU... născut... fost ministru în 1874 şi 1875... Citind operele acestui scriitor, nu ne putem mirà în destul cum de a putut, cu o judecată aşa de falsă, să joace un rol atât de important, să cerce să sfâşie reputaţiuni stabilite şi să se pretindă chiar capul unei şcoale pre care o numia „direcţia nouă“ deşi 'n România nu există nici una veche de care să se distingă. Mirarea noastră, însă, dispare când vom observà c'a avut, dacă nu cât Hasdeu, dar într'o bună cantitate, un lucru aşa de rar în acea epocă, *spirit* pre care, dacă l-ar fi uzat în bine, ar fi adus adevărate serviţii literaturii române. Din nefericire n'a avut conştiinţă, calitate mai necesară poate criticului decât chiar spiritul. „Om al secolului în faza lui trecătoare“, fără principii, a suit până în ceruri — şi nu mai încape îndoială, contra conştiinţei, căci a fost prea ingenios ca să fi putut face aceasta din naivitate — searbedele şi monstruoasele producţiuni ale *ucenicilor* săi — şi trebue să notăm că din nefericire a dat numai preste *ucenici* de ultima clasă, numai pentru a fi capul lor: a făcut, adecă, în literatură ceea ce a făcut şi în politică; a avut cutezanţa d'a declarà pe Bodnărescu de poet pentru faimoasa *Rienzi* şi să râdă de aceia cari declarau pre Hasdeu poet, pentru *Răsvan şi Vidra;* a susţinut că toţi autorii români, afară de ai săi, vor muri, fiindcă n'au formă, pre când numai formă n'a avut aşa zisa *noua direcţie...*“.

Pe autorul lui Rienzi îl maltratează cu deosebire:

„SAMSON BODNARESCU. Pseudo-poet, tip al slutei şcoale dela Convorbiri. Limba lui sgârie. Idei ameţite, versuri fără ton şi fără măsură“.

Iar despre Mihail Eminescu, iată ce credea pe atunci tânărul Demetriu G. Ionnescu, şi-şi închipuia că **asta** va fi ratificarea veacurilor şi mileniilor viitoare:

„EMINESCU... Poet în suflet, dar fără formă, „aşa de puţin format“ după cum zice însuşi panegiristul său, T. Maiorescu, încât se perde într'un chaos de vorbe fără sens. Nefericirea lui a fost că nimenea nu i-a spus ce-ar putea deveni. Unii l'au egalat cu nula; alţii, cu Alecsandri! Intr'un cuvânt, sentimente frumoase chinuite în forme detestabile“.

Din „Revista Junimei“ au apărut 9 numere — 30 de coale = 466 pagini. Publicaţia aceasta se deschide cu un **prospect** (adică cu un prolog) şi se închee cu **retrospect** (adică cu un epilog). Afară de Take Ionescu mai scriau versuri în „Revista Junimii“, Paul Scorţeanu şi Barbu Păltineanu. Revista avea un motto din Edgar Quinet: „Asta-i calea dreaptă. S'o urmăm până'n capăt!“ **Jusqu'au bout!**

BARBU LAZAREANU

CHESTIUNI FEMENINE

Nina de Villard

In volumul lui Bersancourt intitulat *Au temps des Parnassiens,* găsesc un articol dedicat unei femei — cunoscută prin meritele ei de amfitrioană a scriitorilor unei întregi generaţiuni şi prin oarecare talent de poezie, contestat de unii, dar apreciat de alţii — Nina de Villard.

Muzicantă bună şi compozitoare de poeme, Nina de Villard este autoarea unui volum: *Feuillets parisiens,* dispărut complect din librării, ca şi *Revue du Monde Nouveau* scoasă de Charles Cros prin 1874, în care autoarea publica în mod obicinuit.

Ceea ce însă interesează în jurul numelui ei, nu este opera sa literară, cât prietenia scriitorilor celor mai iluştri, ai ultimei generaţiuni franceze.

Crescută în mediu intelectual, graţie mamei sale d-na Gaillard, pe care o găsim în la *Maison de vieille* a lui Catulle Mendès — după cum sezisează recenzistul de la *Journal,* Lucien Descaves — Nina de Villard, după ce se mărită cu ziaristul Hector de Callios, spre sfârşitul Imperiului, îşi deschise salonul ei literar (din rue Chapital, mai târziu rue de Londre, astăzi rue Henner) tuturor scriitorilor acelei vremi, reuşind să întocmească cel mai literar salon, pe care l'ar fi visat un adevărat intelectual de rasă. François Coppée, Villiers de l'Isle-Adam, Verlaine, Mallarmè, Diex, Mendès, Albert Mérat, Richepin, Fraţii Cros, Rollinat, Maret, Degaz, Xavier de Ricard, Germain Nouveau, Desboutins, Charles de Sivry şi Anatole France.

In 1871 Nina de Villard, separându-se de soţul ei, se refugiă la Geneva, întorcându-se, peste puţin timp, spre a'şi relua admirabilul ei rol de amfitrioană a unui salon literar atât de celebru. Personalitatea ei fermă, cu care brava orice bănuială, n'a putut-o scuti de oarecare echivocuri, pe care fatal le susciteazā orice femeie în condiţiunile ei.

Xavier de Ricard, vorbeşte de Nina de Villard, făcând aluziune la această, remarcă.

„M-me Nina de Callias locuia într'o casă în aparenţă mare, colţ cu strada Chaptal şi str. Léonie. Era o femeie enigmatică: pe socoteala ei se povesteau multe, şi se mai povestesc încă destule legende, pe care nu le cred. Excentricităţile ei, nepăsarea cu care brava opiniunea, fără să aibă intenţiunea să scandalizeze, sunt destule motive, ca să se vorbească pe socoteala ei, atâtea lucruri, servite de cei proşti şi răi. Nebunia ei cea mai mare a fost să iubească poeţii — care probabil nu o răsplăteau la fel.

Nu mă îndoesc că au mai rămas unii devotaţi bietei Nina, în vremea când a fost părăsită şi căzută chiar în mizerie.“

Atât ajunge din aducerile aminte ale lui Xavier de Ricard, ca să nu învinovăţim pe o femee, înainte de a fi cunoscut-o în laturea ei cea mai bună.

Dar în urma prieteniei, trebue să aşteptăm ultimul ei mosafir: indiferenţa sau ingratitudinea. O personalitate distinsă, e întotdeauna un permanent pericol pentru mediocritate, iar geniile trăesc în egoismul lor şi uită mai curând ca muritorii simpli.

Soarta Ninei de Villard este un simbol şi poate o promisiune tristă, pentru sufletele devotate prieteniei.

ROZINA

Poeme biblice

Lângă apele Babylonului

Incăluşaţi — dar goi — şi frânţi, în preajma
Cetăţilor cu grele porţi vrăjmaşe,
Ca arbori desrădăcinaţi de-avalma
Ne-am prăbuşit spre ape. —

De crengi plecate ca grumajii noştri
Deslinse harfe spânzură în noapte;
Iar vântul, strecurându-se prin strune,
Ne'nvălue în plânset.

Aici, aici ne-am strâns nemernicia
Şi 'n praf scăldaţi — cum râmele prin ţarini —
Bocim pierdutul har al lui Iehova,
Jelim Ierusalimul.

Fug nopţi şi zile fug, cum piere fumul...
Ca iarba ni-este inima uscată.
Cenuşe-i pâinea ce-o mâncăm, iar apa
De-o bem ne frige gura.

Un pâlc de sclavi batjocoraţi — alâta!...
Ca stogul sărutat de repezi flăcări
Se mistui şi curtea strălucirii.
Stăpâne, sub blestemu-ţi!

O! Cum ne arde para amintirii!
Corăbii leneşe pe ape limpezi
Alunecă, spre porturile sfinte,
Muiate 'n galben soare.

In pântec larg duc aur greu şi fildeş.
Pe punţi de lemn de-Ofir, cu dulce boare,
Maimuţe mici din Tars se-alungă 'n joacă
Poznaşă cu păunii...,

Iar sus, e sărbătoare în Cetate!
Regina ţărilor ce dorm în zare
Soseşte cu alaiu, în cânt de harpe
De surle şi citare.

Pe drumul sur, pe care sicomorii
S'au înşirat, vibrând de aşteptare,
Clătinător, şiragul de cămile
Trudit înaintează.

In coapsele păroase şi roşcate
Intreg deşertul se resfrânge. Salbe
Se'ncolăcesc — cum edera pe arbori —
Pe gâturile curbe-

Plesnesc desagii plini de mirodenii,
Şi 'n lăzi de cedru, cupele de aur
Ciocnindu-se de talgerele scumpe
Dau clinchet ritmic.

Şi iată pe regină... Cea mai rară
Din toate bogăţiile ce-aduce! —
Din tronu-i splendid, Inţeleptul-rege
Zâmbind, coboară grabnic.

Mor roşii flori sub paşii mici şi sprinteni...;
Prin aer curg miresme vii din Saba;
Poporul chiotă, Cetatea cântă,
Culcată pe coline parfumate...;

...Aşa am fost!... Acum, de lungi suspine
Ni se lipeşte carnea, strâns, pe oase...
Iar sus, pe cer, zărim rotind vulturii
Cu 'nfometate piscuri.

Căci făr'de lege-am fost,.. Ne-am pus la pândă
Şi, lacomi, am întins vicleana mreajă
Să prindem oameni, după cum prin crânguri
Se pleacă păsărarii.

Cum colivia lor de păsări plină-i,
Aşa 'ndesată fu şi casa noastră
De desfrânări. Spre Zei cioplIţi din piatră
Ne-am îndoit genunchii.

Atuncea, glasul tău, Stăpâne, sparse
Zidirea norilor: „Amar te-oi bate,
Norod nebun, de boală te voiu umple
Din tălpi şi până 'n creştet.

„Pecingine-ţi voiu da prin câmp; pământul
Ca ferul 'ncins călcâiul ţi-l va arde.
Goni-voiu lupi flămânzi să-ţi rupă pruncii;
Cu plâns topi'ţi-voiu ochii!

„Aduce-voiu din zări un neam sălbatic
Pe cai, cu arc şi lance 'n mâni, cu tolbe
Adânci cum sunt mormintele... Cu urlet
Va tăbărâ pre tine.

„Va smulge din ograda ta smochinul —
Şi 'n gura lui pieri'ţi-va secerişul;
Injunghia'ţi-va turmele 'ngrăşate,
Să flămânzeşti de-apururi!

„Pe drumuri noi vei fi mânat ca servii,
Cu jug de boi pre umeri... Casa 'n flăcări
Te-o lumina din urmă. Tu, ca orbii
Vei pipăi 'n amează!

„Lung geamăt sfâşia-va pânza zării; —
Dar surd voiu fi la ruga ta — iar plânsul
Cel sterp va fâlfâi pre şesuri moarte
Cum corbii 'n stol, pre hoituri!...“

O clipă fu... şi iată: frânţi, în preajma
Celăţilor cu grele porţi vrăjmaşe,
Ca arbori desrădăcinaţi, de-avalma
Ne-am prăvălit spre ape.

Un vesel cânt, un cântec de mărire
Ne cer călăii — acum când doarme biciul.
„Ne-ajunse zvon de cânturile voastre,
Daţi sprinten glas cântării!“

Un cântec vreţi, când, gâtuiţi de plânset
Cu ochi înţepeniţi ţintim pământul?
Un cântec vreţi, când sfintele lăcaşuri
Dorm azi cu fruntea 'n humă?

Nu auziţi Libanu 'n zări cum geme?
De-acuma numai umbra desnădejdii
Pluteşte peste văile din Gilgal,
Pieirea, doar pe Hebron.

De te-om uita, usuce-ni-se dreapta,
Lipiască-ni-se buzele de-apururi,
Ierusalime, ochii ni se stingă
De te-om uita vre-odată! —

...Nu cereţi înfrăţiţilor cu moartea
Să cânte!... Iată zorii... ziua asta
Aducă dor de viaţă tuturor — ci nouă
Putere doar să plângem.

Berlin, August 1922. **Virgiliu Moscovici**

Mişcarea literară

de Claudia Millian

Recitind poezia lui Oreste

Nu şi-a sbătut inspiraţia în cătuşile unei cugetări de profundă filosofie, nu s'a ridicat învingător deasupra durerilor sufleteşti, pe care tinereţea s'a obicinuit să le numească iubire, ci a şlefuit ca un artist, impresiunea simplă, a oricărei vibraţiuni din natură, tot aşa după cum a tremurat şi a plâns sub îndemnul inimei, la sosirea iubitei sau la a primăverei.

Oreste a iubit femeia şi primăvara, confundând una cu alta, ca pe două noţiuni, la fel de trecătoare şi de pline de promisiuni!

Subt albe flori de zarzări, zâmbind te-ai arătat;
Tăcută te'ntorseseşi şi noaptea se'nstelase —

*

Inrudită cu poezia lui D. Anghel, poezia lui Oreste este plină de aceiaşi delicateţe sufletească, de aceiaşi durere subtilă, de aceiaşi înfrângere melancolică şi pretutindeni pluteşte eternul parfum al florilor şi al femeei.

Peisagiul în poezia lui Oreste este romantic, el îi îmbină linia şi culoarea cu diferitele tonalităţi sentimentale ale propriilor lui aspecte sufleteşti.

Ce noapte! N'a mai fost o noapte
Mai albă şi mai parfumată!
De unde curge - atâta balsam
Şi'n sufletu-mi de ce s'adună
Atât prisos de fericire?

Condiţionând frumuseţea naturei de starea lui interioară, îi urmăreşti mişcarea intimă, în fiecare clipă de contemplaţiune, în fiecare vers, chiar atunci când inspiraţiunea lui pare să se fi dedicat numai peisagiului exterior.

Sentimentalismul său delicat îşi ţese firele, ca un păianjen dibaciu, în jurul oricărei flori, sau în atmosfera ori-cărui peisaj.

Astsfel a împrumutat el, fiecărei impresiuni, aerul său intim, de o rară şi bolnăvicioasă melancolie. Oreste a fost un cavaler visător, sdrobit sub armura unei gândiri mult mai largi, decât posibilitatea cuvântului.

Trăind toată vremea în hamacul suspendat al visărilor de boem, şi-a legănat tinereţea cu idealuri de o cavalerească iubire, închizând fiecare capitol, cu o închinăciune pioasă, ca şi cum şi-ar fi întins Toga, la picioarele muzelor trecătoare şi sarcastice. Prin firea lui blândă şi copilăroasă, era par'că predestinat înfrângerilor intime sau aşteptărilor îndelungate la porţile inimei, căci Oreste, în versurile lui, ni se arată învins şi resemnat în acelaş timp, ca şi cum tristeţea era inerentă alcătuirei sale fizice.

Palid şi slăbit de ftizie, inspiraţiunea lui purta şi ea aceiaşi personalitate fragilă şi transparentă ca un porţelan de Sèvres.

Eu în lumea asta
Sunt un trecător;
Soră mi-e tristeţea
Visul frăţior;
. . . .
Când privesc o floare
Sau ascult în vânt,
Toată lumea par'că
Este-a mea... Şi cânt!

Oglindindu-se în poezie pe deaîntregul *nevroza* lui, îl caracterizează tot atât de clar, după cum am spus că l'am putut ghici din clipa trecătoare a unei contemplaţiuni.

Dă-mi braţul tău, căci, iată, eu şovăi pe pământ,
Ca flacăra bătută de ploaie şi de vânt,
Dă-mi braţul tău, căci noaptea mormântului mă cere.
O vorbă, dă-mi o şoaptă! — căci groaznica tăcere
Din urmă vrea s'arunce linţoliul ei de fier
Pe viaţa mea. Dă-mi ochii, dă-mi ochii tăi de cer
Să-mi scald pe veci simţirea în raza lor, stăpână,
Căci eu pe suflet încă am fire de ţărână!

*

Deşi perfect conştient de suferinţa care-i submina organismul, firea sa de boem nu i-a îngăduit totuşi nici o restricţiune la voluptăţile sale idealistice, de aceia pe Oreste îl vedea-i vecinic noctambul, ca pe un adevărat băutor de lună, ca pe un îndrăgostit de umbre tainice.

Imi amintesc, într'o vară la Predeal, cu câtva ani înainte de moartea lui, nopţile albe, pe care şi le petrecea pe câte o bancă singuratecă sau pe şoseaua Temeşului, de dragul unui murmur îndepărtat de ape călătoare, sau de căderea luminei pe vârfuri de brazi!

Il certau prietenii, dar copilul visător de atunci, nesocotind burghezeştele sfaturi, îşi continua cavalcada nocturnă pe romanticul şi delicatul lui Pegaz.

Şi au mai trecut câtiva ani şi tributul ţărânei şi-a răscumpărat umilinţa de a fi fost nesocotit de dragul visului.

Poezia lui Oreste, ni-l redeşteaptă, aşa cum a fost, neştiutor de lucruri grave şi însetat de frumuseţi nepieritoare.

O, suflet slab, fii tare —
S'apropie furtuna!
Cu trup de val pe care îl ştie numai luna,
Cu sâni pe-a căror floare căzură două stele.
S'apropie Princesa din visurile mele!

Şi inspiraţiunea lui delicată şi melancolică, cântă dincolo de viaţa materială, devenind par'că postumă.

Plouă... Ploaia toamnei plânge la fereastră,
Plânge ca o mamă,
Plânge ca o soră.
Ploaia toamnei oare? — sau iubirea noastră
La această oră
Din mormânt mă chiamă?

Cu tristeţea toamnei şi a frunzelor galbene, poezia lui Oreste îşi sună ritmul, ca un dangăt de clopot îndepărtat.

CLAUDIA MILLIAN

Edera

Pe patul voluptăţii înfrigurate, îşi ridică—în legănări de şarpe — sânii ei, isvor de viaţă.

Mâna omului a 'mperechiat într'o ciudată estetică puterea cu plăpândul, iar cu ziua ce trece, un pas mai mult e făcut spre Soarele tânăr.

In frăgezimea corpului este răcoare ca'n mormânt, iar omul plictisit şi moleşit de zăduf, găseşte la sânul ei adăpostul bine meritat printr'o grijă aleasă, în vreme ce pleoapele se'nchid, ori mintea porneşte spre sfere scăldate în aureola gândirii.

Dacă însă nebăgarea în seamă ar trece peste trupul ei, fericirea de a se'ndrăgi cu soarele curtenitor i-ar fi luată, iar pământul cenuşa i-ar moşmoli şi vântul furios prin cine ştie ce abizuri colţuroase i-ar împrăştia-o.

Asemeni poetul, cântăreţul zărilor senine—când e ascultat, se ridică cu mulţimea tot mai sus, străbătând vârtejuri ameţitoare, şi'n zare îi arată imaculatele temple ale gândirii; când nu, nimienicii îl zdrobesc, iar cântecele lui se pierd în întunericul nepăsării.

Pătrundeţi în sufletul şi gândul poeţilor, căci ei sunt singurii apostolii ai vremurilor viitoare, apostolii frumosului, ai idealului prin frumos — şi ridicaţi-vă cu ei pe aripele poeziei, mai sus, spre culmile încă nestrăbătute.

Veţi sângera, dar ce vă pasă, când frumuseţa orizontului, 'i-a voastră, vă veţi îmbăta cu ea.

GH. CRISTESCU

CRONICA SPORTIVA

Apel

Existența unei națiuni depinde în bună parte și de chestiunea educațiuni prin sport.

Acest fapt a fost recunoscut de mult, din timpurile cele mai vechi ale omenirei cultivate. Azi, problema e reluată rând pe rând de toate țările mai înaintate și devine una din preocupările lor arzătoare.

Grecii din antichitate urmăreau prin educația fizică frumusețea și bunătatea sufletului și a corpului, adică desvoltarea armonioasă a tuturor facultăților trupești și sufletești.

Favoarea mare de care se bucură deprinderile sportive ne-o dovedesc Jocurile Olimpice, reînviate acum 30 ani și cari erau în antichitate sărbători naționale pentru întreaga Eladă.

Mai mult, la Spartani chiar creșterea femeilor era o obligațiune publică. Ele trebuiau să facă un curs de gimnastică pentru a le întări corpul, ca să ajungă să fie mame a copii sănătoși.

Sportul implică multe: disciplină, voință, curățenia corpului și a lucrurilor de care este legată sănătatea fizică, politeța pe care trebue să o aibă oricine față de indivizii cu care vin în atingere; apoi îngăduința, serviabilitatea și modestia.

Pătrunși de toate acestea, mai mulți funcționari publici au pus bazele unei Societăți Sportive, cu scopul de a vulgariza aceste idei printre ceilalți colegi.

In acest scop facem un apel călduros pe lângă camarazii noștri de a coopera la această frumoasă mișcare rugându-i a se înscrie în număr cât mai mare pentru a asigura o desăvârșită reușită a acestei mișcări.

Adeziunile și înscrierile se primesc în fiecare zi de lucru la secretarul Societăței „Casa Centrală a Cooperației și Împroprietăririi sătenilor — Direcția Cadastrului — (Serviciul Reproducerii și Conservării planurilor) între orele 8—11 a. m. sau în fiecare Joi de la 7—8 p. m. la Sediul Societăței Str. Dionisie 62, Sala I.

Comitetul Soc. AVANTUL SPORTIV

Știri diverse

„Match“-ul de water-polo între echipele representative ale Irladnei și Engliterei s'a terminat prin ușoara victorie — 12—1 — a acestei din urmă.

Water polo ?... La ce bun să intrăm în detalii când noi în genere nici nu știm să înotăm.

*

De la războI încoace „moda“ comemorărilor cutărui sau cutărui eveniment mai cu seamă în ale literaturei, a devenit o adevărată epidemie. Nu e lună, nu e săptămână unde să nu auzim că s'a împlinit un secol sau o jumătate de veac de la moartea sau nașterea cutărui ori cutărui literat, de la publicarea sau reeditarea cutărui roman sau cutărei poezii.

In lumea sportivă așa ceva e cam rar și de aceea vom aminti că s'au împlinit 50 ani în Franța de la introducerea acolo a foot-ballului rugby. Intr'adevăr prima partidă de rugby a avut loc în 1872 la Le Hâvre unde se creease gruparea „Hâvre Foot-ball-Club“.

In curând vom avea de comemorat și în România ceva, dar vechimea e mai recentă.

*

Pilotul *Georges Barbot*, a stabilit la Bagnères-de-Luchon un nou record francez al sborului cu un avion fără motor și anume 20 minute și 31 secunde.

Francezii fac mari sforțări spre a recâștiga din timpul perdut prin neatenția dată problemei sborului fără motor, cu toate că Germanii lucrau neîncetat la ea.

*

Pe autodromul de la Kansas-City (California) s'au întâmplat în aceeași zi — cu ocazia unei curse de 300 „mille“ — mai multe accidente cari au făcut numeroase victime. Rascoë Sarles, faimosul pilot a probelor de viteză, și-a găsit moartea; nu mai puțin reputații piloți Joe Thomas, de Paolo, Eddie Hearne au fost grav răniți, asemeni și mecanicii lor.

Ca inaugurare a autodromului, serbarea a fost tragică peste măsură.

*

Comisiunea elvețiană pentru greutăți și haltere a aderat de curând la Federațiunea Internațională Halterofilă.

*

In vârstă de abea 61 ani, Andrei Beauvois-Devaux, reputatul amator parisian, și mânuitor al floretei, unul din „stâlpii“ faimoasei săli parisiene de scrimă „Roulleau frères“, a murit.

Beauvois-Devaux a ocupat în lumea scrimei franceze un loc de frunte alături de cei mai reputați amatori ca contele Lindenman, Vavasseur, Sellier, Chevillard, Beauregard, Broutin, etc.

Modest ca om, simpatic ca adversar Beauvois-Deraux cu toate că în ultimii ani erea foare corpolent, avea o mare vioiciune și mai cu seamă o „mână“ foarte subtilă în arta de a conduce lama floretei sale. „Il ne payait pas d'apparence“ și mulți tineri la primul sau chiar și la al doilea și uneori, al treilea asalt în intimitatea sălei Roulleau, au căzut în capcana ce par'că le întindea silueta robustă și în aparența greoaie a îmbătrânitului ca aspect numai, Beauvois-Devaux.

Cu moartea lui Beauvois-Devaux dispare încă unul din puținii representanți ai adevăratei și clasicei scrime cu floreta, așa cum o înțelegeau cei ce i-au rat acum câteva decenii lustrul de care s'a bucurat multă vreme.

*

Match-ul de boxă dintre G. Carpentier și senegalezul Battling Siki, care a avut loc la Paris la 24 Septembrie trecut., a produs enorma cifră de 650.000 franci, ceeace constitue suma-record pentru Franța.

Atletism

Cu ocazia concursului internațional din Septembrie la Stockholm, suedezul **Lundgren** și finlandezul **Nurmi** au reușit a stabili noui recorduri mondiale.

Lundgren a parcurs 500 metri în 1 m. 5 sec. 5/10 (elvețianul Imbach clasându-se al doilea la 50 cm.); vechiul record era al englezului **Mountain** și fusese stabilit în 1921 pe aceeaşi urmă: 1 m. 5 sec. 6/10 și 5000 metri în 14 m. 35 sec. 3/10 (vechiul record al celor 5000 m. era deținut încă din 1912 de faimosul atlet finlandez Hannes Kohlemainen).

*

Atleții americani, e știut lucru, sunt extraordinari și numai acei ce s'ar putea selecționa din tot cuprinsul Statelor-Unite ci adeseori chiar în orice oraș luat separat.

De pildă iată unele resultate a campionatului orașului New-York :

Aruncarea greutăței: 1) Patrick Mac Donald 15 m. 02 cm.; 2) Otto Wänyer, 14 m 56 cm.
Săritura lungimo: 1) Paul Courtois, 7 m. 03 cm.
Săritura înălțime: 1) Leroy Brown, 1 m. 94; 2) Robert Clark, 1 m. 93; 3) Edward Weatherdon, 1 m. 91 cm.
Triplul salt : 1) Kaufman Geist, 14 m. 52 cm.
Aruncarea discului : 1) Chris Vettos, 45 m. 96 cm.
Aruncarea suliței : 1) H. L. Browman, 52 m. 64 cm.

*

Rezultatele technice ale campionatului Norvegiei au fost :
100 m. fugă : Guldaker, 10 sec. 3/10.
200 m. fugă : F. Hansen, 22 sec, 4/10.
400 m. fugă : F. Hansen, 51 sec. 8/10.
800 m. fugă : Brusgaaws, 1 m. 58 sec. 6/10.
1500 m. fugă : R. Andersen, 4 m. 6 sec.
5000 m. fugă : R. Andersen, 15 m. 53 sec. 7/10.
110 m. garduri : G. Larsen, 16 sec.
Triplul salt : Hoff, 14 m. 38 sec.
400 m. stafete : Soc. Torshang, 44 sec. 8/10.
Săritura înălțime : S. Hansen, 1 m. 84 cm.
Săritura lungime : S. Hansen 6 m. 99 cm.
Săritura cu prăjina : Hoff, 4 m. 02 cm.
Aruncarea suliței : Thorp, 52 m. 58 cm.
Aruncarea greutăței : Olsen, 12 m. 01 cm.

*

Rezultatele campionatului Danemarcei cari au avut loc la Copenhaga au fost :
100 m. fugă : Brock, 11 sec.
400 m. fugă : Brock, 50 sec. 1/10.
800 m. fugă : Hoeyer, 2 m. 0 sec. 5/10.
1500 m. fugă : Ebert, 4 m. 7 sec. 1/10.
10.000 m. fugă : P. Brahm, 33 m. 38 sec. 5/10.
10 km. mers : Gisnar Rasmissen 47 m. 46 sec.
Săritura lungime : Brugmann, 6 m. 70 cm.
Săritura înălțime : Sved Mogensen, 1 m. 78 cm.
Săritura cu prăjina : Laur Firgensen, 3 m. 75 cm
110 m. garduri : Thersen, 16 sec. 4/10.
400 m. stafete : S. A. Copenhaga, 44 sec. 9/10.

*

Campionatul Statelor-Unite pentru **juniori** a avut loc la Wecquahic Park la Newark. Printre principalele resultate cităm :
120 yuarzi garduri: Harold Crawford, 15 sec. 9/10.
aruncarea ciocanului: F. Tootell, 48 m. 43 cm.
aruncarea greutății : Wanzer, 13 m. 72 cm.
săritura lungime : Dehart Hubbart, 7 m. 406 m. m.
săritura înălțime : B. Chamberlin, 1 m. 853 m. m.
220 yarzi plat : L. Clarke, 22 sec. 6/10.
100 yarzi plat : R. Mac Allister, 10 sec. 1/10.
3 „mille“ mers : Ch. Foster, 23 m. 39 sec. 6/10.

*

La Londra, cu ocazia Olympiadelor (?) sexului feminin cari au avut loc pe terenul Paddington Recreation Ground, D-ra **Lines** a stabilit un nou record mondial al sexului frumos : 220 yarzi în 27 secunde (vechiul record · D-ra Cast — tot engleză — în 28 secunde, pe urma stadionului Pershing).

*

Campionatul de atletism al Statelor-Unite pentru seniori a avut loc la Newark cu un enorm suces de oare-ce au asisat uneori peste 50.000 spectatori.

Recordurile lumei ale tuturor probelor înscrise în program au rămas neatinse.
100 yarzi fugă : R. Mac Allister, 10 sec.
1 „mille“ : Joy Ray„ 4 m. 17 sec.
120 yarzi garduri : Earl Thompson, 15 sec. 3/10.
440 yarzi plat : J. W. Driscoll 49 sec. 9/10.
440 yarzi garduri : J. Hall, 56 sec. 1/10.
220 yarzi garduri : J. C. Taylor, 24 sec. 6/10.
220 yarzi plat : J. A. Leconey, 22 sec. 1/10.
880 yarzi plat : Allan B. Helfrich, 1 m. 56 sec. 3/10.
5 „mille“ : R. Earl Johnson, 25 m. 33 sec.
3 „mille“ mers · W. Plant, 21 m. 50 sec. 1/10.
săritura lungime : De Hart Hubbard, 7 m. 46 cm.
săritura înălțime : D. V. Alberts 1 m. 962 m. m. **(record al Statelor-Unite).**
triplul salt : De Hard Hubbard, 14 m. 677 m. m.
săritura prăjină : Ed. Knouret, 3 m. 962 m. m.
aruncarea greutăței : Patrick Mac Donald, 14 m. 328 m. m.
aruncarea discului : A. R. Pope, 44 m. 48 cm.
aruncarea suliței : Flint Hannex, 58 m. 89 cm. **(record al Statelor-Unite).**
aruncarea ciocanului : M. J. Mac Grath, 47 m. 48 cm.

*

Importantul „match“ între atleții francezi și finlandezi care a avut loc la finele lunei Septembrie pe arena stadionului Bergeyre (lângă Paris) a fost o frumoasă victorie pentru finlandezi și o bună lecție și un excelent antrenament pentru francezi.

La puncte finlandezii au totalizat 102 contra 78.
100 m. plat : A. Mourlon (fr.) 11 sec. 2) Hars (fin.)
400 m. plat : 1) Erik Vilon (fin.) 50 sec. 2/5; 2) Gouflleux (fr.)
10.000 m. plat : 1) Bastas (fin.) 33 m. 17 sec. 4/5; Sipila (fin.)
5.000 m. plat : P. Nurmi (fin.) 4 m. 3 sec. 2/5; 2) Tola (fin.)
5.000 m. plat : P. Nurmi (fin.) 15 m. 28 sec. 1/5; 2) G. Huet (fr.)
aruncarea greutăței : 1) Porhola (fin.) 14 m. 15 cm. 2) R.
400 m. stafete : 1) Finlanda, 43 sec. 4/5 **(record al Finlandei).**
săritura înălțime : 1) Kraemer (fin.) 1 m. 877 cm. 2) Lewden (fr.) 1 m. 815.
aruncarea discului : 1) Nitiimda (fin.) 46 m. 65 cm.; 2) Beranger (fr.) 40 m. 83 cm.
aruncarea suliței : 1) J. Myrra (fiu) 61 m. 30 cm
200 m. plat : 1) A. Mourlon (fr.) 22 sec. 3/5; 2) Haro (fin.)
800 m. plat : 1) G. Féry (fr.) 2 m. 0 sec. 2/5; — 2) M Tala (fin).
1600 m. stafete : 1) Finlanda, 3 m. 32 sec.
400 m. garduri : 1) Géo André (fr.) 58 sec. 1/5; 2) Dandelot (fr.)
săritura prăjină : 1) Helander (fin.) 3 m. 50 cm.; 2) Gajon (fr.) 3 m. 30 cm.

Ciclism

Amânate din cauza timpului puțin favorabil de astă vară care a domnit la Liverpool, campionatele lumei de viteză și semi-fond pentru profesioniști au avut loc la finele lunei Septembre la Paris pe velodromul „Parc des Princes“.

Finala viteză a dat următoarele rezultate : 1) **Moeskops** (olandez); 2) **Spears** (australian); 3) **Degraeve** (belgian).

Finala semi-fond : 1) **L. Vanderstuyft** (belgian) 100 km. cu antrenament mecanic în 1 oră 25 m. 46 sec.; 2) **P. Suter** (elvețian); 3) **G. Ganay** (francez).

*

Finala Marelui Premiu de viteză (profesioniști) de la Turino, a întrunit pe **Kaufmann** (elvețian), **Spears** (australian) și **Moretti** (italian).

Printre învinși cităm pe veteranul Rutt (german) și Bailey (campionul englez.

Finala a dat următoarele rezultate : 1) Kaufmann, 2) Spears, 3) Moretti.

*

Campionatul Franței de semi-fond pe șosea pentru profesioniști a avut loc la finele lunei Septembrie. Parcursul era de 100 km. Veteranii și specialiștii consacrați de succesele lor anterioare au fost învinși de un nou venit.

1) **Jean Bruner,** 3 ore 01 m. 53 sec. 1/5; 2) **Godart,** 3) **Alavoine;** 4) **Bellenger,** 5) **Lacquehay,** 6) **Grassin,** 7) **H. Pelissier,** 8) **Christophe.**

Foot-ball Associație

La Barcelona, echipa campioană a Spaniei — **F. C. Barcelona** — a învins ușor (5—0) echipa campioană a Italiei — **Pro**

Match-ul între echipele decane de la Paris, **Rancing-Club de France** și **Stade Français** a fost o victorie (3—2) pentru aceasta din urmă.

*

„Match“-ul Belgia contra Olandei care a avut loc la Bruxelles a fost o frumoasă victorie pentru belgieni (16 victorii contra 8).

Tennis

Marele concurs anual de la Homburg (Germania) a întrunit și anul acesta cei mai de seamă jucători de tennis.

In semi-finale, **von Kehrling** (austriac) a învins pe faimosul **Kreuzer** (4—6, 6—4, 3—6, 4—6) iar **Frotzheim** (campionul Germaniei pe 1922) a învins pe **Rahe** sau mai bine zis acesta nu s'a prezintat în ziua luptei.

In finală, **Frodsheim** a învins relativ ușor pe **von Kehrling** (6—1, 8—6, 6—2).

Finala dublu-domni a revenit echipei **Frotzheim-Kreuzer** asupra echipei **Rahe-Kleinschrot** (6—1, 3—6, 6—3, 6—8, 6—2).

Finala dublu-mixt a fost o ușoară victorie pentru **Kreuzer și D-na Friedlieben** (campioana Germaniei pe 1922) asupra echipei **von Kehrling—D-na Varady** (6—4, 6—1).

*

Campionatul Statelor-Unite care a avut loc la Filadelfia a dat loc la lupte foarte aprige dar rezultatele au fost normale : **M. Alonso** (spaniol) a învins pe **Wasburn** (St. U.) 6—3, 3—6, 7—9, 8—6, 6—4); — **Richards** (St. U.) a învins pe **Bowman** (St. U.) 6—2, 6—3, 6—3; — **Shimidzu** (japonez) a învins pe **Wallace Johnston** (St. U.) 8—6, 4—6, 6—4, 4—6, 6—4; — **Tilden** (St. U.) a învins pe **O'Hara Wood** (australian) 6—2, 6—3, 6—2; — **Tilden** a învins pe **Schmidzu** cu 6—2, 6—3, 6—1; — **Johnson** a învins pe **M. Alonso** cu 6—0, 6—2, 7—9; — **Patterson** (australian) a învins pe **Williams** cu 6—3, 6—3, 6—4; — **Richards** (St. U.) a învins pe **Andersen** (australian) cu 6—4, 6—4, 7—9.

In semi-finale **Johnson** a învins pe tânărul dar temutul campion **V. Richards** (8—6, 6—2, 6—1) iar **Tilden** a învins pe formidabilul australian **Patterson** (4—6, 6—4, 6—3, 6—1).

In finală campionul din anul trecut **Tilden** a învins pe concurentul său cel mai direct, pe **Johnston**, nu fără a fi trebuit **să lupte cu toată energia : 4—6, 3—6, 6—2, 6—3, 6—**

Maica stariță

de **V. DEMETRIUS**

Starița dela Trofina aflase de cu ziuă că tâlhari călcaseră mânăstirea de călugări Agudul, că veniseră în timpul slujbei de noapte și'i păziseră 'n biserică pe monahi, că nu se atinseseră de odăjdii, de toate cele sfinte; că nu pășiseră în biserică, nici până la iconostas.

Furii prădalnici, veniți în ceată, erau fără îndoială aceiași cari de patru săptămâni țineau călătorilor calea, când în codrul Vâlnicului, când prin dumbrăvile Bresnei. Li se știa căpitanul : Drăgan, paraclisier odinioară la sfânta Mina, în Târgul Mic, cărăuș odată, fost vătaf pe moșia prefectului de Zalău.

Borfașii însă nu cutezaseră până acuma isprăvi de acestea, să jefuiască slujitorii Mântuitorului și nici de astă dată nu vărsaseră sânge omenesc.

Cu vestea cea mare și înfricoșată veniseră la stăreția mănăstirii Trofina, anume veniseră, doi călugări de la Agudul. Plecaseră disdedimineață monahii, — unul dintre ei în pragul bătrâneții, — se siliseră la drum umblând apostolește, ajunseseră de prânzișor și, după ce'și încredințaseră năpastea și îmbucară ceva, în pripă, plecaseră cu sârg, înapoi.

Maica stariță doria să'i întrebe mai multe; arhondăreasa, chelăreasa, ar fi vrut să'i descoasă mai aminteri, să le deslușască asupra hoților, dar gurile lor par'că fuseseră pecetluite și nu fu chip să-și facă oamenii vreme de povestit.

Destul și-atât: maicile aveau să ascundă tot ce stăpâniau mai de preț, ca nu cumva mișeii, aflați în vecinătatea Trofinei, nici la o poștă departe de Agudul, dacă știau potecile, să cadă pacoste în puterea nopții și să le jefuiască.

Mai întâi, stariței par'că'i se destrămase un caer de lână neagră înaintea ochilor. Vestea o înțepenise în picioare, în mijlocul stăreției. Ungherele largei odăi, în care-și făcea veacul, se umpluseră de umbră. Auzul i se înfunda, bătrâna își scotea bumbacul din urechi, sta dreaptă, întunecată și încordată, ofta și de-odată prindea să audă strașnic de bine : pasul repede al vre-unei surori pe cerdac sau pe lespezile curții năpădite de iarbă; o voce, două, purcese cine știe din care fereastră de chilie sau din ogradă, — căci mânăstirea fierbea acuma, aflase tot, — murmurul izvorului, ciocănitul unei păsărele, care'și ascuția ciocul pe o șiță din acoperișul stăreției.

Din toate colțurile revărsatei mânăstiri, cu cincizeci de chilii, veniseră monahele spăimântate s'o întrebe, să'i vadă chipul, să ia curaj și povață. Dăduseră buzna vreme de un ceas, apoi nu se mai arătaseră nici una, fiecare având ce piti, ce pune la cale cu soața cea mai apropiată, cu vecina, cu ucenica, — adesea fiică de sânge, nemărturisită.

Maica Filofteia nu avea pe nimeni. Nu avea nici avere de dosit. Dar era păstorița turmei aceleia, încredințate ei de către vlădică, pentru cumințenia și cucernicia sa și pentrucă era viță boerească. Tâlharii veniți ca să prade, nu mai intraseră în mânăstire de-o jumătate de veac, de pe când ea era soră.

Să se îndoiască de spusele celor doi călugăr, starița nu putea. Veniseră drept la ea, le văzuse chipurile trase, ochii spăimântoși; le auzise vorbele tremurate, rostite cu glas scoborât. Pe cel tânăr, cu numele Damian, îl văzuse odată, venise la Trofina să vândă lumânări de ceară și starița aflase că venise și nevăzut de ea, în taină, aflase din spusele unor maici, care obișnuiau să'i șoptiască la ureche. Umbla svonul că tânăra maică Magdalina trăește cu el și a rămas grea. Starița nu știa ce să creadă și nu se putea potrivi vorbelor. O, dar se petreceau atâtea netrebnicii și atâta pocăință își avea rostul aci !

Rămasă numai cu sfatul gândurilor sale, maica Filofteia se simți de-odată ca o streină, în sălașul curat și bine mirositor al diregătoriei aceleia, în orânduiala de cancelarie și de paraclis. De douăzeci de ani cârmuia mânăstirea și iată că se simția stingheră, părăsită. Marele scrin din fruntea casei, cele două dulapuri cu cărți în scoarțe de piele, cadrele cu vlădici, cu răposata stariță, înșirate pe pereții de către miază-noapte și miază-zi, iată că nu mai erau lucruri așa de obicinuite și necuvântătoare. Ochii portretelor o urmăreau în clipa de grea cumpănă; chipurile zugrăvite păreau trase, mâhnite, îngrijorate. Psaltirile tipărite la Neamț stăteau plecate puțin, se odihniau, iar o veche pravilă domnească, umflată de groază, pusă de-a 'ndoaselea, par'că țipa să fie așezată cum se cade. Starița însă își lua privirile dela tot ce o împresura, ca să cugete, să priceapă bine ce are de făcut și nu putea. Glasuri depărtate, păreri ale auzului, strigau și ea rămânea cu urechia la pândă, așa, în nehotărâre, adăstare și turburare.

Trecutul, cel mai îndepărtat trecut, fâșii luminoase din el, trâmbe ca de mohair întunecat, se desfășurară năvalnic, se aruncară în ceasul de față, cumplit de încăpător, ca râurile stăvilite îndelung.

Mătăniile de chihlimbar lucitoare și gălbii, netede de pipăitul degetelor cărnoase, catifelate, ședeau grămadă pe jilțul de stejar, de a cărui spată înaltă se rezemase călăuzitoarea, macialnica, — ani și ani. Se așeză pe ele în neștirea clipei, fără stânjenire și își coprinse cu palmele fruntea până sub comânac.

„Doamne, Doamne!“ murmură ea, fără tărie, numai ca din obicei, risipită 'n gânduri. Și își aduse aminte de soră-sa, care avea trei fete și doi băeți.

„Trăește la oraș, ferită... bărbatu-său...“

„Și ce-o să ne facă nouă tâlharii? Ce să caute la noi?“ sări cu gândul maica Filofteia, ca să se întoarcă îndată iarăș la trecut:

„Eram de paisprezece ani, când m'a adus tata aici... Sihlele mă speriau și era să cad din birje, adormită de oboseală. Caii sforăiau, cum n'am mai pomenit și ne temeam de haite de lupi. Simțiseră ei vr'o fiară...“

Tăcere sau larmă era în văzduhul străveziu al mânăstirii, starița nu știa. Urma să se întoarne în vremi uitate, fără punte la grija cea mare a ceasului acela.

„Când mi-au tăiat cozile, numai atunci mi-am simțit inima strivită și m'am uitat cu mustrare la părinți... Și poate să vie tâlharii diseară!...“

Frânturi de amintiri se amestecau pe nevrute cu îngrijorarea. Părinții monahei Filofteia muriseră de mult, și ea, bătrână de șaizeci și cinci de ani, îi vedea ca atunci când se despărțise de dânșii, ca mai apoi într'unele din vizitele lor la mânăstire, când veniau cu plocoane pentru stariță și cu danii felurite pentru mânăstire. Dar nu'i vedea de tot bine, ci așa ca pe fotografiile cele vechi tare vechi, șterse.

Fusese jertfită. Familia ei, de boeri ambițioși, nu avusese destulă stare pentru înzestrarea, după cum ei i se cădea, a două fete și o făcuseră pe ea „soră“, ca mai apoi să fie călugărită. Poveste obișnuită odinioară. Multe din maici erau vlăstare boerești și mânăstirea nu-și avusese îndestularea, averea de pământ, vitele și odoarele de preț, decât din daniile făcute de către părinții și neamurile jertfitelor copile. Cu secularizarea mânăstirilor, averile fuseseră luate de Stat.

Trecut din creștetul cerului, înclinat pe boltă, talgerul **de foc și aur al soarelui privia în pridvorul larg al stăreției,** își înfigea razele prin geamurile de sticlă și un val de lumină intra în lăcaș. Voioasa limpezime înainta până la jilț. Gândurile amestecate ale maicii Filofteia se îmblânzeau; vestea cea înfricoșată pierdea din grozăvia ei, răvășită de aducerile aminte, ca și de lumina neluată în seamă.

Bătrâna, încă în putere cu toată căruntețea, zâmbi într'un timp, dădu din cap, ridică ochii în tavan ; cele două degete de gușe de sub bărbia ei rotundă eșiră în afară și îngrijorată văzu păhărelele roșii, albastre, ale zorelelor, ce aburcaseră peste zaplazul cerdacului.

Un sunet cunoscut, o bătae purceasă din lovirea toacei de lemn, îi ridică pleoapele întredeschise. Se sculă în picioare, luă fără să știe șiragul de mătănii în dreapta și le mută în stânga.

Toaca își porni bătăile, răsunătoare, rare, în mijlocul mânăstirii. Se ocolia biserica, cu opriri: la sânul drept, la sânul stâng și se opria mai mult înaintea intrării, cu trei bătăi apăsate.

Cu ochi mari, sorbitori, starița coprinse icoana Maicii Domnului cu Pruncul în brațe, așezată la peretele de către răsărit al încăperii spațioase, luminată mereu de o mare candelă de argint suflată cu aur și lucrată ca o horbotă. Ridică bratele, lacrămi îi veniră în genele lungi, mătăsoase și căzu nemilostiv în genunchi . Lipi fruntea de podele, o frecă de lemnul tare și, prinsă de cutremur, sguduită toată ca de cumplite friguri, plânse, plânse, suspină, cu gura plină de rugile izbăvirii, vinovată că se gândise prea târziu să se roage, să ceară ajutorare și sfat Atot-puternicului.

Soarele o coprinse și pe ea în nedestrămatu-i tort de lumină. Torcea raze din iconițele atârnate pe perete, alături de marea icoană împărătească a Precestii.

Incă tremurând, dar împăcată, ușoară în cuget, starița se desfăcu din vraja minunată a rugii sale adânci, cu mari cruci și plecări smerite și cucernice și, mereu cu privirile către icoană, eși din încăpere. Cu pas larg și puternic, bătrâna coborâ treptele late ale stăreției și veni întins la biserică.

Slujba mică, făcută în grabă altădată, nu se sfârșise astăzi. Era Miercurea, în luna lui Gustar.

Vocile tuturor celor care puteau să cânte se înălțau puternice, silite, ascuțite, tremurătoare unele; se întretăiau amestecându-se, fără meșteșugire și se loviau de pereți, de bagdadie, se îmbulziau în turla îngustă, cu puține ochiuri.

Vecernia se făcu utrenie de zile mari. Inchizând ochii, plecând pe un umăr capul întru susținerea glasului înalt, îmboldite de întrecerea ce se iscase în neștire, — unele maici simțiau mulțumirea uitării de sine, de toate grijile și de însăși pricina care le stârnia evlavia și cântecul.

Ca în Vinerea Paștilor de multe, erau maicile. Sute de făclii de ceară ardeau la altar, la iconostas, pe sfeșnicele înalte și prinse ori lipite în dreptul tuturor icoanelor. Numai ele, maicile, le aduseseră. Din întâmplare nici un strein nu se afla în biserică. Lumina făcea și mai vădit întunericul unghierelor. Candelele toate erau aprinse. In fire scămoase, în subțiri șuvițe albăstrii, se înălța fumul. Mirosul de tămâe și de ceară curată, de sudoare omenească și de respirații, era greu, năbușia. Invechitele și afumatele imagini de mucenici și de mucenice, de pe ziduri, abia se mai deslușiau prin fumăria ce se împletia, se clăbucia, se făcea nor, în văzduhul tot mai posomorât.

Prin ochiurile de geam, ca firidele, din spre apus, soarele într'amurg trimitea suflarea lui de aur luminoasă, lămurind chipul blând și ertător al lui Isus, gaben, umerii strâmți, trupul gol pe cruce, picurii de sânge de sub cununa de spini, precum și fața cruntă a unuia din cei doi tâlhari răstigniți în preajma sa pe vârful Căpățânei.

Ca pe o potecă dreaptă trecu starița prin mijlocul bisericii. Nu răspunse plecăciunilor în drum; nu privia în clipele acelea decât în cugetul ei. Inima îi bătea, mânile îi frământau nestăpânite mătăniile ; pășia ca o lunatecă. In mijlocul naosului căzu în genunchi cu fața către altar. Suspinul care-i sbuciuma pieptul amuți. Privi cu ochii holbați, o vedenie par'că ; buzele i se mișcară ; două șiroaie de lacrămi grele curseră grăbite până în făgașul bărbiei groase, întoarse puțin, rotunde.

Glasurile scăzură nehotărâte, conteniră din cântec. Un zgomot de fuste, ca un freamăt de codru, se risipi în lăcaș; un bubuit îl curmă: toate maicile și surorile căzuseră în genunchi ; frunți se bătură cu osârdie de lespezi și un plâns mare izbucni din zecile de piepturi, ca din atâtea conștiințe turburate, vinovate, cerșetoare de ertare.

Plângeau de o potrivă : omeneasca greșală a Evei, clevetirea, zavistia, hula, îndoiala, trufia, pizma, lăcomia, arghirofilia, toate păcatele! Plângeau bătrânele care nu mai puteau păcătui, alături și într'un ison cu maica Magdalina, care era gata să nască, cu maica Varvara cufundată în păcat, cu atâtea alte păcătoase femei, tinere.

Și îndelung numai plânsul susură, ca ape multe, din isvoare prăvălatice, în biserica îmbulzită. Turma prosternată stătu cu fruntea la pământ vreme îndelungată, sguduită de fiori.

In ușa altarului, preotul, moșneag de șeaptezeci de ani, rămase mut, el singur fără de lacrămi, cu mânile în aer, tremurându'i.

Așa se sfârșise vecernia în ziua aceia. Impraștiate apoi la căminurile lor, maicile urmară să pitiască. Vacile, caii, oile și caprele fură trimise cu oamenii lor, departe prin bunget.

V. DEMETRIUS

Cointreau
IMPERIAL MAJESTIC COINTREAU LIQUEUR ANGERS
IMPERIAL
MAJESTIC
à base de Fine Champagne

Franţa şi influenţa germană

de B. Fundoianu

Cronicarii francezi se ocupă iar de problema — de câte ori discutată? — a influenţei germane în Franţa. Chestiunea aceasta nu se poate pune serios, decât dela naşterea romantismului, dela M-me de Staël şi Rousseau. Denigratorii democraţiei franceze socot că microbii care surpă actuala organizaţie de stat franceză, sunt numai de provenienţă germană. In adevăr, protestantismul şi romantismul au părut şi par încă exclusiv, oaspeţi prusieni, scăpaţi dela carantină. Pierre Lasserre denunţa întreg secolul XIX şi-l lega de stâlpul corupţiei culturale germane. Se ştie că şcoala idealistă în filozofie a fost importată de Victor Consin din Germania şi insurecţia ei datează în revoluţia universitară care a urmat. Sorbonna n'a scăpat încă.

Literatura germană a intrat abia în Franţa, cu volumele d-nei de Staël: „De L'Allemagne". Dar intrau numai noţiuni, citate, atmosferă; nimic mai mult. Până mult mai târziu, până la traducerea lui **Faust**, de către Gérard de Nerval, n'a mai pătruns nimic serios. In ce fel deci, romanticii francezi, care nu ştiau nemţeşte, au fost influenţaţi de romantismul german? Mister Heine, cu verva lui rea, susţinea că Victor Consin e calomniat, că l'ar fi introdus pe Hegel. Ca să-l traduci şi să-l explici pe Hegel — susţinea Heine — trebuie să poţi citi nemţeşte. E drept că Michelet şi mai ales Taine, au făcut aprige studii la dificila cultură germană. Renan îi datora mult; mult poate din confuzia şi contradicţia ideilor pe care o patrona totuşi cu un admirabil surâs latin.

Toată discuţia pleacă dela cartea lui **Reynaud: „L'Influènce allemande au XVIII et au XIX siècle"**. Reynaud se ocupă de influenţa Franţei asupra Germaniei, pe care o crede binefăcătoare şi legată de epocile cele mai izbutite din civilizaţia ei. Influenţa germană, Reynaud o crede în schimb periculoasă pentru geniul francez. Fără să vrea (şi fără ca Germania să-l merite), Reynaud îi face un compliment, în timp ce-i aruncă Franţei o teribilă injurie.

Iată două civilizaţii vecine, inegale ca substanţă şi ca vârstă, din cari una, cea mai tânără, e capabilă să asimileze şi să se fortifice cu ce are cealaltă mai preţios; iată pe cealaltă, declarată incapabilă să primească, fără riscul de a se intoxica, oricât de puţină nutriţie din civilizaţia vecină. Dacă ar fi un adevăr simplu ar trebui să-l primim şi gata. Dar nici odată nu s'au făcut pe socoteala Franţei mai multe calomnii urâte, decât din clipa când naţionalismul ei a căpătat teoreticiani puşi să-i apere integritatea.

A făcut influenţa germană şi unele servicii culturei franceze? După Reynaud se pare că da: **„aşa precum invaziile au întinerit poporul nostru"**; dar despre asta nu ştim nimic; **„aşa precum Reforma a adâncit sentimentul nostru religios"** despre asta ştim ceva mai mult; şi, însfârşit, se pare că influenţa germană a readus literatura Franţei, mai complicată, la o anumită simplitate, la contactul cu natura.

Deşi un intelectual cinstit, d. Reynaud nu e dintre puţinii oameni care se pot ridica, cu durerea ruperii de cele mai dragi superstiţii, peste contingenţe. El nu poate examina problema relaţiilor dintre două civilizaţii din neferioire abia eşite dintr'un război, fără parti-pris.

Inainte de a vorbi intelectualul, vorbeşte cetăţeanul francez. Memoria lui, prea politică, nu poate decât păgubi cărţei. De unde ar putea găsi — într'o problemă în care patina estetică alunecă aşa de lesne pe ghiaţa ideei politice — calmul în care poţi păstra acel „punct de vedere. Sirius", necesar în ştiinţele exacte şi mai necesar aici? De aceea ceiace e mai absurd dar şi mai interesant, în cartea lui Reynaud, este capitolul în care se face istoria mijloacelor pe cari le-a întrebuinţat Germania, pentru a se insinua în Franţa. Ele ar începe dela 1748 (nu vi se pare, la acea epocă, premeditarea cu neputinţă?) cu Melchior Grimm. El descalică în Franţa să reveleze literele germane într'o vreme în care, de altfel, nu existau încă.

E mai mult aici un semn distinctiv între popoare, decât un act de prudenţă sau perfidie. Japonezii de-o pildă vin în Europa să asculte, să înveţe, s'o mute la ei acasă. (N'am prea multă stimă pentru popoarele care împrumută tot, chiar când o fac cu isteţime. Chinezii au o civilizaţie infinit mai proprie şi mai simpatică). Germanii, în schimb, aduceau în Europa, chiar când nu aveau ce aduce. Să priveşti pătrunderea literaturei germane în Franţa, în lumina războiului de eri, e o lipsă curioasă de simţ filozofic, (poate de simţ istoric) de care francezii se vădesc foarte des capabili.

Cu atât mai naivă e încercarea de a socoti calculată pătrunderea culturală germană (asimilată cu o ofensivă, şi un asediu) cu cât, după Grimm, după Gottsched, după Iunker, care aduce un **„esen asupra poesiei germane"** şi după Michel Huber — cei cari au importat influenţa germană sunt francezi. Cel dintâi convertit (dece nu trădător?) e Freron; al doilea e Dorat, autorul **„ideilor asupra poesiei germane"**. Unul din cei mai însemnaţi colportori e tot un francez, Villers, vestitorul lui Kant. Insfârşit, d-na de Staël, pune abia temelia influenţei germane.

S'ar fi putut spune tot aşa de bine de d-na Staël că era din Geneva (Reynaud inzistă chiar), cum a spus de Villers, că iubea o nemţoaică. Ah! până unde duce influenţa mediului! Impotriva lui Reynaud, André Beaunier cere pentru d-na de Staël, circumstanţe atenuante. Scuzele sunt aşa de delicate, că devin penibile. O pildă: **„je suis persualé que M-me de Staël, eût sa bonne foi trompée..."**. Şi iată că, pentru a salva un scriitor de acuzaţia de trădare, i se acordă scuza că e femee — o sensibilitate mai lesne de sedus. De aici, până la butada lui Heine că d-na de Staël şi-a cules informaţiile pe genunchii lui Schlegel — nu e foarte departe.

Dar, de vreme ce pomenin de Heine, pe care Baunir îl aminteşte cu simpatie, nu e totuşi acelaş Heine care, bătându-şi joc de informaţiile d-nei de Staël (titlul cărţii lui: De L'Allmande, e o replică şi o parodie) şi bătându-şi joc de Hegel sau Freiligrath, i-a revelat mai bine Franţei? Bătându-şi joc, cu teribila lui vervă, de chipul în care erau informaţi francezii despre germani, nu instituia tocmai prin aceasta un control? Dar Heine avea spirit, nu scria în genul pe care-l detestă francezii — **genul plictisitor** şi, mai ales, destesta Prusia.

Iată dece e firească nedumerirea că, într'o istorie a mijloacelor cu cari s'a insinuat cultura germană în Franţa, a putut fi aproape ignorat, unul din factorii cei mai importanţi.

B. FUNDOIANU

POVEŞTI PENTRU TINERET

O poveste pentru Viorel

de ALI-BABA

Viorel! Eşti încă o fetiţă mică şi îţi place să te joci cu păpuşile. Dar ce zic eu? Tu însăţi eşti o păpuşică şi încă cea mai frumoasă dintre toate păpuşile cu care te joci.

Cu toate acestea, ştii de pe acum că nu tot ce sboară se mănâncă şi că nu tot ce fac oamenii mai mari este lucru cuminte şi adevărat. Deseori râzi chiar de ei, dai din cap şi îi ameninţi cu degetul atunci când crezi că umblă, cum se zice, cu şoalda şi că vor să te păcălească.

Şi înălţând capul, ridicându-te cât mai mult pe piciorușele tale, ca să arăţi mai mare de cum eşti, le zici: „ce, vă închipuiţi că eu sunt un copil, o fetiţă de cinci ani? Pe mine nu mă puteţi păcăli aşa cu una cu două. Acum sunt o fată mare. Nu mi-a spus mama că am împlinit 10 ani? Aşa că eu văd şi înţeleg acum totul".

Şi nici pe mine n'ai vrut să mă crezi, micule drăcuşor, când ţi-am făcut fel de fel de scamatorii. Ba într'un rând m'ai prins cu ocaua mică şi ai râs mult de mine M'ai văzut că banii ce ziceam eu că-i fac aşa din vânt şi numai suflând o dată în mâini, îi ţineam ascunşi în mânecă. De atunci n'ai mai vrut să mă crezi şi nici nu te-ai uitat la celelalte scamatorii pe care le făceam.

Decât de data aceasta nu mai e vorba de scamatorii şi nici n'am să mai încerc să ascund banii în mânecă şi să mă laud după aceea că-i fac din vânt şi suflând numai o dată în mâini.

Nu. Acum am să-ţi povestesc ceva şi am să-ţi povestesc ceiace am auzit cu urechile mele, care sunt încă bune, aşa că n'aud greşit. Şi tu Viorel frumuşel, va trebui să mă crezi şi să mă asculţi cu băgare de seamă, pentrucă în povestea de faţă este mai mult vorba de tine. Eu n'am să-ţi spun nimic de la mine, ci am să-ţi povestesc cuvânt cu cuvânt cele ce am auzit şi aşa cum le-am auzit.

Şedeam mai acum câteva zile la umbra nucului din grădina noastră. Ştiu că îi cam porţi necaz acestui nuc, pentrucă dă frunze multe dar puţine nuci şi aşa de mici, par'că ar fi alune. Dar ce-i de vină el, sărmanul? El ar fi foarte bucuros să te mulţumească şi să-ţi dea cât de multe nuci şi cât mai mari şi mai gustoase. Dar dacă nu poate! Şi nu poate, dragă Viorel, pentrucă bietul nuc e bătrân, aşa de bătrân, că abia se mai ţine pe picioare.

Imi povestea într'o zi — pentrucă eu sunt prieten bun cu nucul şi îmi spune tot ce are pe inimă. Imi povestea, aşa dar, acest moşulică de nuc, că într'o zi s'a suit în el o bunică a bunichii mele. Bunica bunichii mele era atunci o fetiţă, poate nu aşa de frumoasă şi de deşteaptă ca tine, dar în sfârşit o fetiţă aşa cum eşti tu acum.

„Şi", îmi spunea mai departe nucul în limba sa, „după ce fetiţa aceea şi-a umplut de nuci o traistă ce o adusese, vroia să se dea jos, când colo... ce să vezi? Făcu un pas greşit, alunecă şi începu să meargă în jos de-a rostogolu. Dacă o lăsam să cadă, ar fi fost rău de biata fetiţă. Dar mi s'a făcut milă de ea şi cu una din crăcile mele am prins'o de rochiţă şi am ţinut-o aşa spânzurată în vânt, până ce au auzit cei din casă ţipetele ei şi au venit să o scape".

Aşa îmi povestea nucul. Vezi, prin urmare, că e bun la inimă şi că ar dori să te mulţumească, dându-ţi nuci cât mai multe şi mai gustoase. Dar dacă e bătrân şi nu mai poate!

Aşa dar, să nu fii supărată pe el, ci să-l iubeşti şi tu şi să îngrijeşti de dânsul.

Iar acum ascultă ce am auzit cu urechile mele, atunci când într'o zi stăteam lungit la umbra lui.

Era cam pe înserate şi cerul..., dar ce să-ţi vorbesc eu despre cer? Par'că tu nu ştii mai bine cât de frumos şi de albastru este cerul într'o zi caldă şi senină de la sfârşitul verei şi când nici un nour nu e pe dânsul?

De aceea, îţi zic numai că era cam pe înserate, ca să ştii când s'au petrecut cele ce am să-ţi povestesc numai decât.

Şedeam la umbra nucului — dar par'că ţi-am mai spus asta de două ori — şi ceva mai încolo, în colţul unde au crescut cei doi liliaci, l'am văzut pe **Bubi** stând lungit, cu capul pe labele de dinainte şi cu urechile ridicate în sus. Se vedea bine că aşteaptă ceva sau pe cineva. L'am întrebat eu pe cine aşteaptă, decât Bubi a dat numai din coadă, dar de spus n'a vrut să-mi spună şiretul.

Nu după mult însă l'am văzut pe **Pisi**, care de la o vreme încoace s'a împrietenit bine cu Bubi. Acesta nu mai latră la el şi nici Pisi nu se mai sbârleşte când îl vede şi nu mai caută să-l sgârie.

Pisi s'a apropiat de Bubi, i-a dat bună ziua, făcând o dată „miaauu!" şi după aceea s'a aşezat lângă el.

Au început să vorbească, ba de una, ba de alta, când iată că vine şi **Cucuricu**, acel cocoşel mândru şi frumos, pe care îl cunoşti aşa de bine.

Cucuricu nu merge însă nici o dată singur, ci în totdeauna duce după el vreo 10—12 găini cărora le poartă de grije. Iar din sbor se lăsară câteva păsări şi se puseră şi ele pe cei doi liliaci şi cât mai aproape de prietenii noştri. Erau vreo cinci sau şease vrăbii şi vreo două trei rândunici.

Acum am înţeles că trebue să fie ceva la mijloc, că adică toţi cei strânşi acolo au să ţină un sfat, în care au să vorbească despre lucruri mari şi însemnate.

Şi nu m'am înşelat. Intr'adevăr, după ce veniră cu toţii, Bubi luă cel dintâi cuvântul şi zise: „la câţiva paşi de noi stă, la umbra nucului, stăpânul nostru. Dar el nu înţelege limba animalelor, aşa că putem vorbi în toată voia şi fără să ne ferim". Nu ştia hoţul de el că nu-mi scapă nici un cuvânt.

Bubi grăi mai departe zicând: „aşa cum mă vedeţi, eu sunt un câine umblat prin lume, că nici nu cred să mai fie vreunul din neamul meu, care să fi cercetat atâtea ţări şi să fi cunoscut aşa de mulţi oameni. Eu am călătorit cu vaporul, am umblat cu trenul, ca să nu mai spun, că de mii şi mii de ori m'am plimbat cu automobilul şi cu trăsura.

„Şi fiindcă pomenii de oameni, să vă spun ce gândesc eu despre dânşii. Oamenii sunt deştepţi, dar nici pe departe nu ne ajung pe noi câinii. Nu mai vorbesc de celelalte calităţi cu care se laudă şi mai cu seamă de puterea lor, care nu e nimica pe lângă puterea noastră. De pildă, lor li s'ar sfărâma toţi dinţii, dacă s'ar încerca să spargă un oscior cât de mic, pe când noi câinii spargem foarte lesne cu dinţii oase mai tari ca piatra.

„Iar dacă e vorba de bunătate şi recunoştinţă, nu e pe pământ cineva care să ne ajungă la aceasta pe noi Nici odată nu plătim răul acelora cari ne hrănesc şi ne poartă de grije. Am văzut însă foarte mulţi oameni, cari plătesc cu răul chiar celor ce le fac bine".

— Eu n'am cunoscut mulţi oameni şi nici n'am dorinţă de aşa ceva, zise Pisi amestecându-se în vorbă. Eu ştiu una şi bună: toţi oamenii sunt răi şi Dumnezeul pisicilor, care e supărat pe noi pisicile pentru nişte păcate grele săvârşite de strămoşii strămoşilor noştri, i-a creeat pe oameni ca să ne chinuiască şi să ne facă viaţa amară. Aşa, am cunoscut o fetiţă, pe care o chiamă **Viorel** şi care...

— Să nu zici ceva rău de Viorel, îi tăie vorba Bubi, că acu te înşfac şi îţi rup cojocul. De Viorel am auzit numai bine: iubeşte pe căţei, îi spală, le dă de mâncare şi are milă de câinii cei bătrâni.

— Nu-i aşa, făcu din nou **Pisi**, pentrucă Viorel mă trage de coadă şi....

La aceste vorbe şi Bubi şi Cucuricu cu toată ceata de găini şi vrăbiile şi rândunicile se porniră pe un hohot de râs.

„Pe Pisi îl trage de coadă! Pe Pisi îl trage de coadă!" ziceau într'una şi se strâmbau de râs.

După ce se mai potoliră, Cucuricu se umflă în pene, bătu din aripi, îşi resfiră coada lui cu care se mândreşte cu drept cuvânt, pentrucă este frumoasă şi nu-i găseşti pereche şi după aceea grăi zicând: „nici eu nu dau voe să se spună o vorbă rea de Viorel. O cunosc bine încă de când eram un puişor abia eşit din găoace. In toate zilele venea în curte, unde stăteam cu mama şi cei 15 fraţi ai mei, ne dedea de mâncare şi-i făcea mare plăcere să se uite la noi. De câte ori nu mi-a dat mie să mănânc din mânuşiţa ei! De aceea, zic încă odată că nu dau voe să se vorbească rău de Viorel".

— Cucuricu are dreptate, grăiră la rândul lor vrăbiile. Iată eu, zise una mai slăbuţă şi a cărei aripă stângă îi cam atârna în jos, am fost isbită cu o piatră de un băiat rău crescut din vecini. Am picat la pământ aproape în nesimţire şi am crezut că-mi sunase ceasul din urmă. Mai multe găini s'au şi strâns în jurul meu cu gândul să mă sfârşească. Ba chiar găina cea rea — **Moţata** — cred că o cunoaşteţi, mi-a şi dat una cu ciocul de mi se făcu de durere negru înaintea ochilor.

„Tocmai atunci însă se apropie de mine Viorel, mă ridică de jos, îmi spălă rana şi mă îngriji cu atâta dragoste, încât în câteva zile mă şi vindecai şi putui să-mi iau din nou zborul.

— Trăiască Viorel! grăi şi o rândunică mai bătrână. Ea mi-a scăpat puişorii, împotrivindu-se răutăciosului acela de Ghiţă care vroia să-mi strice cuibul în care erau bieţii mei puişori.

Iată, dragă Viorel, cele ce am auzit eu când stăteam la umbra nucului din grădină. Vezi că au vorbit frumos de tine şi te-au lăudat. Caută dar ca şi de aci încolo să fii tot aşa de bună, de drăguţă cu oamenii şi cu animalele şi să dai o mână de ajutor celor ce suferă.

Ori, poate nu mă crezi şi gândeşti că acestea le spun de la mine? Dacă-i aşa, îmi pare rău. De altfel, n'ai decât să-i întrebi tu însăţi. Intreabă-l şi pe Bubi şi pe Pisi şi pe Cucuricu şi pe toţi ceilalţi.

ALI-BABA

1) Din volumul „Bucuria copiilor", care va apare în curând frumos ilustrat.

Grăeşte pustnicul...

Ascuns în fund de munte
De nu-mi mai ştiu de nume,
Atât de singuratic, eu m'am ascuns de lume
Să mă 'nfrăţesc cu chinul.
Tovarăşi am cu mine sălbaticele fiare
Şi păsări prin copacii din vremuri seculare —
Şi-o peşteră adâncă şi rece, mi-e căminul.

Sunt ani de-atunci, părinte,
Şi tot mi-aduc aminte
Frânturile de suflet lăsate 'n urma mea...
Dar pasul îmi ducea
Privirea rătăcită
Spre-o lume mai curată şi mult mai liniştită
Decât acea pe care
Cătam s'o 'ngrop cu totul sub vălul de uitare.
Şi-am mers, am mers 'nainte, pe neumblate căi
Din ce în ce mai grele;
Câmpii întinse, dealuri, păduri bătrâne, văi, —
Tot n'au putut să pună zăgaz dorinţei mele.

Şi m'am oprit...
Puterea 'ncepuse să mă lase
Şi junghiul istovirii, ca fierul înroşit,
Imi străbătea prin carne, mă săgeta în oase
Şi mă izbea în creer
De-aş fi crezut că 'n două mi se desface ţeasta...
De-atunci îmi scurg viaţa în peştera aceasta
Tăcută şi adâncă;
Cu capul pe-un pietroi
Sfărmat din cine ştie ce prăvălită stâncă,
Stam nopţi întregi să cuget la viaţa de apoi
Şi rareori, părinte, eşiam din vizuină
Să-mi cat vre-o rădăcină
In loc de altă hrană.
Mi-e gândul rugăciune şi sufletul-povară,
Mi-e corpu'ntreg o rană
Şi-mi simt în gură limba mai mult decât amară...

Dar astăzi vălul cade
Şi cad cu el o sumă de cugetări neroade.
Se sfarmă'n două bezna din mintea-mi rătăcită,
Iar gândul mi s'anină
De-o rază de lumină
Ce-o simt mângâetoare pe faţa mea trudită.
De ce să-mi fac eu singur viaţa mai amară
Decât mi-a fost ursită,
Când mă aşteaptă 'n urmă, spre lumea părăsită,
O viaţă mai frumoasă şi poate mai uşoară?
O, ce nebun!... Şi-apoi,
Va fi în lumea moartă o viaţă de apoi?...

De astăzi plec, părinte;
Imi părăsesc căminul
In care mă 'nfrăţisem cu ruga şi cu chinul:
A fost o nebunie pe-o cale rătăcită.
Când mintea mi-e 'ngrădită
In cât nu pot pătrunde
In înţelesul vieţii de-apoi ce mi s'ascunde,
De ce să-mi pierd eu anii zadarnic în pustiu?
O fi ceva acolo? De unde pot să ştiu?
Dar pe pământ e-o lume
Şi pe pământ e-o viaţă de-un farmec fără nume,
Părinte, viaţa aceasta aş vrea s'o sorb din plin —
Şi-apoi să vie moartea, în faţa ei mă 'nchin:
Când bulgări de ţărână mi-or arunca pe faţă,
Aleagă-se nimicul, — eu am trăit o viaţă...

George A. Petre

Mişcarea Artistică

Expoziţia pictorilor şi sculptorilor Basarabeni

de S. MAUR

La deschiderea expoziţiei secesionului berlinez din 1910, unul dintre puţinii artişti pictori intelectuali ai impresionismului german, Max-Liebermann spunea în discursul său:

„In timpuri de sănătoasă evoluţie, încep toţi artişti dela acelaş capăt, adică dela învăţarea tuturor mijloacelor de exprimare, technice şi artistice, existente.

Talentele rămân la ce au învăţat fără să adaoge nimic de seamă dela dânşii, iar geniul începe de abia de unde au sfârşit talentele: el mută graniţele artei cu mult mai departe, înmulţind mijloacele ei de exprimare".

Iar mai departe, vorbind despre condiţiunile vitrege în cari arta modernă are a se dezvolta, subliniază cu drept cuvânt un fenomen curios şi nenatural care derutează şi distruge câte odată întreaga carieră a pictorului sau sculptorului ce i-a închinat fără restricţie, toată activitatea:

„Timpul nostru nu este prielnic artei cu tot ajutorul statului şi al particularilor, pentrucă mersul evoluţiei artistice se face pe dos: artistul tânăr încearcă să pornească de acolo de unde geniul s'a oprit; în loc de a poseda mai întâi toate mijloacele existente de exprimare, el vrea să creieze dela început altele noui.

Aceasta a dus la o decădere a bazei absolut trebuincioase ori cărei arte, la o decădere a meşteşugului".

Ne-am amintit aceste foarte drepte, deşi nu tocmai agreabile observaţii, vizitând Dumineca expoziţia pictorilor şi sculptorilor basarabeni, ce s'a deschis în sălile de jos ale Ateneului Român.

In prima sală au tapetat pereţii foarte mulţi pictori, cu lucrările lor. După technică, după alegerea motivelor şi subiectelor şi după concepţia artistică foarte înapoiată, toţi aceşti expozanţi par a face parte dintr'o generaţie ce repurta succese în Basarabia de acum treizeci-patruzeci de ani. Dar probabil numai în Basarabia.

Când „Tinerimea artistică" a început să-şi deschidă expoziţiile, făcea dovada de incomparabil mai nobile şi mai superioare preocupări artistice.

Toţi pictorii ce expun în această sală, au învăţat ce e drept meşteşugul şi încă destul de stângaci. Dar mai departe nu au mers.

Acei din sala a doua cad tocmai în cealaltă exagerare de care pomeneşte Liebermann.

August Ballayre-Ballier este singurul la care evoluţia s'a facut mai normal şi mai sănătos. Din capetele, — în mărime supranaturală lucrată — se poate observa că stăpâneşte aproape până la virtuozitate forma şi chiar construcţia figurei omeneşti. Nu s'a oprit încă la un mijloc technic definitiv de exprimare, — se îndreaptă timid spre un cubism ca al lui Pojedaeff, — dar interiorizează cu foarte mult simţ expresia modelelor sale..

De culoare nu prea pare a se preocupa. In peisagiile ce le expune şi cari sunt desigur lucrări din tinereţe, este prea dulce şi foarte sentimental în culoare, în atmosferă ţinute mai mult în gris.

Ceia ce îi socotim însă ca o greşeală este, că învaţă pe elevii săi, — şi toţi ceilalţi expozanţi din această sală sunt şcolarii domnului Ballayre-Ballier, — tocmai acest cubism afectat, înainte ca ei să poseadă cum trebue cunoştinţele brute ale meşteşugului. De aceia se vede contrastul între uleiurile şi între desemnurile lor. **Teod. Kiriacov** şi **Mih. Saharov**, par a fi cei mai dotaţi dintre tinerii pictori expozanţi. **Konoşcenco** pare a simţi mai bine culoarea.

Singurul sculptor din gruparea aceasta, domnul **Alexandru Clămădeală**, are lucruri într'adevăr bune. Se observă şi la el aceiaşi tendinţe de a geometriza planurile reliefului, dar statuia tânărului în picioare cu mâna îndoită sub cap, este o operă ce-l plasează printre sculptorii de mare viitor ai ţărei noastre.

S. MAUR.

INSEMNĂRI

Adnotări estetico-gramaticale

FORMELE SCURTE ale prezentuluĭ indicativ, la unele verbe de conjugarea IV nu că au *acelaş* drept la viaţă ca şi formele lungĭ, dar metrica românească e, de cele maĭ multe orĭ, *împodobită* cu dânsele. Ele sporesc numărul dactilelor şi înlătură, în poezie rimele -- carĭ nu-s rime — dintre sufixele aceloraşĭ timpurĭ şi modurĭ.

Totuşĭ, sunt cazurĭ când forma scurtă vine cu un adaos de'nsluţire, nu de înfrumuseţare. Uit'te, bunăoară, în „Firicel alb de bumbac" al Eleneĭ Simtion (Elena din Ardeal, autoarea volumuluĭ „Stropĭ de rouă"), în terţina:

Dar te-aĭ rupt în zece părţĭ,
Când îţĭ căutam din cărţĭ,
Ca să nu te maĭ despărţĭ,

cuvântul acesta din urmă se prăbuşeşte băldăbâcos în mijlocul uneĭ poeziĭ unde sunt versurĭ line şi unduioase:

Cât te-am tors de alintat,
Firicel de descântat
Să fiĭ leac de alinat!

Şi te-am tors în zori de zi
Când cireşul înflori
Să fiĭ drum de bucurii,

Şi te-am tors în tainicĭ sărĭ
Să croim albe cărărĭ
Pentr'un traĭ de dezmierdărĭ.

Las că *despărţĭ* formează cu *părţĭ* o rimă maĭ de neiertat decât chiar o asonanţă. Vorbele alcătuite prin adăogirea unor prefixe nu trebue împerechiate între ele în vederea unor rime. Din câte incesturĭ cunoaşte omenirea, rimele de felul acesta nu sunt dintre cele maĭ puţin incestuoase.

Face

nu trebue să rimeze cu:

desface, reface,
contraface, şi *preface.*
Nicĭ:
Ţine
cu:
conţine, obţine,
deţine, abţine
reţine, şi *susţine*
întreţine.

(Altminterĭ dicţionarele de rime s'ar putea lesne şi ieftin întocmi, pe baza câtorva cuvinte capabile de a fi prefixiate, începând cu verbul A BATE, din care înjghebi: *a combate, a străbate, a răzbate, a dezbate,* şi sfârşind cu A ZICE din care nasc: *deszice, contrazice, interzice, prezice).*

B. L.

D. Th. Neculuţă

Cercul de editură socialistă retipăreşte versurile luĭ Neculuţă. Prima ediţie a acestor versurĭ apăruse sub titlul „Spre ţărmul dreptăţiĭ" în 1907 — patru anĭ după moartea poetuluĭ — şi în prefaţa aceluĭ volum unuĭ din prieteniĭ luĭ Neculuţă, d Al. Constantinescu povestea, între altele, următoarele:

„D. Th. Neculuţă s'a născut la 1859, 15 Iulie, în Târgul-Frumos din părinţĭ ţăranĭ, săracĭ, lipiţĭ pământuluĭ. Copilul „Dumitrică" simţind că e o povară pentru bătrâna luĭ mamă — căcĭ tatăl său murise — se hotărî, la vârsta de 10 anĭ, să părăsească, pentru a-şĭ căuta aiurea mijloace de traĭ, căminul părintesc. Şi într'o zi de vară, fără să spue un singur cuvânt nicĭ mă-seĭ nicĭ sori-si, o porni la drum... A rătăcit zile întregĭ prin munţĭ, a dormit pe sub podurĭ, a îndurat foamea...

„In drum s'a hotărît să meargă la Iaşĭ. Ajuns acĭ s'a făcut — *profesor,* deşi nu învăţase decât două clase primare. Pe atuncĭ, a şti carte era ceva şi de aceea găsise câteva lecţiĭ. Gândul luĭ însă era la Bucureştĭ unde auzise că e un conservatoriu. Iubia vioara la nebunie...

„Să vie 'n Bucureştĭ, bine. Dar ce va mânca urmând la conservator? Şi atuncĭ se hotărî să înveţe cizmăria, pe care în tot cursul vieţiĭ luĭ, a trebuit s'o exercite...".

Biograful luĭ Neculuţă maĭ istoriseşte următoarele din viaţa cizmaruluĭ-poet:

„La un Crăciun a cumpărat treĭ pânĭ pentru cele treĭ zile, iar din banĭĭ rămaşĭ, criticele luĭ Gherea... De câteorĭ acest martir al munciĭ n'a fost nevoit să-şĭ vândă cărţile, când nu maĭ putea răbda foamea sau frigul. Astea erau cele maĭ dureroase momente ale luĭ:

„Aş sta flămând şi fără foc; dar când văd masa golită de „cărţĭ mi se pare că e atât întuneric şi pustiu în casă, c'o iau „rasna pe câmpiĭ sau pe străzĭ, ca să uit măcar câteva clipe că „în societatea de azĭ, totul e împotriva muncitoruluĭ care vrea „să se lumineze".

Iată din versurile luĭ Neculuţă un pastel de toamnă, sub forma unuĭ fel de sonet. Zic „fel de sonet", pentru că pastelul de maĭ jos nu e în forma sonetuluĭ tradiţional, ci îşĭ îngădue o sumă de libertăţĭ:

Din ramurĭ, acum, foĭ palide'n pace se frâng.
Şi cad la pământ, un ultim suspin îngânând.
Si triste, în cer, din aripĭ deschise bătând,
Cocoarele plâng.

'e dealurĭ, în zărĭ, splendorile veriĭ se stâng.
'in nourĭ şi corbĭ solie de iarnă purtând.
i doinele plâng, cu jale, spre sate plecând
Din plaiurĭ şi crâng.

.n gândurĭ pierdut, la harfele toamneĭ ascult,
Incet mă îndrum spre locul tăcut şi ferit
De-al vieţiĭ tumult

Şi plâng, şi gândesc la câte-am visat şi dorit,
Şi câte durerĭ, din inimă focul mi-a zmult
Şi cum n'am murit...

Cusătoreasa

A zugrăvit-o Eminescu în „Viaţa". Am zugrăvit-o D. Th. Neculuţă şi Dimitrie Teleor în câte un sonet.

Iată aceste sonete:

Şi mişcat până la lacrămĭ, în tăcere,
Stau privind-o cum ea coase la maşină.
Pe-a eĭ faţă, umbra morţiĭ se îngână
C'o lumină de viaţă care piere.

Şi ftizia îĭ dă junghiurĭ de durere
Şi pe plâns, ea nu maĭ poate fi stăpână!..
Dela cer şi dela lume, nicĭ o mână
Salvatoare, ea nu poate să maĭ spere!

Ah, din pacea nefiinţeĭ, cine scoase
Pe fiinţa ce trăia fără fiinţă
Ş'a zvârlit-o pe talazurĭ furioase?

Cu ce drept şi ce săracĭ de chibzuinţă,
Bând din cupa ferliciriĭ voluptoase
Au dat viaţă uneĭ vieţĭ de suferinţă?

(D. Th. Neculuţă)

Lucrează pe un leu o zi întreagă
Şi munca-ĭ foarte grea şi migăloasă!
Trec echipagiĭ grele pe afară...
De ce n'are noroc şi ea — căcĭ e frumoasă?

Ah! un inel frumos c'o piatră rară,
O rochie în volanurĭ, mătăsoasă,
Pe braţ, pe braţu-ĭ tânăr o brăţară!
Deschide ochiĭ marĭ zâmbind voioasă.

Trăsura merge'ncet. Ce caĭ! Ce lume!
Şoseaua, huet, cânturĭ, tropot, glume,
In fundul de altar gălbuĭ acum visează.

O frunză cade 'ncet şi alta-aşteaptă
Tresare fata, vaĭ şi se deşteptă,
O voce-ĭ strigă 'n piept: Ce staĭ? Lucrează!

(Dimitrie Teleor)

Sonetul luĭ Teleor a apărut în *Viaţa artistică,* numărul dela 15 Martie 1916. E sigur că *întreagă* nu rimează cu *afară.* Probabil că versul luĭ Teleor era să fie:

Lucrează pe un leu o zi de vară.

Francis Jammes şi Bérard, ministrul artelor frumoase...

Unul dintre mariĭ poeţĭ aĭ Franţeĭ este Francis Jammes. Contestat la început, atacat cu înverşunare de conservatoriĭ literatureĭ franceze, carĭ idolatrizau pe Bourget şi puteau admira chiar şi romanele unctuoase ale doamneĭ Rachide — vedeau şi în Francis James, un răsturnător al altarurilor tradiţionalismuluĭ francez.—Vremea însă i-a dat luĭ dreptate şi Francis Jammes este azĭ unul dintre aceĭ, carĭ nu se pot uita în epoca americanisăreĭ literare. — Berard, actualul ministru al artelor frumoase din Franţa, care nu este prietenul literatureĭ moderne, a crezut totuş potrivită vremea, ca să-ĭ ofere luĭ Francis Jammes „Legiunea de Onoare". Ministrul artelor i-a scris o scrisoare elogioasă poetuluĭ, în care i-a comunicat, că Francis Jammes a fost înaintat spre decorare... Francis Jammes, a răspuns scurt ministruluĭ: „Mulţumesc—refuz".—Ministrul artelor frumoase, silit să retracteze, a retras referatul privitor la decorarea mareluĭ poet şi simţindu-se foarte jignit, a încercat să atace pe Jammes. — Interviewat de ziariştiĭ francezĭ, Jammes a răspuns cu următoarele cuvinte, pe carĭ să nu le uite uniĭ poeţĭ românĭ, carĭ aleargă după gloria butonipreĭ şi fac temenele tuturor miniştrilor.

Iată ce spune Francis Jammes: „Sunt încântat că ministrul Bèrard, a vrut să rectifice o aşa numită ingratitudine a guvernelor antecedente, carĭ nu m'au decorat cu „Legiunea de Onoare". —Dar vedeţĭ, sunt de părere, că un poet nu poate fi decorat cu medaliĭ şi alte lucrurĭ de aceste. Poeţiĭ adevăraţĭ n'au lipsă de premiile Academiilor şi de medaliĭ. Poetul creiază din iubire şi iubirea o poate cere dela publicul care-l apreciază. Aceasta este adevărata distincţie, faţă cu care medaliile şi premiile nu numaĭ că nu pot rivalisa, ci chiar micşorează jalnic importanţa şi preţul lor".

O anchetă literară internaţională

Revista „Tuz" din Viena, marea publicaţie literară, care are în programul eĭ reluarea raporturilor literare între toate statele şi popoarele „duşmane", a lansat zilele aceste către ceĭ maĭ de seamă reprezentanţĭ aĭ cultureĭ, un apel, în care sunt rugaţĭ să răspundă următoarelor întrebărĭ ale redacţieĭ:

1) Cred în posibilitatea desvoltăreĭ culturale a Europeĭ, în forma de azĭ a cultureĭ?

2) dacă nu: cum îşĭ imaginează viitorul omenireĭ.

3) care este datoria fruntaşilor intelectualĭ (cugetătorĭ, scriitorĭ, artiştĭ) în criză istorică?

Apelul se adresează tuturor personalităţilor din, America, Anglia, Austria, Belgia, Ceho-Slovacia, Franţa, Italia, China, Germania, Rusia, Jugo-Slavia, Scandinavia şi Elveţia.

Din România sunt rugaţĭ să răspundă la apel: d. N. Iorga, Brătescu-Voneştĭ, Constantin Banu, Lucian Blaga, Emil Isac, Vasile Pârvan, Octavian Goga şi Nichifor Crainic.

Turneul luĭ Gerhart Hauptmann în Ceho-Slovacia

Marele poet german, sărbătorit zilele trecute cu ocazia aniversăreĭ de 60 anĭ a naştereĭ sale—va pleca în cursul luneĭ Octombrie în Ceho-Slovacia, invitat de un grup de ziarişti şi scriitorĭ cehĭ. Autorul „Ţesătorilor" va ţine câteva conferinţe în principalele oraşe ale Ceho-Slovacieĭ, începând seria conferinţelor la Praga, unde va vorbi de colidaritatea culturală a neamurilor. Presa cehă, care este cunoscută ca germanofobă, salută cu mare entusiasm sosirea celuĭ maĭ mare poet german în Ceho-Slovacia, căruia i-se prepară primire grandioasă.

Interzicerea piesei „Flacări" de Hans Müller în Ungaria.

Literatura dramatică germană a fost cu adevărat revoluţionată de piesa scriitoruluĭ vienez **Hans Müller:** Flacări.—Este o piesă curajioasă, care tratează cu o superbă cutezanţă problema iubireĭ şi glorifică realismul. Eroina pieseĭ este o cocotă, care nu poate renunţa la viaţa eĭ spălăcită, nicĭ atuncĭ, când devine mamă. Piesa luĭ Müller a provocat multă vâlvă în cercurile artistice din streinătate, a fost jucată însă de toate teatrele maĭ importante din Apus.—Piesa, în turneul eĭ, a ajuns şi în Ungaria, unde cenzura o fac popiĭ catolicĭ aĭ luĭ Horthy. Fireşte, că piesa luĭ Müller nu le-a convenit faşciştilor ungurĭ deşi a fost jucată de vre-o 50 de orĭ în şir de teatrul ungar de sub conducerea luĭ Beöthy, pe lângă un furtunos succes. Zilele trecute însă, moralisatoriĭ, carĭ au găsit piesa luĭ Müller imorală şi periculoasă „bisericeĭ catolice", au instigat câţiva derbedeĭ, carĭ au provocat scandal la teatru şi în urma intervenţieĭ teroriştilor, piesa a fost interzisă în Ungaria de Ministrul de Interne ungar. Ad majorem Dei gloriam... Censura ocultă ungară, nu s'a oprit numaĭ aicĭ.— La teatrul Naţional din Budapesta s'a jucat o piesă de Brieux: Roba... Piesa este cunoscută în întreaga lume civilizată.

Ministrul Cultelor ungar însă, a vrut să dea dovadă că înţelege piesa luĭ Brieux şi a interzis jucarea eĭ, pe motivul ridicol că piesa vatămă interese „sufleteştĭ".

Ministrul ungur are dreptate. Ce are a căuta Brieux pe scenele luĭ Horthy? Acolo se potrivesc piesele scrise de locotenentul Hèjjas cu sabia sa....

UN ACORD. — Când avem de a face cu un substantiv căruia-ĭ corespund două adjective contradictoriĭ, se poate prescurta propoziţia, exprimând o singură dată acel substantiv. Exemplu: în loc de *„limba franceză şi limba germană",* putem spune maĭ scurt: „limba franceză şi germană". Aşa este corect româneşte, aşa se spune în vorbă, şi aşa e şi logic.

Aceia dintre noĭ însă, care vor cu orice preţ să dovedească că ştiu franţuzeşte, scriu *„limbile franceză şi germană".* De ce în franţuzeşte se zice în felul acesta e indiferent. In orice caz, în româneşte această exprimare e incorectă. Şi dovada e că ea calcă legea acorduluĭ între subiect şi predicat: *limbile* e la plural şi *franceză* la singular.

S'ar putea însă susţine că şi adjectivele, fiind două formează un surogat de plural. Chiar dacă ar fi, aşa, acordul tot nu s'ar putea face în mod corect. Să punem substantivul la genitiv: *„gramatica limbiĭ franceze şi germane".* S'ar putea scrie şi *„limbilor franceze şi germane"?* Evident că nu. Dacĭ am fi nevoiţĭ să zicem *„limbilor franceză şi germană"* sacrificând astfel acordul în caz.

Greşală de logică nu facem când spunem *„limba franceză şi germană",* căcĭ se subînţelege cuvântul *limbă,* înainte de *germană.* Confuzie de asemenea nu se poate face, căcĭ nimenĭ nu-şĭ va închipui că este o limbă, care e şi germană şi franceză, în acelaş timp. Decât o judecată strâmbă, maĭ bine un acord drept.

AL. BRAUER

„Von der Heide" este titlul revisteĭ, care reapare la Timişoara, sub conducerea cunoscutuluĭ publicist **Viktov Orendi-Hommenau.** Revista germanilor noştri va aduna la un loc pe ceĭ maĭ de seamă scriitorĭ germanĭ din România: Adam **Müller-Guttenbrunn, Franz Xaver Kappus, Otto Alscher** şi alţiĭ.

Numărul din Septembrie aduce alăturĭ de versurĭ originale de d-niĭ Vitov **Orendi-Hommenau, Vischer, Michel Nôbaner,** şi o frumoasă traducere în limba germană a versuluĭ luĭ **Eminescu:** Somnoroase păsărele... (Miide Vöglein). Traducerea este foarte reuşită şi se datoreşte d-luĭ **Victor Orendi-Hommenau.**

Revista Modelor

ROCHII SIMPLE

Trebue să fim foarte mulţumite, văzând cum pe fiece zi, moda femeei se simplifică, tinzând să ajungă la linia dreaptă perfectă, care dă siluetei noastre cea mai distinsă apariţiune.

Ori cât s'ar osteni croitoriĭ marĭ, să pună în favoare rochiile largi, cu panieuri sau creolină, corsagele colante şi talia sus, nu vor reuşi nici odată să împrumute femeei aerul deosebit şi rar, pe care i-l creiază moda simplă, cu linii drepte, fără garnituri colorate şi fără proporţii voluminoase.

Am văzut, la teatru, unele din aceste modele şi cu părere de rău am observat, cum cele maĭ fine siluete dispăreau

sub grămada de volane şi lenţi, cu care erau încărcate jupele-simulând panier-ul. In schimb, cât de elegantă şi fină era mişcarea acelor femei, îmbrăcate în rochii drepte cu talia jos şi cu decolteul rotund!

Iată trei modele, cu linie simplă, care pot fi alese de cele mai distinse şi capricioase femei.

Ele vor fi admirabil reuşite pentru după amiazĭ şi pentru ceaiurile simple.

Nu voi vorbi de stofă şi culoare, căcĭ ambele nu pot fi nici impuse, nici inspirate.

Bunul gust al fiecăreia, va găsi potrivit cu sine, moliciunea sau luciul, tonul închis sau colorat, al stofei visate.

Sunt anume principii peste care nu putem trece în materie de culoare; aşa pentru brune nu vom alege acelaş ton ca pentru blonde.

Trebue neapărat o împerechere fericită între culoarea noastră naturală şi a rochiei pe care o purtăm, după cum acordul între ţinută şi haină trebue să rămână impecabil.

Gândindu-ne la toate acestea, vom adopta numai linia dreaptă, cu o condiţiune de a fi bine îmbrăcate şi afară de ea, **simplitatea,** garniturei sau modelului, va fi singura călăuză pe care o vom asculta, în clipa când ne creiăm o rochie de bun gust.

DIANA

In vitrina librăriilor

A apărut în editura institutului de editură „Cartea Românească":

N. Batzaria. — Sărmana Lelia, roman.

Pierre Loti. — Pescar de Islanda, (trad. de Sandu Aldea).

I. Visarion. — Sub călcâi.

M. Sadoveanu. — Amintirile căprarului Gheorghiţă.

Maria N. D. Costeanu. — Sbuciumul unui savant.

Louis Jacolliot. — In ţara fachirilor, (trad. de Pandelea.)

Alphonse Daudet. — Niverneza.

Dr. Emil Gheorghiu. — Sifilisul şi alte boli lumeşti.

D. G. Chiţoiu. — Temeiul îmbunătăţirii vitelor.

Prof. I. Simionescu. — Finlanda.

G. Năstase. — Basarabia.

Pagini alese

Nr. 88. N. Gane. Nuvele.

Nr. 89. Ion Popovici-Bănăţeanu. Din viaţa meseraşilor ardeleni.

Nr. 90. 91. Ion Creangă. Dănilă Prepeleac.

Nr. 92—93. V. Alecsandri. Dridri.

Nr. 94—95. A. Odobescu. Doamna Chiajna.

Cărţi didactice

Odobescu şi Borgovan. Carte de cetire pentru clasa II urbană 12.50.

Odobescu şi Borgovan, Carte de cetire pentru divizia II anul I şi II 12.50.

Bilciurescu şi Ţassu, Gramatică pentru cl. III urb. 5.75.

Cristescu Florian, Gramatică pentru cl. III urb. 4.50.

Beards Marie, J'apprends à parler I-é anée 12.—

*

A apărut în editura „Cultura Naţională" cele 23 prelegeri asupra reformei Constituţionale, ţinue la „Institutul Social Român" de d-nii: N. Iorga, Vintilă Brătianu, C. Dissescu, C. Grigorovici, d-na C. Botez, N. Djuvara, V. Madgearu, C. Parteniu, D. Xenopol, M. Manoilescu, A. Rădulescu, I. Ionescu-Dolj, Al. Costin, Em. Miclescu, An. Teodorescu, P. Greceanu, M. Sanielevici, R. Gândea, Gr. Iunian, I. Nistor, R. Boilă, C. Bacalbaşa şi D. Gusti.

Volumul de 536 pagini, cuprinzând dintr'o anexă noile constituţii europene, este legat elegant şi costă 125 lei. De vânzare la toate librăriile.

A apărut: *Viaţa Românească,* No. 8 (August) revistă literară şi ştiinţifică. Sumar:

Radu Rosetti. Amintiri (Un boier mare şi o casă boierească dela începutul veacului trecut).

Dragoş Protopopescu. Studii engleze (Un părinte al criticismului englez: John Dryden).

G. Murnu. Oda I (după Pindar).

C. S. Din carnetul unui solitar („Viziunea lui Babouc").

Karl Hans Strobl. Călugăriţa rea.

Mihai Codreanu. Răstignire.

A. L. Zissu. In slujba celorlalţi.

Romulus Cioflec. Amintiri din Anul Invierii. (Glasuri străine şi graiu de departe).

D. I. Suchianu. Doctrina financiarului public şi doctrina financiarului privat (Consolidarea bonurilor de tezaur. Proectul d-lui Aristide Blank).

Artur Gorovei. Din alte vremuri (Neculai Beldiceanu).

N. C. Teoria lui Einstein „pe înţelesul tuturor".

Gheorghe Savul. Scrisoarea a treia. Starea de fapt şi de drept a evaluării estetice).

Dr. Lazăr Iliescu. Tendinţe ale politicei economice mondiale (Rusia şi lupta pentru supremaţia economică).

A apărut:

TULBUREA şi alte nuvele de Constanţa Marino-Moscu, un volum de 180 pagini cu desene de Alexandru Moscu, editura „Viaţa Românească". Preţul 20 de lei.

Ion Pas. — Drumul morţii. Insemnările unui soldat.

George Pascu. — Istoria literaturii române în sec. XVII. (Viaţa Românească).

Henry Marcus. — Schakespeare: Sonete.

A apărut în versiune metrică, editura Socec et Comp., următoarele trei opere ale lui Shakespeare traduse de Adolphe Stern: **Iuliu Cesar, Antoniu şi Cleopatra, Coriolan.**

De acelaşi autor a apărut volumul II din memoriile sale intitulate „Insemnări din viaţa mea".

Iar în curând va apare, în editura „Culturii Naţionale" alte opt piese de Shakespeare traduse tot de D. A. Stern.

A apărut:

VERSURI de **I. L. Caragiale:** stanţe elegiaco-satirice gogoşi rimate, parodii, epigrame, fabule, ode umoristice. Volumul de 184 pagini format in-octavo editat de Viaţa Românească—cuprinde toată opera poetică versificată a lui Caragiale: bucăţile din **„Revista contimporană"** (1874), **„Claponul"** şi **Almanahul Claponului"** (1877—1878), **„Moftul Român"** seria I (1893), **„Epoca Literară"** (1896), **„Moftul"** seria II (1901), **„Calendarul Moftului Român"** (1902), precum şi fabulele Marelui Anonim şi stanţele lui Picolino din **„Convorbiri critice"** (1907—1908).

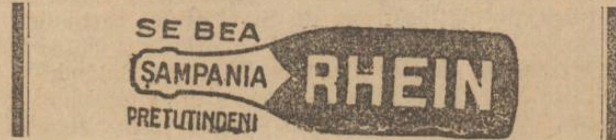
Versurile sânt culese şi comentate de Barbu Lăzăreanu.

A apărut în volum:

Mărgeluş

Comedie în 3 acte

A. de Herz

ALMANACHUL
ziarelor „Adeverul" şi „Dimineaţa"
pe Anul 1923
se va găsi pe masa tuturor, de oarece va interesa toate păturile sociale.
Format mare, tipărit cu INGRIJIRE PE HÂRTIE BUNĂ, va avea colaborarea celor mai mari scriitori, literaţi, desenatori şi humorişti.

Anunciuri pentru Almanachul
ziarelor „Adeverul" şi „Dimineaţa"
etc. se primesc direct la Administraţia ziarelor noastre şi la Soc. Generală de Publicitate
Carol Schulder & S. Berger
Str. Karagheorghevici 9. Telefon 11/81
ALMANACHUL ziarelor „Adeverul" şi „Dimineaţa" pe Anul 1923, se va vinde cu preţ popular spre a putea fi cumpărat de toată lumea.

SERIA III – ANUL III No. 101 lipsă nr. 100

2 Lei Exemplarul în țară
4 Lei Ex. în străinătate

Duminică 29 Octombrie 1922

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888–1897 / CONST. MILLE 1897–1920

FONDAT în 1893

Nu resistă celula?

— Cu prilejul cărții d-lui Lucian Blaga: „Cultură și cunoștiință" —

„Drept aceea dar și dascălul epistimurilor se cere a fi Elin. Iar nefiind acest feliu, după cum cu adevărat se cere, atunci fie și de altă limbă filosoful, paradosind pe limba franțozească"
Mitropolitul Iacob Stamati
(la anul 1802)

Cât de interesant este procesul evoluției culturale a unuĭ popor! Acum o sută douzecĭ de anĭ *ardeleanul* Iacob Stamati, care păstoria Biserica Moldoveĭ, era ferm convins că învățăturile cele înalte nu le poate preda poporuluĭ nostru de cât un filosof grec, sau în cazul cel maĭ extrem, unul francez.

Când, la câți-va anĭ după aceea, la Bucureștĭ, Gheorghe Lazăr a început să predea filosofia în românește, *imposibilul* dispăruse ca prin minune și *limba* românească era capabilă să redea, cel puțin până la un loc, ideile înalte ale marilor gânditorĭ, și *dascălii* românĭ erau în stare să le cuprindă și să le propovăduiască.

Pe urma luĭ Lazăr, care este cel dintâĭ dascăl român de filosofie, — aceasta începe să înflorească. Se traduc și se prelucrează încetul cu încetul, o mulțime de lucrărĭ filosofice din scriitoriĭ francezĭ și germanĭ. Filosofia intră ca materie serioasă de învățământ în școlile secundare — (a fost o vreme, între aniĭ 1840—1860, când ea se preda mult maĭ serios de cât astăzĭ) — și, maĭ târziu, după întemeierea universităților, ea 'șĭ găsește un adăpost cald în sânul acestora. Efectele studiuluĭ filosofic se resimt la un moment dat, în bine ca și în rău, și în viața literară și în cea culturală în genere. Ideile și curentele filosofice din țările străine găsesc tot maĭ viu răsunet la noĭ, ne avem și noĭ, alăturĭ de câțĭ-va Kantiani destul de serioșĭ, positiviștiĭ noștrĭ, materialiștiĭ noștri, pesimiștiĭ noștrĭ. Avem chiar câțiva străluciți profesorĭ de filisofie, carĭ riscă uneorĭ să spuie și ceiace n'au spus magiștriĭ lor.

Totuși, o filosofie proprie românească n'am avut. Filosofiĭ românĭ n'au înbogățit decât cu foarte puțin comoara de gândire sistematică a lumiĭ.

Cauza?

Ceĭ carĭ l'au cunoscut maĭ de aproape pe *T. Maiorescu* spun că acesta își da adeseorĭ pe față convingerea că, în ce privește filosofia, celula românească, „nu resistă", sau, cu alte cuvinte, că Românul nu este capabil să se ridice în sferele cugetăriĭ filosofice până la creațiune. Probabil că printre altele și convingerea aceasta l-a oprit pe Maiorescu în frumoasa luĭ activitate filosofică începută în aniĭ tinerețiĭ și apoĭ urmată aproape exclusiv prin prelegerile luĭ dela universitatea din București, nescrise și netipărite nicĭ de el nicĭ de eleviĭ luĭ.

O convingere aproape analogă, în fond, împărtășește în zilele noastre și d. N. Iorga. Intr'o conferință pe care a ținut-o acum câteva lunĭ la Asociația institutorilor din Bucureștĭ, d. Iorga a spus între altele că, *noĭ suntem un popor spontan, nu de teoriĭ, și spontaneitatea valorează maĭ mult decât orice abstracție; de aceea de câte orĭ se face o traducere a unuĭ sistem pedagogic, el rămâne cu totul străin de sufletul nostru"*, (după ziarul *Dimineața* dela 19 Martie a. c.).

Cuvintele acestor doĭ venerațĭ marĭ dascălĭ aĭ meĭ, îmĭ aduc aminte cuvintele mareluĭ ierarh ardelean dela Iașĭ de acum 120 de anĭ, cuvinte citate ca motto în fruntea acestuĭ, articol. Că numaĭ greciĭ sau franceziĭ sunt în stare să predea filosofia, pentru Românĭ, — aceasta este evident o greșală, după cum o greșală este să afirmĭ că celula românească n'ar resista în procesul de cugetare tot atât de mult ca cea germană, franceză, engleză etc. Noĭ nu facem parte dintr'o rasă inferioară, încât o astfel de afirmațiune să poată fi susținută în mod documentat. De ce geniul românesc n'ar putea produce și în filosofie valorĭ creatoare universale, cum a produs în istorie, în științe, în medicină, pe un *Iorga, Marinescu, Babeș*, etc. Nu, hotărât, cu tot respectul pe care-l datorăm dascălilor noștri, trebue să spunem că aceste părerĭ ale lor nu le împărtășim. *Timpul* ne va da nouă dreptate, și un indiciu destul de sigur ni-l oferă chiar zilele noastre.

In Ardealul nostru se ridică, sfios, din zi în zi tot maĭ sus în zare, un tânăr filosof, în viitorul căruia cred.

Este vorba de *Lucian Blaga*.

*

In vara anuluĭ 1914 s'a prezintat la mine în Sibiu un tânăr absolvent din acel an al liceuluĭ din Brașov, ca să-mĭ ceară oarecarĭ lămurirĭ cu privire la universitatea din Jena și în special cu privire la studiul filosofic de la acea universitate, pe care tânărul voia s'o urmeze chiar în toamna aceluiaș an. Ca unul care părăsisem abia cu cincĭ anĭ în urmă acea universitate, am sfătuit pe tânărul bacalaureat, să meargă pentru început la altă universitate, unde să-șĭ facă în condițiĭ maĭ sistematice ucenicia filosofică, lăsând Jena pentru la sfârșit. Profesorul *Eucken* dela Jena nu este bun decât pentru ceĭ bine inițiațĭ în filosofie, — iĭ spuneam eu tânăruluĭ, căruia sfaturile mele însă vedeam că nu-ĭ sunt pe plac. „Dar eu tocmaĭ la Eucken aș vrea să merg — îmĭ spunea Lucian Blaga, — căcĭ el era tânărul absolvent de liceu. Eu îl cunosc pe Eucken; l-am cetit aproape în întregime!

Aceste cuvinte m'au umplut de neîncredere față de acest tânăr care avea pretenția să cunoască maĭ bine de cât mine pe profesorul meu de filosofie, la care-mĭ trecusem maĭ aniĭ trecuțĭ doctoratul. Totuși situația îmĭ părea destul de interesantă, așa că am continuat discuția cu tânărul bacalaureat.

— Care va să zică, te-aĭ ocupat și în liceu cu filosofia? — îl întreb eu.

— Da, în ultimiĭ anĭ am cetit multă filosofie, germană maĭ ales, căcĭ cunosc bine limba germană și problemele filosofice îmĭ plac mult.

— Și ce-aĭ maĭ cetit, afară de Eucken?

— Apoĭ, am cetit mult; pe Kant, pe Hegel, pe Fichte, pe Schopenhauer, pe filosofiĭ vechĭ, pe Bergson...

La acest răspuns mirarea mea nu fu maĭ mică decât neîncrederea dela început. Cercaĭ, în tot cazul, să văd, prin abordarea câtorva chestiunĭ de filosofie, dacă nu cumva toată lectura pomenită nu este numaĭ o paradă goală, dar nu, — tânărul dovedea o orientare uimitoare în filosofie. Ce puteam să-ĭ spun la sfârșit decât: bine, d-le Blaga, cu bagajul d-tale filosofic poțĭ să mergĭ liniștit la Jena și orĭ unde veĭ vrea.

. . . .

Răsboiul european isbucnit în vara aceluiaș an, l-a oprit pe d. Blaga în Transilvania. In loc de Jena iată-l pe tânărul nostru la Sibiu, în Seminarul ortodox, care atrăsese în acel moment pe mulțĭ tinerĭ conștienți carĭ nu voiau să meargă la răsboiul unguresc, ci așteptau acolo ceasul când să-șĭ poată servi neamul după credința lor.

In toamna aceluiaș an eu am părăsit Transilvania, pe care n'am maĭ revăzut-o până în Decembrie 1918. In acest interval am pierdut cu desăvârșire urma d-luĭ Blaga. După întoarcerea mea acasă am auzit cu surprindere că d. B. este, „poet", — că în curând o să publice un întreg volum, care va fi un „eveniment literar"! In primul moment am încercat o decepție. Tânărul, de sigur că și-a rătăcit drumul în ceĭ patru anĭ de răsboĭ! N'a eșit din el nicĭ filosoful pe care-l așteptam, nicĭ teologul pe care-l vor fi vrut alțiĭ.

La câteva lunĭ, deodată cu volumul de poeziĭ *„Poemele luminiĭ"*, primit în adevăr ca un eveniment literar, a eșit însă și un volum de cuprins filosofic, intitulat *Pietre pentru templul meu*. M'am uitat curios la titlurile celor două cărticele: una tinde spre *lumină*, alta adună material pentru un templu! Am cetit apoĭ cărticelele și am rămas deosebit de mulțumit de ele. In cea dintâĭ erau sentimentele gingașe ale unuĭ suflet de gânditor, în a doua ideile despre lume și despre misterele eĭ, ale unuĭ poet, — și unele și altele exprimate într'o formă nouă, limpede și plină de culoare.

Dintre cele două cărticele totușĭ numaĭ una s'a menținut, — cea dintâĭ, care l-a consacrat pe Blaga ca „poet". A doua a rămas în umbră, deși după părerea mea Blaga trebuia s'o fi socotit într'un anumit sens, maĭ de preț de cât pe cea dintâĭ. Pentru că Blaga este maĭ înainte de toate un gânditor și poezia luĭ nu este de cât o simplă haină nouă pentru acea minunată preocupare a mințiĭ omeneștĭ, care este filosofia și pe care servitoriĭ eĭ au compromis-o în fața vulguluĭ tocmaĭ fiindcă au îmbrăcat-o într'o haină greoae, severă și lipsită de orice atracție.

In pietrele pentru templul său, Blaga nu voia să ne arate ce-a citit la alțĭ filosofĭ și ce-a reținut dela eĭ, ci ce gândește *el*. Evident, cărticica nu avea nicĭ un sistem, căcĭ ea nu voia să fie o clădire, ci simple „pietre" carĭ vor fi așezate odată și odată, la locul lor în rândurile trainice ale uneĭ clădirĭ marĭ căreia încă nu i-a sosit vremea.

Se pare că studiul teologieĭ nu l-a prea pasionat pe Blaga, de aceea după terminarea formalităților școlare la Sibiu, el a plecat să-șĭ urmeze studiile de filosofie, de astădată la Viena, unde a stat vre-o treĭ anĭ. In tot acest timp el cetește și maĭ ales gândește. Teza luĭ de doctorat, apărută acum în românește sub titlul *„Cultură și cunoștință"*, nu este ceeace sunt de obiceiu tezele acestea: o dovadă că candidatul cunoaște problemele specialitățiĭ sale și că știe să lucreze științific; ea este o lucrare de gândire filosofică originală, — o contribuție serioasă la progresul filosofieĭ universale.

In această lucrare, pe care autorul este dator s'o publice cât maĭ curând și în vreuna din limbile apusene, d. Blaga atacă câteva probleme din teoria cunoștințeĭ. (Ideĭ, categoriĭ, ipoteze), cărora le dă o interpretare și o soluție, pe alocurea cu totul nouă și, după părerea mea, cu totul acceptabilă. Stăpân desăvârșit pe întreg câmpul filosofieĭ, liber de orice influență a vreunuĭ filosof, fără să fie un eclectic, și fără să fie un destructor al filosofieĭ tradiționale, Blaga vorbește despre probleme cu o înțelegere, cu o siguranță, cu o independență și cu o cunoștință care-țĭ face direct o plăcere. Pe lângă aceasta el vorbește despre problemele cele maĭ grele, într'o formă atât de ușoară și de naturală, încât abia când aĭ lăsat cărticica din mână îțĭ aducĭ aminte că ea este o lucrare de filosofie. O limbă clară, ca în poezie, un stil simplu, un avânt potolit din care exală un optimism sănătos, o credință în progresul ideilor, al cultureĭ și al științeĭ și în vigoarea popoarelor tinere „carĭ stau abia în pragul istorieĭ" și carĭ „vor ști să dăruiască un nou rost bătrânelor ideĭ și miturĭ".

Apariția cărțiĭ d-luĭ L. Blaga pentru mine a fost o dovadă că atuncĭ când iĭ vine vremea, celula românească „resistă" și în filosofie, cum a resistat pe atâtea alte terenurĭ și că ea își va da cu cinste partea sa la opera universală a gândiriĭ omeneștĭ.

Dar cartea d-luĭ Blaga îmĭ inspiră, în acelaș timp, și îngrijorarea pe care o inspiră de altfel orice manifestație de precocitate. I-o fi scris d-luĭ Blaga să fie printre întemeietoriĭ uneĭ filosofiĭ româneștĭ viĭ, în sensul ca aceasta, făcând legătura cu sufletul nostru național, cu tradiția noastră culturală și cu misiunea noastră istorică, să străbată adânc ființa și viața neamuluĭ nostru atât de bine înzestrat de Dumnezeu, dar așa de sărac în cultură, — sau se va pierde în învălmășagul problemelor universale pentru carĭ noĭ încă nu suntem pregătițĭ și din carĭ nu vom putea trage folos de cât după ce vom fi consolidat maĭ întâi bazele?

*

Marele filosof german *W. Wund* vorbind în ultima sa lucrare: *Die Nationen und ihre Philosophie* despre filosofia engleză, spune următoarele lucrurĭ foarte caracteristice pentru națiunile carĭ merg *încet* spre culmile înalte ale viețiĭ: „Incă și astăzĭ în filosofia engleză predomină terminologia filosofică a luĭ John Locke (dela sfârșitul veaculuĭ al 17-lea, de pe timpul mitropolițiĭlor noștriĭ Dosofteiu și Varlaam, N. A.). De unde urmează că unele noțiunĭ, pentru carĭ în dicționarul seculuĭ al 17-lea nu existau cuvinte, în realitate ele nu există nicĭ în filosofia engleză de astăzĭ. A reda pe Kant sau pe filosofiĭ germanĭ de maĭ târziu într'o traducere engleză aproximativ fidelă, este o operă de artă care încă nu i-a răușit nimănuia. Acelaș lucru ni se întâmplă apoĭ, se înțelege, și nouă germanilor când cetim pe filosofiĭ englezĭ contimporanĭ. Pentru a putea aprecia în mod corect pe Herbert Spencer, trebue să te transpuĭ uneorĭ în epoca dinaintea luĭ Kant și chiar dinaintea luĭ Leibnitz, când întreaga noastră filosofie și teorie a cunoștințeĭ de astăzĭ nu existau. Acum, bine înțeles, că există o mulțime de învățațĭ englezĭ carĭ posed în mod suficient limba germană pentru a putea ceti o lucrare de Kant și chiar și de Fichte sau Hegel. Dar, fiindcă le este imposibil să traducă noțiunile străine în expresiunĭ englezeștĭ adevărate, eĭ întâmpină o atât de esențială piedecă în calea înțelegeriĭ adevărate a filosofieĭ germane încât Englezul cult și, de obiceiu, și filosoful englez, preferă să rămâie la filosofia țăriĭ luĭ". (pag. 48).

*

Dacă silințele filosofilor românĭ de până azĭ au fost cu totul incapabile de-a crea o atmosferă filosofică în cadrele culturiĭ noastre generale, vina nu trebue căutată nicĭ la poporul nostru, care ar fi lipsit de calitățile necesare pentru a înțelege și pentru a creea o filosofie, nicĭ la filosofie ca atare, care ar fi o buruiană străină de sufletul nostru, ci la filosofiĭ de până acum, carĭ au greșit căile, încercând opera de unde nu trebuia.

Să-ĭ dorim d-luĭ Blaga alt noroc decât predecesorilor săĭ.

ONISIFOR GHIBU
profesor la Universitatea din Cluj, membru corespondent al Academiei Române

MINA BYCK-WEPPER. — COCH.TĂRIE. — (Panon decorativ).

Doi morți

— SCHIȚĂ —

de I. AGÂRBICEANU

Departe, pe coasta spinoasă a Măguriĭ, în inima locului de pășune a satului, se întâlniră, venind spre sat, cireada de vacĭ, cu turma neagră a bivolilor. In curând se sparse în văzduh, ca niște clocote grele, un boncănit furios la început, tot mai îngrozit din clipă în clipă, până ce se stinse într'un muget fioros, care părea că se înneacă.

Cele două turme, oprite o clipă în loc, forfotind în jurul unui punct, mugind însălbătecite, — porniră iar în valuri spre sat, izbite dela spate de bâtele ferecate ale ciordarilor, carĭ zbierau cumplit. Turma neagră a bivolilor apucase înainte, fugea acum, se prăvălea par'că în galop neghiob, greoiu, norducând pământul.

Strigătele de primejdie ale oamenilor abea acum se auziră. Din toate părțile câmpuluĭ se năpusteau bărbațĭ cu furcile de fier în mână, femei înspăimântate, copii cari păzeau vitele cu bâtele amenințătoare, cu capul gol. Nici n'ai fi crezut că era atâta lume pe câmp, ascunsă prin lanurile de porumb, prin livezile cu fân de dincolo de răchiți. Toți alergau într'o ruptoare spre locul acela de pe coasta Măgurii unde se întâlniseră cele două cirezi. Unii ajunseseră până nu porniră mai departe turmele, alții, cei mai mulți, ajungeau abea acum la rotogolul de oameni ce tot sporea pe coasta Măgurii.

Se făcu în urmă liniște desăvârșită în înserarea ce cobora, dar oamenii, în cete mici sau singuratici, încă tot alergau spre locul acela.

Intr'un târziu copiiĭ carĭ păzeau vitele începură să se strige pe nume, de ici, de colo: vitele intraseră în porumb, în lanurile de grâu, în iarba necosită.

Zvâcneau pe coastă la vale, le sfârâiau picioarele, dar din fugă, nu se răbdau să nu-și arunce vorbe, în vreme ce ochii le ardeau și fața le era aprinsă. Când dintr'un grup când din altul se auzia:

— A fost turbat.

— Ei, turbat, par'că vitele turbează.

— Vezi bine că turbează dacă le mușcă vr'un câine turbat.

— Cine-ar fi gândit că-l poate bate pe Mișca? Precista mea, ce i-a făcut! Oare-l mai pot tăia?

— Cum să-l taie?

— D'așaĭ, la măcelărie, pentru carne.

— Acum zice că-l pușcă.

— Pe cine?

— Pe taurul cel de bivol.

— Numaĭ să **tune** glonțul prin el!

— Cine i-a deslegat lanțul?

— L'a rupt, nu i l-a deslegat nime.

— Și aĭ auzit cum brucăluia săracul Mișca?

— Da'el a început. De ce nu i-a dat pace? Iacă tarorul ăl negru l-a omorât și pe el și pe ciurdar.

— L'aĭ văzut lat pe Nicodim?

— Acum cine va maĭ griji de taurul de bivol?

— Ce să-l maĭ grijească! Par'că nu-l vor pușca?

Și tot aruncându-șĭ vorbe copiiĭ alergau încotro își lăsaseră vitele.

In jurul celor doi morți roata de oameni era încă groasă. După potolirea spaimeĭ întâieĭ priveliști, oamenii dasera în vorbă.

— Pagubă, nu glumă!

— Un taur ca ăsta nu mai vedem noi curând.

— Și cu ce parale l-aĭ putea lua azĭ, când l-au plătit cu șapte miĭ în vremea războiuluĭ.

— Ce să maĭ poțĭ folosi din el? E mort, e mortăciune! Cine să se spurce?

Și apoi chiar dacă nu l-ai lua de mortăciune, nu s'ar putea să-i fie carnea înveninată de balele bivolului? Capul întreg și l-a zvârcolit în pântecele bietuluĭ dobitoc.

Oamenii vorbeau cu furie despre taurul de bivol. Cei cari vrbeau așa nu țineau bivolițe, și se sfătuiau să aducă o lege la primărie pe cum că dihania neagră să nu mai calce prin pășunea vitelor albe. Iĭ dușmăneau pe ceĭ carĭ țineau bivolițe și se ridicară chiar păreri ca aceia să plătească prețul tauruluĭ ucis.

— Dar groaznică putere, n'am ce zice!

— Dacă-i gadină sălbatică! Uite-te numaĭ la ochiĭ de glod aĭ bivoluluĭ.

— In trup nu-i nici jumătate cât Mișca.

— Nu-i, dar are oțel în grumazi, iar fruntea lui e maiu de cremene.

— Ei, și lanțul cu care era împiedecat?

— L-a rupt, ori pesemne n'a fost bine încuiat.

— La răspundere pe cine să maĭ ieĭ? Pe Nicodim, uite-l!

Și oamenii se uitau înfiorați la bătrânuțul cu barba retezată scurt, pătată de sânge. El sta lungit pe spate, aproape de leșul tauruluĭ, și părea foarte mulțumit de liniștea ce-l cuprinse.

— A'ncercat, se vede, să-i despartă!

— Ceasul lui ăl rău!

— Fie! Dar curajios bătrân! Când mă gândesc că'n toată dimineața se apleca și împiedeca cu lanțul pe spurcatul ăla!

— Ei, slujba lui, frate! Unu-i popă și citește din carte, altul păzește porcii. Moartea vine însă pentru toți, și vine când se rupe firul. Cât pentru ciurdar a fost bătrân și hârbuit, și nu maĭ era bun de nimic în lume".

Și iarășĭ cădea pe gândurĭ privind leșul mare, puternic, cu pântecele spart, al taurului.

— Se începuse o prăsilă de vite la noi în sat, mai mare dragul.

— Știți că nici un sat din jur n'avea așa marfă? Când mergeam cu vițeii noștrii bălțați la târg, măcelarii se băteau pentru ei.

— O prăsilă blândă; am o junincă mai blândă ca o oaie. Mare pagubă!

— A avut cap notarul Michel. De sas—sas, de bețivtroacă de porci, dar cap a avut! Cât a luptat cu primăria până s'a învoit să dea un preț atât de mare.

Oamenii vorbeau mereu. Unii, sătui și de priveliște și de sfat, se desfăceau din roată, și cu uneltele de lucru în spate, porneau spre casă.

In vremea asta primăria, înștiințată, trimisese un car cu patru caĭ să aducă leșul tauruluĭ.

Carul tocmaĭ sosise și după sfat îndelungat și după ce puseră mâna și umărul câți încăpură, izbutiră să-l trăvale pe taur pe-o leasă de scândură tare, în carul mare, ca acele în care se ducea pleava.

Carul era gata să pornească. Dar iată, un urlet ciudat atrage de-odată ochii tuturor spre locul unde zăcea Nicodim. Era bătrânuța luĭ, surdă ca pământul; ea aflase mai pe urmă în sat de nenorocirea din Măgura și veni într'un răsuflet, cât îi ajutară picioarele bătrâne.

Din urletul acela ciudat trecu într'o văicăreală de pisici: n'o mai ajuta glasul și plângea pe toate tonurile.

Oameniĭ oftară, o maĭ priviră un răstimp, apoĭ își văzură de drum. Porni și carul.

De-odată bătrâna se ridică și alergând la pagânicĭ îl prinse de mânecă:

Să-l puneți și pe Nicodim, taică.

Oamenii abea acum înțeleseră că erau să-l lase pe ciurdar aicĭ pe câmp. Il ridicară în car și-l lungiră peste coastele liniștite ale taurului.

*

Și, după luni de zile încă, oamenii, copiii vorbeau, de Mișca. Ce maĭ mândrețe, ce maĭ viță de vită! Unde vor maĭ găsi una ca ea?

Pe Nicodim îl uitară din ziua următoare. Se găsi altul care să păzească taurul de bivol și să-l împiedece cu lanțul de fier.

Nu mai surda mortului nu se putu dumiri, câte zile a mai trăit, ce păcate să fi avut Nicodim de-a avut o moarte așa de amarnică? Când înnoda câțiva banĭ, îĭ dădea popii să-l pomenească pe cel „mort de sfâșiere ca fiarele cele sălbatece".

I. AGÂRBICEANU

ȚIGANII

— Paolo Buzzi —

Poate e viața-adevărată.
Carul zugrăvit,
Caii sălbatici și supuși, beți de vânt,
Copilele frumoase în zdrențe, masa de bivuac, sub stele...
Drumul alb al lumii.
Mă voiu întoarce în puternica 'nchisoare,
Unde poruncesc
Și ascult porunci:
Imi voiu lăsa liberi, cu furie, mânzii-mi ideali
Pe calea Visului, în noaptea ostenită —
Și din iubire
Voiu cerși pe cerșitoarea mea, în vr'o pustie stradă.
Plătesc plăcerea cu o mână care pare,
Că cere 'n loc să dea pomană...
Și drumul meu
E o rețea de șanțuri, unde
Nu străluce decât ochiul șoarecelui...
O, Țigani, despoiați-mă și de viu mă ardeți,
Intre doi bușteni aicea în pădure!
Sunt un biet fiu de civilizați,
Care-adoră barbariile!...

(Din italienește de **A. Cotruș**)

Evstratie biv-logofet

Am cetit în *Revista penală,* în *Curierul judiciar* şi în *Archiva pentru ştiinţa şi reforma socială* (şi, astăzĭ recetesc în *Revista penitenciară)* argumentele aduse în favoarea legiferăriĭ bătăiĭ ca pedeapsă.

Oameni carĭ se ocupă cu: jurisprudenţa, sociologia, antropologia, psihiatria (iar uniĭ dintr'înşiĭ au făcut şi izbutite incursiunĭ în literatură) pledează *pentru* introducerea aceluĭ mijloc de corecţie împotriva căruia luptătoriĭ de la 1848 şi, maĭ încoace, radicaliĭ şi socialiştiĭ, au rostit vehemente înfierărĭ. Anton Bacalbaşa ceruse chiar întemeierea uneĭ Ligĭ pentru desfiinţarea tuturor bătăilor.

Cronicariĭ Nicolae Costin şi Ioan Neculce, şi — maĭ spre noĭ — Mihail Kogălniceanu şi Gheorghe Sion au cunoscut şi zugrăvit bătaia la tălpĭ (sau la *talpe),* bătaia cu „băţul în opt muchĭ" şi „falanga" (care e şi ea o bătaie la tălpĭ aplicată iobagilor: ţăranĭ şi ţiganĭ).

Vremurile noastre cunosc *alte* sisteme de bătaie, iar personalităţĭ carĭ vieţuesc în „drept penal, doctrină, penologie, legislaţie penitenciară, statistică, psihologie criminală" vor să consfinţească, prin legĭ, ceeace mahalaua bucureşteană numeşte *mardeala,* şi ceeace se va numi decĭ — pitoresc şi trivial — „mardeala legislativă".

Devenim din ce în ce maĭ tradiţionalişti. Ne apropiăm de pravilele întocmite, sub Vasile Lupu, de către logofătul Evstratie.

I

D. Ioan Nădejde — care dă, cu scandal, afară din istoria *literaturiĭ* pe ceĭ ce au scris „gramatică, filozofie, istorie, cărţĭ de legĭ, pe traducătoriĭ de cărţĭ besereceştĭ" — menţionează printre „scriitoriĭ însemnaţĭ" carĭ au trăit în al 17-lea veac în Moldova pe Eustratie logofătul. D. I. Bianu îĭ consacră logofătuluĭ un studiu în „Columna luĭ Traian" a luĭ Bogdan Petriceicu Hasdeu (1882). Alte cercetărĭ asupra luĭ Evstratie au făcut d-niĭ I. Peretz şi Longinescu. Iar d. Giorgie Pascu, în Istoria literaturiĭ române din veacul XVII, pomeneşte despre o lucrare necunoscută nouă *„Şiapte Taine a besearecii...* carte tradusă de Eustratie biv logofet şi cu o prefaţă de mitropolitul Varlaam, tipărită la 8 Noembre 1645".

J. A. Vaillant — în *La Romanie* — dăruie, în capitalul închinat literaturiĭ, un loc de cinste „omuluĭ de elită": *le grand logothète Eustratius;* ba găseşte juste măsura şi rima stihurilor următoare asupra stemeĭ Moldoveĭ şi pe carĭ sfetnicul luĭ Vasile Lupu le-a pus în fruntea pravilelor:

De şi vezĭ cândvă semn groaznic
Să nu te mirĭ când se arată puternic;
Că puternicul puterele închipueaşte
Şi slăvitul podobiele schizmeaşte.
Cap de Bour şi la Domnĭ moldoveneştĭ
Ca puterea aceĭ hierĭ să o socoteştĭ:
De unde marĭ Domnĭ spre laudă şi-au făcut cale
De colo şi Vasilie Vodă au început şi lucrurile sale:
Cu învăţătura ce în ţeara sa temeieaşte
Nemuritoriu nume pre lume 'şi zideaşte.

Noĭ, ceştia, cu prejudecăţĭ literare, ne simţim maĭ puţin ademeniţĭ de cadenţa, rima şi cuprinsul versurilor acestora şi ne îndreptăm spre Evstratie, întocmitorul de codurĭ. Intr'însele vom întâlni viaţa epoceĭ nedeformată de rime „juste" şi de alte exigenţe ale podoabelor meşteşuguluĭ poetic.

II

In

Carte Românească
de învăţătură de la
Pravilele împărăteştĭ
şi de la alte giudeţe
cu zisa şi cu toată cheltueala a luĭ
Vasile Voevodul
şi
Domnul ţăreĭ Moldoveĭ,

se dă importanţă bătăiĭ ca mijloc de reprimare şi de corecţiune. Sânt articole carĭ arată când şi cum trebue bătut *viierul* sau *grădinarul, păstorul de oĭ* şi cel care „va fura clopot dela dobitoc" şi „de va fura neştine cal sau bou" ş. a.

Este bine înţeles o scară (o gradaţie) a bătăilor: *bătaia* (sadea) şi *bătaia foarte.* Şi, apoi, pentru aceleaşĭ principiĭ unora li se aplică şi altiĭ sânt scutiţĭ de bătae: „De va fi om de ocină să-l scoată din ocinele luĭ câtăva vreme, cât va fi voia giudeţuluĭ, IARA DE VA FI OM DE GIOS SA-L BATA".

Noĭ numim asta: justiţie de clasă.

III

O deosebită însemnătate se dă bătăiĭ în menaj adică bătăiĭ pe care femeia — după un obiceĭ al pământuluĭ — o dobândeşte din partea legiuitoruluĭ ei. In pomenita Carte a luĭ Vasile Lupu (care „den limba ilenească pre limba românească în tiparul domnesc s'au tipărit în mănăstirea a Treĭ-Svétitele în Iaşĭ de la Hristos 1646"), sânt *glave* ce constitue capitolul:

„Cum şi când poate bărbatul să-şi bată muiarea şi în ce chip".

Iată câteva paragrafe, în care legiuitorul se arată ca un subtil nuanţator şi categorisitor al bătăilor: cu măsură, fără de măsură; cu blândeţă, cu vrăjmăşie; cu toiagul, cu pumnul; cu direptate, cu înşelăciune etc.

„Poate să îndrepteze şi să cearte bărbatul pre muiare-şi pe lucru adevărat şi pe dreptate iară nu cu înşelăciune şi fără de cale, şi încă să o bată şi când va fi cu vina după deala ce va fi făcut şi atunce cu măsură să nu o prea treacă, cu blândeţă iară nu cu vrăjmăşie fără vină şi fără ispravă.

„Muiarea ce o bate bărbatul cu vrăjmăşie şi mult fără de măsură poate să'şĭ ceară la giudeţ să să desparţă, iară să cade să fie despărţeala cu leage, să fie bătaea aşa de mare şi într'acesta chip cât să stea lucrul în cumpănă de va fi vie de nu să va despărţi de dâns pentru că de va fi bătaia micşoară nu să vor despărţi.

„Fără de măsură şi cum nu să cade şi cu vrăjmăşie să chiamă bătaia când să face cu toiagul, şi maĭ vârtos când se va svărâma lemnul sau să facă cu acesta rane să margă sânge sau când o va lovi cu lemnul în obraz sau în cap atunce deapururea să va certa bărbatul pentru vrăjmăşiai luĭ.

„De'şi va bate neştine muiarea cu pumnul sau cu palma nu să chiamă că iaste cu vrăjmăşie asupra eĭ de o are bate cât de mult şi de des".

Acum, ostilitatea soţuluĭ prin ce se vădeşte? Lamentările, chemările într'ajutor, semnele de pe corp nu sunt probante înaintea instanţelor:

„Cum şi în ce chip poate să să arate vrăjmăşiea bărbatuluĭ şi cu ce lucru.

Boacetele muieriĭ şi ţipetele ce să aud din casă nu vor putea arăta vrăjmăşiea bărbatuluĭ, nice ochiĭ eĭ de vor fi vineţiţĭ sau obrazul de va fi înflat nu pot aceste să arăte vrăjmăşirea bărbatuluĭ, marturi trebuesc la lucru ca acesta pentru să cunoască tot adevărul".

IV

Maltratările pot însă pricinui moartea. In cazul acesta, pentru „cercetarea" bărbatuluĭ, „giudeţul" va supune trupul decedateĭ, unor cerceărĭ cu de-amănuntul. Examinatorul e un „vracin" (doctor), dar el nu se cade să fie vre-un „descân(t)ătoriu" orĭ „bărbieariu".

„Vraciul" trebuie să fie dintr'aceĭ de-şi zic „dascăli". In privinţa credituluĭ ce se acordă cuvântuluĭ lor nu se face deosebire de confesiune religioasă. Ba — şi acest lucru e interesant pentru istoria medicineĭ legale în ţară — dacă se face vre-o deosebire, se face în *favoarea* celora „de altă leage"; pe declaraţiile lor se pune un deosebit temeiu:

Orice va zice vraciul vom creade pentru rană măcar de nu s'ar giura sau de-are fi vraciul şi jidov sau şi de altă leage, atunce vom creade maimult.

Evstratie a adnotat oare şi cronicele luĭ Nestor Urechia? Plin de sfială el caută ca numele luĭ abia să se întrezărească printre vorbele de încheiere cu caractere miniscule din josul predosloviilor:

După tocmeala şi nevoinţa Măriei-Sale Domnuluĭ, datu-s'au învăţătură şi mie unuĭ maĭ mic şi nice de o treabă Măriei-Sale rob, Evstratie biv-logofet, de am scos aciaste pravile şi le-am tălmăcit den scrisoare grecească pre limba Românească ca să poată înţeleage totĭ.

BARBU LAZAREANU

Singur

pentru Lya

M'a pornit hoinar un gând
Şi m'a dus pe cărăruia —
Unde paşii nimănuia
Nu mai fost-au luni de-arând.

Am trecut pe lângă cramă,
Ocolind în drum fântâna;
M'a primit în prag bătrâna,
Cea cu zâmbetul de mamă.

Şi-am plecat din cramă 'n vie
Pe răzoarele cu nalbă;
Vişinii cu floarea albă
M'au trimis cu gândul ţie

Şi mi-au spus povestea, iară,
Ce-am simţit'o amândoi —
Când dau dragostele'n roiu,
Intr'un colţ de primăvară...

Nuci cu umbre tăinuite
Mi-au dus gândul înapoi:
Când sdrobeam în buze moi
Coacăzele rumenite...

Iar butucul greu şi mic,
Mi-a şoptit de-o rourată
Zi, când poamă 'ntârziată
Ne-a 'mpărţit ca un bunic.

...Azi te-aştept din nou să vii,
Prinsă 'n păr cu floare 'nvoaltă —
Tremurând, uşoară, 'naltă
Pe cărarea dintre vii...

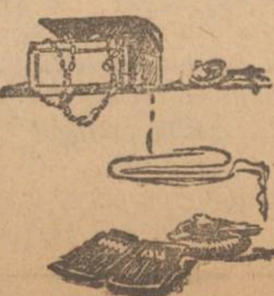
Dragostele, singurei
Să le ducem pretutindeni —
Pân'ce toamna ne va prinde 'n
Fire lungi de funigei

Şi ne va pătrunde 'n vine
Ca o sevă grea iubirea,
Amintind împărtăşirea
Sângerată, din ciorchine.

Insă geana roşie-a zării
Se coboară tot mai trist;
Şi când singur eu perzist,
Frânt în marginea cărării —

Nu ştiu ce mai vrea şi vântul
De-mi aduce-o veste rea:
Cum că s'ar fi rupt o stea
Şi-a lovit în zări pământul!,..

George Baiculescu

Un succes de librărie:

„Ouvert la Nuit"

de **PAUL MORAND** (Nouvelle Revue Française)

De vre-o opt anĭ publicul cititor din Franţa părea cu totul blazat. „Succesul de librărie" dispărea din lumea cărţilor. Romanele luĭ Pierre Benoit, — de altfel întărite în prestigiu de „Grand prix du Roman", — după o celebritate efemeră, cad repede în uitare. Ne-am fi aşteptat ca măcar autorĭ cu renume universal, ca Anatole France, Henry de Regnier, Colette Willy, Romain Roland, să stârnească puţin entuziasm. Nicĭ de cum. Noutile opere ale acestora treceau, şi ele, nebăgate în seamă.

Şi iată că, deodată, în ciuda indiferenţeĭ care părea a fi copleşit pe amatoriĭ de literatură din Franţa, deodată, micile nuvele ale şi maĭ miculuĭ scriitor Paul Morand înregistrează un adevărat triumf. Ediţiunile se epuizează, se reînoesc, se înmulţesc vertiginos în fiecare săptămână. Gazetele şi revistele fac cor pentru a aduce elogiĭ tânăruluĭ literator.

Fireşte, nu este critică literară adevărată aceea care îşĭ măsoară aprecierile după succesul comercial al uneĭ cărţĭ. Dar nu trebue nicĭ să cădem în excesul celălalt, şi să conchidem direct că lucrarea e proastă de vreme ce vulgul o găseşte bună.

In realitate, reuşita sau eşecul uneĭ cărţĭ de literatură nu depinde nicĭ de excelenţa, nicĭ de inferioritatea conţinutuluĭ eĭ. Din acest punct de vedere cuvintele **calitate** şi **cusur** nu înseamnă nimic. Aci nu este vorba decât de coincidenţa dintre cuprinsul operiĭ şi particularităţile timpuluĭ şi loculuĭ, într'un cuvânt ale momentuluĭ istoric în care apare. Gradul de adaptare la aspiraţiunile, preferinţele, revendicările, antipatiile uneĭ societăţĭ care va face succesul sau neisbânda uneĭ creaţiunĭ artistice.

Ca să vedem pentru ce broşurica luĭ Paul Morand este aşa de reprezentativă a mentalităţiĭ contemporane franceze, vom începe prin a explica cum opera unor scriitorĭ celebriĭ ca France, Henry de Regnier, Romain Roland au încetat de a maĭ fi.

Toţĭ aceştia oglindesc momente istorice moarte. Vremea când eĭ corespundeau conjucturilor din societatea franceză a trecut.

Anatole France ajunge la apogeul popularităţiĭ pe la 1890. Atuncĭ opera luĭ putea da cititoruluĭ tot ce acesta i-ar fi cerut. Pe deoparte eleganţa gândireĭ şi perfecţiunea stiluluĭ puteau satisface nevoĭ aristocratice cât de exigente. Pe de altă parte, socialistul, dreyfusistul, jaurèsistul Anatole France părea a înţelege mişcarea muncitorească ce începea să se desfăşoare sub ochiĭ luĭ, şi dezaproba antisemitismul, naţionalismul, clericalismul şi toate doctrinele politice maĭ strâmte.

De sigur, generozitatea ideilor luĭ France era de un foarte palid platonism. Epicureismul patrician rămânea la temelie, şi opiniunile sale sociale erau o simplă distracţie de om inteligent. Mereschkowski povesteşte cum o socialistă rusă, auzind de părerile înaintate ale scriitoruluĭ francez, s'a dus să-l viziteze. Când însă Anatole France vine să o primească, vizitatoarea nu maĭ era acolo. Minunatele colecţiunĭ de artă şi luxul din saloanele comunistuluĭ o goniseră. Văzuse dilettantismul generozităţiĭ sociale a eleganţuluĭ gânditor latin.

Dar nu era vorba decât de o rusoaică. Francezilor le erau suficiente declaraţiunile umanitariste ale luĭ France. Simpatiile sale uvriere nu erau, pentru compatrioţĭ, o contrazicere, ci o scuză pentru preferinţele luĭ aristocratice. In acele timpurĭ de prosperitate, linişte şi echilibru între clase, dezideratele vagĭ şi platonice ale luĭ France ajungeau, şi desvinovăţeau gustul său cam reacţionar pentru Trecut şi Frumos.

Acest eclectism calm şi împăcat era tocmaĭ acela pe care, atuncĭ, îl puteam găsi la orice francez cultivat. De aci marele său succes.

Dar lucrurile nu rămân multă vreme aşa. In ultimul deceniu al secoluluĭ al XIX şi în primul al veaculuĭ XX are loc avântul Germanieĭ, instabilitatea politică, războiul european iminent. Chestiunile uvriere încep a se pune cu acuitate. Bărbatul — soţia — şi amantul, — tema literară ce păruse până atuncĭ suficientă, este depăşită de probleme carĭ se pun de alte literaturĭ (Nietsche, Hauptman, Kellerman, Suderman, Mann, — în Germania; Ibsen, Hamzun, Iakobsen, Bojer,—la Scandinavĭ; Wilde, Shaw, Hardy, — la englezĭ; Tolstoi, Dostoiewski, Gorki, — la Ruşĭ,—etc).

Atuncĭ opinia publică a cititorilor se împarte, în Franţa, în două tabere.

Uniĭ, refuză să-şĭ maĭ pună vre-o problemă. Spirit, eleganţă, povestirĭ din trecut, — iată tot ce cer dela literatură. Eĭ sunt mariĭ cumpărătorĭ aĭ cărţilor luĭ Regnier, Collette Willy, Courteline. O altă categorie însă, simt nevoia ca în literatura franceză să se introducă ceva din vagul şi misticismul dela nord şi răsărit. Apoĭ, suferinţele proletariatuluĭ nu maĭ puteau fi pur şi simplu pricepute, nicĭ chiar simpatizate, nicĭ chiar compătimite, ci **apărate.**

Doĭ scriitorĭ reuşesc să se adapteze acestor conjuncturĭ noui. E André Gide, care isbuteşte să asocieze două lucrurĭ contradictoriĭ: Misticismul cu Estetismul. E Romain Roland, care face, în „La Faire sur la Place", proces, frivolităţiĭ intelectualilor parizienĭ. Apoĭ, într'un roman de o lungime germanică (Jean Christophe, zece volume), atinge toate problemele timpuluĭ. Acest roman este un fel de Catechism, un almanach şi un dicţionar al tuturor ideilor, faptelor şi chestiunilor carĭ ţin de vremea aceea.

Şi unul şi altul fac şcoală. Gide întemeiază cea maĭ critică dintre reviste, şi cea maĭ riguroasă dintre casele de editură: Nouvelle Revue Francaise. Romain Roland, până a nu isbucni războiul, este considerat ca aducătorul, de departe, a uneĭ luminĭ nouă. Şi unul şi altul au de înregistrat strălucite succese de librărie. Amândoĭ reprezintă credincios momentul lor istoric.

Dar acesta, ca şi acel al luĭ Anatole France, trece. Războiul face ca sutilităţile sentimentale ale luĭ Gide să pară o ideologie inconsistentă şi gratuită; iar Romain Roland, trebue să fugă, acuzat de trădare de o bandă de patriotarzĭ mărginiţĭ. Străinătatea îĭ acordă, pentru înnălţimea atitudineĭ sale, premierul Nobel. Dar premiul Nobel este „boche", ca şi sentimentele premiatuluĭ. Şi steaua luĭ Romain Roland apune.

Ceĭ cinci ani de războiu se caracterizează în Franţa, ca în toate ţările beligerante, printr'un obscurantism desăvârşit. Exceptând popularitatea efemeră a Focului luĭ Barbusse, putem spune că numai prin 1919 maĭ vedem publicul îngrămădindu-se în librăriĭ.

Ca în toate perioadele post-belice,, momentul aparţinea romanuluĭ de aventurĭ. Hugo şi Dumas-tatăl au fost, în mare parte aşa de unanim gustaţĭ nu atât pentru calităţile lor literare intrinseci, cât pentru senzaţionalul povestirilor carĭ se potrivea aşa de bine cu mentalitatea timpuluĭ.

După mizeriile inerente marilor războae, mizeriĭ fizice şi morale, nervii cititorului sunt tociţi, imaginaţia secată. Vioiciunea aceea de timp de pace, care dă gustul **de a citi printre rânduri,** — nu maĭ este. Cititorul cere totul de-a gata, şi numai lucrurĭ tari, carĭ să-i trezească din somn curiozitatea ofilită.

De aci marele succes al luĭ Pierre Benoit „Atlantida". Este un model de roman de aventuri bun. Găsim în el peisagii exotice, întâmplări minunate, mister, melodramă, dar şi spirit, eleganţă şi bun gust.

Momentul literar al luĭ Benoit nu ţine însă mult. După Königsmark şi Atlantida, celelalte volume sunt primite cu răceală. Problemele refaceriĭ în toate domeniile, inclusiv cel artistic, devin de o mare acuitate. Aventurile nu mai reuşesc să distragă atenţia vecinic preocupată a cititoruluĭ. Cu atât maĭ puţin va fi gustat noul roman „La Pêcheresse" al unuĭ Regnier, care pare a ignora că ceva s'a schimbat în lume de douăzeci de ani încoace.

Azi trebue altceva. Omul este preocupat, grăbit, hărţuit în patru părţi deodată. Imbogăţirile ca şi sărăcirile repezi ale războiuluĭ i-au dat o altă concepţie, mult mai pripită, despre noţiunea timpului. Tradiţionalismul şi respectul situaţiunilor câştigate nu s'a dus încă, dar se clatină. Incepe amărăciunea de a vedea, îndărăt, cinci ani pierduţi. Se naşte o poftă zorită cam brutală şi puţin blazată de a juisa, o grabă de a profita repede de viaţă, pentru a recâştiga timpul risipit. O nevoe nu atât de onest confort, cât de lux, se trezeşte în sufletul ultimului dintre cetăţenii republicei.

Fără contest, Franţa trăeşte azi un moment istoric nou, şi succesul de librărie a cărţii ui Morand ne spune că acesta din urmă îl personifică. Să vedem cum şi pentru ce.

„Ouvert la nuit" de Paul Morand conţine 194 de pagini şi şease nuvelete, intitulate: Noaptea catalană, noaptea turcă, noaptea romană, noaptea celor şease zile, noaptea ungurească şi noaptea nordică. Acestea nu sunt propriu zis petrecute **cu** femeile naţionalităţilor indicate, ci, mai de grabă, „à propos" de ele. De altfel, câte şi şease sunt mai mult sau mai puţin caste.

Galeria de portrete a celor Şase este destul de bine făcută. Fiecare, luată în parte, nu are nimic extraordinar. Dar fiind foarte deosebite una de alta, câştigă toate în relief.

Spaniola este o femee voluminoasă, zăpăcită, bună şi plină de neprevăzut. Nenorocirea i se trage din aceea că, cu un temperament cât se poate de normal, este obligată de soartă să îmbrăţişeze tot soiul de cauze revoluţionare. La sfârşit, moare pe ghilotină. Eroina nopţii romane este o biată fată dezorientată, care nu ştie ce vrea, face o seamă de lucruri extraordinare fără convingere, şi, la urmă, se sinucide. Aceste două tipuri sunt singurele mai originale. Celelalte patru sunt banale, dar de banalităţi destul de diferite pentru ca, prin contrast, să dea un ansamblu fericit.

Ceeace însă este interesant, e persoana autorului care vorbeşte neîncetat de el însuşi. După câte lasă a se înţelege, nu are nici o carieră, sau poate este diplomat (ceeace revine la acelaş lucru). Este un om nemărginit de plictisit, născut iremediabil obosit. Fiind foarte inteligent, găseşte interes în multe lucruri. Dar le găseşte cu capul, nu cu inima. Singurul său sentiment este încăpăţânarea enervată şi nerăbdătoare, un neastâmpăr de a obţine ce doreşte. Ştie bine că atunci când îl va avea, nu 'i va face nici o plăcere. Nici măcar nu speră să se înşele. Dar este grăbit să-l aibă de teamă să nu-ĭ treacă pofta înainte de a fi obţinut şi ca să se asigure, încă odată, că nu merită nici o osteneală.

Pare a avea despre el însuşi o idee excelentă. Dar aceasta nu face o impresiune supărătoare. Are aerul că cere această permisiune ca o compensaţie pentru nenorocirea de a fi atât de dureros blazat.

Este la curent cu toate chestiunile zilei. Le pricepe, le crede toată importanţa, dar nu-l interesează, pentru că nimic nu-l interesează. Graba, teama enervată de a juisa înainte de a deveni incapabil chiar de aceasta, îl împiedică să stea prea mult plecat asupra unui lucru.

Şi totuşi, pe deasupra oboselilor şi desnădejdilor surde va fi obligat să se sinucidă, procedează ticălos la micile operaţiuni cotidiene, ca un om în capul căruia nu ar fi încolţit niciodată asemenea gânduri.

Un mic pasagiu ne va oglindi această blazare fără leac. Este vorba de primul sărut primit de la o femee pe care o iubeşte până la moarte. Iată cum îl descrie:

„Aud cum gâtul începe să-mi pârâe; găsesc pe malul buzelor mele nişte dinţi cari nu erau ai mei, mi se făcu mai cald decât dacă aş fi fost în plin soare; imposibil să mai respir. Aproape de ochii mei, văzui scânteind un ochiu mic, care mă fixă, îmi făcu rău, şi se stinse".

Stilul, după cum se vede, este vioiu, spiritual, ironic şi bogat în imagine. In privinţa aceasta putem spune că rar se întâlneşte, într'un număr atât de restrâns de pagini, o aşa mare cantitate de imagini inedite. Paul Morand are multă originalitate în formă. Este calitatea care chiar după ce momentul său istoric, cauza principală a succesului de azi, va fi trecut, va rămâne. Dar să revenim la acest moment istoric pe care autorul îl reprezintă aşa de bine.

Graba cu care vrea să juiseze de tot ce există, — e tot mai graba francezului de după războiu. Oboseala de care suferă el, suferă şi Franţa din 1922. Incercarea de a trece peste lucrurĭ grave fără a le rezolva, dar şi fără a le ignora plătindu-se cu cuvinte, — oglindeşte iarăşi foarte fidel mentalitatea şi dorinţele contemporane din Franţa, unde problemele de rezolvat sunt multe, dar nu atât de iminente ca în alte ţări. Nevoia de remaniere a technicei literare e satisfăcută de maniera, într'adevăr nouă, a lui Paul Morand. Insfârşit până şi genul literar este ales potrivit preferinţelor timpului. Acel neisprăvit al celor şase nuvele nocturne corespunde cu neputinţa actuală de a concentra pentru lecturĭ maĭ lungĭ.

Intr'un cuvânt, e o carte dintre cele mai reprezentative. De aceea este aşa de citită în Franţa. Dar are şi calităţi independente de timp şi loc. De aceea o recomandăm cu tot entuziasmul, cititorului român.

D. I. SUCHIANU

Omul şi marea

de Charles Baudelaire

Tu omule, ce veşnic eşti îndrăgit de mare,
O, marea te-oglindeşte, privind'o în extaz,
Ea sufletu-ţi arată prin albul ei talaz,
Căci firea ta-i ca valul nebun în frământare.

Fiinţa ta în mare apare desluşit,
Tu o cuprinzi cu ochii şi braţele — şi-ţi place
A inimii zvâcnire s'asculţi cum numai tace
In plânsetul ce geme sălbatec şi cumplit.

Căci amândoi, voi sunteţi tăcuţi şi 'ntunecaţi,
Tu omule cu-atâtea mistere nepătrunse
O, mare, cine ştie comorile-ţi ascunse
Şi amândoi vă 'ntreceţi, secretul să-l păstraţi.

Iar veacuri după veacuri, prin anii trecători
Voi fără remuşcare sau milă vă 'nvrăjbiţi,
Căci voi iubiţi şi prada şi moartea o iubiţi,
O, luptători de moarte — o, fraţi ne'nduratori.

Alexandru Westfrie

Binecuvântarea

— Schiţă —

de V. DEMETRIUS

Vara trecu; toamna îngălbeni rând pe rând frunzişurile; vânturi mânioase sgâlţâiră copacii şi'i despodobiră; ploi putrede căzură ziua şi noaptea pe pământ. Nesfârşitul cerurilor albastre se strânse întunecat în coviltir de nori posomorâţi. Iarna îşi trimise de vreme şuerul şi gerul în găvanul Agudului.

Damian îşi cumpărase un cal şi, prin răgazul asprimii lui Brumărel, lui Brunar, se repezia până 'n preajma Trofinei, la casa ţigăncii. Tot aici era cuibul întâlnirilor cu Magdalina.

Şi de câte ori venia acolo, trecea şi pe la Dănel, ca să'l vadă. Simţea nevoe să'l vadă pe copilul lui, ca şi pe ibovnică. Lumea lui de gânduri era plină de grije şi de iubirea făpturilor acestea. Avea acum pentru cine trăi, minţi, munci, îndura şi închina.

In postul Crăciunului, ninsoarea acoperise pământul. Ninsese domol, stase, viforâse apoi şi iată că se luminase. Soarele se ridicase de-asupra culmilor, rotund, searbăd, fără raze şi omătul de pretutindeni se înălbăstria, scânteia. Nici un suflu de vânt nu călătorea pe întinderea albă, sub bolta albăstrie, prin văzduhul de cleştar. Toaca de lemn răsuna până departe în tăcerea îngheţată, neîngânată de nici o clintire de ram, de nici un zvon de apă.

Damian umbla de colo până colo, fără astâmpăr pe părtiile croite în zăpadă, dela casa lui la biserică, de aici la stariţ, dela acesta la eclesiarc, la arhondaric, la grajd. Ar fi vrut să capete pricină de plecare. Calul lui nu umbla. Se lovise în colţul unei stânci, la un genunchi şi acuma sta oblojit şi ronţăia în esle. Nu era chip să'şi poarte stăpânul; rana era încă vie şi dobitocul schiopăta, da în bot la tot pasul.

Lui Damian îi ardea sufletul să se ducă până la Trofina, până la Târgul Mic, să'i vadă pe ai lui. De patru săptămâni nu'i mai văzuse şi'şi mâncase din pumni de nerăbdare şi de dor. Ce'i foloseau banii, dacă era rob nemernic călugăriei, dacă era întemniţat în munţi, departe de iubiţii săi! Şi trebuia să se ducă să'i vadă şi mai departe de-ar fi fost ei, pentru că vremea bună ce venise se putea burzului iară şi cine ştie când ar mai fi putut străbate până la cei din vale.

Cam fără voia stariţului, pe care'l vesti în doi peri, fără să aştepte învoirea, plecă într'un suflet.

Se încălzea mergând, rămânea cu ochii duşi la ramurile copacilor uriaşi, albi ca de floarea liliecii în luna lui Priar, la văile odihnind sub troene, la măgurile rotunde ca sânii, albe de omăt, la necuprinsul priveliştii strălucitoare sub covorul neprihănit. Dar pasul nu'l slăbia.

„Unde mă duc?" se întreba el. „La săvârşire de păcate, la pruncul cel din păcat zămislit, la ibovnica, monahă şi ea! Doamne, iartă'mi mie, păcătosul!"

Şi privind alba, neprihănita nesfârşire, precum cobora şi omătul scânteia, se întreba: „Oare pentru cine ţine Dumnezeu lumea, dacă un călugăr ca mine, ca mâine stariţ, — minte, doseşte şi greu păcat săvârşeşte? Pentru cine ţine Dumnezeu lumea?

Şi se 'ntorcea cu gândul la schitul cel rămas ca un bârlog de urs în găvanul munţilor; vedea aevea pe stariţ, covârşit în scaunu-i cu spată. „Oare pentru acesta dăinueşte lumea? Dar şi el suspină, bătrânul stariţ Senar, împovărat de amintirea maicii Fevronia, care fusese „ca o cadră". Pentru Conon, bucătarul mânăstirii, beţiv de câte ori avea prilej? pentru ceilalţi, pentru care anume? Nici unul dintre monahi nu'i se părea lui Damian că răscumpără cu smerenia şi cucernicia sa dăinuirea lumii.

Şi pogorând mereu, singur, fluturându-şi pulpanele veşmintelor largi şi lungi, înnotând, căci aşa era umbletul său, zărea când şi când departe, o casă ţuguiată, cu cerdacul ei dinainte, coperită de nea, cu o umbră de fum eşind din horn. Intra cu gândul în sălaşul omenesc, laic, locuia câtva în coliba săracă şi întrebarea: „pentru cine ţine Dumnezeu lumea?" îi răsărea în minte. Şi îşi răspundea: „poate pentru bietul om din bordeiul acesta, căci munceşte precum l-a blestemat Dumnezeu pe om, când l'a izgonit din rai; pentru răbdarea lui, pentru cuviinţa lui şi a altora, care nu se închid în mânăstiri, ca să'şi ascundă, de văzul lumii, clocotul patimilor din carne şi din cuget!"

In neştire, Damian ridică mâna dreaptă, uni două degete şi binecuvântă: „Fiţi binecuvântaţi, voi toţi aceia, care prin obidă şi îndurarea voastră, cea neştiută şi neîmpodobită, aduceţi mila Domnului asupra noastră, păcătoşilor". Şi ochii lui se umplură de lacrămi calde. „Nevrednic sunt a ridica dreapta mea şi să binecuvintez!"

Lacrămile i se răciseră în umerii obrajilor. Damian îşi scutură capul, oftă adânc. „Doar n'am să mă întorc din drum!" îşi zise el. Iată că ajung".

V. DEMETRIUS

Sultanul şi Holera

de VICTOR EFTIMIU

Holera năvălise în bogata
Sultanului împărăţie şi făcea
Să moară oamenii cu mii şi sute
De coasa ei, tăioasă, mare, grea.

Venise doftori mari de pretutindeni
Să vindece bolnavii şi să-i scape
Dar nu puteau să biruie holera
Ce de oraş venea tot mai aproape.

Sultanul, intr'o zi, plecând de-acasă
Văzu, la cotitura unei căi
Doi inşi care prinseseră o babă
Şi mi-o stâlceau, săraca, în bătăi.

Se repezi înfuriat Sultanul
Pe bătăuşi, cu bâta îi goni,
Iar baba, mulţumindu-i fericită
Sărea în sus şi tot râdea; Hi! Hi!...

— Hi! Hi! Măria-Ta! Ce bine-mi pare!
Eu sânt Holera! M'ai scăpat! Ha! Ha!
Doi doftori mari erau tâlharii ceia
Voiau să mă omoare, zău aşa!"

Văzând prostia ce-o făcuse, dânsul
De ciudă, se muşcă de buză. Dar
Nu-şi arătă mânia ci vorbi: „— Holero,
Eu te-am scăpat, să-mi faci şi tu un dar!

„Să pleci din ţara mea, să nu mai moară,
Un singur om de tine, boală grea"
— Sultane dragă, asta nu se poate
De nu omor, păi vine moartea mea!

Tot ce-ţi făgăduiesc, tot ce se poate
Iţi fac cu drag, iubitule Sultan!

Să-mi dai un bir mai mic decât vecinii;
O sută de supuşi pe an!...

— O sută de supuşi? Ei bine, fie!...
Dar nu mai mulţi!... Te legi cu jurământ?
Mă leg! răspunse baba dându-i mâna.
(La Musulmani, cuvântul e cuvânt!)

Un an trecu. Sultanul chiamă vracii
Şi ce găsi la a Holerei socoteală?
Trei mii de oameni îi luase baba
Iar nu o sută, după învoială,

Se supără şi fuga la Holeră.
— Trei mii de oameni, babo, mi-ai răpit...
Aşa te ţii de vorbă, ticăloaso?
Când te-am scăpat, aşa ne-am învoit?!

— Ba nu, Măria Ta! Alah mi-e martor
O sută, numai, ţi-am luat, ştiu bine!
Ceilalţi s'au prăpădit de frică,..
De frica mea, e drept, dar nu de mine!...

Eu mi-am ţinut cuvântul, fă 'ncercare
Intreabă doftorii şi-atunci să vezi!
Nu-i vina mea câ-ţi sânt fricoşi supuşii...
Cuvântul ... mi-am dat, te rog să-l crezi!"

Plecă Sultanul clătinându-şi capul
— O fi având dreptate, ce mă mir?
— Aşa e Doamne nu era Holera!...
(I-a spus în taină Marele Vizir.)

„De multe ori, în viaţă plini de temeri
Ne 'nfricoşăm de-o umbră care nu-i,
Trăim speriaţi şi ceia ce ne pierde
Nu-i răul însuşi, cât e frica lui!...

Victor Eftimiu

MIŞCAREA ARTISTICĂ

Expoziţia Marius Bunescu

de S. MAUR

Artiştii pictori sau sculptori pot fi împărtiţi în două mari categorii, — cari există de când primul om a căutat să zgârie în piatră forma animalelor ce-l impresionau, — *în expresivi* şi *impresivi*. Anton Mayer care face cel dintâiu această deosebire în „der Gefühlsausdruck in der Bildenden Kunst" apărută încă în 1913, explică precum urmează procesul care ne descoperă însă-şi metoda de creiare a artistului.

Bunescu. — Fabrica dela Floreasca

„Când un pictor vrea să-şi exprime sentimentele sale prin redarea figurei omeneşti într'o postură pe care nu a văzut'o în realitate, va aşeza poate un model în poziţia indicată de dânsul, pentru a avea astfel un ajutor extern pentru exteriorizarea celor ce simte.

La el porneşte deci iniţiativa de la sentimentele ce-l agită sufleteşte. Este din categoria „expresivilor".

„Un alt pictor, vede pe cineva într'o poziţie, pe care nu o descoperise până atunci şi care trezeşte în el emoţii ce-l forţează să reproducă modelul aidoma. „Aici a pornit iniţiativa de la o impresie venită din afară. Acesta e impresiv".

Ambele feluri de a exprima ceia ce simte artistul, se pot însă întâlni şi la una şi aceiaş persoană. Nu poţi stabili formula că există numai artişti expresivi, sau numai artişti impresivi. Majoritatea pictorilor şi sculptorilor este alcătuită dintr'un amestec din ambele aceste moduri de exteriorizare.

Anton Mayer dă şi exemple de expresivi şi impresivi, ce lămuresc perfect chestiunea. Socoteşte de ex. pe Greco expresiv, şi pe Velazquez impresiv. Tot aşa Manet şi Rembrandt pe lângă Monet şi Rubens.

Aşa dar, direcţiunea pe care o ia creaţia artistului, depinde de influenţa pe care o va avea mediul şi evoluţia, precum şi viaţa intimă asupra vre-uneia dintre aceste două părţi ce se zbat în totdeauna în sufletul său.

Mă veţi întreba poate, ce rost au toate aceste principii şi toate aceste reflexii în cronica intitulată expoziţia Marius Bunescu?

Iată de-ce am făcut acest mare înconjur, pentru a ajunge la opera acestui artist.

Marius Bunescu, era până la expoziţia aceasta, unul dintre cei mai fervenţi şi cei mai talentaţi adepţi ai impresionizmului, pe care îl făcea în adevăratul său înţeles.

Fusese mai întâi desigur pleinairist. Şi se ocupase foarte serios cu problemele complicate şi interesante ale luminei. Mai apoi şi cu acele ale culoarei.

Acum însă, domnia-sa a început prin câteva tablouri, de o superioară esenţă artistică, să se îndrepte, spre cealaltă mare categorie de sclavi ai celei mai nobile dintre bietele noastre activităţi pământeşti, ai artei, — spre expresivi. (Nu o numesc expresionistă, pentrucă s'a dat mai ales la noi, un înţeles fals acestui cuvânt).

Şi pentru a justifica şi a explica această foarte naturală, trecere, — care ar uimi poate pe unii, iar pe alţii l'ar întrista, această trecere care la domnia-sa se operează foarte încet, şi organic deci şi ne dă dovada adevăratei sale chemări pentru artă, — am făcut introducerea de mai sus.

Intr'unele dintre operile expuse, pune pecetea personalităţei sale care se conturează de data aceasta foarte precis.

„Turcoaicele pe malul mărei" (8), „Fabrica la Herăstrău" (15), dar mai ales „Constanţa" (23) ne dau o notă nouă, caracteristică şi foarte frumoasă, în seria de concepţii vizuale ale celor mai buni pictori ai noştrii.

Bunescu. — Vedere din Constanţa

In „Constanţa" în special, şi-a simplificat cu mult technica, a lărgit planurile şi a început să caute armonia pe care simpla culoare locală o poate impregna viziunei.

Cred că nu mai e nevoie să insist pe lângă domnul Marius Bunescu, ca să-şi urmeze cu încredere această cale, care pare că ne descoperă adevărata lumină a talentului său.

S. MAUR.

Fraţii Iacşici

— Baladă populară sârbească —

Pe micul luceafăr la ceartă 'l ia luna:
„Luceafăr sburdalnic, ia spune-mi tu mie,
Trei nopţi şi trei zile pe unde pierit-ai?"
Şi vorba-i 'ntoarce luceafărul zilei:
„Eu fost-am, o, lună, trei nopţi şi trei zile
De-asupra cetăţii cea albă din Belgrad,
Privind la nespusa şi marea minune,
Privind la Dumitru şi Bògdan lui Iacşici.
Ca fraţi, moştenirea şi 'mpart între dânşii,
Frumos se 'nvoiră, frăţeşte lucrară
Şi ţara în două uşor o 'mpărţiră.
Şi Karavlahia fu partea lui Mitru,
Vlahia cu ţara Karabogdania,
Banatul ce-ajunge la Dunărea largă.
Iar Bògdan ia Sremul, pământul cel neted,
Şi şesul Posavlie şi Ţara Sârbească
Pân'unde se 'nalţă cetatea Ujiţa.
Dumitru ia partea de jos a cetăţii
Şi Neboş cu turle la Dunărea mare.
Iar Bogdan ia partea din sus de cetate
Şi ia şi Rujiţa, biserica sfântă.
Dar iată că fraţii de sfadă se-apucă,
Nu-i chip să se 'mpace şi să se 'nţeleagă,
Se ceartă pe roibul şi şoimul cel sprinten.
Ca frate mai mare, Dumitru mi-i cere.
Vrea roibul şi şoimul în parte-i să fie.
Dar Bògdan nici unul, nici altul nu-i lasă.

„Dim'neaţa când zorii aduseră ziua,
Dumitru ia roibul şi şoimul cel sprinten
Şi merge'n pădure vânat să vâneze.
Şi-şi cheamă nevasta Anghela şi-i zice:
„Anghelo, nevastă iubită şi scumpă,
Omoară-l pe Bògdan şi mi-l otrăveşte,
De n'asculţi şi Bògdan lăsat e 'n viaţă,
Nu-mi calcă piciorul la casă şi curte!"
Anghela când află porunca ce-i dede,
Stă tristă, sărmana, şi tot se gândeşte —
Şi tot se gândeşte şi singură-şi zice:
„Ce groaznică vorbă mi-e dat ca să aud,
„Otravă cu mâna-mi să dau eu lui Bògdan!
„E mare păcatul la Domnul din ceruri,
„La oameni şi lume nespusă-i ruşinea.
„Vor spune de mine bătrâni şi copiii:
„Priviţi ce femeie, făptură proclelă,
„Otravă ea-i dede cumnatului Bògdan!
„De n'asculţ şi Bògdan lăsat e 'n viaţă,
„Bărbatu-mi nu vine la casă şi curte."
Şi tot se frământă, cu gândul se bate,
Şi 'n beciu se coboară, în beciuri ascunse,
Şi scoate potirul făcut tot de aur,
Potir de mireasă şi de cununie
Ce tatăl îi dede în ziua de nuntă,
Şi-l umple cu vinul cel rumen şi rece.
La Bògdan cumnatul se duce de grabă
Şi haina şi mâna smerit îi sărută,
Plecat i se 'nchină ş'astfel îi grăeşte:
„In cinstea-ţi, Bogdane, tu scumpe cumnate!
„Potirul şi vinul în dar tu primeşte,
„Dă-mi calul şi şoimul ca semn de-amintire!"
Se'ntunecă Bògdan şi sufletu-i plânge,
Dar calul şi şoimul cumnatei le dede.

Dumitru 'n pădure vânează pân'seara,
Ş'aleargă, dar truda-i zadarnică fuse.
Spre noapte 'nainte-i văzu că se 'ntinde
Un lac cu-apă verde 'n pădurea cea deasă.
In lac stă o raţă cu aripi de aur.
Dumitru repède pe şoim ca s'o prindă,
Dar raţa se 'ntoarce spre şoim şi cu ciocul
Ii rupe aripa, aripa cea dreaptă.
Aceasta când vede Dumitru lui Iacşici,
De haina-i domnească pe loc se desbracă,
Se aruncă şi 'noată în lacul cel verde
Şi scoate dintr'ânsul pe şoimul rănitul.
Purtându-l în braţe aşa mi-l întreabă:
— „Ia spune-mi cum ţi-este, tu şoimule dragă,
„Şi cum îţi mai merge cu-aripa ta frântă?"
Iar şoimul în limba-i astfel îi răspunde:
— „Eu sunt, o stăpâne, cu-aripa mea frântă,
„Cum este un frate pe frate când pierde."

„Dumitru şi-aduce aminte că-i spuse
Nevestei pe Bògdan să mi-l otrăvească.
Se-aruncă pe calu-i, pe roibul cel sprinten,
Ş'aleargă spre Belgrad, cetatea de scaun,
Dorind să-l găsească pe frate 'n viaţă.
La pod când ajunge, la Cecmec-Kiupria,
Pe roib îl goneşte în fugă să-l treacă.
Dar şovăe calul şi cade pe punte,
Picioarele-şi rupe, beteag el rămâne —
Când vede Dumitru că e 'n strâmtorare,
Ia şeaua şi-l lasă pe roibul pe punte
Şi-şi ia buzduganul cel mare, puternic
Ş'aleargă spre Belgrad, cetatea de scaun.
Indată ce-ajunse, nevasta şi-o cheamă:
— „Anghelo, nevastă iubită şi scumpă,
„Otravă tu dat-ai lui frate-meu Bògdan?"
Anghela se 'ntoarce ş'astfel îi grăeşte:
„Nu moarte ş'otravă i-am dat eu lui Bògdan
„Ci frate cu frate făcui să se 'mpace."

Tradusă din originalul sârbesc
de N. Batzaria

Notă.—Balada de mai sus face parte din cântecele populare din perioada decăderei statului sârbesc şi ocuparea lui de către Turci. O mare parte din poemele din această perioadă proslăvesc luptele purtate împotriva turcilor de către Românul Ion Huniade, cunoscut în poezia populară sârbească mai mult subt numele de „Iancu Sibiianul".

Intrucât priveşte pe Dumitru şi Bogdan (în unele cântece figurează cu numele de Ştefan) Iacşici, aceşti fraţi aparţin unei familii de Voevozi sârbi. Evenimentul însă la care se referă balada de faţă este închipuit, deoarece ei n'au pus nici odată stăpânire pe ţările Româneşti, care nici n'au aparţinut vr'unui prinţ sârb.

In balada Munteniei i-se zice Karaolaşco, iar Moldovei Karabogdansco. Ambele aceste numiri sunt împrumutate dela Turci, cari ziceau Karavlahia şi Karabogdania (adică Vlahia şi Bogdania cea Neagră). Pomenesc că în vechile documente oficiale turceşti ţărei româneşti i-se zicea **Iflak** (dela Vlah), iar Moldovei **Bogdan.**

Mai este de observat că în balada de mai sus Banatul e socotit laolaltă cu Muntenia şi Moldova, adică e socotit ca făcând parte din pământurile româneşti, lămurind că Bogdan, cel mai mic dintre fraţii Iacşici, a luat teritoriile sârbeşti, în care nu e trecut Banatul.

N. B.

CRONICA SPORTIVA

Un adevărat „Automobil club"

Sub titlul „Un club monstre: il compte 60.000 membres!.." ziarul parisan „L'Auto" (15 Octombrie 1922) **publică articolul ce vom da mai jos în traducere. Am ales alt titlu fără nici un fel de malițiositate pentru „A. C. R. R." ci numai spre a atrage mai bine atenția", deşi poate cele ce vor urma ar putea servi de îndrumare şi bogatului nostru club din „Piața Palatului Regal".**

D. C.

Iată articolul:

Exista o grupare fără asemănare şi anume Automobil-Club al Californiei de Sud al căruĭ sediu social este la Los Angeles, club vechiu de 21 anĭ. Numărul membrilor depăşeşte 60.000 răspândițĭ în 22 sucursale aflătoare în 13 județe din Sudul Californieĭ; impiegațiĭ sunt 460. In ceea ce priveşte organizarea vom da un mic rezumat al principalelor serviciĭ.

1) **Semnalizarea:** clubul a aşezat şi continuă a întreține 85.000 semnale diverse repartizate pe o regiune care dela Nord la Sud se întinde pe 3000 km. şi dela Est la Vest pe 2500 km.;

2) **Contenciosul:** la sediul social 10 advocațĭ sunt ataşațĭ spre a da sfaturĭ sau a asista la nevoe pe membriĭ clubuluĭ. Fiecare sucursală îşĭ are avocatul eĭ;

3) **Asigurarea:** membriĭ clubuluĭ beneficiază de asigurărĭ cu un preț extrem de redus ceea ce le face o economie de câteva miĭ de dollarĭ anual; totalul asigurărilor depăşeşte 40.000.000 dollarĭ; plata este în totdeauna imediată şi integrală;

4) **Turismul:** la sediul social, 14 impiegațĭ repartizează informațiunile unuĭ enorm personal răspândit nu numaĭ în California de Sud dar şi în toate Statele-Unite. Acest serviciu împarte anual 5.000.000 hărțĭ ale drumurilor. Biroul turismuluĭ este deschis **zi şi noapte fără întrerupere;**

5) **Furturile:** cincĭ agențĭ se ocupă numaĭ cu căutarea automobilelor şi accesoriilor carĭ au fost furate membrilor clubuluĭ. Acest serviciu este şi el mereu deschis în timpul celor 24 ore;

6) **Expedierea şi recepționarea:** acest serviciu lucrează pentru orice parte a globuluĭ la dorința membrilor şi este gratuit;

7) **Remorcarea:** orice automobil deteriorat şi rămas în drum pe vre-una din căile provincieĭ Los Angeles, dacă aparține unuĭ membru al clubuluĭ e remorcat gratuit până la locul ce va fi fost arătat;

8) **Hotelurile şi garajele:** membriĭ Automobil Clubuluĭ California beneficiază de avantaje fixate din timp. Astfel eĭ nu au „surprise" desagreabile şi în ceea ce priveşte masa eĭ sunt sigurĭ că nu vor fi... otrăvițĭ".

Ştiri diverse

Giraenngo e un campion fericit dar cam... costisitor. Intr'adevăr contractul ce'l leagă de fabrica „Bianchi" pentru a-ĭ pilota bicicletele în diversele curse ce se organizează în Italia şi la care el e desemnat de fabrică să participe, îĭ asigură o indemnisație anuală de 75.000 lire în care socoteală nu intră diversele premiĭ băneştĭ destinate cutăreĭ sau cutăreĭ curse de ceĭ ce le organizează.

Da, dar unul e Girardengo în Italia şi mulțĭ de talia luĭ nu prea sunt nicĭ prin alte țărĭ.

*

Congresul Federațiuneĭ Internaționale a Aviațiuneĭ care s'a întrunit pe ziua de 12 Octombrie la Roma a hotărât ca baza kilometrică pentru stabilirea recordurilor mondiale de vitesă nu va maĭ fi ca până acum de 1 km. ci de 3 km. şi aceasta pentru a obține o precisiune cât maĭ exactă în cronometrarea încercărilor

Acelaş congres discutând şi chestiunea admitereĭ Germanieĭ în sânul Federațiuneĭ Internaționale şi-a amânat răspunsul însă a admis ca fiecare Aero-Club Național va fi liber să primească orĭ nu participarea Germanieĭ la eventualele concursurĭ ce va organiza.

Aceste două hotărârĭ nu se prea împacă desigur, dar ele sunt una din nenumăratele subtilitățĭ cu carĭ se eludează un răspuns ce apare în anumite cazurĭ cam delicat, este ce se chiamă a „împăca şi capra şi varza" cu toate că în final nimenĭ nu e cu adevărat mulțumit.

*

Joseph Alzin, amatorul marsiliez, despre care am vorbit şi în cronica noastră de acum o săptămână, a stabilit un nou record: a ridicat 52 kgr. „au developpé" cu brațul stâng (vechiul record mondial era de 51 kgr. şi fusese stabilit în 1909 de portughezul Da Silveira).

In treacăt vom aminti că recordul mondial pentru profesioniştĭ e de 55 kgr. şi aparține francezuluĭ Pierre Bennes încă din anul 1903).

*

La 14 Octombrie s'au împlinit 25 anĭ de când a fost reuşit primul sbor cu un aparat maĭ greu ca aerul. Intr'adevăr pe o zi ploioasă şi extrem de rece, genialul francez **Clément Ader** reuşea în 1897 a se ridica cu aparatul ce inventase şi a parcurge 300 metri de asupra câmpuluĭ dela Satory de unde îl urmăreau cu privirea şi nu fără emoție generalul Menser şi comisiunea de generalĭ ce el presida anume.

Un sfert de secol! Data merita să fie reamintită şi poate nu ar fi fost rău a o comemora căcĭ e vorba de una din cele maĭ frumoase şi îndrăznețe victoriĭ a geniuluĭ uman.

*

Marele Premiu de Automobile dela Indianapolis va avea loc în 1923 pe nouĭ baze şi anume adoptarea regulamentuluĭ A. C. Francez care prevede „une cylindrée de 2 litres" şi o greutate minimă de 5[illegible] kgr.

Cu începere dela 1923 Germania şi Austria vor fi admise acolo a concura.

*

Conferința internațională de lawn-tennis care trebuia să aibe loc la finele luneĭ acesteia la Paris a fost amânată până în Decembrie când se va întruni la Londra şi aceasta după urma cerereĭ Statelor-Unite.

Această confernıță, zice-se, se va ocupa şi de modificarea unora din regulile joculuĭ. Pe de altă parte se va releva şi chestiunea dacă Wimbledon poate fi mereu locul unde se vor desfăşura campionatele lumeĭ; de asemenĭ se va pune pe tapet şi scumpetea taxelor de înscriere pentru campionatele lumeĭ aşa cum s'au perceput anul acesta la Wimbledon, etc.

*

Taxele de înscriere şi încasările din anul acesta la campionatele lumeĭ dela Wimbledon au produs suma fantastică de 750.000 francĭ.

*

Celebrul olandez **Fokker** pilotând de rândul acesta un avion fără motorc construit după planurile sale, a câştigat la Londra premiul de 1000 lirre sterling oferit de marele ziar **Daily Mail** aceluia care va sbura cel puțin o jumătate oră; Fokker a reuşit a plana timp de 37 minute şi 6 secunde.

*

„Federațiunea Internațională Alterofilă" a adoptat în vederea jocurlor olympice din 1924 următoarele probe numaĭ: **arraché d'un bras;—jeté du bras opposé—a raché, jeté et developpé en barre à deux bras** adică aceleaşĭ mişcărĭ ca cu ocazia ultimuluĭ campionat al lumeĭ care a avut loc la Reval.

Atletism

La Charlottenburg lângă Berlin a avut loc în primele zile ale acesteĭ lunĭ în fața unuĭ numeros public o reuniune atletică la care au participat câțĭ-va dintre ceĭ maĭ renumițĭ atlețĭ finlandezĭ; eĭ s'au distins cu toate că atlețiĭ germanĭ sunt azĭ printre ceĭ maĭ buni din Europa.

100 m. 1) Haro (F.) 11 sec. 3/10;—2) Senftleben (G.) la 1 metru jum.

200 m. 1) Haro (F.), 22 sec. 9/10;—2) Dunker (G.) la 2 metri.

1500 m. 1) Peltzer (G.) 4 m. 14 sec. 1/10; 2) Ernst (G.)

7500 m. 1) Sipila (F) 24 m. 55 sec. 1/10;—2) Neukolln (G) la 80 metri

Aruncarea disculuĭ 1) Nittymau (F.) 42 m. 55 cm.;—2) Hanchen (G.) 37 m. 50 cm.

La o încercare suplimentară Nittyman a reuşit a arunca discul la 44 m. 52 cm.

Aruncarea sulițeĭ. 1) Myrra (F.) 57 m. 35 cm. 2) Ludecke (G.) 53 m.

Svoboda, membru al clubuluĭ „Slavia" (Brno) a reuşit de curând a stabili un nou record pentru Jugo-Slavia: 100 m. plat în 10 sec. 8/10.

*

Szomsai a stabilit la Buda-Pesta un nou record al Ungarieĭ: 400 m. garduri în 58 sec. 2/10.

*

Alergarea pedestră denumită „Marathon" a fost reînviată în Franța de curând de către societatea sportivă F. S. A. F. cu sprijinul ziaruluĭ „L'Echo des Sports". Ea s'a desfăşurat pe arena velodromuluĭ Buffalo la Paris şi a obținut un desăvârşit succes.

Invingătorul a fost un atlet nu prea cunoscut, **Julien Alexandre** care a parcurs disanța în 2 ore 46 m. 35 sec. 3/5, urmat la 5 minute de **Lacire Georges** şi la 8 minute de belgianul **Van Hoye** care era marele favorit.

*

La Viborg, extraordinarul finlandez **Hannes Kohlemainen** a parcurs 3 „mille" norvegiene (32 km. 064 m) în 1 oră 58 m. 41 sec.

*

In Suedia, cunoscutul atlet suedez **Sandstrom** a parcurs de curând 100 m în 10 sec. 9/10, iar **Backmann** a câştigat o cursă de 10 km. în 31 m. 44 sec. 7/10.

Aviațiune

Acum două săptămânĭ locotenentul american **R. L. Manghan** a reuşit a depăşi recordul mondial de viteză deținut cu 341 km. 239 m. pe oră de francezul **Sadi-Lecointe,** şi anume sburând cu fenomenala viteză de 354 km. 679 m. pe oră.

Recordul a fost stabilit conform regulamentuluĭ internațional pe baza de 1 km. repetat de 4 orĭ.—Aparatul pe care a sburat noul „recordman" era un aparat „Curtiss" tip D. 12, de 375 H. P.

Primul record de viteză a fost stabilit în 1906 de către brazilianul Santos-Dumont cu 41 km. pe oră.

*

Un mare ziar din Capitală a anunțat că aviatoriĭ francezĭ Bossoutrot şi Drouhin au stabilit recordul lumeĭ pentru durata unuĭ sbor fără întrerupere. Ştirea este inexactă deşi până la un punct este exactă.

Aceştĭ doĭ piloțĭ francezĭ—printre ceĭ maĭ reputațĭ, de alt-fel—nu au sburat decât 34 ore 14 m. 7 sec. 1/5. Ştiu prea bine că **recordul oficial** al lumeĭ este 26 ore 19 m. 30 sec. (americaniĭ Stinson şi Lyoed Bertrand) dar cu **record oficios**—adică încă neomologat—există unul maĭ bun ca acel al luĭ Bossoutrot şi Drouhin şi anume al americanilor Mac Ready şi Mackley Reddy cu 35 ore 16 m. 30 sec. (iar nu 35 ore 18 m. 30 sec. cum s'a spus din eroare la prima anunțare a performanțeĭ).

Nu e maĭ puțin adevărat că francezii Bossoutrot şi Drouhin au reuşit o performanță extraordinară şi dacă nu au stabilit recordul lumeĭ e datorită faptuluĭ că proviziunea lor de benzină—4200 litri—se terminase. Aparatul ce eĭ au pilotat a fost un „Goliath" cu 2 motoare Renault de câte 300 H. P. şi helicele erau metalice—de oțel—cu treĭ brațe.

*

Locotenentul francez **Rabattel** a reuşit zilele acestea o splendidă performanță a căreĭ răsplată a fost câştigarea „Cupeĭ Lamblin", şi anume: el a parcurs ditsanța Paris-Bruxelles-Londra-Paris în 4 ore 28 m. 01 sec. 1/5 de sbor efectiv adică deducând opririle.

Orariul a fost acesta: **Le Bourget,** plecarea 9 jum. a. m.; **Bruxelles,** sosirea 10 ore 47 m. 07 sec. 3/5 şi plecarea 11.17 m. 07 sec. 3/5; **Londra,** sosirea 12,35 m. şi plecarea 13.05 m.; sosirea la **Le Bourget:** 14 ore 58 m. 01 sec. 1/5.

*

Raynham pilotând un avion fără motor a reuşit pe ziua de 17 Octombre a sbura 1 oră 53 minute de-asupra terenuluĭ dela Itford Hill (Englitera) unde a avut loc concursul organizat de marele ziar londonez „Daily Mail".

Boxă

La Londra în localul „Albert Hall", îmbătrânitul şi popularul atlet englez **Bombardier Wells** (categoria „poids lourds") a fost învins în 6 reprise de tânărul **Bloomfield** campionul englez al categorieĭ „mi-lourds".

In aceeaşi seară (11 Oct.) **Joe Beckett,** una din gloriile ringuluĭ englez a învins pe americanul **Frank Horan** fost pe vremurĭ pretendent la titlul mondial.—La a 7-a repriză arbitrul a oprit lupta, Moran având ambiĭ ochĭ tumefiațĭ de loviturile primite. Lupta între aceştĭ oamenĭ puțin ştiințificĭ în arta boxeĭ dar foarte solizĭ şi resițenți, a fost o adevărată măcelărie după spusa ziarelor franceze şi gestul arbitruluĭ a fost primit cu satisfacție de public care nu maĭ putea răbda grozavul spectacol.

Frumoase spectacole sub masca sportuluĭ!...

*

Billy Miske a învins la a 10-a repriză din cele 15 prevăzute pe program pe **Tom Gibbons.**

Infrângerea acestuia e datorită uneĭ greşelĭ ce el a făcut în timpul lupteĭ şi pe care arbitrul nu a trecut-o cu vederea; nu e maĭ puțin adevărat, spun criticiĭ, că Miske ar fi ieşit poate şi altfel învingător de oarece reuşise să marcheze o oare-care superioritate până în clipa când a intervenit arbitrul.

Miske va lupta în curând cu Bill Brennon şi învingătorul va fi opus luĭ Dempsey prin luna Decembrie.

Dar cum rămâne cu negrul **Harry Wills ?...**

Foot-ball Associație

Suedia

F. C. Gothemburg învingând în finală echipa **Hammarly** (3—1) a fost declarată campioană a Suedieĭ.

*

Printre principalele rezultate din Franța pe ziua de Duminică 15 Octombrie cităm:

Olympigue învinge **Racing C. Fr.** (3—0);— **Red-Star** învinge **C. A. Paris-Gallia** (2—1);—**C. A. S. G.** învinge **Stade Français:** 4—2;—**F. C. Levallois** învinge **A. S. Française** (2—1).

*

Finala campionatuluĭ dela Stockholm a revenit echipeĭ **A. J. K.** asupra echipeĭ **Hammarly** (3—0).

*

Rezultate din Ceho-Slavia:

In vederea campionatuluĭ „Slavia" a învins A. F. K. Vrsovice (6—1).

Cu ocazia uneĭ recente partide amicale „Sparta" a învins „Vitetoria Zizkov" (4—1).

*

Finala campionatuluĭ Norvegieĭ a revenit echipeĭ „O. D. D." care a învins echipa „Kvith" 5—1).

*

Faimoasa echipă vienez „Rapid" a fost spre surprinderea generală învinsă şi încă grav de tot de echipa „Amateur": 7—3 p.

La Cracovia, echipa „Floridsdorfer" dela Viena a învins „Cracovia" (3—1) dar a doua zi ea a fost grav înfrântă: 6—1.

Innot

Johnny Weissmuller, celebrul înnotător american de origină austriacă despre care am pomenit adeseorĭ în coloanele acestuĭ ziar, a stabilit o nouă serie de recordurĭ mondiale şi de rândul acesta la Milwaukee: 400 yarzĭ în 4 m. 40 sec. (fost 4 m. 40 sec. 2/5).

440 yarzĭ în 5 m. 7 sec. 2/5 (fost 5 m. 7 sec. 4/5)

500 yarzĭ în 6 m. 24 sec. 1/5 (fost 6 m. 32 sec. 4/5); în treacăt vom spune ca vechile recordurĭ citate erau deținute tot de Weissmuller.

Acest fenomen al înnotuluĭ deține azĭ 13 recordurĭ mondiale „stil liber" pornind dela 50 până la 500 metri, plus recordul celor 100 yarzĭ pe spate.

*

Reputatul înnotător englez J. Hartfield a reuşit la Middlsborough a stabili un nou record al Englitereĭ: 500 metri în 6 m. 46 sec. şi 1/5; (recordul lumeĭ e deținut de faimosul suedez Arne Borg cu 6 m. 32 sec. 9/10.

Tennis

Campionatul pe teren acoperit care a avut loc la Londra zilele acestea s'a sfârşit nu fără a fi dat loc la lupte şi frumoase şi aprigĭ.

In semi-finală, **Ritchie** a învins pe **Greig** (7—5, 6—0; 4—6 6—4) iar **Fyzée** pe **Crawley** (4—6, 6—4, 6—1, 3—6, 6—1).

Estetica actualei societăţi franceze

de **B. FUNDOIANU**

Intr'o carte destul de curioasă „Presa literară sub Restaurație", d. Ch. des Granges notează această idee fecundă: „Se pare că o istorie literară care ar fi în fond, o istorie a opinieĭ publice, ar putea fi cu adevărat sugestivă".

Să ne înțelegem: nu e vorba de un control, prin opinia publică, al marilor artişti carĭ reprezintă o epocă; am găsi atunci de multe ori, preferința contemporanilor mergând spre Pradon, în loc să meargă spre Racine, spre La Calprenède, (care o emoționă pe M-me de Sevigné) în loc să meargă spre M-me de Sevigné spre Georges Ohnet sau Bourget, maĭ mult decât spre Verlaine sau Villiers. E vorba de opinia publică, de afinitățile eĭ pentru categoria de artă, de gustul, de maniera, de anecdota pe care o crede necesară arteĭ şi pe care, în calitate de spectator, o preferă. E maĭ puțin interesant, în problema astfel pusă, ce scrie M-me de Sevigné, decât ceeace citeşte dânsa. Iar dacă predicile luĭ Bourdalone, pot interesa pentru valoarea lor de retorică creştină, ne preocupă maĭ mult în cadrul nostru, replica marelui Condé când l'a văzut pe Bourdalone urcând în amvon: *Voilà l'ennemi.* Din punctul de vedere al opinieĭ publice, al esteticeĭ uneĭ societăți, replica luĭ Condé e infinit maĭ prețioasă şi maĭ semnificativă decât predica luĭ Bourdalone.

In timp ce opinia despre arta unuĭ veac se rezolvă prin lectură, tabloul sinoptic al esteticeĭ uneĭ societăți, cere o vastă anchetă, cu atât maĭ dificilă cu cât societatea e maĭ puțin unitară şi cu cât „sfera" cititorilor lărgindu-se, se pierde putința de comunicare cu diversele grupe care au pierdut şi ele facultatea de a comunica. Despre estetica secoluluĭ luĭ Ludovic al XIV-lea, de-o pildă, s'ar putea lesne construi un tablou probabil..

Viciul esențial al eseuluĭ d-luĭ Julien Benda „asupra esteticeĭ prezenteĭ societăți franceze" este că nu a ținut seama de obstacolul pe care i-l punea în cale maĭ întâi participarea luĭ la acea societate, pe urmă diversitatea eĭ. Căcĭ epoca noastră nu e o epocă unitară, cu erarhiĭ, în care toate lucrurile converg spre o singură realizare. Am fost numițĭ „epoca eclectică" pentrucă „reuşim, în muzău, să coabităm laolaltă pe Poussin, pe Velasquez, pe Goya. Il gustăm pe Cranach şi pe Dürer; dar şi pe Delacroix şi Goya. Intr'o sală de concert îl aplaudăm pe Mozart şi după el imediat o cavalcadă din Walkyria".

Julien Benda, care îl pomeneşte cândva pe André Gide ca pe un „prinț al literilor" ar fi trebuit să citească maĭ bine o învățătură care nu se poate înlătura, în tabloul acesta. In epoca noastră, va spune Gide „arta nu răspunde trebuințelor precise ale unuĭ public şi societatea descompusă, fără un ideal distinct de formulat în vre-un stil, acceptă, imprudentă, la hazardul întâlnirilor, toate idealurile trecutuluĭ şi toate cele pe care fiecare artist nou le propune".

Să notăm bine: arta nu maĭ răspunde trebuințelor precise ale unuĭ public. Maĭ mult: sunt maĭ multe publicurĭ, cum sunt maĭ multe estetici. Atuncĭ care e măsura după care poți să judecĭ publicul, care e documentul pe care poți sloveni şi întemeia „estetica prezenteĭ societăți".

Iulien Benda fără să puie astfel problema, a presupus-o rezolvită în principiu, când socoteşte societatea actuală atacată de anarchie, povârnită în decadență şi când o numeşte: romantism. E un vechiu loc comun căruia Benda, după Pierre Lasserre şi după Charles Maurras i se supune: romantismul nu e oare boala care a dezorganizat tot atât estetica, cât şi politica, cât şi societatea franceză. Penru Julien Benda, diversitatea în estetică a epoceĭ noastre „eclectice", compune tocmaĭ anarhia estetică, iar anarhia se prezintă unitară, în fața spectatoruluĭ comun, înarmat cu diagnosticul romantism.

Ceeace face însă cu neputință o anchetă este că dezacordul merge crescând între artă şi public. Benda observă singur că într'o decadență, nu e vorba de o clasă care-şi transformă valorile, ci de un personal (de oamenĭ incultĭ) carĭ, odată cu transformările politice, vine să ocupe locurile vacante din această clasă şi-şĭ aduce cu ea valorile-ĭ propriĭ. In haosul acesta în care nu maĭ poți discerne valorile pure între care şovăieşte acelaş spectator şi valorile impuse de fiziologiĭ nouĭ şi diferite. Benda măreşte confuzia voind să explice, (ceeace era necesar), ce înțelege prin termenul „societate" căruia i se consacrase, ca să-ĭ studieze estetica. Ce e o bună societate? „E un ansamblu de persoane privilegiate cărora o viață rafinată şi inactivă le-a creiat o nevoe particulară de a simți".

Se vede că Benda a fixat limite foarte strâmte „societățeĭ" a căreĭ estetică îl pasionează. Dar cum poți discerne în mobila realitate socială, în republica democratică, unde începe şi unde sfârşeşte limita? Cu definiția societățeĭ, aşa cum o dă Benda, poți studia lesne secolul luĭ Ludovic, adică secolul uneĭ societăți aristocrate, centralizată şi ea şi supusă silnic uneĭ ierarhiĭ de către o monarhie puternică, abia eşită din feodalitate, adică din anarchie. Sutem într'un secol în care nu există o clasă de privilegiați (cel puțin ereditară) în care arta nu se face şi maĭ ales nu se citeşte de către „rafinațiĭ şi inactiviĭ sociali".

Democrația a adus cu ea, în lumea arteĭ, sufragiul universal destul de contestabil şi în politică. ScriitoriĭI ne maĭ putând gândi pentru un public atât de divers şi atât de inegal, au început să scrie numaĭ pentru eĭ. In ce măsură decĭ „estetica" unuĭ scriitor este şi „estetica" cititoruluĭ său? După ce măsură se va judeca dacă grupul de cititorĭ aĭ uneĭ cărțĭ, sporeşte cota aceleĭ estetici în estetica generală a societățiĭ şi care, între diversele grupe de cititorĭ, va fi aleasă reprezentativă pentru aceia a societățiĭ?

Să lămurim: cărțile luĭ Viliers au câteva miĭ de cititorĭ, *aceiaşĭ* probabil aĭ cărților luĭ Mallarmé, sau Rémy de Gourmont. Dar în timp ce, pe o carte a luĭ Gourmont citeşti clar: ediția VI, cele maĭ multe din cărțile luĭ Anatol France, pe care Benda îl prețuieşte ca reprezentativ al esteticeĭ adevărate, dar nu „prezente" — se ridică la peste două sute de edițiĭ. Anatole France are decĭ un public incomensurabil maĭ mare pentru arta luĭ, decât romanticiĭ „esteticeĭ prezente". S'ar părea decĭ, judecând numeric, că „estetica" actualeĭ societăți franceze e alta, decât aceia pe care o afirmă Benda. Căruĭ grup să-ĭ dăm preferința, pe care să-l numim reprezentativ, pe cel imens a luĭ France, sau pe cel restrâns a luĭ Mallarmé? Câştigul numeric e a luĭ France. Să existe însă pentru Benda şi diferențe *calitative*? Să fie publicul restrâns al romanticilor rafinată franceză şi să fie oare cel care reprezintă societatea aşa de inferior publicul luĭ France?

Am insistat atât asupra autonomieĭ actuale între public şi artist, pentrucă Benda îşi întemeiază observațiile numaĭ pe documentul de artă şi aşa el devine nulă intenția de a zugrăvi estetica societățeĭ. Vom găsi estetecia scriitoruluĭ — dar asta nu interesează în planul problemeĭ noastre. Cât de dificilă este o anchetă asupra gusturilor uneĭ societăți — iată titlul care ar explica maĭ bine conținutul cărțeĭ luĭ Benda. E aşa de dificilă şi aşa de repede se difuzează subtilitatea logică printre elemente, că Benda poate să scrie, explicând decadența actuală că ceĭ de odinioară, din vechea societate franceză, spuneau că „le moi est haïssable". Dar dacă se poate generaliza astfel ideia unuĭ scriitor aşa de personal cum a fost Blaisse Pascal — de ce n'am putea generaliza la fel, o frază a luĭ Montaigue, infinit maĭ francez, maĭ galic? Am putea spune: ceĭ de odinioară spunea că „nu numaĭ că îndrăznesc să vorbesc despre mine, cĭ să vorbesc numaĭ despre mine". Iată o contradicție oribilă pusă egal, pe seama aceleaşĭ societăți, iar dacă Benda ar replica că Montaigue, nu poate reprezenta o mijlocie estetică, fiindcă e un sceptic, i-aş spune că Pascal o poate şi maĭ puțin reprezentă, fiindcă e un mistic. Când Benda îmĭ citează pe d-na de Sevigné care scrie că La Calprenède o emoționează — dar îi recunoaşte slaba valoare de artă — îi citez un pasaj dintr'o altă femeie ilustră, d-na Necker care, la reprezintația — „Regeluĭ Lear", ar voi să se repeadă la părințiĭ eĭ să plângă de dragoste filială.

După ce-am afirmat că un tablou al „esteticeĭ prezenteĭ societăți franceze" e cu neputință, dar că una a secoluluĭ luĭ Ludovic ar fi — îmĭ privesc grăbita afirmație cu remuşcare. E posibil să alegi între diversele opiniĭ şi maĭ ales între diversele atitudini estetice ale oamenilor, care sunt cele maĭ pure, cele maĭ reprezentative? Dacă tabloul căutat nu ar fi „estetica societățeĭ", adică estetica uneĭ dune de nisip, ci aceia a scriitoruluĭ dintr'un veac, încă ar trebui să alegem în pădurea contradictorie o cărare, să facem din multiplele atitudinĭ o mijlocie. Am satisface poate logica — poate curiozitatea noastră. Am realiza însă un tablou real?

Poate încă, singurul mijloc de a studia o problemă ar fi activitatea, devenită penibilă în cunoaştere de când Bergson a făcut-o cheia filosofieĭ luĭ.

Intuiția — să-ĭ păstrăm acestuĭ cuvânt sensul pe care-l avea înainte — i-ar putea fi de un mare folos luĭ Benda, dacă intuiția s'ar putea căpăta ca o deprindere. Benda e un discipol al raționalismuluĭ luĭ Renonvier, iar în artă, bănuiesc după unele indiciĭ, un fanatic a luĭ Stendhal. Arta, pentru Benda, se circumscrie la pura logică — aşa cum se presupune că o înțelegea Socrat. Pentru Benda, lirismul e vointa de putere, e desigur, ca la Nietzche „inestetica în sine". N'ar fi mirat, Benda, dacă i s'ar spune că nu poți pricepe o artă, dacă nu coincizi cu ea şi că opinia: „posibilitatea interpretăriĭ, zace în identitatea observatoruluĭ cu observatorul", nu ca a unuĭ romantic, nicĭ a unuĭ francez? E opinia unuĭ reprezentant al celeĭ maĭ puțin romantice dintre societăți: americanul Emerson.

B. FUNDOIANU

Din literatura chineză

Intelepciune veche

Lo-Tschan-Nai

O clipă'i viața omului, — mai mult
Trăesc copacii şi-alte animale;
Dar el se trece ca un suflu de-aer
Şi slabe's toate sbaterile sale.

Deci prindeți timpul, nu vă tânguiți!
Incoronați-vă cu floarea dimineții,
Fiți veseli şi iubiți mai mult femeia
Decât să scormoniți adâncul vieții!

Prea multe gânduri, numai vă 'ntristează;
Lăsați de-o parte orice cugetare,
Căci toată iscusința minții voastre
Nu va găsi a vieții deslegare...

Petreceți dar mai bine-această clipă
Atâta cât lumina-i nu se trece
Şi cât mai e pe cer o lună albă, —
Căci de pe-acum v'aşteaptă groapa rece!

Noapte tristă de primăvară

Li-Song-Flu

Spărgeau fazanii de-aur noaptea
Cu țipete 'nfiorătoare, —
Eu îți cântam încet din flaut
Un cântec plin de 'nduioşare.

Zăceà 'n tristețe tot pământul,
Iar noi priveam tăcuți prin stele —
Şi inimele noastre triste
Ca plumbul le simțeam de grele.

Şi cum stăteam sfioşi în noapte
Ca două flori nevinovate,
Mi-ai spus cu-o voce obosită;
O, toate's trecătoare, toate...

George A. Petre

INSEMNĂRI

Un concurs literar

Comuna Karlsbad oferă trei premii pentru cele mai bune traduceri în românește a unei ode latine asupra Karlsbadului.

Primim următoarea scrisoare din partea primarului orașului Karlsbad:

Consiliul orășenesc al Karlsbadului are intenția să publice un prospect al stațiunei balneare și să reproducă intr'însul celebra odă latină de Lobkowitz asupra Karlsbadului. Pentru a avea o traducere exactă și frumoasă a odei, în limba română, după cum există aproape în toate limbile, rugăm redacția ziarului Adevărul literar *să publice un concurs pentru cele mai bune traduceri în onoratul dv. ziar. Oferim pentru premiul 1 lei 1000, pentru premiul al doilea lei 500, pentru premiul al treilea lei 300.*

Rugăm redacția să fixeze cum va crede mai bine toate condițiile speciale ale concursului, luând contact cu d. dr Grigore Graur, care este autorizat să reprezinte consiliul orășenesc Karlsbad în această chestiune. Suma de lei 1800 pentru cele trei premii a fost trimisă d-lui dr Graur.

Cu multe mulțumiri pentru osteneala d-voastră, semnează

Cu deosebită stimă

Ajutorul de primar

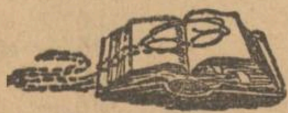
EUGEN DE WITTE.

Răspundem cu plăcere rugăminții consiliului orășenesc Karlsbad. In numărul viitor vom publica toate condițiile concursului. Deocamdată, pentru a da mai mult timp de pregătire doritorilor de a participa la concurs, publicăm aci textul odei latine de baronul Lobkowitz, scrisă pe la începutul secolului al XV-lea.

Jn Thermas Caroli IV.

Fons, Heliconiadum merito celebrande cohorti,
Unde tibi latices culidi, venaeve meantis
Sulphuris, aut vivae, dictu mirabile, calcis?
Per terras Siculumne ignis qui provocat Aetnam
Id facit? an Stygii forsan vicinia Ditis
Has tepefecit acuas? Bajarum littora cedant
Atque Antenoreum prospectans unda Timavum,
Et quae caeruleo consurgit proxima Rheno,
Nobilitata tuo, sanctissime Carole Regum,
Jnteritu. Quantas emittit in aëra bullas!
Adspice, quam varie lapides et marmora pingit,
Per quaecunque fluit! vix ipsa coloribus Jris
Collucet totidem. Felix per secula mana, —
Fons sacer, humano generique salutifer esto!
Redde seni validas vires, pavidaeque puellae
Formosam confer faciem! morbisque medere
Omnibus, et patrias accedat laetiorcoras,
Quisquis in hac lympha fragiles immerserit artus!

Seculo XV exeunte cecinit
Bohuslaus L. B. a Lobkowitz

Plouă

Rubrica „situațiunii atmosferice" anunță: „Cerul este în toată țara acoperit, iar vântul a bătut în genere din cadranul întâi. Ploi abundente continuă să cadă (25 mm. la Armășești)".

Plouă lugubru. Așa trebue să fi plouat pe vremea tăticului lui Sem, Cham și Jafet. Imi amintesc de capitolele 6 și 7 ale *Istoriei biblice în versuri, a vechiului și noului Testament ilustrată cu 108 chipuri și tipărită în anul Domnului 1891, la Alexi în Brașov:*

Păcatele omenimei
Inmulțându-se prea tare,
Domnul porunci lui Noe
Să facă o barcă mare.

Apoi în ea să adune
Câte-o păreche din toate
Animalele din lume
Și nutreț pe cât se poate.

Astfel Noe fiind gata,
Ploaia nici nu se mai curmă
Patruzeci de zile 'ntr'una
Nelăsând de om nici urmă

Ci pustiind dobitoace
Și păsări fără crușare,
Prin potop voi s'arate
Domnul a sa ne'ndurare.

Ploaia sfârșitului de Octombre a dăruit sufletelor române multă posăceală și a stârnit spleen-uri, dar n'a zmuls poeților de pe la noi accente durabile. Evocătoare de tristețe și răpânditoare de fiori e, fără îndoială, poezia lui Macedonski care începe cu:

Plouă, plouă
Plouă cât poate să plouă
Ca ploaia ce cade m'apasă
Durerea cea veche, cea nouă
Afară e frig ca și'n casă
Plouă, plouă.

Dar strofele imediat —următoare devin cuplete (cizelate cuplete) funebre, și unele versuri sună ca niște ticuri posomorâte.

In **Mea parvitas,** Ieronim Laurian descrie, sobru și sombru, o noapte de Octombre. Vocabularul e vechi, poezia pare—totuși— nouă:

Cotropesc tăria
Nouri de catran —
Mâna lui Satan
Stânge brusc făclia.

..Plouă.... trec prin aer
Ingroziți și orbi,
Corbi, un stol de corbi
Crocănind a vaer.

Fluerat de paznic
Țipă'n depărtări...
Răsunând sub zări
Lung, prelung și groaznic.

Arde nu știu-unde —
Strig în noaptea-iad,
Stropii cad și cad...
Nimeni nu-mi răspunde.

Un nou manuscris de Bach

Zilele trecute, un profesor de muzică din Berlin, cercetând arhivele statutului, a găsit o nouă compoziție muzicală a lui Sebastian *Bach:* „Vernügte Pleissenstadt". Manuscrisul este din epoca lipscană a marelui compositor, și este un „cantate în alt și sopran", necunoscut încă. Opera postumă a lui Bach va fi cântată pentru prima oară, la sfârșitul lui Noembrie la Breslau, cu ocaziunea serbărilor muzicale de toamnă.

Memoriile Kaizerului

Fără îndoială că un mare eveniment al zilei este și apariția memoriilor fostului împărat al Germaniei. Indată ce s'a știut că imperialul tăietor de lemne dela Doorn își așterne pe hârtie amintirile, casa de editură Koehler din Lipsca, i-a ofert o sumă importantă pentru exclusivitatea acelor pagini. După ce-a încheiat afacerea, editorul a scos la licitație dreptul de reproducere în streinătate. Primele case de editură care s'au prezentat au fost cele americane. Grupul din care fac parte **New-York Times** și **Chicago Daily News** a făcut prima ofertă și dădu naștere unei întreceri editoriale din cele mai amuzante. Sindicatul Mac lure câștigă cursa. El plăti manuscrisul cu 225.000 dolari, adică vreo trei milioane franci francezi. Acelaș sindicat cedează apoi tuturor țărilor dreptul de reproducere și azi nu există colțișor din lume, care să nu poseadă în traducere romanul trăit al celui mai dușmănit om din câți au existat pe lume.

Literatura Elveției

Țara hotelurilor și a lacurilor nu era mult cunoscută până acum, ca una care ar fi contribuit la progresul lumei cu operele nemuritoare ale literaților ei. In afară de Gottfried *Keller*, a cărui personalitate masivă ar stăpâni multă vreme literatura universală, abia s'a însemnat numele căruiva dintre literații Elveției pe răbojul veșniciei. Profesorul Huber, care pe semne este bun patriot, ia asupra sa sarcina grea, de-a face cunoscută literatura Elveției. Huber publică în original și în traducere, operele adunate la un loc ale autorilor elvețieni, în editura proprie din Franenfeld.

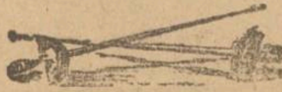
Prima colecție publică opere de *Paul Ilg*, Meinrad *Lienert*, Alfred *Huggenberger*, *Felix Moeschlin*, Olga *Ambeger*, *Albert Steffen*, Ernst *Zahn*, Robert *Nalser*, Maja *Mattey*, Max *Pulver* și Robert *Faesi*.

Dintre această cavalcadă a numelor, se reține al lui Robert *Faesi*, a cărui delicată și patriarhală proză este botezată de un umor sănătos. *Faesi* este poetul Elveției neutrale: și ca politică, dar mai ales ca sentiment. Elveția a împrumutat în operele scriitorilor ei liniștea rece a munților pasiunile se destilează și devin parcă anahronice: elvețianul râde simplu și se mulțumește cu puțin, iată filosofia Güttlianerului și poate și a lui Faesi. Elveția latină este par'că mai impresionantă. La Lausanne Payot a proteguit literatura modernistă, iar la Geneva Charles *Bernard* și prietenii lui dela *Revue Mensuelle* au pornit lupta Pimodanului.

C. F. *Romuz*, *Gonzague de Reynobd*, *Robert de Tróz*, *Charles Gos*, *Benjamin Vallotton* sunt parcă mai curagioși. Opera lor este mai umanitară și nexul cu socialismul este evident. *Juan Debrit* pornește *La Fenille*, care oblăduește proza lui Romain Rolland, Duhamel, Barbusse. *Charly Clerc* cu Les Chemins et les demeures, se apropie de Renan — iar *Mary Gay* de Annie Vivanti. *Jean Bartholoni* este ori unul dintre cei mai de seamă poeți și poemele sale în proză, Suret le-a asemăna cu ale lui Bandelaire.

Marile cotidiane elvețiene Zürcher Zeitung, Bosler National Zeitung, Journal de Genève, — publică tot mai des romane de autorii elvețieni. Iar la Lemaine literaire ține morțiș la tradițiile lui Gessler și păstorul de Kuon și persecută pe simboliști.

Literatura Elveției moderne, nu va suggera și de altădată ideî pentru cititorii noștri și poate va încerca să reabiliteze mormonismul social elvețian, pe care noi, latinii niciodată nu l'am prețuit și l'am disprețuit, fiindu-ne antipatic.

O nouă piesă a lui Karl Sternheim

Apariția lui Carol Sternheim în literatura modernă germană a pricinuit multe dușmănii și nedumeriri. Unii critici (și între aceștia Alfred Kerr) i-au contestat orice merit și talent noului scriitor, care avu nenorocirea norocoasă ca alături de aptitudini literare să moștenească dela părinți miliarde. Alții, au găsit însă în opera lui Sternheim multe note interesante și l'au salutat cu bucurie. Intre prietenii lui Sternheim se găsește și Reinhardt, care i-a jucat mai multe piese, cu formidabil succes. Noua piesă a lui Sternheim: *Nebbich*, este o operă de revoluțiune.

Opera lui Sternheim este o curagioasă filipică împotriva criticei, o zeflemisare superbă a moralei sociale, care pune deasupra intereselor generale micile sale năzuințe. Critica germană se agită din pricina conținutul acestei piese, pe care nu l'a povestit Sternheim decât în conture mari, unui redactor al lui „Berliner Tageblatt". Sternheim își va juca noua piesă la Teatrul din *Darmstadt*, unde are un vechiu și statornic admirator în persoana regisorului *Gustav Harling*.

O nouă piesă de Bernștein

Autorul „Hoțului" și al lui „Samson", cel care multă vreme și-a disputat cu Bataille întâietatea în teatrul francez contemporan, e de mai multă vreme directorul teatrului parizian „Gymnase". Absorbit în preocupări directoriale, în care în bună parte intră chestiunile de ordin material, dramaturgul n'a putut da de câțiva ani nici o piesă nouă. Se știa totuși că e mult așteptată reprezentarea unei drame „Judith".

Ca și în „Samson" piesa se referă la o legendă biblică și anume la conflictul dintre regina Iudeei și regele asirian Holofern. Noua piesă a lui Bernstein a avut mare succes și critica dramatică e unanimă în a constata meritele autorului ce se bucură de o reputație datorită unei necontestate valori.

Cu prilejul acestor reprezentației ziarele franceze aplaudă și o inovație. Bernștein în calitate de director al teatrului în care i se juca piesa, n'a mai îngăduit accesul publicului în sală, după ridicarea cortinei. S'au auzit protestări, injurii și chiar urlete. Sgomotul n'a avut nici un ecou și ziarele cer să se introducă acelaș procedeu și aiurea, pentru că e foarte dezagreabilă intervenția întârziaților în timpul când actorii au început să joace.

La noi, de un an de zile, nimeni nu mai intră în sala Naționalului și la Operă, după ce s'a aprins rampa.

Răspunsul femeilor

Foarte mulți, printre care și Leon Daudet, au acuzat veacul al XIX-lea de o stupiditate fără pereche. Față de trecut, bărbații și femeile acestei epoci, sunt considerați cu totul inferiori.

Până acuma nu s'a găsit încă nimeni care să apere sexul tare, dar sexul slab și-a găsit un bun avocat în persoana d-nei Margueritte Durand, care la Paris, la „clubul femeilor jurnaliste" a organizat o expoziție unde personalitățile femenine literare, artistice, religioase și sociale vor fi sărbătorite în vitrine ce conțin amintiri prețioase.

George Sand, D-na de Staël, d-na de Sègur apar în cele mai bune portrete. Mai departe avem rochia pe care Hortense Schneider a purtat-o în „la grande Duchesse" operetă de Offenbach. Există acolo toaletele cântăreței Judic, masca tragedianei Rachel, etc.

Cine le vede își dă seama că judecata unora, dacă nu e tocmai răutăcioasă, poate fi cu drept cuvânt socotită ca pripită.

Cărți și Reviste

Academia Română. — Cuvântările Regelui

Cu prilejul încoronărei, Academia Română, a strâns într'o elegantă plachetă, cuvântările rostite de regele Ferdinand sub cupolă. Incepând cu ședința dela 16 Martie 1890, când regele Carol aduce pe moștenitorul tronului și când acesta mulțumește pentru onoarea ce i se face de a fi chemat acolo ca membru onorific și terminând cu ședința dela 6 Iunie 1921 când actualul rege ia parte la comemorarea lui Tudor Vladimirescu, broșura conține încă alte cinci discursuri rostite la diferite ocazii. Din toate aceste cuvântări reese marea grije, pe care suveranul o pune într'o cât mai clară expunere a sentimentelor sale, preocupat și de limba curat românească pe care o cultivă cu multă evlavie. Este o altă moștenire dela răposatul rege Carol, care vorbea și scria o limbă, cât mai lipsită de neologisme. Regele Ferdinand dela început și până astăzi s'a dovedit adevărat admirator al cronicarilor pe care i-a slăvit în prima sa cuvântare la Academia Română.

Henry Bordeaux. — Le fantome de la rue Michel Ange

Cel care observă, cu multă sârguință viața pariziană de azi, nu putea să nu-și dea seamă de turburările care par să fi întunecat multe minți a doua zi după război. Aci e vorba de dezastrul mintal al unui biet părinte, care și-a perdut fiul în luptele dela Verdun. Ii evocă imaginea și glasul prin ajutorul unui mediu echivoc, o verișoară săracă îndrăgostită de cel ce-a murit. Nu se știe bine cu ce scop face asta Suzanne Giroux. Abea moartea acesteia readuce pe bătrân la familie și religie, renunțând la spiritism. Incertitudinea cu care rămâne cititorul adaogă multă emoție povestirei întregi.

René Trautmann. — Au pays de Batouala

Cartea această menită să dea o idee adevărată, despre felul cum trăesc albii și negrii în colonii, e scrisă de un medic care a trăit douăzeci de ani în mijlocul lor. Toate abuzurile și ilegalitățile ce se fac, sunt datorite excesului de zel al funcționarilor, dar trebue distrusă legenda crimelor săvârșite de autoritățile albe asupra supușilor negri.

Antropofagia dispare încetul cu încetul. Ea există în acele triburi unde omul se răzbună, mâncându-și adversarul sau mâncându-l își închipue că va căpăta insușirile victimei.

In unele părți sunt sclavi îngrășați pentru a fi puși în consumație. Autorul cărții nu i-a văzut dar povestește ce i s'a spus.

Așa de pildă o fetiță fusese închisă cu mama ei. Mama fu ucisă și... făcută mâncare. Copilul n'a vrut să mănânce pretextând că e prea tristă.

Május (Maiu) este titlul unei noui reviste literare ce apare la Cluj.

Este o revistă de propagandă a tinerilor scriitori unguri, cari și-au propus ca scop, să introducă în literatura ungară din Ardeal nota civilisației și a progresului intelectual. In fruntea revistei se publică o șarjă a „culturei" europene, doi îngeri, cu craniul morților, jucându-se cu osândiții războiului: victimele. Un conglomerat de nume noui și literatură nouă, alături de bucata simbolistă a cunoscutului scriitor *Milan Füst:* Aladin la mormântul tatălui său. O nuvelă „Morții" de *Donül Nagy, considerat azi ca unul dintre cei mai puternici prosatori ardeleni*

O nuvelă de *Derideriu Kosrtolànyi* și versuri de *Serestèly:* Mizeria, *Ivan Sipos*, *Grigorie Issekutz*, cunoscutul poet ardelean din Deva. Literatura română este reprezentată cu o poezie de d-nul *Emil Isac:* Evantaiul miresei moarte (apărut nu de mult în „Flacăra") tradusă, de d-nul Ivan, iar poetului spaniol Ivan de Pardo i se publică o poemă frumoasă: Sânul tău de catifea, în excelenta traducere a d-lui *Ioan Barna*. Revista „Maiu" va publica în fiecare număr poezii de poeții români, dorind să popularizeze literatura noastră și n'avem decât cuvinte de laudă pentru acțiunea frumoasă a idealiștilor clujeni.

Revue de France. — (15 Octombrie)

Fiul uneia din cele mai aplaudate cântărețe de operetă, de pe vremuri, Louis Schneider, evocă pe Offenbach, povestind lucruri interesante.

Prima reprezentație a operetei „Marea Ducesă de Gerolstein" avu loc la 1867. Când să se coboare în scenă Hortense Schneider, compozitorul fu nevoit să-i spună că, cenzura nu admitea portul unui mare cordon care putea să fie socotit ca o batjocură a decorațiilor franceze. Artista începu să plângă, declarând că nu va juca de loc, dar când orchestra ataca intrarea, „marea ducesă" își făcu apariția cu ochii roșii și... fără cordon.

„Perichola" n'a fost un cuvânt inventat de Meilhac și Halevy în libretul dat lui Offenbach, ci era numele unei celebre actrițe spaniolă. Il purta Micaela Villegas, care trăia în Peru și juca cu succes la Lima. Intr'o zi vice regele o chemă la el, la palat, dar actrița, o fire capricioasă, refuză. Șeful statului foarte supărat, lasă să-i scape această injurie: „Perra Chola!" (cățea indigenă). Porecla rămase și toată lumea îi spunea: Perichola!

Pe când compunea muzica operetei „Fata tamburului major" Offenbach era țintuit la pat de reumatisme. Nu uita durerile, de cât atunci când găsea o arie veselă. A murit la 3 Octombrie 1880. Lucra, când deodată se simți înnăbușit și căzu leșinat. In delirul său mai fredona arii din „Povestirile lui Hoffmann". Aceasta fu ultima sa lucrare, reprezentată după moartea sa la opera comică în 1881.

Au reapărut revistele „Gândirea" și „Hiena". Amândouă ne sunt foarte cunoscute. In deosebi se știe frumoasa contribuție intelectuală pe care „Gândirea" a adus-o la răspândirea limbei și literaturei românești în Transilvania, când revista apărea la Cluj. Cu o prea frumoasă schiță foarte sugestivă de Cezar Petrescu (căsuța de nisip) și cu una din cele mai izbutite poezii de Demostene Bolez. (Viitorul care ne surâde) primul număr al „Gândirei..." bucureștene, pășește fericit și norocos.

Interesantă e cronica literară în care d. Pamfil Seicaru se ocupă de „poetul" Duiliu Zamfirescu, arătându-ni-l altfel de cum ne obicinuisem numai cu Harpista.

Revista penală

In numerele 7 și 8 (din Septembrie-Octombrie 1922) ale acestei publicații, d. Vespasian V. Pella, profesor de drept penal la Universitatea din Iași, face necrologul profesorului Garçon dela Facultatea de drept din Paris.

In acel elogiu funebru, d. Pella amintește un fapt care, — cu toate că a mai avut loc și în așezăminte, mai înalte și mai culturale decât *Societatea închisorilor* — nu rămâne mai puțin interesant. Iată acel fapt:

„Profesorul Garçon se simțea legat dela începutul carierei sale de marele penalist german Franz von Liszt.

Nu erau numai raporturi colegiale, nu era numai admirațiune reciprocă, ci, pe cât se spunea, o puternică afecțiune unea pe cei doi profesori.

Mai mult încă, opera jurisconsultului german se publică și în limba franceză, iar în fruntea traducerii apare o elogioasă și magistrală prefață a profesorului Garçon.

Odată cu izbucnirea războiului, deși raporturile cu colegul german încetaseră prin forța împrejurărilor, totuși simțămintele sale rămăseseră aceleași.

Ce putea fi un om vinovat de greșelile altora?

Peste câtva timp apare, însă, faimosul manifest al intelectualilor germani și printre semnatarii săi, se găsea și ilustrul penalist dela universitatea din Berlin.

In sufletul bătrânului profesor izbucnește atunci o luptă chinuitoare între sentimentele sale de afecțiune, înrădăcinate prin atâtea decenii de muncă comună pentru propășirea aceleiași științe, și conștiința sa de apostol al dreptului, care nu-i permitea să rămână nepăsător în fața luminei atât de stranii în care se pusese intelectualitatea germană.

Un altul s'ar fi resemnat, ar fi suferit și ar fi tăcut!

Profesorul Garçon intră însă în acțiune și roagă pe colegii săi dela Societatea închisorilor din Paris *să-i facă onoarea de a-l lăsa să ceară el însuși excluderea din societate a celebrului penalist german".*

In articolul d-lui Pella, — pe lângă lucruri ce prezintă însemnătate, mai ales cele cu privire la modul cum își făcea profesorul Garçon „prelegerile de sociologie criminală și de știință penitenciară," și la felul cum obișnuia pe studenți cu *arta de-a argumenta* — se găsesc o sumă de pasagii de un pur reacționarism.

Astfel d. Vespasian V. Pella, subliniază cu entuziasm și-și însușește astfel niște fleacuri ruginite pronunțate de marele jurisconsult în ziua de 1 Mai 1920, cu referire la distrugerea sindicatelor profesionale cari se amestică în politică.

Cred însă că majoritatea membrilor diriguitori ai Cercului de studii penale, penitenciare și de poliție științifică, trebue să fi tresăltat de bucurie la citirea unei asemeni desprinderi din opera didactică a profesorului Garçon.

Un cerc și un organ cari, în „preconizarea unor mijloace teoretice și practice mai eficace de prevenire și represiune a delicvenței" pun în circulație ideia bătăii, nu se poate să nu ia drept chilipir științific propunerea de distrugere a sindicatelor muncitorești cari stau pe principiul marxist al luptei de clasă.

Sculptorii noștri

SAVARGIN. — Proect pentru bustul lui Take Ionescu

ALMANACHUL
ziarelor „Adeverul" și „Dimineața"
pe Anul 1923

se va găsi pe masa tuturor, de oarece va interesa toate păturile sociale.
Format mare, tipărit cu INGRIJIRE PE HÂRTIE BUNĂ, va avea colaborarea celor mai mari scriitori, literați, desenatori și humoriști.

Anunciuri pentru Almanachul
ziarelor „Adeverul" și „Dimineața"

etc. se primesc direct la Administrația ziarelor noastre și la Soc. Generală de Publicitate

Carol Schulder & S. Berger

Str. Karagheorghevici 9. Telefon 11/84
ALMANACHUL ziarelor „Adeverul" și „Dimineața"

pe Anul 1923, se va vinde cu preț popular spre a putea fi cumpărat de toată lumea.

Revista modelor

SECRETUL ŞTOFELOR

Ceeace a decis în ultimul timp eleganţa modeĭ, sunt fără îndoială ştofele noui, pe care fabricanţii francezi le realizează, din ce în ce mai bine inspiraţi.

Femina — revista prin excelenţă de bun gust, dând primul şi ultimul ton, esteticeĭ femeeştĭ — vorbeşte cu o rară exuberanţă de acest capitol, pe care deşi îl vedem în vitrinele de lux, adesea îl primim anonim, căci numele lui se schimbă după fantezia ţesătoruluĭ sau a caseĭ care l'a lansat.

Voalurile de bumbac brodat şi imprimat, cu alte tonurĭ şi alte desenurĭ, reapar, pentru tualetele de seară, după ce şi-au făcut debutul la cursele de primăvară.

Azĭ, în ştofe maĭ pline, aceste voalurĭ reapar, imitând şalurile persane, cu desenele lor de Şiraz şi culorile armonios împerechiate.

In toamna aceasta, ştofele imitând caşmirul brodat, vor confecţiona sacourile scurte, tivite cu blană, care ne maĭ amintesc bundele jupâniţelor noastre de odinioară.

Pentru mantourĭ vom vedea recomandându-ni-se **aquella,** sau imitaţia de astrachan, în gris şi alb, din care am văzut admirabile modele, uşoare de purtat şi nu prea scumpe, comparativ cu adevăratul auormal, atât de scump, pentru preţurile exagerate de azĭ.

Rodier, cunoscutul ţesător francez, a trimis din nou ultimile sale stofe, tivite cu ciucurĭ coloraţĭ sau brodat în benţĭ, ca fotele noastre naţionale.

Pot afirma, că isvoadele cusăturilor noastre şi întregul spirit al ţesăturilor şi broderiilor româneştĭ, le descoper în fiece ţesătură nouă, pe care industria franceză şi-o asumă integral.

Oricum, noi le vom purta cu mândrie, fiindcă ele ne amintesc mereu originala artă, care ne-a înfrumuseţat secolele trecute, şi pe care azi cercetătorii lucrurilor frumoase o aplaudă şi o adoptă.

Stofele Renaştereĭ, au inspirat de o potrivă industria ţesătureĭ, pe care o regăsim în stofele clocky, baragladine, sau cum erau odinioară numite: Zenana, Voalurile imprimate cu flori sau duni, le regăsim în dublurile elegante ale costumelor şi hainelor de toamnă. Şi aşa istoria se repetă şi bunul gust reeditează gloriĭ trecute şi multe necunoscute nouă.

DIANA

Dezorientare

Feciorul lui Nenea Tache Vameşul)

Tot într'un Octombrie cenuşiu — într'un după-prânz pătat de arama toamnei în care a murit talentul lui Bajdechie tapiţerul Teatruluĭ **ăl mare** — am tras... la fit ora de franceză a luĭ Frederich Dame şi am luat-o, hotărât, după îndemnul lui Bozianu, spre Academia din Uliţa Dorobanţilor, pentru a pune odată capăt frigurilor cu care infama de Thallie m'a zgâlţâit vacanţe d'arândul şi a primi botezul talentului **netăgăduit!**

In tihnita curte a Conservatorului pardosită cu agurijoară argintie, sfioasă şi aromitoare, toamna îşi vărsa aurul ei fin şi aprins, prin pletele şi caetele celor chemaţi să slujească arta şi.... lenea, înfăşurând toată suflarea în sperări şi voe bună.

Capete aprinse de pe acum de glorie, mişunau într'o învălmăşeală caldă şi moale, reliefând, asimetric, la întâmplare, întrecerea asta nebună şi înfiorată de **foc sacru,** un nas de... Adonis (!) sau un obraz visător, proaspăt ras şi peste care mijea grima lui.... Romeo! Clădirea joasă şi tristă, posomorâtă în temeliile eĭ celebre, având ceva din nota infinitei bunătăţi şi a unei nobleţĭ de declin, ocrotea par'că într'ascuns, cu o gingăşie maternă, de-o potrivă, pe cei nechemaţi ca şi pe ceĭ aleşi, punând pe fruntea lor îngândurată, nimbul indulgenţei şi al consolării! Mobilierul ei chiar, sobru, afumat, greu şĭ plictisit, cu miros de petunrin uscate, intim şi primitor, cu mobilierul lui Père Goriott şi al luĭ Sigismund Claessi, învăluia în taina luĭ caldă taina îngrijoraţilor, asigurându-i de îngăduinţa juriului şi de omenia fără de marginĭ a luĭ Nottara; el le aducea din ciubucăria lui roasă, dar de soi, poezia mută a încurajării, îndemnându-i şi... suflându-le cum trebue să se rostească la catedră, cum să exteriorizeze **„lăuntrul"** cum să aducă în clasă, pe estrada juriului, sufletul eroului! Şi pe agurijoara cea inocentă cu parfum gingaş şi cu rochiţe de toate culorile, forfotea sglobiu un amestec straniu de fiori, de sperări şi de zâmbete, de avânt şi de îndemnuri, în dimineaţa aceia plumburie de apus de vară şi de început de iluzii în curtea Conservatorului, — un amestec de mişcări, de suflete, de haine îngrijite, de plete unse, de figuri palide carĭ se clătinau lent din uşă în uşă, din clasă în clasă, alcătuind o pârtie vie de sburdălnăcie şi elan, trezind academia din somnul ei mucegăit pentru a-şi primi jertfa adolescenţii şi peste care toamna risipea aurul ei înviorător. Nici o iluzie a tinereţiĭ nu mi-a săgetat mai atroce sufletul înfrigurat, de cât aceia a actorieĭ în dimineaţa preludiului erniĭ şi al sublimei cariere, — o dimineţă sură şi ademenitoare, ca o chimeră în care tapiţerul Magului de la Câmpina şi al.... **„Elefantului din Piaţa Teatrului"** nu mai trăia să-mi alinte idealul, dar trăia în schimb îndemnul lui Bozianu pe amintirea **bluzei lui Clei**, îndemn suav care se desprindea vag, înfăptuindu-mi năzuinţa, din salutul marţial al luĭ Nottara şi din zâmbetul regesc al Romaneascăĭ!

In sufletul şi în mintea mea adânc zguduită de aprecierile lui Bozianu, nu mai trăiau de cât vederile marelui comedian din gangul **„Sfântului Anton";** în sufletul şi mintea mea învrăjbită de ghiruşiile luĭ Clei din Lumpatius Vagabondus, nu mai tremura de cât talentul şi.... tragedia, iluzia şi lavaliera!..

In aula Conservatorului, cu tavanul ei scund şi obosit, tavanul care a inspirat pe Gorki cu poezia luĭ joasă şi intimă, tavanul sub care se înghesuiau talente şi iluziĭ, pălării Garibaldiene şi plete Avesalonice, am trăit vremea divinilor fiori aĭ frumosului şi aĭ năzuinţiĭ, aşteptând cu sufletul pe buze gestul comisiei care avea să ratifice.... aprecierile lui Bozianu, cel care în schimbul unei bluze de aba, îmi oferise „carieră" şi „talent"! Sub tavanul jos cu incrustaţiunile vechimiĭ şi ale dărăpănăriĭ, tavanul cu lampadarele luĭ castelane, de carĭ stau agăţaţĭ îngerĭ ciuntiţi şi viziunĭ părăsite de păianjenĭ, am trăit viaţa intensă şi suavă a eternităţiĭ... iluzieĭ, plămădind în înfrigurarea aşteptărei, beţia cununelor succeselor, asvârlite din văgăuna întunecoasă a sălii de spectacol, peste melcul rampei! Sub tavanul povârnit al clinicei artei dramatice, plesnit de vibraţiunile instrumentelor de suflat, de tânguirea fagotuluĭ şi de arţagul trompeteĭ peste care plutea suspinul cald şi îndurerat al vioarei, mi-a trecut pe sub ochĭ, catalogul **„Divizionareĭ luĭ Lazăr"** din curtea sfântuluĭ Gheorghe Vechi, închis pentru totdeauna, după treizeci de absenţe nemotivate şi deschis, surâzător şi prietenos acela al clasei de dramă şi comedie din spatele Atheneului, unde aveam să **înfăptuesc** prevederile lui Bozianu spre desperarea celor ce mă aşteptau acasă cu.... bacalaureatul pe tava pe care aveam să le aduc în schimb, prima... scrisoare a primului meu rol!

Tot sub tavanul luĭ Gorki am zărit umbra vameşuluĭ Tache văicărindu-se de injuria că aduceam neamului din mahalaua lui **„Sperie-Peşte"** avid după... bacalaureate, alături de jalea „trupelor" după maidanul **„Podului Beilicului"** cari tânjeau după Borsalina şi organul meu!

Dar.... era prea târziu; toate năzuinţele trebuiau să se năruiască la picioarele supremuluĭ cuvânt: actor. Mirajul luĭ mă ţinea puternic în ghiară; Bozianu se rostise de mult asupra „vocaţiei" profilului şi pletelor, iar bonbonarul din gangul Divizionarei îşi răşchia hotărât şi ameninţător catastiful luĭ de creditor intransigent. Obrazul emailat al luĭ Murgeanu, cu lucirĭ de măr domnesc pârguit, ochiĭ de bunic blând, duios şi sfătos ai lui Soreanu, silueta fină a lui Paciurea care se frângea odată cu dunga pantalonilor lui impecabili în celebra cădere a lui Harpagon, mă sufocau de sperări, mă ameţea, îmi frământa voinţa cu promisiunile viitorului lor obsedant, cu dâra lor de succese, cu suspinele celor încremeniţĭ la poalele estradei, unde se înamorau şi apoi mureau pe rând, Romeo, Hamlet şi Machbet! Golisem paharul ademenirei; vraja fardului, a rostiriĭ caldă şi matematică a versului, presintat într'altfel de cât la împărţirea premiilor în curtea **„Societăţii pentru învăţătura poporului român"** gestul adus şi rotunjit după suspinul şi fantezia vorbitorului după estradă, mă înfiora ca o lamă adusă în suflet până în prăsea, încropindu-mi obrajiĭ şi brodându-mĭ genele!

Şi sufletul astfel schingiuit, năzuia mai departe, visând, aşteptând, trăind pentru actorie şi numai prin actorie, despărţindu-mi lumea în două, — două lumi, una a gloriei, alta a prăbuşirii, amândouă fără sens, fără fior, fără culoare, dacă în ele nu vedem paşĭ luĭ Nottara călcând peste netemeinicia lor, dacă nu auzeam suspinul argintiu al Româneascăĭ desmeticindu-le din astenia lor! Şi la răspântia lor palpitam, sufocându-mă de atâta aşteptare şi nehotărâre, între eliminarea definitivă din matricolele Divizionareĭ şi „conciliabulele" mameĭ cu căpitanul de intendenţă. **Tumbulică Nea-omul,** de a mă băga **Copil dă trupă!....** La răspântia asta se hotăra libertatea pletelor de a se lungi în voe până la.... **„diploma de laureat al Conservatorului de muzică şi artă dramatică"** sau până la... îmbrăţişarea toiagului pribegiei din... tipografie în tipografie, din ucenic în calfă, din calfă în lucrător, din lucrător în... şef de atelier!... Dar pletele prosperau şi fără capriciul destinului ingrat sau îngăduitor; „mustaţa" cădea regulat sub briciul luĭ Buşcă din Alexe, pometele obrajilor se subţiau a fineţe, tâmplele se afundau a melancolie, **masca** umplea Borsalina înmărmurind mahalaua şi îngrijorând neamul Vameşului din... Olymp!

Dar într'o vreme soarta se apropiase mult de înfrigurarea mea, punând pe gândurĭ „consiliul" din... **„Suburbia Flămânda"**! Societatea de ajutor reciproc **„Albina"** îmi suprimase „bursa" ca unul ce preferisem gimnaziului cu limba greacă, caligrafia şi cathichismul, **„Conservatorul de artă dramatică"**. Acasă mi se prepara surprisa... **„atelierelor tipografiei Cărţilor Bisericeşti"**. Chioftele reci, sfertul de lipie şi ceĭ **cincĭ de câte cincĭ** nu maĭ mă însoţeau dela un timp în gangul sucursalei lui Lazăr.

In schimb, caetul de dicţiune mă înfiora adânc cu înghesuiala lui din pardesiul **beige** cu benţi de plisă şi cu care jucase la Dacia, Coco Demetrescu în **„Vicleniile lui Scapin"**, înălţându-mi umerii şi schimonosindu-mi mersul.

A venit proba. In loculĭ sufletuluĭ care alergase un timp dela... inimă spre lavalieră şi înapoĭ, se aşternuse un gol înnecăcios apoĭ un întuneric şi în cele din urmă o tăcere şi un mormânt!

Tavanul luĭ Gorki s'a înălţat cu lămpile luĭ roase şi ştirbite, spre alte orizonturi, podeaua estradei sa afundat în abisul anilor cheltuiţi zadarnic pe băncile din gangul Sfântului Gheorghe din Cavafi, iar din culmea catedrei a răcnit cine-va: Profesorul Constantin Nottara, decanul iluziei, suvernanul artei, stâlpul dramaturgiei române. Lângă el a fulgerat îndată, un zâmbet de regină cu chip de înger alb: Aristizza Romanescu, duh sfânt al gingăşiei, al esteticeĭ şi al nemurireĭ. Apoĭ tumultul a încremenit brusc, pe estradă a început să ningă petalele violacee ale unuĭ apus mâhnit, mulţimea şi-a adus palmele la gură, Conservatorul a încremenit în ruina lui glorioasă.

— „Incepe"!...

Şi zâmbetul îngerului din stânga maestrului, a umplus încăperea înfrigurată cu raza albă a speranţeĭ.

Am trecut o palmă prin şuviţele uscate de îngrijorare, aşa, în neştire, anemic, am înălţat năuc o mână până în dreptul urechilor cari fierbeau în zgârciul lor emoţionat, şi când m'am repezit spre juriu pentru a înfăţişa pe... Bou, într'altfel decât ca pe **„un bou ca toţi boii, puţin la simţire"** (1) în dosul estradei, cineva, de afară, ca sugrumat de cleşte, a strigat desnădăjduit:

„ Unde eşti Tache, vino Tache, sări Tache, ne-a făcut „afurisitu neamu de râs, Tache!...

SARMANUL KLOPŞTOCK

1) „Boul şi viţelul" clasica piatră de încercare pentru începătorii conservatorului.

CHESTIUNI FEMENINE

Femeile literate şi feminismul

De la Christine de Pisan, până în secolul al XVIII-lea francez, nu s'a maĭ remarcat nicĭ o mişcare în tabăra femeilor literate şi nici o temă tendinţionistă în lucrările lor literare, fie romane, studii istorice, piese de teatru, scrisorĭ sau nuvele, decât poate prea puţin icĭ-colo, exprimate fără culoare şi fără liniĭ puternice.

In secolul acesta însă, auzim vocea doamnelor de Lambert, Galien, Gacon Dufour, de Coicy — toate inspirate în fond şi în formă, de Christine de Pisan sau de Poulain de la Barre, toate cerând drepturĭ pentru femeie, atât bine înţeles cât se putea cere secoluluĭ al XVIII-lea.

Lucrarea doamneĭ de Coicy, **Cum trebuesc văzute femeile,** afirmă că jumătatea genuluĭ omenesc, nu ocupă în societate un loc proporţionat cu importanţa sa.

Funcţiunile publice şi private îĭ sunt deoptrivă interzise, cu toate că şi femeia ca şi bărbatul este dotată cu aceiaşi inteligenţă şi virtute.

In secolul nostru, femeia a ajuns oarecum, acolo unde femenistele secolelor trecute visau şi o dovadă este că ea ocupă funcţiunĭ în stat şi în particular, fără să se maĭ întâlnească cu prea multe obstacole în drum.

E un pas înainte, care trebue să îndulcească cât de puţin desnădejdea femeeĭ combative.

In lucrarea doamneĭ de Coicy, ca şi în piesele luĭ Beaumarchais se simte încolţind „femenismul economic" şi egalitatea sexelor la muncă.

Ceeace însă nu s'a văzut şi încă nu se vede este că toate câte susţin această egalitate, nu s'au putut decide s'o practice în viaţa matrimonială, dovedind bărbatuluĭ, că pot şi au dreptul, să aspire la acest vis. Ceeace trebueşte pentru aceasta, nu e numai instinctul, ci o voinţă educată în acest sens şi după cum cultura superioară este impusă unuĭ bărbat, tot aşa femeia să şi-o impună singură şi s'o desăvârşească.

Prin cultură numaĭ, se poate ajunge la o egalizare a sexelor. Iată dovada: toate femeile câte au vrut să ajungă doctore, profesoare, pictore, scriitoare, ziariste, au ajuns, parvenind să trăiască prin meritele lor proprii, tot atât de larg ca şi bărbaţiĭ camaraziĭ lor.

In funcţiunile publice ca şi în cele private, femeia ocupă azĭ cu demnitate locul cerut, fără să sufere înfrângerea sau refuzul de odinioară.

Iată dar, singurul mijloc ca femeia să-şĭ ajungă ţelul: cultura, şi aşa va ajunge.

ROZINA

SE BEA ŞAMPANIA RHEIN PRETUTINDENI

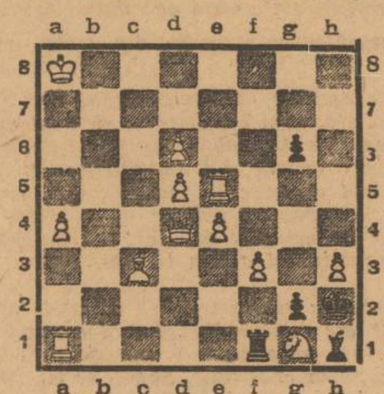
Joc de inteligenţă

ŞAH

PROBLEMA No. 136.

de I. Möller, Copenhaga

Negru (5 figuri)
Rh2, Tf1, Nh1, Pg2, şi g6.

Alb (12 figuri)
Ra8, Dd4, Ta1 şi e5, Cg1, Nc3, Pa4, d5, d6, e4, f3 şi h3.

Alb trage şi face mat în 3 mutări.

PROBLEMA No. 137

de G. Healcothe, Manchester

Alb (5 figuri): Rd7, Dh1, Tb2, Cc4 Nb1.
Negru (6 figuri): Ra1. Tf2, Nc1, Pa3, e2 şi f4.

Alb trage şi face mat în 2 mutări,

PARTIDA No. 73.

Jucată la 22 Octombrie 1922. la turneul de maeştri din Teplitz-Schönau.

Partida olandeză.

Alb: R. Spielmann — *Negru: I. Mieses*

1. d2 — d4 f7 — f5
2. g2 — g3 întrebuinţată cu succes de Grünfeld contra lui Tartakover în turneul din Pystian.
2. b7 — b6
3. Nf1 — g2 Cb8 — c6
4. Cg1 — f3 e7 — e6
5. 0 — 0 Nc8 — b7
6. c2 — c4 Nf8 — d6
7. Cb1 — c3 Cg8 — f6
8. a2 — a3 a7 — a5 ca să împiedice pe Alb de a continua cu b4.
9. Cc3 — b5 0 — 0
10. Dd1 — c2 Cc6 — a7
11. Cb5 × d6 c7 × d6
12. Nc1 — f4 Dd8 — c7
13. Ta1 — c1 Ta8 — c8
14. c4 — c5! b6 × c5
15. d4 × c5 e6 — e5. La 15... D×c5; 16. D×c5, d×c; Nd6 Alb obţine o poziţie superioară.
16. Nf4 — e3 Cf6 — e4. Greşeala decisivă. In orice caz Alb stă mai bine graţiei poziţiei bune a pionilor luĭ şi a celor doi Nebuni bine situaţi. Relativ ar fi fost mai bine 16..., N×f3; 17. N×f3, e4.
17. Dd2 — b3 + d6 — d5
18. Cf3 × e5 Dc7 × e5
19. Db3 × b7 Ca7 — c6
20. Ne3 — f4 De5 — e6
21. Tf1 — d1 g7 — g5
22. Nf4 — d6. La 22. N×g5, Tb8 urmat de T×b2 Negru mai are încă şansă.
22. Tf8 — e8
23. Db7 — b3 d5 — d4
24. Db3 × e6 Te8 × e6
25. Ng2 × e4 f5 × e4
26. Tc1 — c4 g5 — g4
27. b2 — b4 Cc6 × b4
28. Td1 × d4 Cb4 — c6
29. Td4 × e4 Te6 × e4
30 Tc4 × e4 h7 — h5
31. h2 — h3 g4 × h3
32. Te4 — h4 Rg8 — f7
33. Th4 × h5 Cc6 — d4
34. Rg1 — f1 Cd4 — b5
35. Th5 × h3 Cb5 × a3
36. Th3 — h7 + Rf7 — e6
37. e2 — e4 Ca3 — c4
38. Th7 — e7 + Re6 — f6
39. e4 — e5 Rf6 — f5
40. Te7 × d7 Tc8 — a8
41. c5 — c6 Cc4 × d6
42. e5 × d6. Cedează deoarece după Re6 urmează 43. f4, a4; 44. f5 +, R×f5; 45. c7 urmat de Td8

P. I. Negreanu.
Lt. I. H. Gudju.

IN CURAND VA REAPARE REVISTA „FACLA"

A apărut în volum:
Mărgeluş
Comedie în 3 acte
A. de Herz

Adevĕrul Literar şi Artistic

IN ŢARA		IN STRAINATATE	
Pe un an	120	Pe un an	240
„ 6 luni	60	„ 6 luni	120
„ 3 „	30	„ 3 „	60